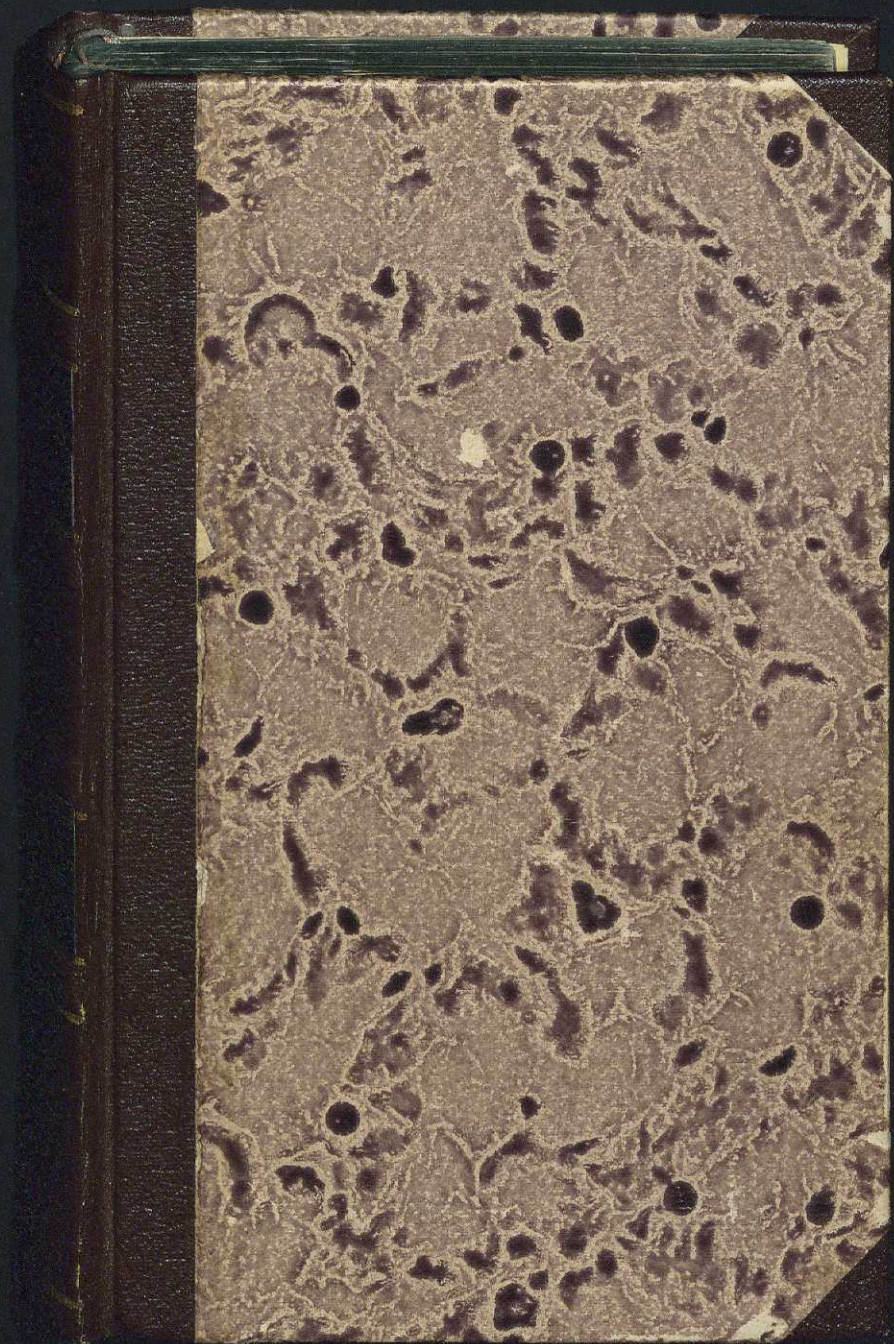

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

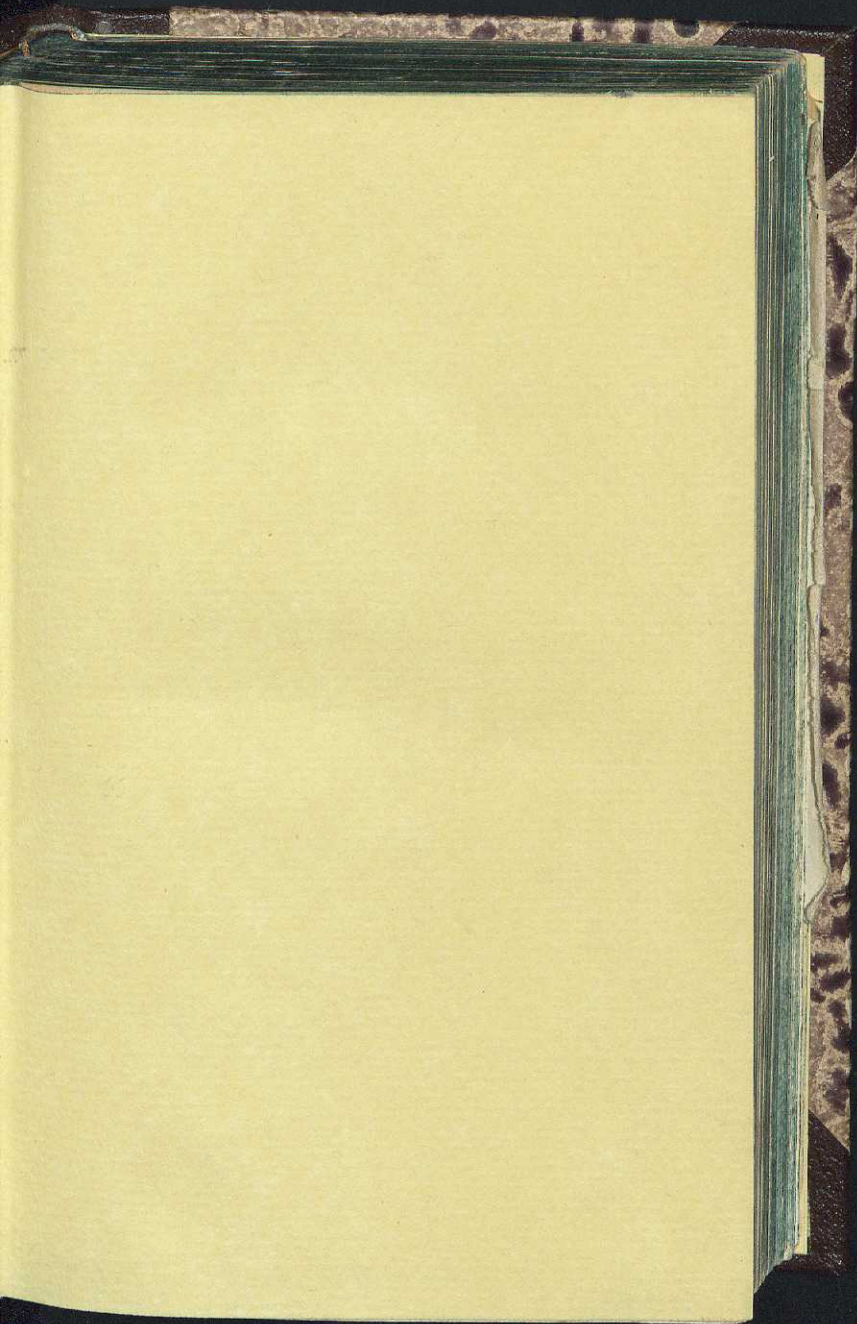

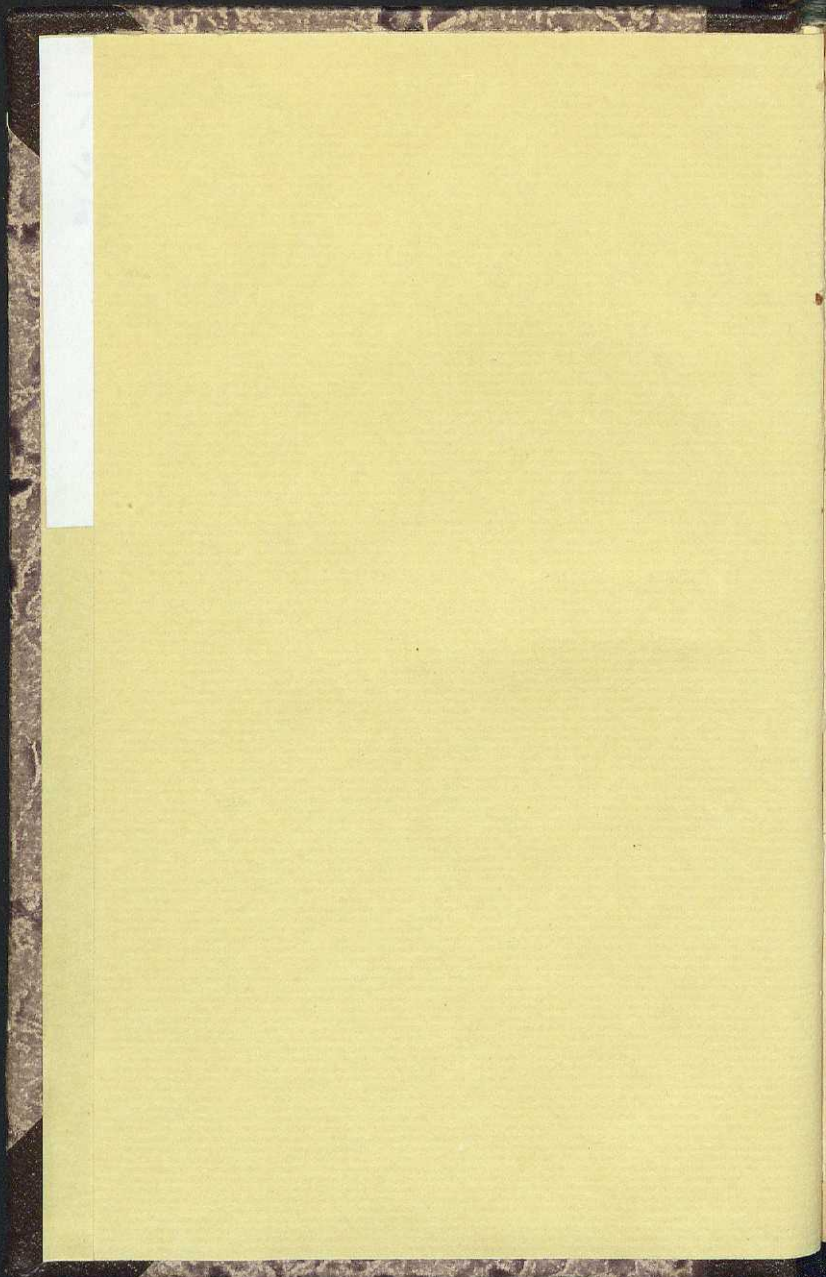
Centralbiblioteket

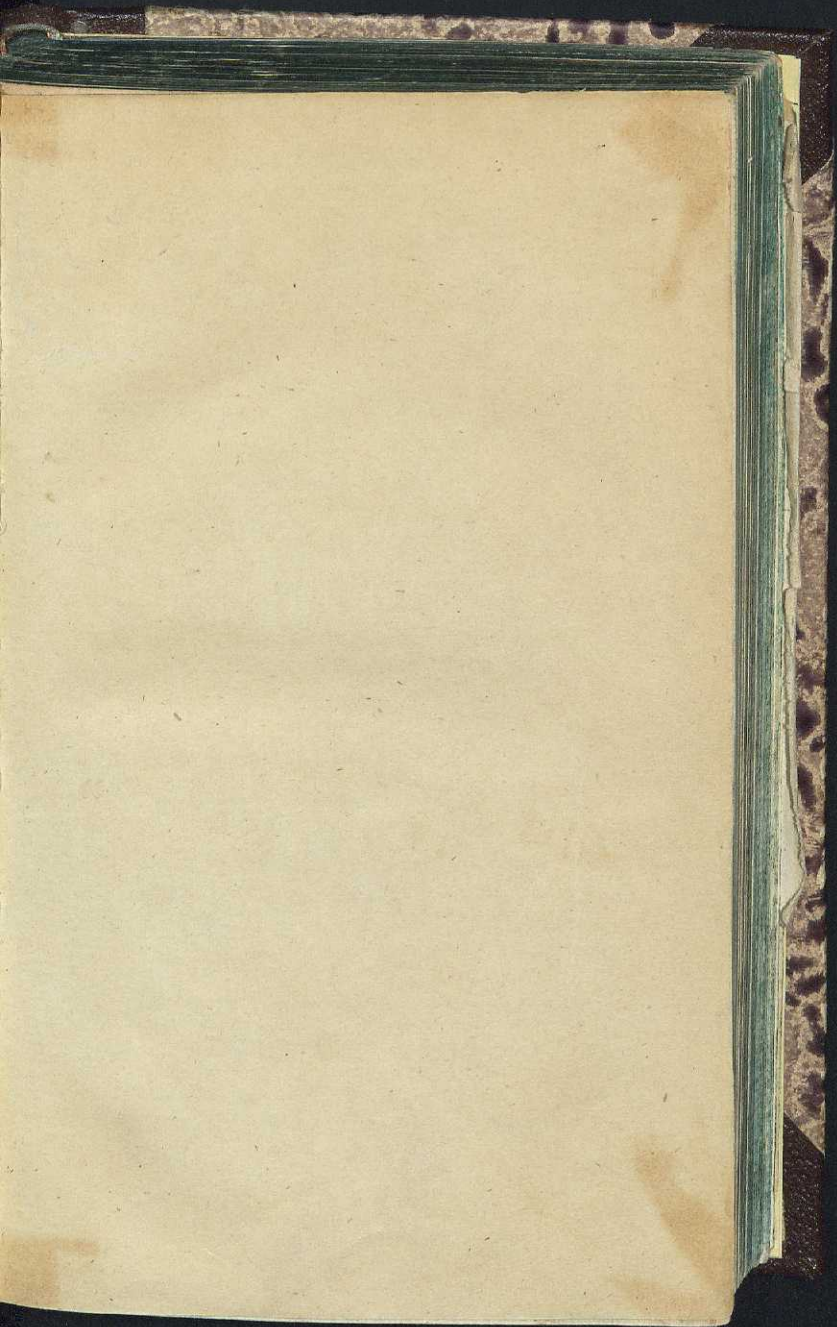
Tidskr.

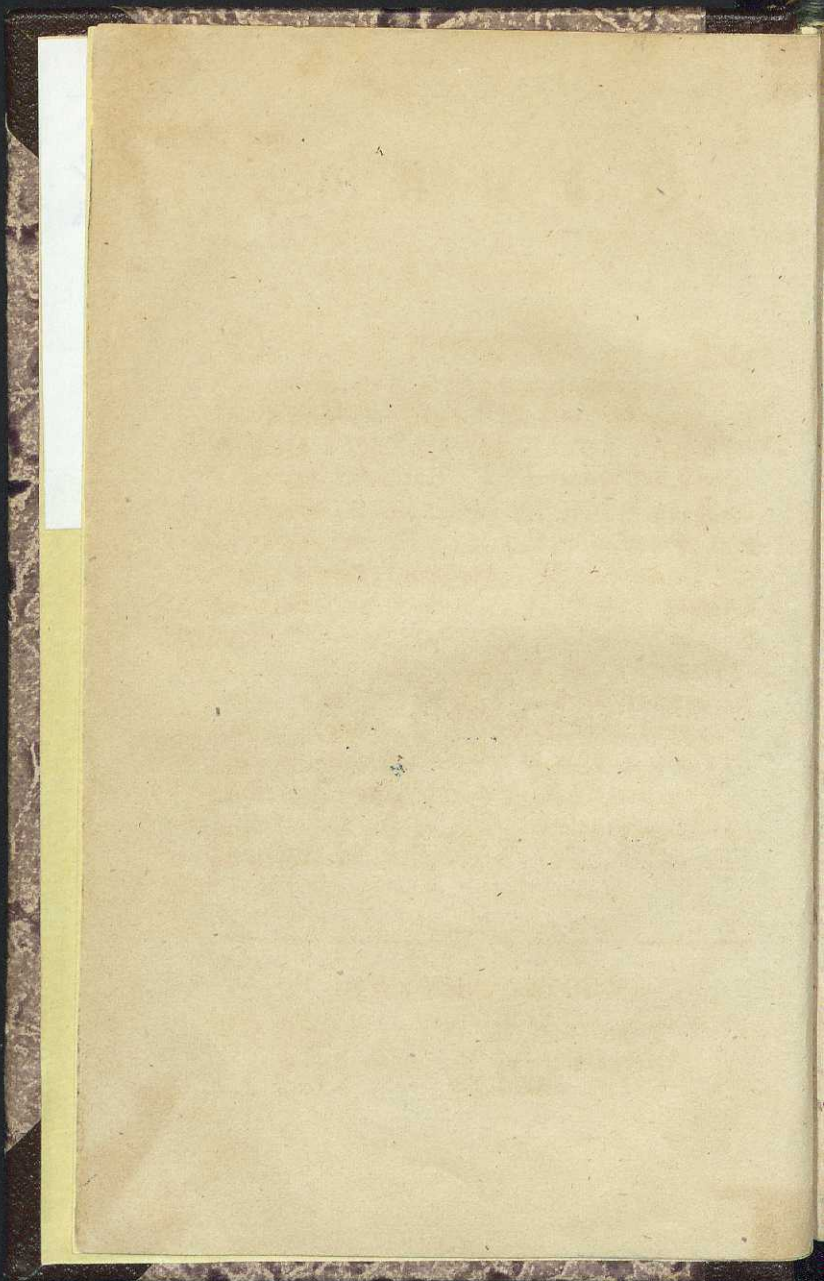
Sv.

Ex. A

Ex. A

I d u n a.

Sierde Häftet.

STOCKHOLM, 1813.

Tryckt hos N. Gadelius,
Regerings-Botan och Trumpetare-Bäcken,
Huset N:o 2.

Erinran.

Då Iduna i betydlig mån haft att tacka sin Poetiska del för den bewägenhet, hwarmed den blifwit emottagen, och som fordrat en ny Upplaga af första Häftet, hwilken äfwen ofördröjeligen utkommer: så har man trott sig bäst swara mot Allmänhetens önskan, om man gjorde den större frihet i wal af Skaldeämnen, som man hiintills stillatigande stundom tillåtit sig, för tidskriften till en lag. I enlighet med dess första syftning, skall dock hwad som äger ett fosterländskt värde, företrädeswis blifwa föremål för de Skaldesycken, som här komma att införas. Detta är hwad Utgifwarne funnit nödigt att meddela, till förklarande af den lilla förändring, som med detta Häfte tar sin början, i titeln af tidskriften, hwars plan i öfrigt förblifwer oförändrad.

Sólar Liód,

med

Sfversättning
från Isländskan.

5011 7103

1871
1872
1873

U n m å l a n.

Sill Utgifwarne af Zduna har en ung Fornforskare, Herr Johan Henr. Schröder, behagat öfwerlemna ett Zäländskt Manuscript, som förledit är blifwit räddadt ur en Handelsbod i Strengnäs. Det synes wara ett Fragment af en förstingrad förre codex, och utgör endast två ark in 4:to, med följande stycken: 1:o Rvedi Eigils Skallagrims Sonar er hann kallar Torref; 2:o Giet-Speki Heidreks Konng's, och 3:o Sölar-Liöd, som dock endast går till 73 stropher, af hvilka de 3 sista äro oläsliga.

Wid jemförandet af vår Text i Sölar-Liöd med den år 1787 i Köpenhamn utgifna Första Del af Sámunders Edda, besinnes, att vårt Manuscript alldeles instämmer med de Variantier, som der anföras ur en redan förlopad Anonym Codex, hwars afwikelande Läsarter äro antecknade i den Lurdorphissa, och af den namnkunnige N. Magnúus så högt värderades, att han påstod det Woluspá, dem förutan, aldrig kunde rätt begripas, och att de desutom gjort honom stor nytta wid utredningen af Sölarliöd, och andra qwäden.

Zdunas

Ednas Utgifsware hafwa derföre anfett för sin skyldighet, att genom trycket ju före dess hellre bewara detta dyrbara fragment ifrån nya wådor af profana händer; och till en hderian utgifsweß nu Sölarliöd i detta häfte.

Isländska Texten är tagen ur det Sörsdersta fragmentet till den 71 Strophen. De öfriga äro återställda till deras egna Läsarter, enligt de öfwan nämnde citationer; så att man derigenom kan anse sig äga hela qwädet Sölarliöd, sådant det varit i den förlorade Coder, hwaraf vårt manuscript är antingen en råddad lemning, eller en noggrann afskrift.

Wid den Swenska Öfversättningen har man hemödat sig att, så noga som möjligt, framlägga detta Fornqwäde i dess egna Elementer; och derföre borde den vara ordagrann; så att intet abstract eller wår tid tillhörande uttryck utträngde urskriftens egna concreta och individuella. Wår Fornid med alla sina phenomenoner i kraft och konst, är en gång för alla förswunnen. Wi kunna icke mer lefwa denna tid; men den måste lefwa för oss i sinna minnen; ty lika som menniskans högre odling såsom werkligt lif utvecklar sig under åldernas liften, lika så måste Tanken omsatta dem alla i deras succession, om hon någonsin skall begripa gåtan af menniskolifwet. I detta afseende äro alla minnesmärken af särskildta tiders försök att genomse lifwets sammanhang och

och betydelse, wårdige att bewaras. Solarliod
 är en faders röst ifrån ljusets hem till
 sin son, som ännu lefde på jorden. Den tol-
 kar troget den tid, då Christendomen såsom
 Kyrka och Tro upplöser Hedendomens wålde.
 Stödd på Nordens hårda verklighet, herrskar
 wål ännu den gamle i werlden; och den Christo-
 na kärleken röjer sig icke i de jordiska förhållan-
 den. Men Walhall med dess Gudar, Einheriar
 och Wapenlekar nämnas icke mer; Englar och
 goda själar omgifwa en Alfaber, som icke öpp-
 nar de saligas boningar för wåldsamma brag-
 der, utan för fridsamheten. — Ur djupet af
 en annan werld samkar Christna Tron de
 krafter, hwarmed hon skulle fästa sitt wålde på
 jorden.

Sólar Liód.

1. Fie og fiorvi renti
Firda kind
fá hinn grimmi greppr:
yfir þa gautu
er han varþadi
Mátti ²⁾ eingi kvikur komast.
2. Einn hann át opt harla;
alldri baud han manni til matar;
ádur enn móþr
oc meiginn lítill
gestur gångandi
af gauto kom.
3. Dricks of þurfi
lietst hinn dæsti maþr
oc vanmettur vera ²⁾;
hrædu hiarta
hann lietst trua
þeim er adur hafdi vællindur verid.
4. Mat oc drick
veitti han þem móþr var,
allt af heilum hug;
Guds han gádi,
gódu han beindi
þui han hugdist vællegur (¹⁾ vera.

Sol = Sängen.

1. **G**ods och lif rdfwade
från mennifjors ätt
den grymme wäldfwerkaren:
öfwer den wägen,
fom han wärdade,
mäktade ingen lefwande fomma.
2. Enfam han oftast ät;
Äldrig böd han annan till mäktid;
för, än trödt
och mäktlös
en främling gående
från wägen kom.
3. Dryck behöfwande,
tyktes den matte mannen
äfwen hungrig wara;
rädd i hjertat
han lätsfede tro
den fom för hade fweksfull warit.
4. Mat och dryck
gaf han den trötte,
allt af redligt hjerta.
På Gud han tänkte,
godt han bewiffe,
ty han ättade flug wara.

5. Upp hin stóð,
illt han hugði,
ei var þar samlega þeigid:
sind hans svall,
sofandi mirdti
frodann fiulvarann.
6. Himna Gud
bad hann hialpa ser,
þa han veiginn vaknadi:
enn sá gat við
sindum taka,
er han hafdi saklausann (svikid ⁴).
7. Helgir einglar komu
af (³) himni ofan
oc toku fál hans til sin;
i hreinu lífi
hun skal æ lifa
med almattkum Gudi.
8. Audi ne heilsu
rædur eingi madur,
þo hanum gangi greidt.
Margann þat sækir
er minst umm varir.
Eingi redur fattum síalfur.

5. Upp den andre stod,
ondt han tänkte,
ej blef det tacksamt upptaget:
hans sinne swallade;
den sofwande, kloka,
warsamma, han mördade.
6. Himmelens Gud
had denne hjälpa sig
då han särad wafnade;
men den andra måste
synden widkännas,
han som hade saklsan swikit.
7. Helge Änglar kommo
från himlen ofwan
och togo hans själ till sig;
i det rena lifwet
skall han ewigt lefwa
med allsmåftig Gud.
8. Rifedom och hellsa
råder ingen om;
fast honom lyckligt ginge.
mången det drabbar,
som han minst förmodar.
Ingen råder sielf om friden.

9. Ecki þau hugdu
 Unnur og Sævalldi
 að þeim mundi heill hrpa:
 naktir þeir urdu
 og næmir hvervetna:
 oc runnu sem vargar til vidr.

10. Munadar riki
 hefur margan tregad;
 opt verður kvalræði af konum;
 meingar þer urdu,
 þo hin máttki Guð
 skapti skirlega.

11. Sættir þeir urdu
 Svafadur ok Skarhiedinn;
 hvergi mátti annars án vera;
 fyrr enn þeir edduft
 fyrri einni konu;
 hon var þeim til líta laginn.

12. Hvörfskis þeir gadu,
 fyrri þa hvítum méi,
 leiks ne líofra daga:
 aungan lut
 mattu þeir annan muna
 enn það líofa lík.

9. Säte de tänkte,
Unnur och Sæwald,
att dem kunde wålgång tryta:
nakne de wordo,
och allt förlustige,
och lupo som wargar till sfogs.
10. Nöjets wålde
har mångom grämt.
Ofsta kommer qual af qwinnor;
Menlige de bleswo,
fastån den måttige Gud
skapte dem skåra.
11. Säte de woro,
Swafadur och Skartheidin:
ingen kunde den andra undwara,
förr ån de förbittrades
för en qwinna;
hon war dem till ofärd skapad.
12. Hwarfen de åttade
för den hwhita möns skull,
Iekar eller ljusa dagar:
Intet annat
förmådde de minnas
ån den ljusa bilden.

13. Daprar þeim urdu
 hinar dauckvu (⁶) nætur,
 angann mattu þeir lætann sofa:
 enn af þeim harmi
 ran heipt samann
 milli virtur vina.

14. Fadæmi verða
 i flestum staudum
 gollinn grimmlega:
 a holm þeir ganga
 fur hid hoska víf,
 oc feingo badar bana.

15. Ofmetnad drigia
 skilldi eingi maþr;
 þat hef ek fannlega fied;
 þvi þeir hverfa
 er hanom filgia
 flefir Gudi fra.

16. Rík þau varo
 Radni oc Vebodi,
 oc hugþuff gott giaura:
 nu þau sitia
 oc farum snua
 imfum elldi til.

13. Sorglige dem words
 de dunkla nätter,
 ingen (natt) förmodde de sofwa sött:
 men af den sorgen
 samfades hat
 mellan vårda wänner.
14. Söwerdrift warder
 på de flesta ställen
 wedergållb grymt:
 på stridswall de gå
 för den wåna qwinnan,
 och singo båda bane.
15. Drifwa högmod
 skulle ingen man;
 det hafwer jag i sanning sett;
 ty de fleste,
 som det följa,
 wifa från Gud.
16. Måttige de woro,
 Radni och Webodi,
 och trodde sig rätt göra:
 nu de sitta,
 och sären wända
 sm som mot elden.

17. A sík þau trudu
 oc þottuþt ein vera
 allri þíod yfir.
 En þó leitst
 þeirra hagar
 annan veg almatkum Gudi.
18. Munad (⁷) þau drigdo
 a marga vego,
 oc haufdo gull fyrir gaman.
 Nu er þeim goldit:
 er (⁸) þau ganga skulu
 millum frosts oc funa.
19. Ovinum þínum
 tru þu aldrei,
 þó fagert mæli fyrir;
 godu þu heit.
 Gott er annars víti hafa
 ad (⁹) varnadi.
20. So hanum gaff,
 Sorla enum Godráða,
 þa hann lagdi a valld hans, Vigulfs:
 tríglega han trudi;
 eun hinn ad talum vard
 sínum brodur bana.

17. På sig de tröstade
och tyckte sig de ende vara
öfwer allt folk.
Ändock syntes
deras vilkor
ännorlunda för den allsmåttige Gud.
18. Wallust de öfwade
på många sätt,
och hade guld till gamman.
Nu är dem wedergåldt,
att de gå skola
mellan frost och hetta.
19. Öwänner dina
tro du aldrig,
ändock de sagert tala.
Lofwa du godt.
Godt är annans wite hafwa
sig till warning.
20. Så honom gif,
Sörle den Godråde,
då han gaf sig i wäld Wigulfs;
trygg han trodde;
men denne med rånför blef
sin broders hane.

21. Gríð han þeim feldi
af godum hug;
þó komu flærdir fram:
fattir letuð
medan samann drucku;
enn þeir heto hanom gulli igen (¹⁰).
22. Enn þa eptir
a audrum deigi,
er þeir hófdu i Ryardal ridid;
sverþum þeir meiddo
þann saklaus var
oc lietu hans feorvi farid.
23. Lík hans þeir dróu
a leini gautu
oc britiudu i brunn nidur.
Dilia þeir vildo;
enn Drottinn sa
helgi himni af.
24. Sal hans bad (¹¹)
hinn fanni Gudi
i sin faugnud fara.
Sauku dolger
hygg ec síðla muni
kalladir fra kvólum.

21. Frid han dem gaf
af godan hug;
likwål framkom sweket;
Ense de syntes
medan de samman drucko;
Då guldet de honom loswade åter.
22. Men derefter,
på andra dagen,
når de hade till N yardal ridit,
med swården de hgggo
den sakls war,
och låto hans ande fara.
23. Hans fropp de drogo
på löntlig wäg
och i en brunn styckad sänkte.
Dblja'n de wille;
men Herren såg
från helga himlen.
24. Hans själ bbb
den sanne Guden
till sin glädje fara.
Wålsmånnen
tror jag sent warda
fallade från qwalen.

25. Disir bid þu þer,
 Drottins mála,
 vera hollar í hugum;
 viku eptir
 man þer vilja þins
 alt ad oskum (¹²) gá.
26. Reidi verk þau þu
 unnid hefur
 bættu ei illu yfir:
 grættan galla
 skaltu med godum hlutum;
 þat (¹³) salu sama.
27. A Gud skaltu heita
 til godar luta,
 þann er hefur skatna skapad:
 mjauk fyri verder
 manna hver
 er ser finna (¹⁴) Faudr.
28. Æsta þikir
 einkum vandlega
 þeirrar er þikir vant vera (¹⁵);
 alls á væl verder (¹⁶)
 þeim (¹⁷) eingis bidur;
 fær higgar þeigiandi þaurf.

25. Ved de Helga qvinnor,
 Herrans fbrtrogna,
 Dig vara hulda i hugen;
 Beckan efter
 skall allt dig gå
 enligt din viljas önskan.
26. Bredes verk som du
 öfwat hafwer,
 bota icke med mera ondt;
 den smärtade lisa
 med goda gåswor;
 det är själens fromma.
27. Gud skall du anropa
 om godan lott,
 honom, som menniskan skapat,
 Mycket är bestårdt
 hwarje man
 som finner sig en Fader.
28. Öfskanswärdt tyckes
 med enkom slit
 det som brista kånnes.
 Af allt i saknad blir
 den som intet begär;
 få betänka tigandes behof.

29. Sidla ec kom,
fneyma eg kalladist,
til dóms vallds dyra:
þangad ec ætluft (¹⁸)
þvi (¹⁹) mer heitid var:
Sá hefur krás er krefur.
30. Sindir þvi vallda
ad ver briggvur (²⁰) faurum
Ægisheimi ur:
engi ottast
nema illt giauri:
gott er vammalaus ad (²²) vera.
31. Ulfum líkir þikia
allar þeir
fom eiga hverfann hug;
fo mun gefast,
þeim er gánga skal
þer hinar glæddu gautur.
32. Vinsamleg rad,
og viti bundin
kenni ek þier siau faman:
giaurla þau mun (²³),
og glata aldri;
aull ero þau nít ad nema.

29. Sent jag kom,
tidigt jag kallades
till domarens dörr.
Dit jag trängde;
ty mig var lofwadt:
den har det bästa som kräfwet.
30. Synder det wälla
att wi sorgsne fare
från Ägghem (2²).
Ingen fruktar
som ej illa gör:
godt är oförwitlig wara.
31. Ulfwar like synas
alla de
som äga listig hug:
så mände hända
dem som skola gå
på de glödbeta stigar.
32. Wänstapsfulla råd
och med wett bundna,
lemnar jag dig sju tillsammans:
noga dem mins,
och glöm dem aldrig:
alla äro de nyttiga att fatta.

32. (²⁴) Vil og dul
 tælir virða sonu,
 þá er fikiast á fe:
 liófir aurar
 verþa að laungum trega:
 margann hefur audur apað.
34. Frá því er að feigia
 hvað (²⁵) fæll eg var
 Ægis-heimi í;
 og hino audru:
 hve ita sýnir
 verða nauðgir að námi.
35. Gladur að morgu
 þótti ek gumnun vera,
 því (²⁶) ek vissfa fatt fyrer;
 Dvalar-heim
 hefur Drottin skapad
 munad fullan miauk.
36. Lútur ek fat,
 leingi ek haullúduft,
 miauk var ek þa listur at lifa:
 enn fa ried
 sem ríkur var:
 frammi ero feigs gautur.

33. Wåluff och högmod
 förföra menniskjofbner,
 dem som efter rikdom sika:
 Blänkande penningar
 warba till långsam plåga;
 många hafwer rikdom dårat.
34. Nu är att säga
 hur säll jag war
 i Agishem;
 och det andra:
 huru Mannasbner
 nödgade warda till skuggor.
35. Mångfaldt glad
 tyktes jag menskior wara;
 ty jag wiste ringa framför mig;
 Dwalahem
 hafwer Herren skapat
 fullt af hugnad.
36. Lutad jag satt,
 länge nedåt jag wog,
 högt war jag dock lysten att lesa;
 men han rådde,
 som mäktig war;
 Förhand äro den fege wägar.

37. Heljar reip,
 komu hardlega
 Sveigd að síðum mierz;
 flíta ek vildi,
 enn þau sterk váru;
 lett er laufs at fara.
38. Einn ec vísa
 hve alla vega
 fyllu fútir mer; (²⁷)
 heljar mejar
 mierz hrolla budu
 heim á hverio kvauldi.
39. Sól ec fá,
 fanna dag-stiaurnu,
 driupa í Din heimum (²⁸);
 enn helgrind (²⁹)
 heirdi annan veg (³⁰)
 þjóta þunglega.
40. Sól eg fá
 fetta dreirstaufum;
 miauk var ek (³¹) ur heimi hallur;
 mattug hun leift
 á marga vego
 frá því sem fyrri var.

37. Hets snaror
kommo hårdeligen
mig om sidorna dragne.
Elita jag wille;
men de starka woro;
lätt är lds att fara.
38. Ensam jag wiste
hur på allt wis
plågor i mig swällde;
Hets tårnor
mig rysligt bödo
hem wid hwarje qwall.
39. Solen jag såg
sanna dagstiernan,
siunka i hafwet;
men Hets grind
hörde jag på annat håll
tungt tjuta.
40. Solen jag såg
sätta blodstrålar,
mycket war jag då ur werlden lutad.
Måttig hon syntes
på många sätt,
mot det som förr war.

41. Sól ek fa,
 so þótti mer
 fem eg fæi gaufgann Gud:
 eg henni laut (³²)
 innsta finni
 allða heimi i.
42. Sól ek fá;
 so hun geisladi
 að ec þóttist vætcki vita.
 Enn Gilvarstraumar
 greniudu annan veg (³⁴)
 blandnir við blóð (³⁵).
43. Sol ek fa
 a (³⁶) síónum skiálfandi,
 hrædslufullur oc hnipinn;
 þvi (³⁷) hiarta mitt var
 helldur miáuk runnid
 fundur i feva (³⁸).
44. Sol eg fa,
 sialdann hriggvari;
 miáuk var ec þa ur heimi hallr:
 túnga mín var
 til tries metinn,
 oc kolnud að fyrir utann.

41. Solen jag såg,
så tycktes mig
som jag såg högan Gud:
Sag bjöde mig för henne
fista gången
i tidens hem.
42. Solen jag såg;
hon strålade så
att jag tycktes intet se.
Men Gilwarströmmen (33)
bullrade på annat håll,
blandad med blod.
43. Solen jag såg
med skjälswande syn
rådslofull och krumpen;
ty mitt hjerta war
alldeles brustet
sönder af wanmakt.
44. Solen jag såg
fällan ångsligare;
mycket war jag då från werlden bjöd.
Min tunga war
i tråd wänd
och utomkring folnad.

54. Sol ek fa
 fidann alldri
 eptir þann dapra dag:
 Þvi (³⁹) fialla vauit luktust
 fyrir mer samann;
 enn ek hvarf kalldur frá kvólum.
46. Vonar stiarna flaug
 þá var eg fæddur
 burt frá bríotum mer;
 háttad hon flo (⁴⁰),
 hværgi fettist
 so hun metti hvíllð hafa.
47. Aullum leingri
 var fú eina nátt
 er ek lá stírdur á straun:
 þa merkir það
 Gud mælti adur (⁴¹),
 ad maður er molldu samur.
48. Virði það og viti
 hinn virki Gud,
 fá er skóp haundur oc himin;
 hverfu munadarlausir (⁴²)
 margir fara
 þó vid skylda skilie.

45. Solen jag såg
sedan aldrig
efter den dystra dagen;
ty skvarne lyktes
för mig samman
och jag försvann, kallad från qvalen.
46. Hoppets stjärna följ,
då jag föddes,
mig från bröstet;
åt höiden hon flydde;
ingenstads sig satte,
att hon måtte hvila hastva.
47. Långre än alla,
var den ena natten,
när jag låg stelnad på strå:
då märker jag det
Gud sade fordom:
människan är af mull.
48. Döme det och wete
den danande Gud,
han, som skop jord och himmel;
huru hugnadslöse
många fara,
fast de wido närskylde stiltas.

49. Sinna verka
 nítur feggja hvaur;
 fæll er sa er gott gjaurir.
 Audi fra
 er mer ötlud var
 i (⁴³) sandi orpinn fæng.
50. Haurundar hungur
 tælir haulda opt;
 hann hefur margur til mikinn;
 lánga (⁴⁴) vatn
 er mer leidast var
 eitt allra hluta.
51. Á norna stóli sat eg
 nio daga;
 þadann var ek á heft hafinn;
 Giar folir
 skinu grimmlega (⁴⁶)
 ur skí dripnis skíum.
52. Utann og innann
 þottunst ec alla fara
 figur heima síau.
 Uppi oc nidri
 leitadi ec ædri vegar,
 hvar mer væri greidastar gautur.

49. Sina verk
 njuter hvarje man.
 Säll är den som godt gbr.;
 Från rikedomar,
 var mig besfård
 i sand en upplagd fång.
50. Kroppens lusta
 menniskorna ofta förbr;
 Många högt den värda.
 Långe wattenet
 var mig ledast
 af alla ting.
51. På Mornornas (45) stol satt jag
 i nio dagar;
 derifrån höjdes jag på hässen upp.
 Giar: Solen
 lyfte dunkelt,
 ur daggdrypande stigar.
52. Ut och in
 tyktes jag genomsväfw
 alla de sju werldar.
 Uppe och nere
 letade jag bättre vägar,
 hwaräst mig word de öppnaste stigar.

53. Frá því er að feigia,
 hvað eg fyrst um fá,
 þá eg var í kvölheima kominn:
 fvidnir fuglar,
 er Sálir voru,
 flugu so margir sem mí.
54. Vitar (⁴⁷) fá eg fljúga
 vonar dreka,
 oc fell á glævells gautu;
 vængi þeir skoktu
 so vida þotti mer (⁴⁸);
 springa haudur og himin.
55. Solar hiaurt
 leit eg sunnan fara,
 hann teimdu tveir samann:
 fætur hanss stodu
 folldu a,
 enn toku horn til himins.
56. Nordan fá eg rida
 Nidia fonu,
 og varo siau samann,
 hornum fullum drucku (⁴⁹)
 hinn hreina miauþ
 ur brunn Baugreirs (⁵⁰).

53. Nu är att säga
hwad jag först såg,
då jag war till Qwalhem kommen:
swedda foglar,
som själ ar woro,
flögo, många som mygg.
54. Flyga såg jag
hoppets drakar
och nedslå på Eldherrskarens wägar.
Wingarne de skafade,
att mig tyktes
wida jord och himmel renna.
55. Solens hjort
såg jag från söder fara;
honom tände två klähopa,
fötter hans stodo
på marken,
men hornen räckte upp till himlen.
56. Norr ifrån såg jag rida
Menniskjossner,
och de woro sju tillsammans;
Ur fulla horn de drucko
det rena mjöd
af regnbogens brunn.

57. Vindur þagdi,
vautn staðvadi;
þá heirþi eg grimmlegan gní;
fínun mónnum
fvipvísar konur
móludu mold til matar.
58. Dreirga steina
þær enar daukvu konur
drou daprlega;
blodug hiaurtu heingo þeim
fyri briost utann;
mædd vit mikinn trega.
59. Margann mann fá ek
meiddann fara
a hinum (⁵¹)glæddu gautum;
andlit þeirra
þótti mer aull vera
hryarblodi (⁵²) rodinn.
60. Marga menn fa ek
molldar geingna,
Þá er eí máttu þionustu ná:
heidvarstiornur (⁵³) stodu
yfir haufdi þeim,
fadar feiknstaufum.

57. Winden teg,
wattnet stadnade;
då hörde jag grymt gny:
åt fina männer
flyktiga quinnor
malde mull till fäddor.
58. Blodiga stenar
de swarta quinnor
förgligen drogo;
blodiga hjertan hängde dem
utan för bröstet;
matta af mycken ångstan.
59. Mången man såg jag
särad fara
på de glöddande wägar;
anlete deras
tycktes mig helt
rödt af rykande blod.
60. Många män såg jag
gångna till mull,
som ej måttat nådetjensst få:
Hedna stjernor stodo
öfwer deras hufwud,
omgifna af fasan's tecken.

61. Menn fá ek þá,
 er miauk ala
 aufund umm annars hagi;
 blodgar runir varo
 á bríofsti þeim
 merktar meinlega.
62. Menn fá ek þá,
 er marga ofegra (⁵⁴),
 þeir varo villir vegar (⁵⁵);
 það kaupir fá
 er þessa heims
 apast ad oheillum.
63. Menn fá ek þá,
 er margum hlutum
 villtu (⁵⁶) umm annars eigo:
 flokkum þeir fóru
 til Fegarins (⁵⁷) borgar,
 og haufdu byrdar af blie.
64. Menn fá ek þá,
 er margan haufdu
 fe og feorvi rænt;
 bríofst ígegnumm
 rendu braugnum þeim
 oflegir eytur drekar.

61. Mån såg jag,
som hysa mycken
afund öfwer andras lott;
blodiga Runor woro
på deras bröst
menligen märkta.

62. Mån såg jag,
många ofagra,
de woro alle wägwille;
det köper den,
som denna werldens
förderf efterapar.

63. Mån såg jag,
som margalunda
flåmplade efter annans gods.
I flock de foro
till den giriges borgar,
och hade bördor af bly.

64. Mån såg jag,
som mångom hade
gods och lif herdfwat;
genom bröstet
på dessa wäldsmån sprungit
wäldiga efterdrakar.

65. Menn fá ek þá,
 er minst vildu
 hallda helga daga;
 hendur þeirra varo
 a heitum steinum
 negldar naudlega.

66. Menn fá ek þá,
 er af mikilæti
 virdast vonum framara;
 klædi þeirra varo,
 kimilega elldu
 um fleiginn.

67. Menn fá ek þá,
 er margt haufdu
 ord á annan logid;
 Heljar Hrafnar
 ur haufdi þeim
 hardlega (^s) síónir flíta.

68. Allar ógnir
 fær þu ei vitad,
 þær sem helgeingnir hafa,
 fætar findir
 verda að sárum bótum:
 æ koma mein eptir munad.

65. Mån såg jag,
som minst wille
fira helgebagar:
deras händer woro
wid beta stenar
hårdt naglade.
66. Mån såg jag,
som af högmob
ansågo sig öfwer höfwan:
deras kläder woro
rysligen af eld
omgifna.
67. Mån såg jag,
som månet ord
på annan lugit.
Hels korpar
ur deras hufwud
ögonen grymt floto.
68. Alla fälor
får du ej weta,
som de till Hel gångne hafwa.
Lufwa synder
blifwa till swår bot:
ewigt kommer mehn efter wällust.

69. Menn fá ek þá,
er mark (⁵⁹) hafdu gefit
ad Guds laugumm;
hreinir kinlar
varo yfir hafði þeim
brendir biartlega.
70. Menn fá eg þá,
er af miklum hug
vettu fátækum frama;
lástu Einglar
helgar bækur
yfir hafði þeim.
71. Menn fá eg þá,
er miauk hófdu
hungur i (⁶⁰) farid haurund;
Einglar Guds
lutu aullum þeim;
þat er ædsta unad.
72. Menn fá ek þá,
er móþvr havþv
latiþ mat i mun:
hvilur þeirra varv
á himin - geislum
hafdar haglega.

69. Mån såg jag,
som akt hade gifwit
på Guds lagar:
klara ljus
woro öfwer deras hufwud
ffårt brinnande.
70. Mån såg jag,
som med mycken hug
främjat fattigas bästa:
Englar läste
heliga böcker
öfwer deras hufwud.
71. Mån såg jag,
som ofta hade
hållit sin kropp i fasta,
Guds Singlar
höjde sig för alla dese;
det är högsta hugnad.
72. Mån såg jag,
som sin moder hade
gifwit mat i munn:
deras hwilorum woro
i himmelens strålar
härligt ställda.

73. Helgar meyar
 haufdu hreinlega
 fal af findum þveigid.
 manna þeirra er
 a mörgum deigi
 pina sialfa sig.
74. Hávar reiþar
 Sá ek með himnum fara
 þar áttv götv til Gups (⁶¹):
 Menn þeir styra (⁶²)
 er myrþir erv
 allz for eingar fakir.
75. Hinn máttki faþir,
 mestr sonr,
 Heilagr andi himins,
 þik biþr (⁶³) skilia,
 er skapat hefir,
 ofs alla fyndom (⁶⁴) frá.
76. Biug-vavr ok List-vavr
 sitia i herdis dyrum
 organf stóli á:
 Járn dreyri
 fellr or nölvum þeim,
 fá vekt síón með fyrvm.

73. Helige mör
hade twagit
rena från synder
deras själar,
som i många dagar
pinat sig själswä.
74. Höga ädron
såg jag på himlen fara,
de hade vägen till Gud:
Män dem styrde,
som mördade äro
utan all skuld.
75. Måttige Fader!
Höge Son!
Helige himlens Ande!
Dig som skapat hafwer,
beder jag skilja,
öf alla från synden.
76. Bjugwaur och Listwaur
sitta i Herdis dörr,
på skrällande stol.
Järnluxen wätska
faller ur deras näsor,
den wäcker hat bland de lefwande.

77. Óþins kúon
 rærr á jarþar skipi
 í moþvgvm munaþ (⁶⁵):
 feglvm hennar
 verþr siþ - hlaþit
 þeim er á þraþ - reipvm þrvma.
78. Arfi, faþir
 einn þer ráþit hefi,
 ok þeir folkavtlv synir,
 hiartar horn þat
 er or haugi bar
 inn vitki Vig - dualinn.
79. Her þær (⁶⁷) runir
 er ristip hafa
 Niarþar dætvv nív:
 Ráþ - veig (⁶⁸) in ellzta;
 ok Kreppvaúr in yngsta,
 ok þeirra systur flo.
80. Hveriv þeir
 hafa bellt (⁶⁹):
 Suafr ok Suafr - logi!
 bloþ þeir vöktu,
 ok beniar svgv
 undir öllvm éyvana.

77. Odins maka
ror på Jordens skepp
i modig wällust:
hennes segel
warda sent fällda,
som på fågen hänga.
78. Son! Din Fader
ensam, och Solhofwets söner,
dig hafwa beredt
detta Hjorthorn, (66)
som ur högen bar
den wise Wig-dwalin.
79. Här äro de Runor,
dem ristat hafwa
Niords nio döttrar.
Radweig, den äldsta,
och Kreppwar den yngsta,
och deras systrar sju.
80. Huru mycket ondt
hafwa förmått,
Suafv och Suafvlogi!
blod de wäckte,
och särens floder
Edgo allom till ewig ofärd. (70).

81. Kvæði þetta,
er ek þer kent hefi,
skaltv fyrí kúikvm kveða:
Sólar-Ljóð,
er sýnaz mýnv
mínst at mavgv login.
82. Her víþ skilivmz
ok hittaz mýnvvm
á fergins degi fýna (77).
Drottin minn
gefi dauþum ró,
hívm líkn er lífa.
83. Dásamligt fræði
var þer í draumi kuadt,
en þú fátt íþ sanna:
ferða eingi var
sua froþr vm skapaþr,
er áþr heyrþi Sólar-Ljóðs favgv.
-

81. Detta Qwåde,
som jag dig lårt,
skall du för lefwande sjunga,
Sol-Sången,
som synas lærer
i mycket minst diktad.
82. Här wi skiljas,
och träffas skola
på förddande lågans dag (*2),
Herre min!
gif de döde ro,
tröst åt dem som lefwa.
83. Undranswård lärdom
blef för dig i drömmen sjungen!
du har sett det sanna:
bland mensskorne ingen
så wis war skapad,
som för hörde Sol-Sågens språk.
-

11) 3 Köpenh. Uppl. står heim, d. å. Gud
bød hans sjæl fara hem till sin fågnad eller glædje.

12) 3 Köpenh. Uppl. står aúþnv, bde.

13) 3 Köpenh. Uppl. står kveþa, d. å.
de sága, att det ár godt fór sjálen.

14) 3 Köpenh. Uppl. står fióna, och öf-
wers. oderunt, af fión, wrede.

15) 3 Köpenh. Uppl. står: þess er vant
þikir och vera ár uteslutet.

16) 3 Köpenh. Uppl. står áni, experts, i stál-
let fór á væl; som synes komma af væla, decipere.

17) 3 Köpenh. Uppl. står lá er, i stället
fór þeim.

18) 3 Köpenh. Uppl. står ætlumz, hvilt
fet och synes vara ríftigare.

19) 3 Köpenh. Uppl. står því at.

20) 3 Köpenh. Uppl. står fyrgir, som ár
af líka betyðelse som hriggvur.

21) 3 Köpenh. Uppl. öfversættes Aegis-
heim, með: den synliga werlden.

22) 3 Köpenh. Uppl. ár ad uteslutet.

23) 3 Köpenh. Uppl. står nem, fatta, i
stället fór mun.

24) 3 Köpenh. Uppl. står 34 stropfen
före den 33; och ár i noterna derwid an-
märkt, att denna omslyttning ár olika i sárstít-
da Handskrifter.

25) 3 Köpenh. Uppl. står Hve, huru, som
ár ríftigare án hvad.

26) 3 Köpenh. Uppl. står því at.

27) Þesse 6 rader, nämligen de 3 síðsta i 37:de och de 3 sírsta i 38:de strophen, finnas ei i vár Handskrift, utan áro tilfarte ur Köpenhamnska Upplagan.

28) ¶ Köpenh. Uppl. står: dyn-heimum, som synes vara rátt.

29) ¶ Köpenh. Uppl. står: Henni est laut.

30) ¶ Köpenh. Uppl. står: heyrda ec á annan veg.

31) ¶ Köpenh. Uppl. står: miök var ek þa.

32) ¶ Köpenh. Uppl. står: Henni est laut.

33) Gilvarstraum svarar mot Grekernes 'Acheron, som lág wid ingángen till de dödas rife.

34) ¶ Köpenh. Uppl. står: á annan veg.

35) ¶ Köpenh. Uppl. står: blandnir miök við blóþ.

36) ¶ Köpenh. Uppl. ár a utslutet.

37) ¶ Köpenh. Uppl. står: því at.

38) ¶ Köpenh. Uppl. står: siga, i stället för feva.

39) ¶ Köpenh. Uppl. står því at.

40) ¶ Köpenh. Uppl. står þetta orðet áttítt: Hátt at.

41) ¶ Köpenh. Uppl. står:
Þá merkir tunc intelligitur (verum esse)

Þat G^oþ-mæli: divinum illud oraculum:
maþr er moldo samr. Homo est humo congener.

42) ¶ Köpenh. Uppl. står: hversv einmana, qyam solitarii.

43) i finnes ei i Köpenh. Uppl.

44) I Köpenh. Uppl. står lauga vatn, balnearum aqua. Med de tre sista rader i denna strof åsyftas troligen döpselsen, eller Christendomen.

45) Horna-stol betyder dödsfången, och förde hest här betyda bål, ty hest adj. betyder den högsta.

46) I Köpenh. Uppl. står: Gygiar sól er skein, i singulari numero, hwilket åsven i närvarande öfversättning blifwit följdt. Gygiar är genitivus af Gygur, Jättinna. Widast lin har ansett Gygiar Sol betyda månan.

47) I Köpenh. Uppl. står: vestan, ab occidente.

48) I Köpenh. Uppl. står: mer þótti.

49) I Köpenh. Uppl. står: drukkv þeir.

50) I Köpenh. Uppl. står: baug-regins, som i närvarande öfversättning blifwit bibehållet.

51) I parentes står þeim; åsven som þeim, och icke hinum står i Köpenh. Uppl.

52) I Köpenh. Uppl. står: rygiar bloði.

53) I Köpenh. Uppl. står: heipnar stjörnur, profanzæ stellæ.

54) I Köpenh. Uppl. står: ú-fegna, haud hilares.

55) I Köpenh. Uppl. står: þeir vóro allir villir vega.

56) I Köpenh. Uppl. står: Væltu um annars eign, contrectarunt alterius possessiones.

57) Så wäl i en parentes, som i Köpenh. Uppl.

Uppl. står: fe-giarns borgar, arx Plutonis. Fe-giarn betyder den, som gernä vill hafwa rikedom, girig; och här antages ett särskildt rum eller borg för de girige, i de dödas rike.

58) I Köpenh. Uppl. står färliga, swårigen.

59) I Köpenh. Uppl. står: margt, mycket.

60) I Köpenh. Uppl. står rätteligen: hångrig, hungrig.

61) I Köpenh. Texten står: eiga götve i singulari numero.

62) I Köpenh. Texten står Heim.

63) I Köpenh. Texten står: biþr ek skilla.

64) I Köpenh. Texten står eimdm.

65) I Köpenh. Texten står: Mópvg á mvnaþ, modig i wållust.

66) Detta uttryck lyftar förmodligen på sielfwa Dwädet, emedan de Gamle ofta ristade tänkespråk på sina Dryckeshorn.

67) I Köpenh. Texten står: Her ro rúnir.

68) I Köpenh. Texten heter hon Baugvör.

69) I Köpenh. Uppl. står bellt.

70) 76, 79, 80:de stropferne wisa, att de Gamle trott, att alla frig hafwa sitt ursprung från afgrunden, och af desß Andar bereddess, innan de utbrusto på jorden.

71) I Köpenh. Texten står: fegin och sira.

72) I Köpenh. Uppl. är öfversättningen af denna rad: på de lefwandes dödsdag.

Den gamle Hedningen.

Du sofwer, Heimdal, (1) son af de nio-mör,
 Och Gulltopp hwilar, och Gjallarhorn roffas och
 tigr.
 Till Himminborg syns mer ingen stig som för,
 Och Surturs (2) slågte owaktade Wifrost bestiger!

Wä! fordom war dock din sömn såsom foglens lätt;
 Fån himlens ända ditt spejande, öga såg alla,
 Och ingen ann än fatiga Gudars ätt
 Beträdde bryggan, som leder till högga Walhalla.

Der red Walfader (3), så högwårt som stjerns
 strödd Natt,
 Som Ljusfet endgd, på ättasotade springarn.

Den
 1) Heimdal, en af Asarne. Han wårdade Wifrost
 mot Bergesarnes anfall. Guldtopp war hans
 häst, Gjallarhorn hans horn, Himminborg hans
 borg. Wifrost betyder Regnbogen, den bro, hwar-
 med Gudarne förenat himmel och jord. Se wi-
 dare här om den år 1811 utgifna Swenska Öf-
 werättning af Edda eller Skandinawernes Hed-
 niska Gudalära.

2) Wid Ragnarauk (werldens undergång) skulle Sur-
 tur framkomma till kamp mot Gudarne, öfwer-
 vinna dem, och med lågor förstöra jorden och
 himmelen.

3) Oden.

Den wise Korpen på milsbreda skuldran satt,
 Och allting wiste den wingade Tidningsbringarn.

Och Thor (4) sig reste på knakande wagn, så hbg;
 Och fyllde bältet med åstor, och blickade mulen.
 Fram öfwer bron det wrenskande spannet sig,
 Och gnistor slånkte, som stjernor från lågande
 hiulen.

Han högg sin Mjølner i skällen. Der blef en dal.
 Han drack af haswet. Det sönt mellan torfabe
 bräddar.

Med Tiden stred han, med Trollen i Lokes (5) sal,
 Med Midgårdsormen, som rundt kring Heims
 kringla (6) sig bäddar.

Drack han i Thrudwang sitt mjöddhorn på kams
 pawis,
 Fridfalle Gudar besökte wäldiga Nörden.

Om, som en fästmö's suckar, kom Wanadis, (7)
 Och Frey fleg neder i wärmande regn öfwer
 jorden.

Då

4) Thor, Krigets Gud. Mjølner war hans hammar, och Thrudwang den borg han bebodde.

5) Loke, en ond Gudomlighet.

6) Jordens krets.

7) Wanadis kallades Freya, emedan Nörd hennes

Då war naturen ej ännu en liflds kropp;
 En ande rördes i nu förstelnade leder.
 Gullmanig Skinfar drog strålände dagen opp,
 Från frussande Rimsfar (8) dröy dagg i das
 larna neder.

I Ägirs armar låg moderlig Herttha (9) glad;
 (Den bruden ännu med stormande brudgum
 fringswingar).
 På fjällens spets den wäldiga örnen satt,
 Och fylde werlden med widt fringsfläkande wingar.

I bergens salar satt Jätten med trofsgt mod,
 Och drack för Lofe en skål ur menniskjostallar.
 Grönfågig Strömfarl sjöng ur den blåa stob,
 Och Skogsfrun swängde sitt släp mellan grön-
 stände tallar.

Och Skalden framgick kring jorden, med helig håg,
 En dyrkad främling, de fallige Gudarnes life.
 På mensklighetens höjder han steg, och såg
 Rundtomkring werlden, så stolt som en Kung
 kring sitt rike.

Och

fader war af Wanernes folkslag. Freyr, rädde
 öfwer wärdet, ärswärt och fred.

8) Skinfari war Dagens, Rimsfari, Mattens häst.

9) Ägir, det stormande hafsvets Gud. Herttha, jorden.

Då härrykt grep han i harpan med senfull hand,
 Ej weklig wällust, ej qwinnoglam lödd från des
 strängar.
 Om frihet sjöng han, om åra, om fosterland,
 Om segerfönnen på Notas (*) blodiga sängar.

Han reste stenen med runor på kämpens mull,
 För Nordist hjelte han spredde i Walhalla festen.
 Sjelf Gudars fader steg opp från sin thron af
 gull,
 Då Thor bdd wänligt ett stålhandskadt hand-
 slag åt gästen.

I häfberna, höge minnen! än I stån,
 Som tomma harnesk, dem ingen kan fylla på
 jorden.
 Den slappa tiden stogger med skräck derfrån,
 Då hjeltelöfvet är endast en saga i Norden.

Sof roligt, Fortid! Häfängt Iduna mer
 Drar dina bragder, som rostade swärd utur
 grafwen.
 Ett annat slagte till främmande Gudar ber,
 Då Sängens senor ha brustit, som Handlin-
 gens glaswen.

Upps

20) En af Valkyriorna, som af Oden fickades till
 slagfälten, för att utfera dem, som skulle falla
 i striden.

Uppwafna Heimdal! Blås som till Ragnarok,
Eå himlen remnar, och Walhallas hårlighet
flammar,

Och Dwärgadätten, så kraselbs, så öfwerklof,
Må tro på Liungarn, som nalkas med strafs
fande hammar.

T

Öbds: Offer. I.

Wilhelm Schwerin *).

Dig dref ditt unga hjerta ut i striden,
 Du wille se war faran war att finna.
 Med hjelteifwer, i den wilda tiden,
 Du gick att hennes grymma ynnest winna.
 Hon wann dig får: då war din dag förliiden.
 Hon tog dig till sitt bröst, som älskarinna;
 Och af ditt blod med röda rosor strödde
 Den brudsfång, der i hennes famn du dödde.

Ej efter låga ting det hjerta frågar,
 I hwilket Orans helga flamma brinner.
 Som Ornen ung mot solens eld sig wägar,
 Det känner tidigt hwar det hemmet finner.
 Wäl waktar Öb den stråt, som hjelten tågar:
 Han ur dess hand dock segerkransen winner.
 Så har du ung fring hiesan lagren wefwat,
 Och kunde dö och säga: jag har lefwat.

Hwar är den stilla grafhdg, som fått dölja
 Hwad mod och ungdom kunna stånast falla?

Sag

*) Grefwe Wilt. Schwerin dog år 1808, strax efter slaget wid Drawais, af twenne der undfångna sår, hwaraf det första ej afhöll honom att återwända i striden. Han war sexton och ett halft år gammal.

Säg wille den med wärens blommor hblja,
 Som blomstra fort, lift dig, och hastigt falla,
 Och watta dem ur flodens klara hblja,
 Som flyr så fort som menskiolis bortswalla,
 Och sjunga der för ynglingar i Norden,
 Hur ljust det är att dö för fosterjorden.

II.

Bröderne Ramsay *).

Öf samma hulda moders wård uppfödde,
 För Sverige och dess gamla hjelte-åra.
 För den wi lärde tidigt wapen bära,
 Och lejonmod i våra hjertan glödde.

Wårt öde hann öf: wi i striden dödde,
 Den härligaste dödd det kan beståra.
 Men främlingar nu frukterna förtåra
 Utaf det kära land, der wi förlödde.

Derför tog, förjande, öf i sitt sköte
 Den gamla fosterjord, wår andra moder,
 Att skydda sönerne för tyngre öden.

Der slumra wi mot ewighetens möte,
 Och hafwa delat, såsom bror med broder,
 Allt, lif och dödd och åran efter döden.

G — R.

M a j s

*) Friherrarne Wilhelm och Carl Ramsay, stupade,
 den ene wid Lemo, den andre wid Lappo, år 1808.

Maj-betraktelser.

I.

Satt jag mid hafwets strand,
 ensam på hållen;
 från hvars barm
 en blidare Sol
 löst isens pantsar.
 Windarna stego
 från bergen ned,
 på dånande wingar,
 att wägen wredgad,
 i raseri,
 swällde upp,
 for fram med magt,
 trotsig i yran,
 jagande för sig
 tusende bröder,
 hån mot den wida
 synkressens sista
 blånande rand.
 Rotfförtade träd,
 bräckta blölar,
 hwirflade hant
 med i sin fart.
 Han fradgades, röt;
 och töcken och dån
 omhwarfde mig
 och min själ försträcktes.

Då tyktes mig höra
 en röst af den Ande,
 som swärfwar öfwer
 de gamla Wattenen:
 Du lilla Wåg,
 Swarthån? Hwi far du
 och höjer med trots,
 i himmelssty,
 wild och wred
 ditt skummiga hufwud?
 Undan den ilande
 flyr Horizonten
 allt längre fierran,
 och himlen du der
 uppswäld will nå,
 lika omätligt,
 är stild ifrån jorden.
 Se, vinden går ut
 att rensa lusten:
 Han gaf dig din lösa,
 fradgande warelse.
 S lugna djupet
 verka mina
 måtriga Under;
 då af dig
 och din stora wrede
 Morgondagen
 ej ser ett spår
 på det stillade hafwet — —

Nu solen frambröt,
 vinden lade
 trötta sina wingar.
 Då tänkte jag
 på menniskjowerk,
 Och tyrannens öde.

II.

Du, som flytt ifrån en brottlig tid,
 Fångadt kallad af millioners böner,
 Återwänder, ljuswa, gyllne frid,
 Du ej mer till jordens trötta söner?

Stunderna, de gå sin stilla gång,
 På naturens gästwor alltid rika.
 Wårens sol och blommor, lärkans sång
 Komma åter, men ej du tillika.

Mått och ordning i all werlden rått.
 Lifwet flyr, men blomstrar upp ur ödden;
 Och du ser, så långt som ljuset går,
 Allt ting klart, förutan menskjans öden.

Swaga warelser utaf en dag,
 Som ej nästa timmas lott urskilja!
 Hur förmå wi gifwa ödet lag,
 Och inskrifwa i dess bok vår wilja?

Se, med bån, och fart, som ej upphör,
 Söwer jorden och de stora watten,
 Nullar Tidens wagn, den slårter för,
 Dag är efter den, framför den Natten.

Tusende hwar stund, på denna stråt,
 Etiga upp och tusen andra falla:
 Trångas, blanda lekar, löjen, gråt;
 Och en graf har jorden för dem alla.

Osedd är den höga handen än,
 Som med stilla allmakt tåget leder.
 Fall och lycka, allt förkunnar den.
 Ingen känner den, och allt tillbeder.

Will du weta gåtans ord, min wån,
 Sed ej widt omkring förweten gisa!
 Men uti ditt eget bröst det kån!
 Tankan famlar — hjertat wet det wisa.

Farten wexlar — ljuset flyr och tänds,
 Stormar ryta — hwartåt kosan sätta? —
 Som magneten mot norrstjernan wänds,
 Samwetet dig wisar stads det Nätta.

Följ det modigt. Du är säll och rik;
 Wisar sig än farans makt försörad.

Lenna det — sig öfver, eller wit!
Fallen, eller hbid, du är förlorad.

Bländas ej utaf ett yttre sken!
Tusen trampas, tusende förtrycka.
Är det slump? — förtjensl? — Tro hwar och en
I sitt bröst bär tolt utaf sin lycka.

Sans och ordning, måtta, mod: se der
Låran utaf Tiden till des ånda!
Bet att öfwa dem — af Tiden lär!
Ty hwad stett, är ock hwad som skall hånda.

III.

Hur det unga, friska gräs sig gläder!
Ammadt ömt af källans klara bblja,
Wid en strand, som åter flugga har.
Blomman nyfödd fram i dagen tråder,
Wilt med fromma blickar Solen följa,
Och, fast stum, tillbeder ljusets Far.

Råttor, blommor äro jordens bga,
Swarmed, återwäckt ur wintrens dwala,
Mot en lycklig himmel hon ser opp.
Ljus och färgor från det blida högga
Måla sig i bågge, bågge tala
Om des nya ungdoms glada hopp.

Gritt hon nu sin inre längtan tyder,
 Will i trädet sina armar höja
 Kärleksfullt mot ljusets gyllne höjd.
 Dagen hennes vållusts tårar tyder,
 Blida vindar hennes suckar rösa,
 Alla foglar sjunga hennes fröjd.

Årets blomning, milda vår! — till norden
 Var välkommen åter! kring dig swärma
 Lust och lek i sjelfwa höldens land,
 Så förstuten finns ej son af jorden,
 Allt han icke kânt din ljuswa värma,
 Och ej fått en frans utaf din hand.

Ewigt i förnyadt omlopp swallar
 Lifwets ordning. Wärens ungdom földe
 Ståds på wintren. Så naturen dödd.
 Så är, hwad Förgångelse du kallar,
 Graf och wagga på en gång, der hölide
 Slumra sött, som bröder, lif och dödd.

Och blott menniskan skulle seg, förweten,
 Grubbla på sin lott? Och skulle lemna
 Mod och hopp uti en hopplös tid?
 Nej! den kraft, som lifwar menskligheten,
 Känner icke dödd, och skall sig hämnag,
 Och med ära kämpa ut sin strid.

Ett blott gäller en, och gäller alla:
 Att det Goda sker — Om med bedrifter,
 Som dig höja, förta: — lika godt!
 Kan du icke sliga, lär att falla! —
 Och en bättre ätt på våra grifter
 Skall då en gång minnas rörd vår lott.

IV.

Från ett ringa upphof,
 från källor i bergen
 springa alla floder:
 samla se'n till sig
 de smärre bröder,
 äar utan namn
 och bäcken, som föddes
 af gårdagens skurar —
 svälla, våra
 till ungdomsstyrka,
 och hvalfwa snart
 med måtriga böljor,
 välsignelse-bringande,
 flöddande, förströande,
 fram sitt lopp;
 tills efter vandring
 i många länder,
 ändtligt de nå
 det urgamla Hafvet,
 som i Artusenden,
 i sitt stöd,

upptagit dem alla,
 och ej blir större,
 och der intet
 dödeligt äga
 mer kan urskilja
 deras nu många,
 fordom så vida
 spridda vägar —
 Utur hafvet
 uppfiga molnen,
 nedsända i regnet
 nya watten,
 som alla hasta,
 på lika vägar,
 till samma hem,
 hwarfrån de kommit,
 och dit oupphörligt
 de återwända. —

Så omfattar
 en liten krets,
 ewigt lika,
 de dödliga slägters
 forta bana.
 Men en war gifwet
 att ana det Wäsen,
 som, oföränderligt,
 outransakligt,
 Wirkar omkring

det stilla djupet
 af sin warelse
 werlingens sldia,
 i fddsel, fbrgangelse,
 war och winter,
 tidens och bden
 skiftande hwalfning
 stadsfe fornyad. —
 Menskia! Se denna
 strale af det
 odddliga ljuset,
 som slatades in
 i den dunkla wafnaden
 af ditt wasen;
 den har uttagit
 din sjal fran bden
 och ditt lif
 ifran Tidens walde!
 War da lugn,
 aningen du
 i medgang waggas
 pa des flod,
 eller des bblor,
 tillsammansfortade
 ofwer ditt hufwud,
 dig sankta i djupet!

G — R.

Präse

Prästvigningen.

Den fromma skaran tränger
 Till altarfoten re'n,
 Och hwitflädd Skuld hänger
 Sin mantel på hwaren.
 Med knäppta händer flyger
 Den rädda Bbnen hän,
 Och lik ett barn sig smyger
 Öpp till sin faders knän.

Hör, Herrans Budskap talar.
 Det låter, som ibland
 i widt aflågsna dalar,
 en helsning från vårt land.
 Som molnens tårar falla
 På den förbrända jord,
 Så strömma på oss alla
 Gudomlighetens ord.

De wigda händer röra
 wålsignande wid mig.
 Det susar för mitt bra,
 Guds Ande sänker sig.
 Farwål, du tidens gäfel,
 Farwål, I jordens band!
 Se, himmelrikets nyckel
 Är i min fria hand!

Se opp! Hwad är som lågar?
 En gyllne werld i skyn.
 Guds wåldeklarhet tågar
 Förbi min tjufla syn.
 De Salige mig nicka
 Wålfsignelse och fred,
 Och Englahufwen blicka
 Från brustna hwalfwet ned.

Hur swala himlen släcker
 Hwar jordiff brand likwål!
 Hur salighet betäcker,
 Den nye Lärarns själ!
 Hör! Dawids strångar brusa
 Öddlighet och Gud.
 Hör! Edens palmer susa,
 Försonarns milda bud.

Och hänryckt Skalden griper
 I lyran, och slår an
 Hwad Wisshet ej begriper,
 Hwad Tron blott ana kan.
 Den låga jordens sorger
 Förstummas wid hans röst,
 När Emighetens orger
 Genfsuda i hans bröst.

Hur glad är genom gruset
 Den stilla wandrarns gång,

Med ofkulden och ljuset,
 Med religion och sång!
 Lått öfwer lifwet halka
 Hans steg, likt sommarns wind,
 Och Englawingar swalka
 Den gudawigdes kind.

Upp, Ewigketens Präster,
 Upp himlens medborgsmån!
 Ledsagom skoftets gäster
 Till bortglömdt hem igen!
 Så dmt som dufwan klagar,
 Så högt som åstkan slår,
 Förkunnom himlens lagar
 För fallen werld, för wår!

Halleluja! så wida
 Som stjernehwalfswet spänns,
 Som är och sekler srida,
 Till tidens, rymdens gräns!
 Halleluja! hwad söker
 Jag mer i himlarna?
 Guds salighet besöker
 Wår jord. Halleluja!

T — R

Stal:

Skaldens Morgonpsalm.

Sol, som från mig flytt!
 Öfver bergens topp
 Lyfter du på nytt
 Strålig hjesa opp.
 Jag vill bedja med de myriader.
 Hör mig sångens, hör mig ljusets fader!

Jag mig med i skyn
 På din himmelsfärd!
 Öppna för min syn
 Diktens sköna werld!
 Låt dess Gudabilder i det höga
 Swäfska klara för ett döbligt öga!

Lär mig måla se'n
 För den dunkla jord
 Hvarje himlascen:
 Gif mig språk och ord,
 Att de flyktiga gestalter stanna
 På mitt papper, lefwande och sanna!

Gif mig kraft och mod
 Att förakta rätt
 Därars öfvermod,
 Tidens kloka ått,
 Som beler hwad Skaldens pensel målar,
 Säfängt doppad uti dina strålar!

För den bleka nidd
Stång min dörr igen!
Gif mig taf och bröd,
Kläder, och en wån;
Att den höga himlakraft ej rymmer
Ur mitt bröst för jordiska bekymmer!

O! du wet det wäl
Hur jag älskar dig.
Derför fyll min själ
Fyll den helt med dig!
Årans, guldets, maktens åtrå wife
Från mitt rena hjerta, från ditt rike!

Se, du hör min bön,
Hör mitt lof också!
Jorden syns mer skön,
Himlen mera blå.
Andar hwiska i de swala lunder.
Sag hör harpor, jag ser Skaparns Under.

Liben flyger bort,
Konsten är så lång,
Lifwet är så kort.
Upp, min själ, till sång!
Guden kommer. Lyfnen Myriader!
Det är sångens, det är Lifsets fader.

T — R.

—
Krigs

Edets domar ur fhyarna ila,
Men endast trälen för des äffa styr:
Hemstt mot wetlingar döbarna smila,
De fly blott undan den, som dem ej styr.

§ CARL JOHANS spår

Sweas Engel går:

Lill kamp! Årans sol skall purpra våra fjäll.
Efbna lott, om wi falla, att hwila
Som Odher under runans håll!

A:

Om

Om Biarmaland.

ett mäktigt rike war af de Gamle kändt under namnet Biarmaland. Längesedan har detta rike upphört att wara sjelfständigt; men ojäfsaktiga minnesmärken af dess forðna wälmaakt äro skonade från förgångelsen. Skandinawiens inwånare besöke ofta detta afslägsna land. Det torde derföre icke wara olämpligt att här meddela de underrättelser wi derom funnat samla. Wi återföras derwid till de tider, då wåra förfäder, såsom Wikingar, på sijn sökte seger eller döden, då deras djerfhet trotsade alla faror och afstånd, då Westra Oceanens, Medelhafswets, Hwita Hafswets och det Nordöstra Amerikas kuster tid efter annan måste häfwa för deras bragder.

Om Biarmalands werkliga läge hafwa senare tiders lärde länge mistagit sig. Man har omsider inom det nuwarande Rysslands gränser igenfunnit detta land, så wäl som flera andra, hwilka föregående Swenska fornforskare wille sammantränga inom sitt eget fosterslands område a). De uppförde sanningen för en

a) Några få prof på sådana irringar, äro tillräcklige. Wi wille icke nämna de egenheter, som utmärkte Olof Rudbecks rika inbildning. E. F. Björner, i en af noterne till Fundinn Noregur (Sagan om Norriges uppfinning) yrkar, att

en i sin grund ädel affigt, då de trodde att
fäderneslandets ära skulle ökas i samma mån,
som det innefattat ett större antal fordom rykt-
bara

Gandwiken, hwarwid Wiarmaland war beläget,
legat i inwiken af hafwet till Medelpad,
hwartill Helsingeland gränsat. I företalet till
sina Nordiska kämpadater, (tryckt 1737) sid.
26 uttrar Vidneer, att Wiarmaland, Hellus-
land, Gränland, Hundingaland och Reids-
gothaland woro alla helägna i vårt Swenska
Norrland. För att styrka denna mening har
han återopat sin afhandling om Gotunheim,
och sin Skandds beskrifning. Sjelfwe Beres-
lius, en af våra omwärdigaste och skarpsinnigaste
fornforskare, kan ej alldeles frikallas från dylika
mistag. I den år 1666 utgifna Herrauds och
Woses Saga, Cap. 7, har han öfversatt ordet
Austurweg med Norrbotten. Om rätta
bemärkelsen af nämde ord skole wi framdeles ta-
la. I Noterne till sijnämde Saga, sid. 72, sä-
ger äfwen Berelius, att floden Wimur (som
enligt Sagornas witsord utlopp i Gandwiken)
utgödt sig i Bottniska wiken. Äfwen Joh.
Schesser (se hans Lapponia, tryckt i Frankfurt
1673, sid. 11) gör Gandwisk till det samma, som
den numwarande Bottniska wiken. Men denna
ägde i forntiden det egna namnet Helsingla-
botten, äfwen som Finna wiken kallad, Kz-
rialabotten. Se Gerhard Schönings For-
sög til de Nordiske Landes Gamle Geographie,
tryckt i Köpenhamn 1751, sid. 26, 27). Med
Gandwiken betecknades hwita Hafwet;
derom lemnas ett tydligt bewis i Sagan om

bara orter. De efterfinnade icke, att det folk som segrar flerran från hembygden, måsse blifwa mest widtfresbadt. Wi behöfwe icke heller fly till dikter, för att inom Sverige finna stälten, hwilkas namn wäcka höga minnen af urgamla tider. Genom det största slag i hela den Nordiska fornaldren, är Bräwalla oförgätligt.

Men det tillhör oss att undersöka, hwar Wiarmaland varit beläget. Flere bland wåra häfbedecknare hafwa urakslåtit en noggrann pröfning häraf; de hafwa antingen i tyfnad bewarat hwad de wetat, eller upprepat gamla willfarelser. Bland Swenska författare, som afhandlat detta ämne på modersmålet, och derigenom gjort sina verk mera tillgängliga för alla sina landsmän, hafwa wäl några angifwit sanningen b), men icke så fullständigt bewisat den, som behöfwet fordrat c). Framställ-

Grimur Þodinn, der det nämnes, att han förbiseglade Norra Finnmarken, och, wifande åt öster, kom till Gandwiken. Efter någon tid erkände Werelius (Noterne till Herwarar Saga, tryckt år 1672, sid. 4) att samma farwatten varit af de Gamle kalladt Gandwif, som i senare tider fått namnet *Hwita Hafwet*.

b) *Swea Rikes Historia* af O. von Dalin sid. 184. Utkast till Föreläsningar öfwer Swenska Historien, af E. M. Fant. Första stycket sid. 36.

c) Att detta behof ännu icke upphört, bejannas genom

ställningen af ett sådant bewis torde derföre icke misshaga läsaren. Våra slutsatser stola alltid grundas på kunskaper, dem wi hämtat, så wäl af våra Nordiska fornhäfder och sagor, som af senare tiders trovärdigaste författare. — Att egenwilligt till hela deras widd förkasta de egenteligen så kallade Sagor, eller beskrifningar om hjeltars bedrifter i forntiden, wore en lika felaktig ytterlighet, som att blindt tro allt hwad i dessa sagor förekommer. Med skäl har den lärde Schöning yrkat d), att sådana urkunder böra tros, så länge de icke innehålla någ

F got

den af Rector G. N. Silwerstolpe utgifna Sveriges Geographie och Historia, till läsning för barn på lediga stunder. Författaren har (2 Häft. tryckt 1813, sid. 92) upprepat den gamla tankan, att Biarmaland svarat mot det nuvarande Medelpad. Han har wäl icke trott sig med säkerhet kunna afgöra något derom; likwäl finner han (lika med Björner i företalet till Nordiska kämpadater, sid. 14) oswannämnda tanka något bestyrkas deraf, att ännu är bland Allmogen i Medelpad gängle en folkwisa om den händelse, som Skaldehestet om Carl och Grymur beskrifwer. Denna uppatft kan wara riktig; men icke bewisar den hwad den borde bewisa; ty i sådant fall stulle en händelse, som utgör ämne för en folkwisa, nödwändigt hafwa tilldragit sig på hwarje ort, der denna folkwisa sjunges.

d) Nord. Landes Geogr. sid. 58.

got i sig sielf orimligt, eller stridande mot pålitligare uppgifter. Sanningen, äfwen då den skymmes af diktade tillfater, ligger troligtwis till grund för hwad sagorne omtala.

Innan wi serklidit beskrifwe Wiarmaland, torde en allmän blick öfwer de wid Hwita Hafwet belägna länder, som i Isländska eller Skandinawiska Sagor nämnas, icke vara öfwerflödig. Hwad en berömd wård författare bland våra landsmän härom anför, skole wi troget följa e). Han uppräknar dessa länder på följande sätt:

”Hela det Öshaf, som från Rysslands kust sträcker sig norr ut, ända till sundet Bai-gats, och kanske ännu vidare, war af de gamle bekant under namnet Dumbshaf, siindom äfwen Trollbotten. Den wit, som innesluts mellan den Rysska Lappmarken och den gent öfwer wid Dwina belägna kust, kallades af de Norrste och Swenske Gandwit; och det sund, som skiljer Lappland från ön Kandens, Olsawiken. I dessa trakter woro hos forntidens seglare ryftbara två uddar,
 Rlyfs

e) Herr J. W. Carlstedt utgaf år 1794 i Upsala under Prof. Neifters insende, en afhandling, kallad: *Observationes Historico Geographicae de terris ad mare album, quæ in Sagis Islandorum memorantur.* Wid Afhandlingens början finnas de hinder fullständigt angifna, dem en forskare i Nordens gamla Geographi har att öfwerwinna.

Alfshnäs och Wattunäs, hwilkas läge dock icke kan noggrannt bestämmas. Till dessa haf sötte flera små riken, hwart och ett styrde af sina Småkonungar *h*. Bland dessa riken längst i wester låg Finnmärken, hwilket namn innesfattade hela den Norrsta och Nyssa Lappmarken, åtminstone till större delen. Vid wester kusten af Gandwik, låg ett land, kalladt Swithiod koldu (det kalla Sverige), som troligen sträckt sig till omkring mynningen af floden Dnega, och kanske innesfattat Cajana och den angränsande delen af Carelen. Det närmaste land till Swithiod koldu kallades Hunaland eller Hundingaland; des gränser gingo ända till Dwina och Wiarmaland. På Dwinas östra strand widtog Wiarmaland, eller Permien, hwars södra del utbredd sig längs efter denna flod till det nuwarande Nysslands inre trakter. Nordost om Wiarmaland, hwars gränser icke med wisshet kunna utstakas, låg Nisaland eller Sirjenien, fördeladt i serkilda områden, af hwilka ett, beläget mellan floderne Pinega och Mesen, kallades Gläsiwall; des hufwudstad war Grund. Till Gläsiwall gränsade i öster

So

h) Detta uttryck bör icke tagas i hela sin widd. Flere af dessa riken woto, enligt Sagornas witsord, skundom förenade eller stattslydige under en Konung.

Gotunheim, flidt från Nisaland genom en flod, som synes varit Mesen. I söder sökte till Gotunheim Gardarike, från hvilket detta land flidtes genom en bergskedia. Efterut sträckte sig Gotunheim bortom Petzora-elfwen, som då kallades Glimogor. Den öde och obebodda kust, som derefter widtog, hette Gränlands Obygdir, der Samoiederne nu bo; och hwaraf en del, kanske den i Waigatsundet belägna ö, som nu kallas Olenoi Öst, fordom benämndes Swalbard. Den öde (Skag, på vårt fornspråk), som sträcker sig till den 85:te Longitudsgraden, och i Latitud mellan 70:de och 74:de graden till Ishafwet, hade wid denna tid det egna namnet Småmbjaland g). Sluteligen war äfwen Nova Zembla kändt af Skandinawiens forna inbyggare, och kalladt Helluland, samt Hellulands Obygdir. Den del af det nuwarande Ryssland, som låg i söder intill det gamla Hunaland, och Siarmaland, hette Holmgård, och war ett landskap af Gardariket. Söder om Nisaland låg Gardarikets andra del, som kallades Awenugård. Bortom Awenugård bodde Blåmän, Tatarer, och flera folkslag, hwilkas länder till läge och gränser icke kunna noggrannt bestämmas.⁷

För

g) Härwid återopas den af Petersburgska Akademien utgifna Geographiska Charta öfwer Ryssa Kejsareddmet.

Författaren till nämnde Akademiska afhandling hade förefatt sig att i sitt arbetes fortsättning, med våra fornhäfvers och sagors witsord bestyrka hwad han om de samteliga nu uppräknade orter anfört. Odden borrrykte honom förr än han kunnat verkställa sitt uppsåt; han hade dock hunnit framwisa den källa, ur hwilken alla hans bewis skolat härledas.

I forntidens skrifter sägas nämligen alla dessa orter wara belägna i *Musturweg*. Detta ord h) war en allmän benämning, som utmärkte wisa orters östliga läge, i förhållande till det ställe, hwarifrån en resa skett; det war icke ett namn, inifrån till någon särskildt ort, och den ensamt tillhörigt. Dersöre är det en riktig mening, att i forndna dagar *Musturweg* alltid betecknat det Haf, som nu kallas *Östersjön*; ty detta samwatten kallades äfwen ofta af våra förfäder *Östra Salt*. Förblandning af de olika bemärkelser ordet *Musturweg* ägde i förhållande till olika orter, har ledt flera fornforskare till irringar. De från *Sverige* och *Danmark* i *Musturweg* belägna orter, woro helt andra än de, som lägo i *Musturweg* för inwånarne i *Norriges* Nordliga trakter. De förora woro *Östersjöns* östra kuster, till hwilka hörde *Apyrialand* och *Gardarike*; de senare

äter

h) Egentligen *Österwäg*. *Weg* i det äldre *Skandinawiska* språket betydde stundom *wäg*, stundom *det Land*, dit *wägen* ledde.

Åter woro det falla Swerige, Wiarmaland, och de öfriga wid Hwita Hafwet belägna länder. Emedan Hwita Hafwet oftast besöks af Norrske Seglare, serdeles från Halogaland och Thronhem, tala de fleste Skandinaviska Sagor icke om Swenske, utan om Norrske mäns resor till Wiarmaland. Då inwånare af Halogaland, Naumbedalen och Thronhem företogo resor till Östersjön, sadessåsa resor ste at sydur (söderut), hwarom en hwar, genom läsning af forntidens sagor kan göra sig öfvertygad. Dese seglare kunde icke sägas fara österut, då de nödwändigt först, en stor del af vägen måste styra sydligt. Öfwerallt, der i de gamla sagorne omtalas resor i Lusturweg från Halogaland eller andra Norrska trakter, är fråga, icke om Östersjön, utan om Södhafwet, och Hwita Hafwet.

Man kunde härwid erinra, att, enligt hwad fornhåfderne innehålla, resor till Wiarmaland ofta sadesså Norr ut, icke i Lusturweg. Men i dessa fall hafwa resorne stett-från någon söder i Norrige belägen ort, hwarifrån man först måste styra långt i norr, för att förbigå Norriges och Finmarkens nordligaste kuster, innan widare, den östliga kosan åt Wiarmaland kunde börjas. Lätt kan äfwen orsakten förklarås, hwarföre Swenska seglare slundom sägas hafwa styrt i Lusturweg till Wiarmaland.

armaland. (Ett prof deraf förefommer i Herrauds och Boses Saga i). Ly då kan detta uttryck hafwa affeende på den dryga del af den långa vägen, som dessa seglare, för att komma till Hwita Hafwet, måste styras åt öster i Ischafwet, sedan de fringgått Nors riges kuster.

Ät den läsfare, som ej finner denna förklaring nöjaktig, torde wi få lemna walet mellan andra. Antage wi att Herrauds och Boses Saga wore skrifwen af någon Isländare, så torde uttrycket Austurweg, nyttjadt för att utmärka den riktning, i hwilken Wis fingarne styrde till Biarmaland, böra lämpas till Island, icke till Sverige. Men i allt fall låg Biarmaland i Austurweg från Sverige, då fråga är om fogelvägen, eller den genaste kofan.

Efter denna anvisning igenfinnas de ofwan

- i) Från Sverige hafwa deke fosterbröder offridigt anträdt sin resa, om annars deras Saga skall äga något witsord. Det tillhör of icke att här påstå wa, om de, såsom den af Verekius öfweriatta Sagan innehåller, gått till sjöns från Östergöthland, eller, om enligt hwad Magister G. A. Hallman, i sin år 1798 i Upsala utgifna afhandling de Veteri Finmarkia, förmodat, King, Herrauds far, warit Konung i Westergöthland, hwilket landskaps namn (Westra Gauthland) genom någon affskrifwares wårdsidschet blifwit förbytt till Östtra Gauthland. Se widare här om Westergöthlands Historia af Tidgren, sid. 107.

wan uppräknade länder wid Swita Hafwet. Att de upplysningar wi om dessa länder af tillförlitliga skrifter kunnat winna, i det mesta Sverensstämman med de uppgifter derom, dem wi inryckt ur den förr nämnda Akademiska Afhandling, wilje wi nu i korthet wisa.

På öfvertygande skal synes Schönning hafwa grundat sin tanka k), att Finnmarken, som på westra sidan omedelbart gränsade till Norrige, i öfver fordom sträckt sig ända till Swita Hafwet (Gandwik); ty då de Gamles Sjöresor till Wiarmaland beskriswas, nämnes, att de seglat i norr omkring Finnmarken till Gandwik. I Sagan om Illaue Grydarfostre berättas, att Sigurdr blef af storm drifwen till Gandwik, och då hans återfärd deraf från beskriswes, yttras, att han drog från Finnmarken. Schönning har äfwen påstått att något mellan Wiarmaland och Finnmarken beläget land, alldrig i häfderne omtalas l). I ett af honom återopadt fragment m) bland Arnæ Magnæi skrifter, skall uttryckligen nämnas, att Finnmarken sträckt sig i Nordost från Norrikes härnader till Wiarmaland. Under de Norrikes härnader till Wiarmaland blef Finnmarken af de Wisingar, som förbiseglade dess kuster,

k) Se Nord. Geographie, sid. 69.

l) Nord. Geogr. sid. 54.

m) Nord. Geogr. sid. 144.

kuster, tvingadt till skattskyldighet, och derefter fortsfor detta land att vara Norrige undergifwet, så länge sissnämde rike styrdes af egna Konungar. Derföre äro forntidens författare derom ense, att Norriges Konungar sträckt sitt wälde från Göttha elf till Sandwiken). Sturleson i Sängen till Håkan Håkansson, nämner, att denne Konung styrde allt det land, som låg mellan Elfwen och Sandwiken o).

Beträffande Viarmaland, har Schöning, Åberopande Others resebeskrifning, anför, att detta land låg wid Dwina, serdeles på östra stranden af denna flod.

Enligt Samson Fagres Saga (sid. 20) war Risaland beläget i norr och öster om Austerweg; i öster om Risaland låg Gläsfiswall; norr i landet derifrån, Totunheim. Från Totunheim emot Grönlands ö bygder sträckte sig det land, som kallades Swalbarði, hwarifrån ut i hafwet gick ett grund, kalladt Smameyaland. Att Gläsfiswall legat öster från Viarmaland, följer af Herrauds och Boses Saga, sid. 28. Af Thorsten Wyakrafts Saga, sid. 10, finnes, att Gläsfiswalls Konungar varit skattskyldige under Totunheims, och af Herwarar Saga, 1 Cap. att Gläsfiswall varit ett till Totunheim hörande landskap.

305

n) Nord. Geogr. sid. 66.

o) Nord. Geogr. sid. 67.

Jotunheim är ett namn, som wid olika tider tillhört olika länder. I sin allmänna näste bemärkelse har Jotland eller Jotunheim funnat innefatta alla de länder, i hwilka Jotar hade sitt tillhåll. På en sådan widsträckt bemärkelse af Jotunheim, syftar wäl det i Sagan om Norriges uppfinnning förekommande uttryck, att Norrige kallas det land, som är beläget från Alfhem till Jotunheim. I egentelig och inskränktare mening betecknades med namnet Jotunheim en landsträcka, som låg wid Eliwogar, wid eller omkring Gandswik p). Att Jotunheims område någon tid innefattat alla de wid Gandwik liggande länder, har Torfäus trott bewisat af Herrauds och Boses Saga (Cap. 9); ty der berättas om Konung Gudmund i Gläsiwall, att då han lofwat sin syster Ledur till maka åt Wiarmisse Konun-

(p) Att Jotunheim varit beläget wid Eliwogar bewisat af Edda, och af Thorsten Wikingsöns Saga (med Swenskt öfversättning utgifwen af Jac. Keenhielm 1680) Cap. 1. Att Eliwogar utmärkt Wetjorazelswen instämmer med Torfäus tanka (Historia rerum Norvegicarum, tryckt i Köpenhamn 1711, Tom. 1, sid. 165). Den i Edda nämnda floden Wimur har Schönning, i likhet med Strahlenberg, ansett vara densamma, som nu bär namnet Wim, eller Wuim, och från öster löper åt Dwina. Se Schönninges Afhandling om de Norstes Oprindelse, tryckt 1769, sid. 143.

Konungens son, yttrade han, att om hon wils se följa hans råd, skulle ingen utlåndsk man komma att äga henne. Berelius har bestämt Totunheims läge wester om Sandwiken, nordligast i Norrige, i den landsträckning, som nu kallas Finnmarken, och Lappland. Driftigt synes Schönig q) hafwa ansett detta för en irrning, som endast skulle kunna härledas från bristande uppmärksamhet derpå, att Finnmarken i fordna dagar sträckt sig ända till Sandwiken, och alltså i grannskap af det öfver om denna wiken belägna Totunheim. Troligt är, att namnet Totar, i forntiden varit gifwet åt de Finska folkstammarne; och i detta fall kan Berelii uttryck om Totunheims läge bestå med sanningen.

I sin afhandling om Totunheim yrkar de Wörner, att detta land legat rundt omkring Bottniska wiken; men det ställe i Herwarar Saga, som han till stöd för sin mening åberopar, är, enligt hwad Schönig (Nord, Geogr. sid. 57) wisat, oriktigt öfversatt.

Huruwida Nisaland stundom betecknat samma land, som Totunheim, har Torfäus (Histo-

q) Nord. Geogr. sid. 57.

r) För denna tanke, att Totar och Finnar varit benämningar på samma folk, äro flera bewis samlade af Magister Hallman, i des redan nämnda Afhandling om den fordna Finnmarken.

(Historia rerum Norveg. sid. 166) framställt som en möjlighet, i anledning deraf, att orden *Ris* *fi* och *Jotun* i fornspråket bägge betyda *Jätte*. Likväl har han antagit, att det i *Barðar Saga* nämnda *Risaland* varit ett från *Jotunheim* vida skildt område. I denna *Saga* berättas att "Dumbur var en Konung, som styrde de söder från *Risaland* belägna *Hafsbottnar* (*Hafswikar*), söder om hvilka gick det *Haf*, som kallades *Dumbshaf*." På ett annat ställe i samma *Saga* nämnes tydeligen att "Giestur *Barðarson* seglade i norr med landet, och allt efter *Halogaland*, och *Finnmarken*, och så till *Hafsbottna*, och att de vidare kommo norr öfver *Dumbshaf*." *Verelius* trodde, att både *Vottniska wiken* och *Hwita Hafwet* varit kallade *Dumbshafs*) men *Lorskäus* har med skäl yrkat, att denna förklaring icke är enligt med *Sagostriktwärens* mening; att namnet *Dumbshaf* utmärkte det haf, som ströckte sig mellan de öde kusterne af *Nova Zembla*, *Spitsbergen*, och *Grönland*; att med *Risaland* troligen varit betecknadt *Nova Zembla*; med de *Hafswikar*, som derifrån gå i söder, sundet *Waigats*, och att i dessa trakter *Helluland*, och *Skuggefiärden*, kände de genom *Kettil Hengs Saga*, jemväl varit

s) Se Noterne till *Herwarar Saga* sid. 27.

warit belägna t). Isfen Schönning har wisat, att namnet Dumbshaf i forntiden tillhört Jshafwet, norr ifrån Gandwik u).

Mindre ense äro fornsöfkarne om Hunalands eller Hundingalands läge. Torfäus (sid. 163) sätter det längst i wester-bland alla de länder, som gingo intill Gandwiken. Han will draga denna slutsats af Sturlaug's Saga, som innehåller, att Sturlaug, på wägen från Naumedalen till Biarmaland, först förbisglat Halogaland, Finnmarken, och Wattunäs, derefter legat för ankar i Olsawiken, och följande dagen uppnått Hundingalands kuster. Schönning har deremot yttrat (Nord. Geogr. sid. 65), att Hundingaland varit beläget i öster om Biarmaland. Ut förlifa dessa stridiga uppgifter, tillhör icke närwarande afhandling.

Det Stora eller kalla Sverige war, enligt Sturleson (Ynglinga Saga Cap. 1), beläget norr om Swarta Hafwet; norra delen af detta widsträckt land låg obebyggd för frost och föld.

I forntiden woro Finnmarkens inwånare beryktade för kunskap i alla slags Trollkonster. Af Sturlesons verk, och Orwar Oddurs Saga inhämtas, att till dessa Finnar fickades barn

1) Thormod, Torfæi Historia rerum Norv., Del. 1 sid. 167.

u) Se Nord. Geogr. sid. 53.

barn från Norrige och Wiarmaland, för att lära sådana konster. Totunheim beskrifves af de gamle Skandinäverne såsom bebodt af Jättar, förfärlige genom Kroppsstorlek och styrka. Gudingalands invånare woro, enligt de gamla berättelser, hädast wanskaplige v).

Wigtig är Schönings anmärkning x), att både Norriges Nordliga ste har, och Finnmarken, Wiarmaland, Risaland, Totunheim, Swalbarði, Helluland samt Gränland tid efter annan ansågos wara tillhåll för Troll, Jättar och Widunder; att dessa warelser alltid troddes bo i orter, som antingen woro öde, eller endast besolkade af Finnar och deras likar, och att Trollens hemwist flyttades längre bort, i den mån flera länder emot norr bebyggdes eller upptäcktes. Till grund för dessa föreställningar torde legat den samning, att man funnit samteliga dessa trakter af werlden äga Finnar till sina äldsta invånare; ty wi böre icke förgåta, att Jotar och Finnar woro benämningar på samma folk; och att Jotar, Thusar, Troll och Resar woro ord, som i forntiden werelwis brukades y).

Es

v) Se Sturlaugs Saga.

x) Nord. Geogr. sid. 46.

y) Måne icke ordet Jote genom aspiration låte kunnat förändras till Tschud, den benämning, hwarmed Nyssar utmärka flera Finns Goltspå?

Efter denna förberedelse gå wi till Wiarmalands beskrifning, wårt egenteliga ämne. Wi wilje först i korthet anmärka, huru olika tankar serstilda författare hyst om detta lands läge.

Johannes Magni yttrar 2) att "i norre delen af Sverige, under Polen eller Norra stjernan, ligger Wiarmaland, stiftadt i yttre och nedre Wiarma, och, såsom Saxo intygar, fordom kalladt ett Konungarike. Derz till stöder det stora landskapet Skridfinnland, på des östra sida. Sedan i söder stöta båda Rappmarkerne tillsammans."

Dlaus Magni har äfwen beskrifwit Wiarmalands läge och inwånare a). Wiarmien, säger han, ett Nordligt land, hwars Zenith är i sielfwa Polstjernan, fördelas, enligt Saxo, i ulterior, och citerior. Den sistnämde delen af landet, i ständig saknad af sommarwarmer, betäcks af djup snö, och är alldeles otillgänglig. Den yttre delen är bebodd af widunderligt folk. Vägen dit är wädlig, till det mesta slängd af snö. Den som will öfwerwinna farorne, skall resa med tända Hjortar, hwilka
till

2) Svea och Götha Chronika, tryckt i Stockholm 1620; sid. 8 af företalet.

a) Se hans Historia Gentium Septentrionalium, tryckt i Rom år 1555, Cap. 1 sid. 1.

till stor mängd finnas i dessa trakter, och med otrolig snabbhet öfversliga de isklädda bergeshöjderna. Hela landet är styckadt i dalar och slättmarker, och skulle icke neka skörd, om icke ett omåttligt förråd af fisk och willebråd gjorde inbyggarne liknöjda om bröd. För öfrigt har Olaus Magni beskrifwit Wiarmerne såsom afgudadyrkare, och förfärlige genom sina trollkonster. Han trodde att Wiarmaland, Skritsinnland och Finnmarken utgjorde de nordligaste trakter af den Skandinaviska halfön; att Wiarmaland war det östligaste bland dessa länder b), och att Hwita Hafwet låg mellan Skritsinnarnes, Wiarmernes, och Nyfarnes område. (Se Hist. Gent. Sept., sid. 689.)

Nyfnämde beskrifning öfwer Wiarmaland af Olaus Magni, har O. Berelius (Herrauds och Woses Saga sid. 78) på det sätt förklarar, att han ansett större delen af det nuwarande Lappland hafwa warit kallad Wiarmaland. Han tillägger den anmärkning, att Wiarmalands gränser icke med wisshet kunna utfättas, då de Gamle förteगत dem.

And. Buråus berättar, att den under Nyfland lydande del af Lappmarken, från

Ward

b) Detta synes tydligast af den Geographiska Charta, som han bifogat sitt werk (sid. 8).

Wardhus till Swita Hafwet, troddes
wåra samma land, som de Gamle kallade Wi-
armaland, hwilket namn han ansåg wåra
förwridet af det Finska Warama, bergsland
(af Wuori, Wari, berg, och Ma, land) e).
Äfwen efter det verkliga Wiarmalands bers-
giga bestaffenhet, är denna namnsförklaring wål-
lämpad.

Johan Messenius nämner Wiarmas-
land såsom ett bland elswa, till Swerige hö-
rande, och af egna Konungar styrda, riten d).
Bland de femton det gamla Swerige tillhöriga
Grefwestaper, som Biskopen Laur. Paulinus
Gothus i sitt Historiska werk uppräknat, wöro
äfwen Skritsinnland, Wiarmaland och Semte-
land e).

Johan Sebefter war af den tanka f)
att samma land, af des inbyggare fordom kal-
lades Wiarmaland, men af främlingar
Skritsinnland g) och att detta land med
G tiden

e) Se Andr. Hurai Sueciae descriptio, (sid. 43),
inörd i Suecia af Coterus, och tryckt i Leyden
1631.

d) Se hans Specula, tryckt 1612, sid. 4.

e) Historiæ Arctoæ Libri Tres, tryckte 1636,
sid. 61.

f) Se hans Lapponia, tryckt i Frankfurt 1673,
sid. 12.

g) Under namnet Seritoseni hafwa mödiligen
warit innesattade alla de till sitt ursprung Fin-
ska invånare af Norden, hwilka wöro öfwade

tiden fått det förändrade namnet Lappland. De gränser han för det samma utfatt, uppsäga den jordrymd, som utgör en del af det nuvarande Norrland, samt hela Lappland, Finland, och Finnmarken. Då författaren till Herrauds och Boses Saga nämner, såsom Wiarmaland tillhöriga, floder, hvilka utfallit i Gandwik eller Bottniska wiken, hwartill åter Helsingeland gränsade, har Scheffer gjort den slutsats (Lapponia, sid. 11), att Wiarmaland varit näst gränsande till Helsingeland. Men det war icke enligt Sagans författares mening, utan genom en oriktig tolkning deraf, som Wiarmalands floder och skogar blefwo förslagde i grannskapet af Helsingeland. Ostridigt hafwa i forntiden Helsingelands gränser varit långt widsträcktare än nu; de gingo ända till Uleå Tråst i Finland h), men att de närmat sig till Wiarmaland, låter wäl ingen kunna bewisa.

Olof Rudbeck har i sin Atlantica (tryckt år 1689, Andra Delen, sid. 561) ansöfört,

att löpa på skidor. Redan N. Buräus har uttärat denna tanka. I den under Ihres inseende utgifna afhandling om Swenland, anses sannolikt, att Skritsiani eller Skidfinni bebott de bergstrakter, som kalla Dalarne och nästgränsande landskaper från Norrige. Enligt Schönings har deremot Skritsinnia betecknat Finnmarken. Nord. Geogr. sid. 24.

h) Schönings Nord. Geogr. sid. 20.

fört, att "Saxo (sid. 145) beskriver Gorgo-
nernes land, kallandes det Siarmaland,
hwilket efter Olai Magni, och andra wäras,
samt de Rysses beskrifningar, är allt Lapp-
land, som ligger mellan 50:de och 80:de Lon-
gitudsgraden, och från 70:de till 74:de Lat.
grad.; och att detta på ett märkwärdigt sätt
bestyrkes af namnet Permien, som Ryssarne
ännu kalla den dem tillhöriga del af Lappland".
Widare anmärker Rudbeck, att enligt Saxos
beskrifning, detta land är utan forn, ligger
allt fullt med snö och is, och lider stor köld om
sommaren, som om wintern, att det har måns-
ga djupa elswar, och stora, mörka stogar, sul-
la af underliga djur.

Thorm. Torfåus i) har wisat, att
Siarmaland hwarfen bör sökas wid Bottnis-
ka wiken, eller i någon del af Lappmarkerne.
Han har icke wägat att till längd eller
bredd utsätta Siarmalands område; men
att floden Dwina, sam wid Archangel utlö-
per i Gwita Hafwet, haft sitt lopp genom det-
ta land, har han med talrika bewis ur forns-
häfderne bekräftat. Mot den redan nämnda ins-
delningen af Siarmaland, har Torfåus an-
märkt, att endast den trakt af landet, som
Saxo sagt utgöra des yttre del, finnes nämnd
i trowärdiga urfunder.

i) Hist. rer. Norv. Tom. 1. sid. 163, 164.

Erik Julius Björner har uppgifwit, att Wiarmaland fordom innefattat Norra delen af Medelpad och Öddra delen af Angermanland k). Den läfware, som för denna uppgift äskar skäl, hänwisar han till afhandlingen de Gotumheimia, eller om Nordland; till Swea, Götha och Finsta Landskrån, eller Geographien, och till Wildes Historia Pragmatica Sveciæ. l).

Philip Joh. v. Strahlenberg upplyser, m) att till de inom Europa belägna länder, som i senare tider skat Rysslands område, äfwen hör Stora Permien, af Ryssarne kalladt Perma Welikie, och af de gamle Wiarmaland. Han anför widare, att det i forna tider innefattat en stor sträckning af länder, om hwilka i Ryssa häfder nämnes, att år 1343 styrdes Ryssland af Wasilii Demetrowitz, i hwars tid Permien omwändes till Christna läran af flera Andelige, bland hwilka Stephan Permisky war den ene; att i detta stora land hade folket tillförne dyrkat eld, watten, och en afgud, Solotta Wabba (den gyllene

k) Se Nimen om Carl och Grynur, införde i Nordiska Kämpadater, sid. 5.

l) Driftigheten af denna Björners sats, skall i det följande tillräckligt edjas.

m) Se Das Nord- und Ostliche Theil von Europa und Asia, tryckt 1730. Sid. 181, 182.

ne qwinnan) benämd. Af Ålder hade landet innehållit följande områden: Zuga, Suchna, Wologda, Wiatka, Cholmogorod, Lop Core, la (Lappländska Carelen) Pertassi, n) Petzora, Ugoria, eller Wogulitza, Samojedia, Permecki, Sami, och Schussowaja. De strömmar, som genomstråra, eller omgifwa denna stora landrymd, äro Dwina, Petzora, Suchna, Zuga, Wim och Nim, Bizjogda, Wiatka, och Kama. Nästan alla landets delar blefwo först af Basillii Zwanowitz, far till den tyranniske Zwan Basiliowitz, fullkomligt lagde under Rysskt wälde.

August Ludwik Schlbzer, o) (Allgemeine Nordische Geschichte, tryckt i Halle 1771, sid. 500) berättar, att wid Dwina, Wina eller Wimur lög Permien; att Saxo och Johannes Magni angifwa ett dubbelt Permien, hit om och hake om Dwina; att Torfåus förkastar det förra; men att landet i wester om Dwina werkeligen synes hafwa varit räknadt till Siarmaland. Någre skäl för sissnämde mening, har Schlbzer dock icke anfört.

Bland

n) Strahlenberg förmodar, att namnet Pertassi blifwit gifwet åt de mellan strömmarne Pura och Las boende Ostiafer.

o) Wid denne författares uppgifter kan man icke trygga sig före, än man sorgfälligt pröfwat, om de äro hämtade ur pålitliga källor.

Bland Sveriges nyare häfde-tecknare, har Swen Lagerbring (Swea Rikes Historia i Delen, sid. 320) med åberopande af Others och Sturlesons witsord, ansett oförnekligt, att Diarmerne i nionde, tionde och elfte århundradet bodde wid Dwinaflodens utlopp.

Ännu närmare till våra tider träffas dock spår af gamla irringar. Det Kongl. Stockholmska Biblioteket förwarar flera dyrbara wermålen af framlidne Commerce-Rådet M. Adlerstams nit för de Skandinawiska fornhäfderne. Till dessa hör Orwar Oddurs Saga, som han öfversatt år 1783, och 1786, tillika med Ödthista handskriften, renskrifwit. Af öfversättarens anmärkningar finnes, att han ansett Austurweg owillforligen beteckna Sstersjön, och Diarmaland, Lappmarken, längst i Norr wid Fähafwet.

Wi wilje nu i förwäg sammanfatta de hufwudsakliga underrättelser wi äge om Diarmaland. De stödjä sig på de trowärdigaste häfde-tecknares witsord, som wi i det följande mera utförligt skole uppgifwa.

Diarmerne hörde till de talrika Finnska folkstammar, hwilka, till en del från uråldriga tider, innehaft wida trakter af Europa och Asien. Finnarne hafwa alltid warit ett bland de mest utbredda folk i werlden. De hafwa bebott hela den ofanteliga jordrymden från

Westers

Westerhafwets kuster till de Uralfke bergen; insom hwilken landstråcka med tidens fortgång en mängd andra folk intrångde. Det är derföre omedelsfägligt, att Finnarne äro Norra Euroas pås Stämfolk, då wi, såsom Bayer, Leibnitz, och Schldzer, med stamfolk i ett land förstå detta lands äldste bekanta inbyggare. Serfilda folkslag af Finst stam hafwa uppehållit sig wid Ishafwet, wid Chinas gränser, wid Wolga; och på den tid, då de stora folksvandringarne inträffade, wid Swarta Hafwet. Att Finnar äfwen besökat en widsträckt del af Estersions Sydostliga Kustländer, har den lärde Johan Thunman med bindande fåt bestrykt p).

af Schldzer q) uppräknas följande till sitt ursprung Finsta folkslag:

1. Lappar. Deras namn erkännes allmänt vara uppkommet först i nyare tider. Bland flera försök att bestämma dess upphof, synes den af Cantzli-Rådet Johan Ihre antagna mening vara den sannaste. Han härleder detta namn från ordet Lopp, Lupp, som på de Germaniska språken betyder Gift, och af Swenskarne troligen först blifwit brukadt om

p) Se Joh. Thunmans Untersuchungen über die alte Geschichte einiger Nordischer Völker. Berlin 1772. Sid. 18 och f.

q) Allgemeine Nordische Geschichte, sid. 301-306.

om det folk, som, tillförne kalladt *Awener*,
Swermunnit Amund, *Swenste Konungen*
Emund Sammals son, icke med härsmakt,
 utan med list, derigenom att wattenet i fällors-
 ne förgiftades r). Namnet *Lapp* såges först
 förekomma hos *Saxo*, i tolfte Seklet, och i
 Tuna

c) *Awener* innehade ännu i elfte Seklet en be-
 tydlig del af det nuwarande *Swenska Lappland*
 jemte *Norrland*, och förmodligen äfwen en del
 af *Härbotten*. Före än de särskilda Landtrappas-
 namnen *Helsingeland*, *Femteland*, med
 flera, uppkommit, kallades hela *Norrland*, ända
 till *Hästersjöns* slut, *Awenland*. Detta bewis-
 sas deraf, att i *Others* resebeskrifning nämnes
Awenland, såsom nästgränsande till *Norrige*.
Swenska Konungen Sigurd King blef nöddgad att
 förswara sitt land mot *Awenernes* och *Kuz-
 renes* härningar. (Se *Norna Gestis Saga*,
 Cap. 6, och *Olof Tryggwason's Saga*). *Awes-
 nernes* krig, i elfte Seklet mot *Amund Emunds*
 son, förtegnadt af våra inhemiska häfde-tecknare, om-
 talas af *Adam* från *Brehmen* (Se des *Historia*
Ecclesiastica). Om *Awenernes* språk och ursprung,
 när, och huru deras rike upphörde, äge wi in-
 gen säker kunskap. De woro sannolikt af samma
 stam, som *Finnar*, och utgjorde en del af det *Folk*,
 som våra försäder kallade *Fotar*, hwilka bebod-
 de vårt land före *Göthernes* inslytning, och
 derefter bortdragades allt längre åt *Norden*.

Awenerne kallas af *Adam* från *Brehmen* *Amaz-
 zoner*. Förwillad af likheten mellan namnen

Fundinn Noregur, hwilken sagas ålder och författare man icke känner. (Se den i Upsala 1767 under Johan Jhres inseende af D. Encyctoth utgifna Afhandling de Qvenlandia antiqua).

Enligt en annan förklaring, införd i den redan nämnda af G. A. Hallman utgifna Akademiska Afhandling om den fordna Finnmarken, leder Lapparnes namn sitt ursprung från Finnska

Swen och Nwinna, har han beskrifwit, att wilda gwinor bebodde fiellarne i Norden. I ett Danske Recept till Amtmannen i Finnmarken, nyttjades ännu år 1750, namnet Swener, (Se Finnmarkske Magazin, sid. 306).

De om Swenerne nu anförda underrättelser, hwilka wi anse äga all tillförlitlighet, äro hämtade ur de förr återopade Akademiska Afhandlingar, om det fordna Kwenland, och Finnmarken.

Schöning förmodar (Nord. Geogr. sid. 15), att Finnarne i Storhertigdömet Finland, och Swenerne eller de äldste Lappar, varit flyktingar från Biarmaland och Finnmarken. Om Skandinaviens första befolkning war han af den tanka, att Nordens inwånare woro af antingen Gotthisk, eller Totisk härkomst, att Totar och Gotheer woro två folk, som ägt samma ursprung, men med tiden blefwo wida åtskilda, att Totarne intogo Skandinaviska halföns Norra, och Gotheerne det Södra delar (Om de Norskes Oprindelse, Cap. 4.)

ffa ordet Lappot, flykta. Denna benämning skulle blifwit Lapparne tillagd af det nuwarande Finlands invånare, som, owist wid hwad tid, fördeswo dem ur Finland och Finnmarken, deras förra hemmist. Bland inbyggare i Norrsta Lappland (Finnmarken,) skall man ännu gdra stillnad mellan Lappar, som uppehålla sig i bergstrakterne, och Finnar, som bo wid kusterne. De Swenska Lapparne kalla sig sielfwa Sabme eller Allmag.

2. Finnar. Sielfwe kalla de sitt land Suoma, af Suo, träsk, och Ma, land. En noggrann öfversättning af Suo, är det Germaniska ordet Fen; hwari wi med säkerhet tro oss finna ursprunget till namnet Finnar, redan kändt af Tacitus (De moribus Germanorum). Mera twungen anse wi detta namns utledning från Fian, hwilket ord på Celtiska språket betyder Fätte, äfwensom Fotun på vårt fornspråk. Af Ryssarne kallas Finnarne Tschuchonez, eller Tschuchna s).

3. Esther i Estland och

4. Liwer, spridda i Liffland och Kurland. Dessa begge folk kallas i Rysslands äldre häfber Tschudi.

5. Syriener. I Archangelsta Gouvernementet. De kalla sig, äfwensom Permierne,
Romi

s) Gatterers Einleitung in die Synchronistische Universalhistorie. Göttingen 1771. Sid. 117.

Komi eller Komi Murt. Af en ordförteckning, som J. B. Müller upprättat under sin resa till Siberien, och införd i Sammlung Russischer Geschichte, finnes, att Syrianernes språk varit nästan enahanda med Permiernes.

6. Permier eller Biarmer. Syrianernes östliga grannar, wid floden Kama i Kasanska landskapet Kungur, fordom Stora Permien benämndt. Deras grannar

7. Bogulerne, det första folk i Siberien, i Tugriska bergen och på det wid båda sidor om dem belägna slättland. Fbr att underkufwa detta tappra folk hafwa Ryssarne måst göra stora uppoffringar.

8. Botiaker eller Boter, wid floden Biatka, som inom det Kasanska området har sitt ursprung och flötar sig i Kama. Deras dialekt skall närma sig till Escheremiskernes, men ännu mera till Permiernes. Deras Gud kallas Zumar.

9. Escheremisser. Äfwen i Kasanska Gouvernementet, wid Wolgas wänstra strand, och i det Orenburgska. Deras Gud kallas Zuma.

10. Mordwiner. Nu i Orenburgska Gouvernementet, wid floden Escheremiskan, dit de till större delen kommit från Kurmyssa kretsen i Kasan.

11. Kondiske Ostiaker, wid nedra Irtysh och nedra Ob, wid Surgut, Tobolsk och

och Beresow. De kalla sig sjelfwa Kondi Chui, det är, Folk af Konda, wid hwilkert flod de fordom torde hafwa bott, så framt icke deras namn är detsamma, som Komi, hwilket Syriener och Permier sjelfwe gifwa sig; ty deras språk närmar sig mest till det Permiska och Boguliska. De berättat ännu, att de i förflutna tider bott annorstädes. Man tror, att de år 1372, då Biskopen Stephan till Christendom omwände Permierne, skilt sig från dem, och wid Obs aflägsna stränder sökt en fristad för sina afgudar.

12. Ungrare eller, som de sjelfwe kalla sig, Madsharer (Magyar).

Utom de ofwännämnde har Gatterer räknat till Finska folkslag

13. Ischorerne, i Ingermanland; de hafwa sitt namn af Ischora eller Ingerfloden t).

Denna klassering af de Finska folkslagen stödder sig på jemförelse mellan deras språk. Den grundlige Thunman u) har gifwit rättwis sa åt den ofbrutna möda, hwarmed denna jemförelse blifwit gjord af Herrar J. B. Müller och Fischer v); men af deras forsk-

nins

i) Einl. in die Synchron. Universalhistorie, sid. 117. Gatterer anser de samtliga Finska folkslagen vara lemmingar af de gamle Scythier.

u) Untersuchungen über die alte Geschichte einiger Nordischer Völker. Sid. 200.

v) Fischer, Professor i Petersburg, har författat ett

tingar anser han endast följa, att oswannämde folkslag alla varit befryndade med hwars andra, men icke att de höra till en enda folkskam. Deras afstånd från oss tror han kunna wälla, att de blifwit ansedde för närmare beslägtade, än hwad de i sielfwa werset äro.

I forntidens Skrifter äro de Finska folkslag, som innehade Norden, utmärkte genom namnen Finnar, Skritfinnar, Wiarmer och Kwener. Scheffer x) yrkade, att med undantag af Johannes och Olaus Magni, ingen författare stilt mellan Skritfinnland och Wiarmien. Men Schönning har wisat y), att Saxo Grammaticus på mera än ett ställe stilt mellan Wiarmer, Finnar och Lappar; han försäkrade äfwen, att Adam från Brehmen talat om Wiarmer och Skridfinnar, såsom två särskilda folkslag. Men till grund för detta sistnämde påstående har Schönning lagt den förmodan, hwari wi icke kunne med honom inslämma, att Adam från Brehmen med namnet

Siberisk Historia, tryckt år 1768, och en ordförteckning på 30 Siberiska och andra språk. Detta verk fanns, då Schldzer skref sin Nordische Geschichte, blott i handskrift wid Historiska Institutet i Göttingen.

x) Lapponia, sid. 11.

y) Nord Geogr., sid. 26.

net Wermilaner betecknat Wiarmalands inbyggare.

Wi återgå nu till våra anmärkningar om Wiarmaland, för att utan afbrott fullfölja dem.

Wiarmar och Finnar woro af samma ursprung; ty likheten mellan deras språk war omistämnelig. I Others resebeskrifning anfördes, att inwånarne i de wid Twina belägna trakter (hvilka just utgjorde Wiarmaland) talat Finskt tungomål; och Wiarmarne dyrkade Somala, en för alla Finska folkslag gemensam benämning på Gud. Här är icke slätalet att ingå i pröfning, huruvida Somala betecknade samma Gudomlighet, som eljest kallades Thor, eller om dermed förstods någon särskild Gudamak (2).

Bland

2) Schæffer (Lapponia, sid. 43) nämner, att både Finnar och Lappar, enligt förnågen, leda sitt ursprung från Jumi, otwifvelaktigt densamma som Somala; och att de gäfwö denna sin ältare Gudomlig dyrkan.

Thunman yttrar (öber die alte Gesch. Nord. Völker, sid. 272), att Thor war ursprungligen ingen Germanisk utan en Finsk Gud, och att han icke heller blifwit dyrkad af andra Germaniska folk, än dem, som nedfätte sig i Skandinavien, der, redan före dem, Finnar bott. Thor betyder en Gud, i ordets allmänna mening. Af Tschuwasscherne (ett folkslag boende inom Kasanska Gouvernementet) kallas ännu i dag det Högsta

Bland alla de Finska folkslagen woro ensamt Wiarmerne utmärkte, ej mindre genom makt och rikedom, än genom hufvning och handelsförbindelser med främlingar. Allt utwisar, att Wiarmaland, i ett tidevarf wida aflägsset från wårt, varit ett af de märkwärdigaste länder i werldens nordliga trakter. Ett talrikt folk måste länge hafwa bebott detta land, då stora skatter hunnit samlas inom dess gränser. Osannolik synes icke Schönings gifning, att Wiarmaland varit stambåll för de serstilda Finska folkslagen, derföre att Zomala hade sitt praktfulla tempel just i detta land, beläget i medelpunkten af de länder, dem Finsnar befolkade, och att detta tempels rikedomar kunnat sammanbringas under iblesiga wallfarter, af de öfrige Finnarne företagne till denna deras gemensamma helgedom a).

För

Wäsendet Thor, af Wogulerne och de Kondiske Ostiaferne Torom eller Turom. Thorrdnäs Guden kallades af Estherne och Lurerne på Sjel Tara pilla, Molnens Gud (Se Origin. Livon. Gruberi, sid. 149, 180, 181); och Zomala, hwilken dyrkades både af dem, och af de öfriga Finska folken wid Österjön, war blott en serstild Gudomlighet, äfwen som ännu hos Wotiaferne och Escheremisserne. — Äfwen af Lage rbring (Swea Rikes Historia, sid. 47) anmärkes, att här i Norden Thors dyrkan varit äldre, än Odens. Detta förklarar derigenom, att Finska folkstammen varit Nordens uråldriga inbyggare.

a) Nord, Geographie, sid. 10.

För handeln war Wiarmalands läge högst gynnande. Detta land äger ett stort antal Bergwerk och Saltgrufwor; på de segelbara floder, af hvilka det är genomfluret, och som dels af naturen, dels af konsten förenades med de största strömmar i det nuwarande Ryßlands både Europeiska och Asiatiska område, kunde Wiarmalands invånare till aflägsna orter afsätta hembygdens alster. Att det gamla Perm i medeltiden varit nederlagsort för en widskräckt handel, och att Indiens waror i några sekler på denna wäg kommit till Europas norra trakter, skall i det följande mera fullständigt wisa.

Wikingsfärder och Handel woro de anledningar, som förde våra förfäder till Wiarmalands kuster. Att handelsaffgter stundom woro föremålet för de sibresor, dem Skandinawerne i forntiden dit företogo, skole wi med oiäfsaktiga witsord bestyrka. Men oftast woro de Skandinawer, som besökte Wiarmaland, Wikingar, ditlöskade af de rikedomar, dem detta aflägsna, under ett hårdt luftstreck belägna land, innesöde, och som blottstälde det för främlingars låta anfall. Flera bland Norriges Konungar gjorde härnader till Wiarmaland och återwände derifrån med stora skatter.

De gamla sagorne lära oss, att Wiarmaland redan i de äldsta tider varit styrdt af
egna

egna Konungar. Sådning har anmärkt, att
 dessas namn synas stundom rija ett Skandis
 namnsfällt ursprung, och att, i detta fall, de
 Wiarmiske Konungarne troligen hafwa varit
 främlingar, som underkufswat landets inföddins
 gar b), och derefter bland dem nedsatt sig c).
 Sagorne intyga, att Wiarmaland stundom för-
 lorat sin sjelfständighet, och blifwit tvingadt att
 till främmande Konungar utgåra flatt. Näs-
 den synes äfwen hafwa förmått Wiarmerne att
 wid serfildade tider utwandra från sin hems-
 bygd. Så har Sådning, icke utan stor anled-
 ning, förmodat, att Finnarne i det nuwarans
 de Storhertigdömet Finnland, och Lappar eller
 Swener, norr om den Wotniska wiken, varit
 flyktingar från Wiarmaland och Finnmarken,
 hwarifrån de aflägsnat sig, för att lefwa freds-
 lade för inhemskt förtryck och utländska Wis-
 tingars plundringar. I senare tider hafwa fles-
 H ra

b) Nord. Landes Gamle Geogr. sid. 17. Men på dens
 na grund borde det antagas, att Wiarmalands
 Konungar allt i d varit främlingar, hwartill dock
 fornhäfderne icke gifwa anledning; ty knappt skall
 man kunna uppgifwa någon Wiarmisk Konung,
 hwars namn icke låter Skandinawiskt. Detta
 förhållande torde häst derigenom förklarad, att
 våra förfäder icke troget upptecknat de Wiarmis-
 ske namnen, utan gifwit dem en efter Skandis-
 namnska språkets art lämpad förändring.

c) Sådant inträffade äfwen i Nowgorod, Woloczk
 och Normandie.

ra utvandringar från Wiarmaland blifwit för-
anledde genom landets underkufswande af främs-
mande folkslag.

Som från Wiarmaland inga inhemsta tis-
debber kommit till vår kannedom, kunne wi
hwarken uppgifwa någon åttlångd öfwer detta
lands Konungar, eller i en oafbruten fortgång
beskrifwa deras öden. De äro för öf bekant-
ta, endast så wida de med Skandinawiens äg-
de sammanhang.

Namnet Wiarmar förekommer egentligen
hos Skandinawiska författare. Sjelfwe kalla
sig Wiarmerne Romi. Om deras språk har
Müller lemnat underrättelse genom en wid-
lyftig ordförteckning d). Witsen har i sitt
werk infört en öfversättning af Fader wår
på det Permiska språket e).

Wiarmerne woro ifrige afgudadyrkare. Hu-
ru talrika tillbedjare Somala i detta land
ägt, bewittnas af de åt denna Gudomlighet eg-
nade skatter, dem Herraud och Bose bortför-
de, då de förbrände afgudens tempel. Några
århundraden senare, då Somala plundrades
af Thorer Hund, war Gudabilden äfwen
tringhwärfd af rikedomar; men då war den
ställd

d) Se Sammlung Russischer Geschichte. Del. 3,
sid. 383 — 409.

e) Nic. Witsen's Noord en Oost Tartarye, sid.
812 (tryckt i Amsterdam 1705).

skäld inom en instängd plats, icke i något tempel.

Våra underrättelser om Wiarmerne kunna icke sträcka sig längre, än till den tid, då de först bleswo kände af våra förfäder. Med wissnet kunne wi icke ens afgöra, när denna bekantskap tagit sin början; ty i Nordens äldsta häfder sökes såfångt en säker tidräkning.

Så wida man anser Saxo Grammaticus förtjena witsord, har Euso, samtidig med Daniska Konungen Hother, redan långt före Christi födelse varit Finnars och Wiarmers Konung; äfwensom de Danske Konungarne Hading, Frode den Fredgode och Ragnar, alla flolat fört lyckliga frig emot Wiarmerne f).

Den äldsta resa från Norrige till Wiarmaland, hwars werklighet är otwifwelaktig, företogs i det nionde århundradet af Othher, en ansedd man, bördig från Halogaland g), hwilken gått i tjenst hos Engelska Konungen Alfred. En på Othhers uppgifter grundad beskrifning om denna resa (Otheri Periplus) är af Konung Alfred författad på det Anglo Saxiska språket, och innehåller, att "Othher från sin hemort seglade i början nordligt till den yttersta trakt,

H 2 der

f) *See Saxonis Grammatici Historia Danica, tryckt i Frankfurt 1576.*

g) *Norriges nordligaste del. I vår tid kallas den Helgeland, eller Nordlanden.*

der Walrossar fångades, och vidare styrbe i norr ännu tre dagar, hwarwid han ständigt hade land på höger hand. Sedan höll han i öster längs med kusten, och slutligen i söder, till dess att han kom till en stor flod, som gick djupt in i landet. Der bodde Biarmerne (Deormerne), ett talrikt folk, hvars språk han tyckte vara likt med Finnarne. Af fruktan för invånarne vågade han icke att gå upp före floden, wid hvars mynning han stannade. Under hela sin resa fann han den till höger liggande landsträcka glesl befolkad med idel Finnar, som lefde af jagt, och fiske. Det är tydligt att Finnmarken (det Ryska Lappland inbegripet) utgjorde denna landsträcka, hwilken, hel och hällen, af Othier kallades Halogaland, såsom Schönning förmodat, af det skäl, att dess invånare lydde under det egentliga Halogaland. Den fick med tiden namnet Finnmarken, efter sina endast Finnska inbyggare. Othier hade egentligen ställt sin fart till dessa trakter, för att fånga Walrossar, hwilkas ben ägde et högt värde. Att han af Konung Alfred varit utsänd, för att norrut söka en genare sjöväg till Ost-Indien, h) kan, enligt hvad Langebek anmärkt i), icke bestyrkas med de Gamles vittord.

h) Denna förmodan har Spelmannus yttrat i sin upplaga af Othiers Periplus sid. 112.

i) Se Jacob Langebeks *Scriptores rerum Danicæ*

Äf denna berättelse finne wi, att Other rest norr omkring Norriges kuster och Finnsmarken, ända till floden Dwina, som wid det nuwarande Archangel utlöper i Swita Hafwet k). Att det fordna Biarmaland, enligt hwad Other beskriswit, warit beläget wid Dwina, bewisas äfwen af följande uppgifter om Norrske Wikingsfärder till detta land, dem Sturleson anför.

Erik Blodux, hwars fader, Harald Hårfager, höll honom kårast af alla sina söner, hade wid tolf års ålder med fem Långspett bärjat sina widsträckt hårnader l). Sedan han under åtta år härjat Danmarks, Tysklands, Britanniens, och Frankrikes kuster, seglade han norr ut till Finnmarken och vidare till Biarmaland; der höll han ett skarpt slag, och fick seger. Återkommen till Finnmarken, bortförde han derifrån den sönna Gunhild, som lemnat sin fädernebygd på Hælogaland, för att lära konstler af Finnarne. Hon blef nu Eriks maka och moder åt flera söner.

rum medii ævi. 2 Delen, (tryckt i Köpenshamn 1773) sid. 107.

k) Otheri Norvegi Periplus är i Anglo Saxisk Text med Latinsk öfversättning införd i Sanges boks Script. rer. Danic. 2 Del. sid. 106 och f.

l) Se Sturlesons Heims Kringla, Stockholm 1697. Band. 1 sid. 110.

En af dem, Konung Harald Gråfäll, för en sommar med sin krigshår, norr till Viarmaland; härjade der, och höll ett skarpt slag med Viarmerne på Windå-backen m). Der fick Konung Harald seger, sedan han fällt en stor hopy folk. Han härjade derefter widt omkring i detta land, och samlade ett omätligt byre.

Konung Olof den Helige, Haralds son, befallte Karli, en förnam man från Galogaland, att göra en resa norr ut till Viarmaland, för att der inköpa waror, mot wils för att Konungen och han skulle erhålla hwar sin hälft af winsten. Utflid af sin bror, Gunsten, och försedd med ett betydligt penningeförråd för handelwarornas inköp, antrodde Karli sin resa på ett i Midaros utrustadt godt skepp, som innehade tiugufem mans besättning. Tidigt om våren for han från Galogaland och styrde norr ut.

Thorer Hund, en af Konung Olofs Lånsherrar, underrättad om denna sifresa, lät på egen bekostnad upptackla ett Långskepp, hvars besättning war nära 80 man. Från Viarås styrde han norrut wid landet, och stötte i Sandwåret till de båda bröderne, i hvars

m) Se Sturlesons Heims Kringla, Band. 1, sid. 185.

hwilkas följje han fortsatte färden med god wind. Gunsten, som fruktade för Thorer Hundes öfwer-makt, sökte förgäfwes förnä sin bror att åter-wända till Langö.

Då de frampå sommaren hunnit till Wiarmaland, lade deras skepp till, der köpstaden war; och marknaden börjades. Både Thorer och de bägge bröderne tillhandlade sig för de penningar och waror de medfört, ett stort förs-råd af Gråwerk, Sobels och Wäfwerskinn. Så snart marknadstiden lupit till ända, lade deras bägge skepp ut genom Winaån, och friden med landsfolket uppsades.

När skeppen kommit ut på hafwet, förreslog Thorer Hund samtelige skeppsbesättningarne att gå i land, för att samla skatter. Hopp om ett riktt bytte bestämde dem alla till detta företag. Någre af manskapet quarlemnades till skeppens betäckning; de öfrige landstego och tillsades att tått slutne och tyste framtåga. I spetsen gick Thorer Hund, närmast efter honom Karli och Gunsten. De landstigne tågade först öfwer ett slätt land, och inkommo sedan i en stogemark, der den rådisge ansbraren befallte dem skära barken af träden, för att finna en säker återwäg till sina skepp. Fram på natten hunno de till en stor gårdsplan, kringstångd med ett högt plankwerk. Denna helgedom bewakades hwarje natt af sex infödde Wiarmer. Två i sönder af dem skuls

le waka en tredjedel af natten. Når de Nordiske Wikingarne framkommo till plankverket, hade de två wakterne bortgått; de waktare, som skulle ersätta dem, hade icke ännu inställt sig. Obemärkte kunde alltså Thorer Hund och Karli kasta sig öfwer plankverket; de fränryckte de slagbommar, som tillstöto porten, och öppnade den för allt det folk, som dem åtföljde. På gården wisade Thorer Hund sina följeslagare en stor mullhögd, hwari war sammansbragt ett ymnigt förråd af guld och silfwer, hwilket, enligt en sedwana i Biarmernes Land n) blifwit egnadt åt de aslidna. Han tillåt manskapet, att af dessa skatter taga hwad de förmodde; men förbödd deremot att stöfla Zumala, Biarmernes asgud, hwars bild war uppsatt på gården. Sedan Wikingarne borttagit så mycket byte, som de kunde bära, besallte dem Thorer Hund att antråda återtåget. Då alla utgått genom porten, wände han ensam om till Zumalas bild, från hwars knå han borttog en silfwerstäl, full med silfwerpenningar. Han war ännu inom porten, då han träffades af Karli, som återwände för att uppsöka honom. Karli framlopp till asgudabilden.

En

- n) Då i Biarmaland rike män ålebo, skulle de efter döden behålla en del af de penningar, som de ägt. Dessa penningar nedgröfwos stundom i skogar, stundom i jordhögar; på somliga orter sökwarades de i serfälda hus.

En stor guldkedja, som omgaf dess hals, af bögg han så hastigt, att bildens hufvud flög af; med det smycke han sköflat, skyndade han till sina landsmän. Af det starka bullret wid afgudabildens wäldsförbrände, samlades waktarne till helgedomen; ljudet af deras horn till kallade en talrik flock af Wiarmiska stridsmän, som med ett stort anstfri förflöde de återtagande främlingarne. Med sina trollkonster tryggade Thorer Hund sina landsmäns väg genom fogen; osskade uppnådde de sina skepp och lemnade Wiarmalands kuster.

Skeppen styrde sitt lopp till Gandwiken, och vidare, genom dag och natt; ty den ljusa årstiden war ännu icke förfliden. Bröderne, hwilkas skepp, såsom lättast, seglade främst, kastade ankar wid en ö, för att afbida den tid, då strömmen skulle sakta sig, emedan hafwet häftigt brusade mot en sandbank, som låg framom dem. Innan kort gick äfwen Thorer Hund med sitt skepp der till ankars. Han steg med några få män i sin Esping, och uppsgick på brödernes fartyg, der han med wälwilia emottogs. Han fordrade att Karli skulle till honom, såsom ensam orsak till deras räddning, afstå det från afgudabilden borttagna smycke, och besutom, att allt det i Wiarmaland erhållna byte skulle så skiftas, att en hälft tillfölle honom, och den andra hälften de båda brödrarne. Karli afslög detta anbud, såsom stridans

de

de mot hwad han om det förwärfwade godssets delning öfwerenskommit med Konung Olof, åt hwilken han öfwen ämnade stänka den tagna halskedjan. Gunsten erinrade, att nu wore tiden inne att gå till sjö. Thorer återwände då till sitt fartyg; och bågge skeppen fortsatte sitt lopp till Geirswer, den första hamn, då man seglar norr ifrån. En aftenstund lade skeppen in i denna hamn. Thorer Hund, sedan han uppslagit sina tält, gick manstark i land; och widare till Karlis och Gunstens skepp, hwarifrån han följdes i land af de båda bröderne, och blott några få af deras män, emedan de öfrige redan gått till hwila. Nu förnyade Thorer Hund sitt påstående om bytets ofördröjliga delning; då det afflogs, uppkom en ordwexling; genomborrad af Thorer Hundes spjut, störtade Karli ödd till marken. Med sina följeslagare skyndade den trolöse mördaren åter till sitt skepp. Karlis broder och folk nedtogo hastigt sina tält, och hisade segel. Thorer Hund beredde sig genast att estersätta dem; men uppehölls derigenom, att hans segeltroß söndergick, i det ögonblick, då han skulle styrat till sjö. Förgäfwes sökte han framhinna genom rodd. Sent kommo de begge skeppen att nalkas hwarandra; det skepp, som Gunsten förde, räddade sig genom den större lätthet, hwarmed det kunde göra wändningar, i de smala sunden mellan öarne; men då Gunsten in-

inlupit i Langöwiken, war han så nära för-
 följd, att han måste svara rakt mot landet,
 öfvergifwa sitt skepp, och sielf med sitt följe
 radda sig på kusten. En qwinna undandöjde
 honom, då han eftersöktes af sin brors mördas-
 re, hwilken inom få dygn blifwit hunnit i land.
 Thorer Hund återwände till Wiarkö, sedan han
 från Gunstens skepp borttagit alla de skatter,
 som det innehade, och derefter försänkt det.
 Med ett wite af trettio mark skilver måste
 han försona det nidingsbrott han begått, och
 återställa det smycke han röfwat o).

Om Håkan Magnusson, som omkom
 mid tjugufem års ålder, en kort tid sedan en
 del af Norriges inbyggare antagit honom till
 Konung, förmåles, att han hade rest norr ut
 till Wiarmaland, der hållit flera slag och und-
 fått seger p).

Enligt Torfäi beräkning, företogo både
 Eric Blodhyr och Harald Gråfäll sina sjötdåg
 till Wiarmaland i nionde Seklet. Thorer Hund's
 resa utsattes till år 1027 q).

Enligt Flatevar Annaler har Torfäus
 antecknat, att i nionde seklet Konung Harald
 Hårs

o) Om Thorer Hund's Wiarmalands-färd, se Heims
 Kringla, 1 Band. sid. 618 och f.

p) Heims Kringla, 2 Band. sid. 199.

q) Hist. rer. Norv. Del. 1, sid. 164.

Härfager affände Hauk Habrok och Wigard med två skepp till Wiarmaland, för att der köpa dyrbara skinnwaror. Dese utsände besökte först Finnmarken. Då de från Gands wiken seglade åt Wiarmaland, råfode de i strid med Björn och Salgard, tvåanne skampar, som Swenske Konungen Erik Emunds son affändt norrut till Surtzdal och Wiarmaland. Bland dem som deltog i denna strid, öfwerlefde ingen des slut, utom Hauk Habrok. — Men Torfäus har beskrifit sanningen af wisa delar i denna berättelse, och wisat, att så framt icke hela des innehåll är falskt, händelsen inträffat på den tid, då Norrige styrdes af Håkan Adalstens Fosterson, och Sverige af Erik Segersfäll r).

Hwar och en, som icke will jäfwa de troswärdigaste beskrifningar om wår forntid, måste medgifwa riktigheten af hwad wi, enligt dem, hittills anfördt om Wiarmalands läge. Att dermed äfwen äro förenlige de uppgifter, som innefattas i de om Wiarmaland handlande Isländska eller Skandinawiska Sagor, till hwilka wi ägt tillträde, skall blifwa tydligt, seban wi meddelat följande utdrag ur dessa sagor.

1. Sturlaug's Saga.

Kunde man trygga sig wid de berättelser,
som

2) Hist. rer. Norw., Del. 2, sid. 70 — 72.

som innesfattas i Sturlaug den Arbets
 sammes Saga s), så hade denne segerrike
 Høfding, samtidig med Trondhemste Konun-
 gen Harald Gullmund, och den Swenske Yng-
 we Frey, sträckt sina Wikingsfärder äfwen till
 Wiarmaland och Hundingaland, hwilka län-
 ders Konungar fallit för hans wapen. Här
 förekomma omständeliga underrättelser både
 om den wanskapliga kroppsbyggnad, som ut-
 märkte Hundingalands inbyggare, och om Wiars-
 mernes Afgudabus, hwilket beskrefwes såsom
 bygd med mycken konst af dyrbart träb, och
 öfwerallt med gull och stenar så beprydt, att
 det kastade strålar från sig öfwer hela nejs
 den t). Men denna saga innehåller så många
 midunderliga dikter, att den sanning, som bland
 dem kan ligga förborgad, förmodligen alltid
 lærer förblifwa ouppräkt.

Sturlaug's far war Ingo lf, Høfding
 öfwer Naumedalens Fylke, tillhört Harald
 Gullmunds rike.

Såbning har yttrat den mening u), att
 Wiarmaland i de äldsta tider varit en del af
 Totunheim, och blifwit derifrån söndradt genom
 en inflyttning af Got her (Göt her), som för-
 ja

s) Sturlaug's Saga är på fornspråket, med bifogad
 Swensk öfwerättning, tryckt i Upsala år 1694.

t) Sturlaug's Saga, sid. 46—49.

u) Om de Norjies Oprindelse, sid. 144.

jagat Zotarne. Dessa Götthiska invånare stulle i sin ordning blifwit utdrifne eller blandade med en i dessa trakter wid en senare tid inkommen Finstk folkstam. Såsom bewisningsgrunder för dessa sätter angifwas, dels att Thor, Od den och Freya, hwilka i Sturlaugs Saga nämnas såsom dyrkade i Wiarmernes tempel, woro Gudomligheter, som alla tillhörde Asarne, då deremot det enda Wiarmiska tempel, som i senare sagor omtalas, war egnadt åt den Finska Guden Zomala; dels att Wiarmer, Ostiafer, Syrianer, Botiafer och andra i det fordrna Wiarmaland eller på des gränser nu boende folk, wäl tala Finska språket (Strahlenberg, sid. 191), men nästan alla hafwa ljust hår och blåaktiga ögon, hwarigenom de lifna Nordens äldsta inbyggare, då deremot andra Finska nationer hafwa swarta hår och små brunngråa ögon. Här af har Schönning trott sig kunna sluta till en blandning, antingen mellan ett Nordiskt och ett Finskt folk eller mellan de Zotar, som i de äldsta tider behodde dessa trakter, och mellan de tillgränsande Hunner. Huru wacklande och säså upplysande dessa förslagsmeningar äro, kan läsaren lätt inse.

2. Rim om Carl och Grynur, Swea Konungar, samt om Hjalmar, Konung Hareks son i Wiarmaland v).

Carl

v) Införde i Björners Nordiska Kämpadater.

Carl hette en fridsam Konung, som styrde ett widsträckt och folkrikt land i Sverige. Hans dotter war den sköna Ingegerd. Den hjeltemodige Jarlen Erik försvarade Carls rike. Grymur, Eriks son, tidigt wand till friggissa bragder, begärde den sköna och rika Konungsdotterns hand af hennes fader. Konungen lofwade bifalla hans önskan, så framt han kunde fälla sin medtäflare, den beryktade Kämpen Hjalmar. Grymur utstyrdes till striden af sin fästems med det goda swärdet Thorske, och af sin fader med 15 Skepp och ett Drakeskepp x), hvilka intogo en flock af utvalda Kämpar. Sedan Grymur hela sommaren lestat efter Hjalmar, träffade han honom ändtesligen i Götthalandet, manade honom till en wig och nedlade honom; särad återwände segerwinnaren till Sverige, der han läktes af Ingegerd, som innan kort blef hans maka.

De Biarmiske Kämpar, som ätsblit Hjalmar, satte honom i grafhög och nedgrofwö Gull i jorden: långtande efter hämd, återseglade de till sin hembygd. Harek, deras Konung, mötte dem wid sin borg; tidningen om hans sons ödd verkade hans beslut att härja i Sverige. Han kallade sitt folk till sjö, hela hans land blef öde genom de mäns uttåg, hvilka samlat sig kring honom.

Med

x) Håsbingskepp. Hade sitt namn af ett i Skeppets framstam utskuret Drakehuswud.

Med sin sriblystne här fördes Konungen af häftiga windar till Sveriges kuster. De landstigne Biarmerne framforo med eld och swärd öfwer hela landet. Erik Jarl, som skyndat dem till möte med en stark friggshär, föll för den Biarmiske kämpen Grund's pilar. Då flödde hans folk, och den fiendliga hären brände bygderne.

Wid kunnskapen om sin stridshärs nederlag och sin Jarls fall, rustade sig Konung Carl till händ; hans folk uppådades. Grymur följde honom till striden. Den blef ytterst blodig. Grund nederlade många fiender; Carl wille hämnas hans framsteg; men öfwerhopad af sår föll Konungen sielf dödd till marken. Om sifer måste den Biarmiske hjelten lemna sitt lif för Grymurs tåta bugg. Många af Biarmerne flödde då till sina skepp, och funno sin räddning på sijn. Men deras Konung lemnades icke stridsfältet. Den adle Grymur erbjöd honom att med fred och lif behålla sina skepp och sitt rike. Harek mottog hans anbud och styrde med flottan åter till Biarmaland. Öfwer Carls rike antog Grymur styrelsen.

Den tid, då de här nämde Konungar och Kämpar lefwat, är, enligt hwad Björner anser, omöj. Han anser Carl och Grymur hafwa varit samma Konungar med dessa namn,
 hwil-

hwilka äro nämde af Johannes Magnus. Det blotta Konunganamnet bestämmer icke, huru wida de varit Ewverkonungar, eller blott styrt ett Fylke eller ferskildt Landskap. Loccenius har gjort dem samtidige med bröderne Alrek och Erik, dem Peringsköld i sitt Uttartal, sid. 11, säger hafwa lefwat omkring 300 år efter Kristus.

I likhet med Torfsåus, har Björner varit af den tanka, att dessa rim, på den skaldes art de nu äga, blifwit författade wid påf uns der fjortonhundratalet, men troligen ägt ett långt äldre ursprung, emedan senare tiders skalder stundom förbytt äldre och enklare qwåden till Bersarter, mera enliga med deras samtids bruk.

3. I det utdrag af Bodwar Bjarkes Saga, hwilket Björner infört efter slutet af Sagan om Rolf Krake (sid. 128, 129) föreskommer: att Ingjald och Hroe, söner af Ryfslands Konung Guttorm Gormsön, belade hans länder. Hroe styrde det kalla Ewverige, Wiarmaland, Kyrland och Kalbaksfida; han insatte sin sextonårige son Rolf Krake i Leodre.

Då Hroe mistat sin Drottning, seglade han till Wiarmaland, för att der upptaga sin skatt. På återwägen drefs han af owäder till

ett bergigt land, der han träffade en qwina, Skuld benämnd. Henne tog han till sin maka och åtföljde henne till det mindre Nisas land, hwaröfwer hon ägde styrelsen.

I affeende på tiden för dessa händelser, hör det anmärkas, att Rolf Krake war samtlig med Upsala-Konungen Adil, i femte seklet efter Christi födelse.

4. Samson Fagres Saga.

Sigurdr, son af Gudmund, Gläfsiswall's Konung, gjorde segerrika Wikingsfärder, härjade öfwer Wiarmaland, Kyrialand, och Småland 2), och underlade sig alla dessa länder. Han nedsatte sig ofta i Wiarmaland, hwaröfwer Konung Harek gifwit honom till maka sin dotter Dny. Med henne hade Sigurdr en son, som uppvärte hos Konung Harek. Han kallas des Ulfhedin Enhändte, war samtlig med Konung Sigurd Ring, och blef med tiden en stor kämpe.

Geirrod, son af Konung Skrymner i Jostunheim, hade berrjat att härja Småndjaland; men föll, i en hård strid mot Sigurd, wid den ort, som allsedan kallades Geirrodsgård. Efter Dny's död, förmåldes Sigurd med Gerdur, Skrymners dotter; och sedan han afhändt hennes

2) Utan twifwel samma land, som i Sagorne wansligast kallas Småndjaland.

nes fader lifwet, lade han äfwen hela Totun heim under sitt wälde.

5. Konung Alfs Saga.

Alfs Fader, Hjorleif, Konung öfwer Hordaland, och Rogaland, hade genom gifmildhet utkömt sina statter. Han lät då utrusta ett starkt skepp, för att dermed fara till Wiarmaland. Under wägen blef han i Riards wäl mottagen af Hogue den rike. Der förblef han i tre dygn, och tog till maka Hognes dotter Hildur; hon, med sin broder Eblwe, åtskilde Hjorleif till Wiarmaland.

När han kom till Winämynningen, skiftade han sin skeppsbesättning, hwars hela styrka war 90 man, i tre flockar, af hwilka en, med Styrmannen, lemnades att wårda skeppet; den andra förde Hjorleif sjelf till strids mot landets folk; den tredie flocken, med Stamboen a), uppsbröt högarne, och fann der stora rikedomar. Konungen återkom lyckligen till Norrige.

Konung Alfs lefnadstid utsätter Torfäus till det sjette Seklet.

6. Sagan om Halfdan Branas Foster-son.

King, Danmarks Konung, war fader åt Halfdan, Branas foster-son. Sedan Konungen blifwit slagen och hans rike underkufwad af

a) En kämpa i skeppets framkam.

Wifingen Gote, gaf Jarlen Thormider åt Hafs-
 dan ett skepp med manskap och ågodelar, att
 dermed fara till Thormiders broder, Ottar Jarl,
 i Wiarmaland. Åtfblid af sin syster Ingeborg,
 styrde Hafsdan dit, med god wind. Då han
 framkom, blef han wäl emottagen af Jarlen
 Ottar, som gaf honom tre skepp, med folk, och
 penningar, samt ett Drakeskepp, alla wäl ut-
 rustade. Med sin syster gick Hafsdan till sjöns
 mid första gynnande wind, och höll wida om
 sommaren. Mot hösten beredde han sig att
 återwända till Wiarmaland, då ett häftigt iber-
 ken uppkom, med storm, hwaraf tre bland de
 widt fringdrifna skeppen förgingos; det fierde
 (Draken), besatt med 100 walda män, drefs
 mot en sandig kust, betäckt med höga isberg.
 Här woro Helligulands Öbygd. På dessa
 stränder qwarblef Hafsdan öfwer wintren, ses-
 dan han besegrat twänne wanskapliga troll, och
 befriat flera menniskor, som deras trollkraster
 ditfört. Han eröfrade de skatter, som uppfyls
 de de öfwerwunna trollens kula. Snapt har
 de han återgått till sjöns, då han anfölls af en
 storm, som nödgade honom att hålla sig under
 bergen på fjärdens andra sida. Der landsteg
 Hafsdan, och besegrade Trollqwinnan Brana,
 med hwilken han sedan ingick wänskap, och hwaras
 flydd han under många hårda strider erfor.
 Men denne hjeltes senare öden hafwa intet
 sam

sammanhang med Wiarmalands; hwarföre wi här förbigå dem.

Halfdan, Branas Fosterson, anses hafwa lefwat i sjette århundradet. Noggrannheten i de uppgifter, som hans Saga innefattar, kan med skäl sättas i twifwel, då deri, twärtemot såfrare urkunder, omtalas en Konung Erik i Myttagård (Constantinopel).

7. Halfdan Östenssons Saga.

Östen Sigurdsön, Norriges Konung, hade anförtrodt wigtiga tjenster åt tre bröder. En af dem, wid namn Ulf, skulle wäria landet mot Wikingars anfall. Han war en trolös och upprorisk man, och skildes genom tillnamnet den Glake från sin broder Ulf den Spaske, som wärdade Konungens skatter. Den tredje brodern war Ulf skjell den starke, Konung Östens Merkisman eller Banerförare.

Ulf den Glake for en gång bort i härnad med 12 skepp. Från den dagen återkom han icke mera till sin Konung.

Konung Östen hade sträckt sina härjningar ända till Medelhaswet, och med sina segrande wapen underkufwat Gardarike, sedan detta rikes Konung Hergeir fallit i en blodig strid wid Albejuborg. Det dröide icke länge, innan Östen blef mbrdad. Halfdan besto då att uppleta de män, som förrädt hans fader, och att icke förr återkomma, än han dem funnit. Un-
der

der den tid han blefwe borta, skulle den rådisge Konung Eigmund från Götthalandet styra och wårja Gardariket. Med tre skepp gick Halfdan till sjö.

Ulfkiell den starke, som Konung Osten utnämnt till Jarl öfwer Ulfsborg öster i Gardarrike, inkråftade wid denna tid Norrige, sedan han afhändt sin broder Ulf den Späte lifwet. Han lät derefter utrusta 60 skepp, dem han besatte med manskap från allt Norrige, Halogaland, och Finnmarken, och bortförde ur landet både gull och ågodelar. Sjelf gick han med sitt raskaste folk om bord på ett stort Drakeskepp, som hade suttio rodarsäten.

Han lemnade Norriges kuster och härjade med oerhörd grymhet, först Westerhafwets stränder och vidare Hellulands obygder på Gränland, det kalla Sverige, Kyrialand och Hundingariket, ända till Biarmaland. Han hade samlat omåttliga rikedomar och förstärkt sin sjömakt till åttatio skepp, då han med denna flotta styrde under Biarmaland till Rlyfsnäs. I denna goda hamn lade han sina skepp öfwer natten. Följande morgon såg han Halfdan Ostenson nalkas med elftwa skepp. En blodig strid föreföll. Halfdan, med en af sina män, Swide den Slagbierswe, ådagalade prof af det mest utmärkte mannamod. Om sider måste de wika för öfvermakten; men då
 inlus

inlupo i hamnen trettio skepp, under en okänd anfrare, till Konungssonens bistånd. Efter en förtwiffad strid måste Ulfsjell fly i land med några få af sitt manskap, sedan alla hans skepp fallit i hans fienders wäld. Den okända segerwinnaren höll bort från Wiarmaland med hela sin skeppflotta; med honom följde Swide. Hafsban, som i striden blifwit illa sårad, sattes i land och öfwerlemnades åt den gamle Rislingers wård; tolf månader förflöto, innan han kunde läkas.

På Wiarmalands kust bemäktigade sig den flygtige Ulfsjell ett skepp, med hwilket han styrde till sjö. Snart sporde han, att hans broder Ulf den Glake låg för Wiarmaland med mycket manskap och 40 skepp. Honom uppsökte han.

Wiarmaland styrdes denna tid af en Konung wid namn Harek. De bägge bröderne besto att hämnas på Grim, den Höfding, af hwilken Ulfsjell blifwit besegrad, och som ägde ett fäste wid Kyrials bottnar, nära invid det kalla Sverige. Med dem förenade sig Harek. Deras samlade sjömagt utgjorde 60 skepp, med hwilka de styrde i öster till Kyrials bottnar b). Der börjades en hård strid.

Ne

b) Att Kyrialand, ett namn, som betecknade Karelen från Finnska wiken till Swita Hafwet (Schönings Nord. Geogr., sid. 97) här säges legat

Medan hade den warat i tre dagar, och af Grimurs manskap woro två tredjedelar förlorade. Fjerde dagen skulle slaget slutas. Då framkom Halfdan till Kyrials bottnar landvägen från Wiarmaland, sedan han, efter Rissingers anvisning genomwandrat de oländigaste trakter och besegrat flera widunderliga troll och odjur. Hans ankomst wände segren på Grimurs sida. Den trollkunnige Harek, och bröderne Ulf och Ulfkiell föllo alla i striden. Då upptäcktes, att Grimur war Jarlen Skule, Konung Estens mördare, som flyktat ur Gardariket till Kyrials bottnar. Den undsättning han gifwit Halfdan i striden mot Ulfkiell, verkade, att hans brott blef honom förlåtet.

Med 80 skepp seglade nu Halfdan till Wiarmaland, der han landsteg och upp slog sina landtält. Wiarmerne wågade icke strida, utan gåfwo allt i hans wäld, och sedan segerwinna ren låtit föra om bord Konung Hareks dotter, återwände han till Gardariket. Han fördelade då sina widsträcktä länder. Skule Jarl erhöll Gardariket; Konung Sigmund Wiarmaland, med Hareks dotter; Kyrials bottnar lemnades åt Swide den Slagdierswe i förlåning af Halfdan,

Österom Wiarmaland, synes endast kunna tilläfrisknas förwirrade begrepp hos Sagans författare om orternes fanna belägenhet.

dan, som sielf återtog Norrige, sitt fäderne-
rike.

Medan Konung Sigmund wistades hos
Konung Halsdan i Thronhem, blef Ewige i
Kyrials bottnar ofbrtänkt anfallen af Waler,
en Wikingshöfding, som förut ströfwat öfwer
Dumbshaf. Waler inkråftade derefter Siarma-
land. Dit skyndade Konungarne Halsdan och
Sigmund, för att hämnas. De funno siendens
flotta wid en ort söder om Gandwik. Här brö-
jades en häftig strid, som så slutades, att de
båda förenade Konungarne erhöilo en fullkom-
lig seger. Sigmund återwann derigenom sitt
rike. Ett enda skepp af de slagna undsom till
Halogaland. Det anfördes af Agnar Raga-
narson, som tillbragte hela sin öfriga lefnad
såsom sjöröfware. Det myckna gull, som han
samlat, flyttade han i sin Grafhög, dit han
sielf lefwande ingick med allt sitt skeppsfolk.
Ett sådant efterdöme hade hans fader Ragnar
lemnat långt bort på Helluland (Se Bardar
Saga, Cap. 18.), der hans Grafhög uppbröts
enligt Konung Olof Tryggwasons befallning c).

Torsåus förmodar, att Halsdan Östensson
lefwat siuhundrade år efter Christi födelse.

8. F

c) Detta senaste stycke, hwilket Wörner infört så-
som en tillökning wid Halsdan Östenssons Sa-
ga, är hämtadt ur Torsæi Historia rerum Nor-
vegicarum.

8. I An Vågeswångares Saga d) anföres, att Thorer Halegg, under sina wide stråckta hårnader, härjade i Siarmaland; mot hösten återförde han derifrån sina fyra hårs skepp, med starkt krigsbyte, till Naumedalen. Thorer Halegg war son af An, hvars fader Björn war bosatt på ön Hrafnista.

An anses hafwa lefwat omkring 800 år efter Christi födelse.

9. Dr war Oddurs Saga.

Drwar Oddur war i forntiden en af Nordens mest widtfrejdade kämpar. Hans fader bodde på Hrafnista, en ö wid Naumedalen i Norrige. Drwar Oddur dog såsom Konung öfwer Garbarike.

Drwar Oddur war samtidig med Upsala-Konungen Inge, den stöna Ingeborgs fader. Denne Inge kallas i Drwar Oddurs Saga Hlodwer.

Den första af sina Wikingsfärder företog Drwar Oddur till Siarmaland. Utom hans broder Gudmund, åtföljde honom på denna färd hans frände Sigurd, och fosterbroder Almund. Resan anträdde från Hrafnista på två skepp. Drwar Oddurs far skänkte honom tre ypperliga Pilar, som kallades Gufunautar, emedan de tillhört Guse, Finnarnes Konung, från hwilken de blifwit tagne af Drwar Oddurs farfar, Ketil Heng.

d) Med denna och de fyra föregående Sagor, äro införde i Björners Nordiska Kämpadater.

Med god wind seglade de Norr ut till Finnmarken. De lade in i en hamn, der mycket folk förlustade sig på stranden. Gudmund och Sigurd gingo i land, stormade in på den ena folkhopen efter den andra, och återkommo till sitt skepp, sedan de plundrat Finnarne. De som med Oddur woro ombord, hade äfwen welat landstiga, men det tillät han icke.

Här lågo de i tre nätter. Sedan gafs dem wind. Vidare talas icke om deras färd, för än de kommo till Biarmaland.

De höllo med sina skepp upp till Wink. Många holmar ligga i denna å. Der kastade de ankar under ett nås, som utsträckte sig från fasta landet.

De blefwo warse att på landet män framkommo ur skogen, och samlades på ett ställe. Oddur förmodade att de sammankommit, anstingen för att anställa ett stort afgudaoffer, eller för att dricka Urswedl (Grasöl).

Gudmund qwarblef för att wårda skeppen, men Asmund och Oddur gingo i land.

När de kommo i skogen, sågo de en stor fluga. Då hade det nästan blifwit mörkt. Sedan de stadnat i dörren, blefwo de warse att i stugan stod å buse sidor mycket folk. Utans före dörren war staldt ett stort Skastfårl (Driedesfårl); allestädes war fluggsritt, utom der Skastfårllet stod. Mycket forl war inne att

hda

höra; men hvad språk, som der talades, kunde de icke bättre förstå, än foglars qwitter. En man sågs iskänka dryck åt bägge bänkarne; det förekom Oddur, såsom denne man kunde tala Norstt tungomål. Medan Asmund väntade utanföre, gick Oddur in; han ställde sig i yttre dörren, till dess att Skänkeswennen började gå omkring. Oddur fattade hastigt tag i Skänkeswennen, och kastade honom öfwer sitt hufvud. Swennen ropade derwid högt och sade, att Trollen hade farit af med honom.

Wid detta uppsprungo Viarmerne och satte sig i Oddur; men han drog sig undan, tog skänkeswennen och skyndade bort med honom. Viarmerne tordes icke förfölja honom.

Sedan Oddur och Asmund återkommit till skeppen, satte Oddur Skänkeswennen i rum bredwid sig och frågade honom efter tidningar. Skänkeswennen war sensfärdig att svara; men berättade omföder, att han varit här i landet några wintrar (år), och att han med sitt wifstande varit högst misnöjd. Då Oddur föreslog någon åtgärd till Viarmernes förfång, ingick Skänkeswennen med glädje i hans afsigt och upplyste, att norr ut på nåset war wid Winaån en hög, gjord af silfwer och mull, dit en hwar, som rest hemifrån, burit stora gåfwor, äfwen som wid sin återkomst; att denna hög war icke långt bort belägen, och att intet så misshagade Viarmerne, som om der gräfdes.

Då kallade Oddur till sig Gudmund och Sigurd, och tillföde dem att vara sig följaktige till högen, efter Skänkeswennens anvisning. De gingo i land jemte Skänkeswännen, medan somlige waktade skeppen.

Nu begåfwo de sig till högen, der de funno omätliga ågodelar i gull och silfwer, hwilket allt de buro till skeppen. Men i några dygn måste de wänta på tjenlig wind. En följid af deras företag war, att Oddur och samtelige fosterbröderne måste uthålla en håftig strid med Biarmerne, hwilken dock så lyktades, att de reste sin wäg med alla ågodelarne, ställande kosan till Finnmarken; men många män, och bland dem, Skänkeswennen, hade de förlorat.

De affglade från Finnmarken, sedan de gjort ett stort nederlag på des inwånare. För att hämnas, uppväckte Finnarne genom sina trollkonster ett så förfärligt stormwäder, att Wislingarne kastades långt öster ut till en af Jättar bebodd kust. Sedan Oddur med sina Wislar gifwit Jättehöfdingen banesår, återgingo fosterbröderne till sjö; men de måste uthärda nya stormar, som åter dreswo dem långt i öster. För upphörde icke owädret, än då de inluxit i en beqwäm hamn i Finnland e). Derifrån gafs dem god wind till Hrasnista.

Ge

e) Enligt hwad Schönning anmärkt, Nord. Geogr.

Genom de hjelteprof han i Viarmaland ådagalagt, och genom de stora skatter, dem han sig der förvärfwat, blef Oddur så berömd för denna färd, att ingen tyckte en sådan resa någonsin hafwa varit gjord från Norrige. Er Du Oddur, som for till Viarmaland? tillspors de honom främlingar, så snart de hörde hans namn nämnas.

Wid den tid, då Orwar Oddur gjorde sitt fjötåg till Viarmaland, styrdes detta land af en Konung Harek, en ifrig afgudabyrkare. Knappt hade Oddur bortfarit, för än Viarmerne beredde sig att hämnas den skada han dem tillfogat. De förde en Trollqwinna, funnen i en strid forß, till Konungen, som med henne aflåde en son, Dgmund Floke. Nedan i barndomen war denne olif andra menniskor. Så snart Dgmund war tre år, sändes han till Finnmarken, der han inhämtade alla slags trolls-konster. När han i dessa yrken blifwit fullkomligt underwisad, återwände han till Viarmaland, sex år gammal, stor som ett Troll, jättelik i krafter, och widunderlig till skapnad. Viarmerne behölls honom hos sig, för att utfända honom till Orwar Oddurs bane. Genom sjudning (Seid), låto de förtrolla Dgmund, så att intet jern skulle kunna bita på honom. Sedan

(sid. 12.) är detta namn här nyttjadt i stället för Finnmarken.

dan offrade de för honom, så att han icke lifade någon skynad, och han blef det värsta Troll, som någonsin varit till i werlden.

Eythiof, en Wiking, ett förfärligt Troll, och den styfwaste slagskämpe, som uppfyllde allt med häfwan der han framför, öfwerwann Biarmaland, och gjorde det skattskyldigt. Dgmund Floke ingick wid tio års ålder Fosterbroderskap med Eythiof, och wistades tillsammans med honom i tre år. Eythiof fattade för Dgmund en så stor wänskap, att han ej kunde wägra honom något; och derföre estergaf han Harek hela skatten af Biarmaland. Till belöning blef han, sofwande i sin säng, mördad af Dgmund, som sedan blef kallad Eythiofebane.

Derefter skilde sig Dgmund från Eythiofs män och for i härnad med två wäl utrustade skepp, för att uppsöka Orwar Oddur. De stridde först i Tronuwogar N. Dgmund war då tolf år gammal. Striden slutades, då på ena sidan ingen mera stod uppe än Fosterbröderne Orwar Oddur, Hjalmar och Thorer Stafnglam; på andra sidan hade allt Dgmunds folk fallit, utom de åtta Rämpar, som omgäfw honom, och på hwilka intet jern bet. Straxt efter striden blef Thorer Stafnglam mördad af Dgmund, som sedan for bort att träffa Trollpackan, sin moder. Hon kallades Grimhilda, så länge hon
lefa

○ Troligen Trondbemsfjärden.

lefde tillhopa med mennistor, men nu war hon förwandlad till en Fingalv, till hälften menniska, till hälften ett widunderligt wilddjur. Dgmund bad henne taga lifwet af Orwar Oddur. Hon lade sig i fogarna bland wilda djur norr i England, för att lura efter honom. Efter en förskräcklig strid lyckades det Oddur att döda detta misfoster. För att hämmas Thors ders ödd, bestöt Orwar Oddur att åter uppsöka Dgmund. Han undgick de försåt, som hans fiende i Gränlands haf lagt för honom. Hans andra strid med Dgmund föreföll i Hellulands Dbygder, och den tredje och sista, hwari Dgmund blef illa särad, i Geirrodegård. Under de mångsalidiga strider, i hwilka Orwar Oddur deltagit, hade han måst förlora sin son Bigner, flera trofaste Fosterbröder och många andra kända män; men sielf hade han aldrig blifwit särad. På Irland hade Konungsdottren Alwora skänkt honom en med gull stickad Silkesstjorta. Klädd i den, skyddades han mot nöd och alla faror. Endast när han kom på flukten, kunde Alworas gåswo icke göra honom något gagn.

Då Dgmund Cythioss hane under namn af Amillanus Blesse inkräktat Holmgården, sände han Orwar Oddur stora gåswo i gull och silfwer, jemte förlikningsanbud. Dessa bleswo antagne af Orwar Oddur, som insåg att Dgmund genom sina trolldomskrafter bleswo döfwer

merwinnelig för menniskor. Det omtalas icke att han widare någon gång fäst mot Dgmund.

Sagan tillegnar Drwar Oddur 300 års ålder och 12 alnars kroppslängd. Torfåus har utsatt Drwar Oddurs lefnad till tredje Seklet efter Christi födelse.

10. Herrauds och Boses Saga.

King, Konung af Östergötland, war son af Gaute och halfbror till Götthrek den milde. Kings son war Herraud, utmärkt genom styrka, skönhet och reslig kroppsbyggnad; wäl beswad i ridderliga konster, och älskad af alla, utom af King, som war wida huldare mot sin son Sioder, född af en frilla. Herraud hade ingått Fosterbroderskap med Bose, hwars far war Edalbonden Tware, fordom Wiking och gift med Sköldmönn Brinhildur, som han under ett af sina sjötåg tillfångatagit. Bose gjorde sig snart ryktbar genom dierfwa kämpabragder. Med sin broder Smider, hade han blifwit uppsammanad hos Busla, en gammal Trollqwinna, fordom Twares frilla. I fem somrar war Bose Herraud följaktig på segerrika Wikingesfärder.

Det dröjde icke länge, förrän King, på Sioders inrådan, förklarade Bose landsflyktig. Denne utkråfde hämd på Sioder, och blef hans baneman. Förgäfwes begärde Herraud af sin fader, att hans fosterbroder måtte få med böster försöna sitt brott. Wapnen måste afodra
 R twisten

twisten; de bägge fosterbröderne stridde länge mot öfvermakten, men efter ett helt omödigt försvar blefwo de fångne, och kastades i bojar. Sedan war dagen utsatt till deras afsträttning; sedan Herraud wågrat att antaga den honom erbjudna förlifning, under annat wilkor, än att Wose skulle winna säkerhet till lif och lemmar. Endast Buslas förderliga önsningar och trolloskonster förmådde den förbittrade Konungen att stänka Herraud friheten, och säkerhet till lif och lemmar åt Wose, som skulle fara ur landet och alldrig för återkomma, än han åt King öfwerlemnade ett ägg, ritadt med Gullstafwar. Då skulle Wose wara förlifad med Konungen; men i annat fall beta hwar mans niding.

De befriade fosterbröderne foro till Eware, och blefwo der öfwer wintren. Om wären beredde de sig att bortresa med ett skepp, besatt med 62 man. Efter Buslas anwising styrde de de sin kosa i Lusturweg, och kommo till Viarmaland, wid hwars kust de lade sitt skepp under en ödesfog, kallad Wimmer.

Harek, som då styrde detta land, ägde med sin Drottning två söner, Siggeir och Nörek; de woro store kämpar, och lefde på Gläfsiswall hos Konung Gudmund, hwars lands wårnsmän de woro. Deras syster Edda war wida beröfmad för sin godhet, fågring och snällhet.

Anlände till Viarmalands kuster, gingo
Herraud

Herraud och Bofe ensamme i land. Innan de anträdde sin wandring, låto de uppresa sina tjäll på landet långt från allmänna vägen, och tillfabe steppsfolket, att här på stället qwar blifwa en månad, och då segla hwar de wille, om tofterbröderne icke inom denna tid återkommo. Dese hunno, efter en lång wandring i skogen, till en Torpsluga, der de tillbragte en natt. Torparen Hoffettills dotter lemnade Bofe kunskap, hwar det Gamsågg fanns, som han skulle uppsöka. Hon bestref, att i skogen låg ett stort Tempel, hwardsiwer Konung Harek rådde; att deri fanns bilden af Somala, en widt dyrkad Gud, med mycket gull och dyrbara skatter, öfwer hwilka wården tillhörde den trolldoms-kunniga Kolfroska Konungens moder, hwilken, då hon förutsåg att af hennes lefnad blott återstode en månad, warit omtänkt att söka sig en efterträderska såsom Tempelsfreständerska (HofGydia g), i hwilken affigt hon farit öfverut till Gläfsiswall, hwarifrån hon borttröfwat den söna Ledur, Konungen Gudmunds syster. Widare berättade Torparedottren, att inom Somalas helgedom funnos: en Träl, som waktade Prästinnans mat; en Gam, och

§ 2

en

g) Detta ords egenteliga bemärkelse är: Tempel-Gudinna. Här betecknas dermed den qwinna, som wårdade Somalas tempel, och tollade Guds domlighetens swar, då den rådfrågades.

en Tjur, bågge förtrollade; att Templets föres
 ständersta förtärde en tvåårig qwiga i hwar
 målt; och att Ledur, så snart hon skulle äta af
 samma slags föda, blefwe ett Troll, äfvensom
 sielfwa Kolfrossa. I Gammens bo skulle fin-
 nas det estersökta Ägget. Med lifsfara lyftas
 des det för de rådige Fosterbröderne, att in-
 komma i Templet, och att efter hwarandra
 döda Trålen, den till offer bestämda Qwigan,
 Tjuren, Gammen, och Tempelföreständerstau.

I Gamsboet funno de, utom ägget, hvars
 på woro ritade Gullstafwar, så mycket gull,
 som de måltade bära. De gingo sedan till Al-
 taret, der Somala satt; honom frånryste de
 en krona, besatt med tolf ädla stenar, och ett
 halsband, i wärde swarande mot trehundra
 marker gull. Från Afgudabildens knå borts-
 togo de en gullskål, så stor, att fyra karlar
 hade nog att dricka henne ut, då hon war fullt
 ifskänkt. Skålen war äfwen uppfyllt med klart
 gull. Pellen, som omgaf Somala, war mera
 wärd, än laddningen på tre af de rikaste skepp,
 som beseglade Grefelands haf.

En löngång förde fosterbröderne till en
 igenbommad jernörr, som de med möda kuns-
 de uppbräta. Der inom funno de den gråtans
 de Ledur sitta, med håret fastbundet wid en
 stolpe, och slutet i en jernboja, från den stund
 då hon icke samtyckt till Tempelföreständerstans
 wilja. Herraud och Wose befriade henne, och

lemnade till hennes wal, ankingen hon wille strax följa dem, eller blifwa återsänd till sin broder. Hon walde det förra och trolofwade sig med Herraud. Fosterbröderne uppbrände kyrkan, sedan de utburit allt gull och alla de skatter, som de der tagit. De återwände bers efter till sitt folk. Med god wind seglade de från Wiarmaland och återkommo till Gødhalans det, efter två års frånwarelse. Wose blef försonad med Ring, sedan han till Konungen öfwerlemnade Gamsägget och den från Somala borttagna gullskålen.

Wid denna tid begärde Konung Harald Hiltedann bistånd af Konung Ring, i friget mot Sigurd Ring. Ring bad Herraud fara i sitt ställe och wille till hans återkomst wårda hans trolofwade brud. Herraud och Wose förde 1000 man till Konung Harald. I slaget wid Bråwalla blefwo de bägge fosterbröderne sårade, och räddade sig icke utan möda från striden.

Konung Gudmund hade imedlertid afsändt Siggeir och Aldrek för att uppsöka Ledur; om de kunde igenfinna henne, skulle en af dem blifwa hennes make. De seglade från Glåfswall med 23 skepp. I Wiarmaland funno de det nedbrända Templet, i stället för den Gudomlighet, som de welat rådfråga om den ort, der Ledur skulle träffas. Innan de lemnade detta land erhöilo de dock

så

sådana upplysningar, att de, efter dem, styrde de till Östhalandet. Dit kommo de medan Herraud och Bøse stridde wid Bråwalla. De manade Konung Ring till strid; han föll med största delen af den ringa frigs-makt, som omgaf honom. De borttogo allt hwad de träffade, och hemförde till Gläsiwall den återfunna Ledur, hwars hand Konung Gudmund lofwade de såsom belöning åt Siggeir.

Herraud och Bøse återkommo till Östhalandet, en half månad senare än Siggeir och Næref derifrån bortseglat. Då först ersoro de hwad der förefallit. De beslöto att endast med ett skepp afgå, för att med list, i stället för wåld, återhämta Herrauds brud. En gynnande wind förde dem med owanlig skyndsambet till Gläsiwall, så dagar förrän Siggeir skulle fira sitt bröllopp med Ledur. De landstego, sedan de dölit sitt skepp på en aflågsen ort under en skog. Under skepnad af Harpespelaren Sigurd, som war Konung Gudmunds rådgifware och änjste af honom en utmärkt ynnest, lyftades det Bøse, att med sin broder Smider intråda i bröllops-salen, och derifrån bortföra Ledur till stranden, der Herraud imedertid hunnit förstöra alla de fiendtliga skepp, som funnat förhindra fosterbrödernes återresa. De gingo till sjöss; Bøse bortförde under återwäggen Edda, Konung Hareks dotter, från Viarmas

mas

maland, och ägtade henne. Hemkomne till Östhalandet, rustade de sig till strid mot Siggeir och Hårek, hvilka de wiste snart skulle komma för att söka hämd.

Det dröide icke heller länge, förrän desse bröder begäro sig till sigs från Gläfsvall, och seglade till sin far Konung Harek. Han förskärfte deras flotta med femton skepp; deras hela styrka utgjorde då femtioåtta skepp. Så snart de uppnått Östhalandets kuster, mötte dem Herraud och Dose, som ehuru wida anverklägsna till skepp och manskap, wunno en lysande seger. I den blodiga striden stupade både Konung Harek och Hårek. I segerwinarnes wåld föllo alla långskeppen, med de stora skatter, dem de burit. Herraud firade innan fört sitt bröllopp med Ledur, och antog namn af Konung öfwer Östhaland, med det område, som hans fader styrte.

Snart förde de bägge Fosterbröderne en frighår till Viarmaland, hwars invånare, efter sin Konungs död, antogo till hans efterträdare Dose, som yrkat sin hustrus arfsrätt till detta rike. Dose blef en god Konung; han styrde sitt land länge och wäl. Med Hofkettils dotter war han fader åt Swide Sofns diarf, och Fadersfader åt Wilmunder Widu-tann. Om han med sin Drottning haft barn, är obekant.

Herrauds och Ledurs dotter war Thora Borgarkjort, som ägtade Konung Ragnar Lodbrok. Konung Herraud hade, då han öpnade det ägg, som Wose eröfrat i Somaläs Tempel, deri funnit en gullfärgad Ormunge. Han skänkte den åt sin spåda dotter. Hon lade gull under Ormen, och wärte han så stor, att han snart omgaf hennes jungfrubur, dit ingen wågade sig, utom Konungen, och den som matade ormungen. Konung Herraud hade gjort det löfte, att ingen annan, än den, som genom detta widunders öfwerwinnande kunde bana sig wäg till Thora, skulle få henne till maka. Detta lyckades för Ragnar Lodbrok, Sigurd Rings son h).

Eedan wi enligt fornhäfberne beskriwitt de förnämsta resor, som af Nordens Wikingar företogs till Wiarmaland, böre wi angifwa den tid, då Skandinawerne upphörde att besöka detta afågsna land. Under Konung Håkan Håkansson, affseglade de Norrste Länsherrarne Anders Skialdarband, och Iwar Utwit med fyra skepp till Wiarmaland, år 1222, för att utkräfwa händ af Wiarmiste Konungen, som under en twist med besättningen på ett skepp från Halogaland, öddat allt detta manskap. Skeppet hade så år förut i handelskärendet afgått till Wiarmaland, och der öfwerwintrat,
mes

h) Se härom widare Ragnar Lodbroks Saga.

medan Augmund af Spangheim, en af dels ägarne, om hösten med ett stort följie farit öfver till Sybridal. Wid kunskapen om sina landsmäns nederlag, reste han till Holmgård (Ryslands hufvudstad), derifrån till Swarta Hafvet, och vidare till Jerusalem, hvarifrån han med stor åra hemkom till sitt fädernesland. Anders och Iwar uppfyllde Wiarmien med mord och brand, och samlade ett rikt byte, som mest bestod af myntadt silfver och dyrbara pelswerk. Under hemresan förlorades ett af deras skepp, jemte en betydlig del af de eröfrade skatterne, wid udden Straumneskin; af besättningen blefwo endast Iwar Utvik och en man räddade. Anders Skjalbarband återkom lyckligt samma höst till Hålogaland i). Om denna resa har Torfäus uttryckligen anmärkt, att den war den sista, hwarom de Nordiske fornhäfderne nämna. Swita Hafvet blef en lång tid der efter obesökt af det westra Europas invånare; först år 1553 återfanns Archangel af Engelska seglare.

Resorne från Norden till Wiarmaland hämmades genom Tatarernes eröfringar. Wida landsträckor af det nuwarande Rysland föllo wid denna tid under deras ok. Dessa inkräktare framträngde äfwen till Wiarmaland, hvars inbyggare i stor mängd flyktade ur sitt fädernes-

i) Hist. rer. Norv., Tom. 4, sid. 154.

nesland, och gäfwö sig under skydd af Norr-
ges Konung Håkan Håkanson, som åt dem
upplåt Malanger till hemwist. Han lät äfwen
omwända dem till Christendom, och för deras
Gudstienst uppbygga en Kyrka på Trumfen k).
De invånare af det egentliga Wiarmaland,
som förblefwo i sin stambygd, bewektas år 1372
af Biskopen Stephan från Ryßland att anta-
ga den Christna läran.

Bland senare tiders författare har redan
Strahlenberg omtalat den skeppsfart, som
i en aflägsen forntid, långt förr än wägen till
Öst Indien förbi Goda Hoppsudden af Euro-
peerne upptäcktes, ägde rum från Kaspiiska haf-
wet till det Scyrhiska (Ishafwet) på floderne
Wolga, Kama, Kolwa, Wytsherka, Wogulka
och Yetzora, och nyttjades till handelsförbin-
delse af Nordens och Söderns folkslag l). Han
anmärker, att af ålder funnos i Ryßland för
denna handel två staplar eller nederlagsorter.
Den ena af dem war, förr än Nowgorods
wälsfånd börjades, wid den gamla staden Ladoga
m), från hwilken ort handeln widare måste
hafwa gått öfwer Ladoga-sjön, Finska wiken,
och Östersjön, till staden Wisby på Gotthland.
För

k) Hist. rer. Norv., Tom. 1, 164. Saga Hafos-
nar Kongs (i handskrift).

l) Das Nord- und Ostliche Theil von Europa und
Asia. Sid. 93 — 105.

m) St. Helmoldi Chronicon Slavor. Sid. 31.

För den handel åter, som från Kaspijska hafswet och Indien, på strömmarne idkades till Sshaswet, och vidare längs ester hafsekusterna, till Norrige, och kanske ända till Nordsidn n) war den egentliga nedertagsorten i Wiarmaland eller Stora Permien, wid staden Tscherdyn wid Kamafoden. Denna, i Strahlenbergs tid högst obetydliga stad, hwars förfall blifwit förmedlet af saltsjuderians anläggningen i Solikamsky, kallad dot i Rysska handlingar Perma Weliki, det är, Stora Perm, och har lånat sitt namn åt ett helt landskap, hwars gränser fordom varit i betydlig mån widsträcktare än nu.

Allt denna wattuweg i forntiden varit tillgänglig och nyttjad, anses troligt derför, att wägen från Astrakan till Norra Hafswet är endast omkring hälften så lång, som den wäg, hwilken Ryssarne wid Strahlenbergs tid nyttjade till sin handel med China, och hwarwid de gå ur en ström i en annan, fastän på den senare wägen förekomma flera håftiga strömsfall och två långa öfverfarter till lands. Wid bristen på tillförlitliga e underrättelser torde, enligt Strahlenbergs mening, ett öredigt rykte om denna

n) Här hänwisar Strahlenberg till hwad Henrik Wangert anmärkt wid Helmoldi Chronicon Slavorum, sid. 31. om sjöfarten från wester till öster, och till Ryssland.

denna redan i uråldriga tider idkade flippes
 fart föränlebt till den förmodan, som några
 bland de gamle Grekiske och Romerske förfat-
 tarne yttrat, att Kaspiiska hafvet ägt en för-
 bindelse med det Scythiska. Ytterligare be-
 wis för denna handelsväg hämtas deraf, att
 wid Pegoraströmmen, men serdeles wid gam-
 la Perm eller Escherdyn, ur de grafhögar, som
 till stor mängd finnas i dess grannskap, blifwit
 uppgräfna många af de äldre Arabiske Kalif-
 fers mynt, och att i dessa trakter, på klippor
 och stenar, träffas egna Sinnebitter och strif-
 tecken, som med en outplånlig röd färg blif-
 wit der ristade eller inbrända. Några prof-
 derpå äro af Strahlenberg aftecknade och hand-
 werk bifogade (sid. 338). Man skall äfwen
 ingenstädes i hela Ryssland träffa så många
 gwarleswor af gamla fästen och skanswerk, som
 just i Stora Perm o). Strahlenberg angifwer
 ient

o) Om Wiarmalands fornlemningar anför Suhm
 följande: "I det Stora Katariet, serdeles i Per-
 sien, Siberien, och flerstädes, finnas äfwen in-
 skrifter med bokstäfwer, af hvilka många likna
 våra Runor. Då i Ryssland, Lifland, Finne-
 land, som ligga just imellan oss och nände län-
 der, icke träffas det minsta spår efter Runor, så
 hör man sluta, att Runorna icke äro från dem
 komne till oss landvägen, och till sjöds kunna de
 ej heller blifwit hitförde, emedan dessa länders
 invånare, så widt häfderne utwisa, icke varit

jemväl, att i de gamle Gdthiffe Sagor eller Hafs
der mycket är nämndt om Viarmalands rikes
dom, och att, enligt hvad Petreus och v. Her-
berstein berättat, i detta land dyrkades Solots
ta Babba eller den Gyllene Qwinnan, som,
efter en gammal tideboks innehåll, skall ha-
wa haft sitt tempel wid Dwinastrommen p),
att denna afgud varit af de gamle Finnar
fals

beryttade för sjöfart; hvilket föranleder mig till
den förmodan, att våra förfäder snarare före-
Kunorne till dem, och att de derefter, under ti-
dens längd, på många sätt förändrat dem. Dets-
ta bekräftas deras, att våra förfäder hafwa i
det nionde, tionde och elfte Seklet gjort stora
sjötåg till Permien eller Viarmaland, der
Konung Ragnar? Lodbrok, enligt hvad Sars
berättat, skall i sten hafwa låtit inhugga en bes-
krifning om sina bedrifter. Från Permien fun-
de det vara lätt, att långsefter Dwing ut-
breda bokstäfverne inåt Sibirien". Ur: Tan-
ker om de Vanskeligheder, som möde ved at
skrive den Gamle Danske og Norske Historie; i
det Köbenhavnste Selskabs Skrifter, 12 Del.,
sid. 23.)

p) Hit hör, enligt Strahlenbergs mening, hvad
Herodotus (se hans 4:de Bok eller Melpomene)
ansfört, att Agryppeerne, som äfwen kallades
Helige, bodde wid och på de Riphaiske el-
ter Permiska bergen, till hvilka många andra
Scythiska och Grekiska köpmän, gjorde resor, för-
anledde icke endast af handelsaffigter, utan äf-
wen af andakt.

kallad Jumala, och att ännu i dag berås affomkingar, de Hedniske Tscheremisser, Nordswiner och Vermier, åt sina Afgudar gifwa namnen Jumis, Jumala och Junn. Denne författare har äfwen underrättat oss om skålen, hvarföre noggranna kunskaper om många trakter af Ryßlands område varit ända till nyare tider saknade. En lång tid förflöt, då man i Ryßland icke utan fara för den frångaste behanling wågade yppa, hwad man om landets läge hade sig bekant q).

Det af Stats-Rådet, Friherre Adlersbeth, i Kongl. Witterhets, Historie och Antiquitets-Academien 1786 hållna Inträdestal om Sveriges fordna Österländska handel, i anledning af Arabiska penningar, funna i Swenssk jord r), innefattar flera uppgifter, som, då de sprida ljus öfwer det ämne, hwars utredning wi söke, förtjena att här inryckas.

Sedan författaren anmärkt, att Biarmaland eller Vermien kallades hela den stora landssträckan från Kasan uppemot Hwita Hafwet och Schaswet, och att detta land fordom utgjorde ett hellsständigt rike, har han wisat, huru de stora strömmar, som genomskära Ryßka riket och förbinda dess inre delar med flera haf, erbjudas

q) Nord- und Ostl. Theil von Europa und Asien sid. 102.

r) Se Kongl. Witterhets, Historie och Antiquitets-Academiens Handlingar, Del. 1, sid. 122, 132—135.

da åt handeln de fördelaktigaste tillfällen. I alla tider har Wolga, såsom från en rik källa, fringsfört ymnighet i Ryssa riket. Denna flod, ända från dess ursprung till dess utlopp i Kaspiska hafvet, är nästan öfwerallt segelbar. Genom denna farled hafwa städerne Iwer, Kasan och Astrakan i senare tider underhållit en vigtig handel på Persien, Bokhara och Chieva, till dess den genom inwärtens osäkerhet förfallit; och ännu i dag betjena sig Armenianer af denna mattuwäg, då de utbyta Europeiska waror mot Persiska. Widare anses, att Wolga tager till sig flera segelbara strömmar, och att en af dem är Kama, som genomflyter Konungariket Kasans norra och östra del. Ur Kama kommer man med fartyg genom floderne Wischura, Kolwa, Wischurka, Bogulka och Wolosniza ända in i floden Petzora, hwarvid blott en landsförsel af fyra Werst öfwer en ås (wolof) är af nöden, hwarföre hästar för warornas fortskaffande der hållas. Petzoraelfwen utlöper i Schafwet, hwilket natusren på detta sätt förenat med det Kaspiska.

En annan farled genom en del af de nämde floder, samt Rima och Wytschegda, förbinder Kama med Dwina. På denna väg har man att öfwerfara blott en enda landrygg (wolof) Duchonin kallad, en half werst bred s).

Wi-

s) Öfwannämde uppgifter om Ryglands inre segelleder äro hämtade dels ur Hanways Beschreibung

Widare upplyses, att dessa af naturen boppnade genomfarter ännu nyttjas till inwärtens handel mellan Ryssa orter. Men mångfaldiga spår intyga, att de fordom underlätit en långt wigtigare handel. Utom de fornsägner, som derom äro gängse i sjelfwa landet, finnas ännu qwarleswor af träbryggor öfwer Buchoninska åsen, som, wid en mera liflig handelsrörelse, af Permierne låra blifwit byggde för warornes bequämare öfwerförrel. Remningar af en mängd fordna byggnader i Permien, wittna åfwen, enligt hwad Rytshkow förskrat, om ett wälstånd, som swäriligen, utan genom handel, kunnat winnas.

Sluteligen upptages hwad åfwen Strahlenberg efter Österländska författare anför, att nämligen de gamle Permier genom ofwannämde wattungar idat widsträckt handel med Asiatiska Folkslag; och att inom Rysslands nuwarande gränser då varit två betydande neberlagsplatser, den ena, gamla staden Ladoga, den andra, staden Tscherdyn i Permien; att sistnämde stad war lifsom medelpunkten för all den Nordiska och Österländska handeln; att

gull,

seiner Reise von London nach Russland und Persien, 1 Theil, sid. 74 — 89; dels ur Tagebuch über eine Reise 1769, 70, 71, (sid. 294 och f.) af Cap. Rytshkow, som war Professor Pallas på des resa följaktig.

Petzora, i Norra Hafwet, omkring Norrige u).

Den berömda Johannes von Müller har, såsom otwifwelaktigt ansett, att Själandarne dröfwat öfwer Hwita Hafwet ordentlig handel med Permien. Att Rysska Zaren Wladimir i tionde Seklet lemnat den Permiska handeln mäktigt beskydd v) har han öfwen anmärkt.

De senaste underrättelser om det forna Wiarmaland, dem wi känne, äro inskräde i den berömda Tidskriften Allgemeine Geographische Ephemeriden, XXIX Bandets 2:dra Stycke. Junius 1809. De äga en okänd författare, som äfswiljde den år 1805 och 1806 till China bestända Rysska besättning, hwilken måste återwända, sedan den ej hunnit längre, än till Chinesiska gränsen. Denne beledsagare återgick ensam på en kortare wäg till Petersburg. Det war wid detta tillfälle, som han samlade de lärorka underrättelser, dem han meddelat allmänheten under titel af: Bemerkungen auf meiner Rückreise aus Sibirien nach St. Petersburg. Författaren afreste från Irkutsk den 20 December 1806, gamm

u) Gatterers Einleit. in die Synchron. Universalhistorie, sid. 86.

v) Müllers Vier und zwanzig Bücher Allgemeiner Geschichte. Upsala 1812. Zweiter Theil., sid. 186, 188.

gamla Stilen. Hvad han upptecknat är wäs-
sendligen af följande innehåll.

Det nuwarande Gouvernementet Perm i
Siberien har varit en del af ett urgammalt
Finskt eller Tschudiskt Rike, som alldeles
förswunnit. Med högst få tillförlitliga beskrif-
ningar om detta fordom blomstrande rikes häf-
der, kunne wi icke ens bewisa, endast ana sielfs
wa dess werklighet, af de ännu öfriga Ruiner efter
gamla murar och grafwar, af upptäckta metall-
kärl, gull- och silfvermynt, samt andra känne-
märken. För de få pålitligare underrättels-
ser wi om detta urgamla Rike äge, hafwe wi
att tacka Geheime-Rådet, Hr Moderach,
Perms Civil- och Militair-Gouoerneur. På ås-
tatiotalet af det förslutna århundradet, erhöit
han befallning att insända en beskrifning om
det gamla Perms namn och öden, och samla-
de dertill ur handlingarne i det gamla Archi-
uet i Tscherdyn, som år 1792 olyckligtwis blef
ett rof för lågorne, några för hans affigt nå-
diga allmänna uppgifter, dem han genom sin
personliga kannedom af orten snart utwidga-
de och ökade. Författaren angifwer derefter
i korthet de allmänna, och icke heller otydliga
spår, efter nämde rikes fordoma werklighet, dem
han igenfunnit bland mundteliga eller tryckta
berättelser.

Biarmia eller Permia (såger han) war

en gammal Asiatisk, med den Romerska samt tidig, Tschudisk eller Finnsk Stat; de nu warande kretsarne Perm och Tscherbryn, utgjorde dess medelpunkt och hufvudsstyrka. Detta Tschudisko Zarstwo war en samlingsort, kanske egentligt fädernesland för hela den så kallade Finnska Nation, af hwilken, ännu efter dess fullkomliga förskingring och dess rikes förföring, Storck upprätnar 13 werkligen öfriga folkslag. Wid Plinii, Pomponii Mela's och andra beröftrade gamla Romerska författares tid skall detta rike redan varit till. Handel och skeppsfart till Norra och Kaspiiska hafwen, gafswo denna Tschudiska Stat rikedom och wälfstånd. Den håg för handel och werksamma företag, som då rådde äfwen bland Asiens inföddingar, bland Mongoler eller Turkar, och Finnar, wiste att upprätta en mängd af wigtiga förbindelser mellan inländska watten och floder, efter hwilka nu blott återstå förfallna ruiner och de så kallade Tschudiska Goroditscha (grusshöggar efter Tschudiska småstäder). Tydligt nog bewisa dessa, förenade med trowärdige häfbedetknares wittnesbörd, att detta Biarmia eller Permia varit samlingsstället för Bulgarer, Perser, Buscharer och Indianer från Södern; för Celter och Norrmän från Norden, och en gemensam affättningsort för de mångfaldigaste alster. De egentligaste systemålen för deras mddosamma och till en del högst widsträckt resor, woro Cholmas
gor,

gor, Residens och hufwudort för detta Finsta rike, och Tscherdyn eller gamla och Stora Perm, fordom i rang den andra stad i landet, måktigast näst efter Cholmagor, som nu är en obetydlig kretsstad wid floden Kolwa, 25 werst från den här omtalade stad af samma namn. Tscherdyn låg wid Kama, der gamla ruiner efter den ännu skola finnas. Under det gamla Tschudiska rikets sielfständighet, ungefär i samtid med det äldre Romerska riket, woro bägge dessa städer, serdeles Tscherdyn, den allmänna Asiatiske nederlagsorten för dyrbara Indiska och Chinesiska sdenwaror, för Sibiens förträffliga Pelswerk, och andra utländska, från den aflägsnaste Norden tillförda Celtiska och Norrmanniska waror. Äfwen de gamle Britter och de folkslag, som woro af Slawiskt ursprung, skola hafwa köpt sina Pelswerk af Siarmerne eller Permierne, och de förra hafwa kommit öfwer Norra Oceanen, eller medelst Östersjön och Neawa, till detta aflägsna rike. De bragte der efter sina der upphandlade waror till de gamla, ej mindre betydliga Slawiska Städerne, Wineta och Arkona. Under sin Konung Jozul den VII skola Finnarne 2) starkt handlat med Siarmerne; äfwen med Ostiaterne idkas des handel.

Af

2) Man måste såsom en ofullfömlighet i beskrifningen anse, att författaren icke nämt den Finnska Stam, som denne Konung stört.

Af allt detta, och ännu mera af de till vår tid bewarade ruiner, och förfallna öfverseswor af gamla grafwar, följer obestrifligen, att i dessa aflägsna tider mellan Kaspiiska och Beshafwen, Östersjön och Swita Hafwet, funnits en inre wattenförbindelse, som nu gått alldeles förlorad, och på hwars återställande och förnyande under ett fullkomligare skick man först århundraden derefter, under Catharina II:s styrelse tänkte, och ännu tänker. Hittills har ingen af de gamla kanalerne, till riktning och anläggningssätt, hwarken blifwit fullkomligt återställt, eller återfunnen. Den wigtiga nya Katerinenburgska Kanalen, hwars anläggning blifwit beslutad, läser ej ännu inom tre år blifwa fulländad; den skall förena det Swita Hafwet med det Kaspiiska, medelst Dwina och Wolga. Att här redan i forntiden varit en wattenförbindelse, är omifft, men sannolikt.

Moderach meddelar, enligt de underrättelser han hämtat åren 1786 och 1787 ur det gamla Tscherdynska Arkivet, en förteckning på 14 gamla Permiska Förstar och Förstinnor, hwilkas regeringstid är alldeles obekant. Då Grefwe Tscheremetoff i sin omständliga Historia om Rysska riker, icke nämner dem, synes deraf tydligen följa, att de antingen varit för honom alldeles okände, eller att de lefwat långt före Rurik och de ännu något äldre tider, dem han

han beskrefwit y). Försten Tscherbatoff omtalar wäl Perms eröfring år 1472, men nämner ej ett ord om det här beskrefna Tschudiska rikets öden och tillwarelse. Så alldeles kunna fordom blomstrande Stater efter sin förstöring falla ur människors minne.

Tscherbyn eller Gamla och Stora Perm, hade i senare tider sin egen Krenl eller Fästning af tråd, till wårn mot de angränsande fiendtliga Horders ströftåg. Man kan se detta af den öfwer denna stad efter 1725 utgifna beskrifning.

De gamle häfde tecknare, som omtala denna stad och i allmänhet detta Tschudiske Zarstwo, kunna icke nog berömma Stora Perms rikedom, makt, och handel, hwarmed intet rike i Norden kunde förliknas. Det hade, enligt deras försäkran, sina egna Förlägar, och inom sig stora Fältherrar och Krigare; de tillbakalogo med egna krafter fienders anfall, och bistodo sina grannar och bundsförwanter troget och tappert.

Wi

y) Alla dessa Regenter hafwa Christna namn (Michael, Johan, Basilius, Anna m. fl.), hwilket råder en tid, då i Permien Christendomen warit införd. Att deras lefnadstid föregått Kuriska stammen, som uppkod i nionde sekel, är saft stridande mot hwad författaren sjelf nämnt om Permiernes omwändelse af Biskopen Stephan, som 1383 blef deras första Biskop.

Wiarmien eller Perm delade be i Öfre och Nedre Perm. I det senare wid Kolwa, låg Tschor, ett stott i Tscherdynska Kretsen, bes Kant för sin höga ålder; i det förra wid Wyschera och Kama, lågo Uroß, Tscherdyn, och andra orter. Här, och wid de gods, som tillhöra den Ryska i Perm bosatta Adeln, finner man i de ofwannämde ruiner efter de gamle Tschudiska Gorobitscher (Småstäder) tillräckligt öfvertygande bewis för detta Tschudiska rikets fordna werklighet.

Men med dessa trowärdiga, af gamla häfbedecknare till oss öfwerförda ofullständiga berättelser, höre wi icke till detta Tschudiska Rike låmpa begreppet om Europas nyare Civilisation. Wi måste efterfinna, att det nu beskrisna Finska rike war en Asiatiskt, icke en Europeiskt Stat. Genom Styrelsesätt, Religion, Kulturens beskaffenhet, och en mängd andra omständigheter, äro Asiens och Europas nationer skarpt åtskilda.

Nedan år 1263 förekommer namnet Perm nyttjadt i en af Nowgoroderne till Försten af Twer ställd skrifwelse. Om med denna benämning förstods det ännu så kallade lilla Perm, eller Permiska Syriankiska Wolost (Kyrksocken), eller också en annan by Perm, i Zulinskiska Wolost, låter förmodligen ingen numera kunn

na urstilla. Nog, säger Herr Moderach, af namnet Perm kan lätt hafwa uppkommit Perm, och af Biarmien Permien. Namnet Biarmier eller Permier synes hafwa sin grund i ofwans nämde byn Perm eller Perem, i neiden af Nischnij, och blifwit allmänt, sedan det af Ryssar och Nowgoroder blifwit felaktigt användt på det nu beskifna Tschudiska rike. Detta i våra tider så wanliga wanställande af Staters Historia och Nationers härkomst genom irrande och falska benämningar hindrar imedlertid icke sanningen af hvad som blifwit nämnt om detta gamla Finska rike (Tschudskoe Jarstwo z).

Hwad i öfrigt angår denna Stats gränser, des Styrelsesätt, des inre och yttre Statsförhållanden, samt andra omständigheter, wårde

- 2) Denna i sin grund riktiga sats har af författaren blifwit oriktigt lämpad till Permien. Namnet Biarmaland war af Skandinawerne bekant, länge före den tid, då Perm, enligt författarens försäkran, först nämnes i Rysslands häfder. Det egenhetliga undersökningsämnet borde derföre blifwa, hwarifrån våra föfäder hämtat namnet Biarmaland. Men oftast äro widlyftiga Etymologiska betraktelser söga upplysande. I likhet med Buzräus anse wi ordet Biarmaland böra härledas från Warama, som på Finska (det språk som landets infödingar talat) betecknar Bergstrakt, bergigt land, fullkomligt enligt med landets topographiska beskaffenhet. Bokstäverne W, B och P, förwärlas ofta.

de att känna, så äro de för oss en hemlighet a). Mycket torde dock forskningar under kommande de tider kunna upptäcka.

Författaren anser såsom afgjort, att de stora Folkvandringarne af Mongoliskt-Turkiskt ursprung (icke Tatariskt) i femte seklet, före eller senare, gjorde slut på detta gamla Tschu- ditta rike. Om det på en gång då blef alldeles utrotadt af jorden, eller endast styckadt och förswagadt, lär ingen numera med wisshet kunna bestämma b). Omkring år 1236 föll Wiarmien i den store eröfraren Dschingis-Chans, och hans Mongoliska efterträdares wäld. Från detta förtryckets tidevarf, hwarunder de kuswade, och inbördes oenige Rysske Storförstarne af Kiew, Moskow, Wladimir, Susedal, m. fl., af sina Mongoliska Swerherrar oftast blefwo ytterst misshandlade, och långt förut, hör man intet mera om Cholmagor, om Stora Perm, eller om den der på watten och land drifna ansenliga handel. En Grekisk Munk, den he-
lis

a) Af okände anledning har författaren förtegit de anfall af Skandinaviska Wikingar, för hvilka Wiarmerne så ofta woro blottskälde.

b) Denna förmodan är söga sannolik. Swad wi i det föregående enligt ojäfaktiga författare berättat om Wiarmaland, utwisar inga spår till detta rikets styckande eller föröfring före än i trettonde seklet, då landet blef en eröfring för Tartarerne.

lige Stephan, sedan år 1383 Perms förste Bisshop, blef under den Rysske Storförsten Demetrius Zwanowitz bekant genom Permiernes omvändelse och genom sin på Permiska språket skrifna a, b, c: Bok. År 1472 lades Stora Perm under den Rysske Zaren Iwan Wasiliewis wälde. Från denna tid blef det, äfwen som senare, Siberien i allmänhet, ända till våra tider styrdt af Boiwoder c). År 1781 blef Perm ett eget Gouvernement.

Hela antalet af de nu lefwande Permiater eller de gamle Permiers afkomlingar, lär utgå 20,000 menniskor. De sjelfwe kalla sig Komi-Untir. Det widsträckt Gouvernementet Perm skiljes från öster till väster i två delar genom de Uraliske bergen, och äger, enligt den år 1804 skedda beräkning, 940,217 invånare af båda könen.

Författarens dagbok öfwer sin resa från Petersburg till Chinas gräns, hade redan fått ett rum i XX och XXI Banden af Allgemeine Geographische Ephemeriden. Om Permien nämnes der bland annat följande:

Perm, ett af de fem Gouvernementer, i hwilka Siberien nu är skiftadt, är i arealinnehåll 5954 quadratmil. Det är bebodt af
Per

c) Strahlenberg (sid. 187) upplyser, att Stora Permien, sedan Peter I fördelat Ryssland i 10 Gouvernementer, blef räknadt till Gouvernementet Siberien.

Permierne och de med dem beslägtade Syriarner. De tala ett eget språk. Biskopen Stephan, som under Zaren Demetrius Iwanowitsch här predikat Evangelium, dog i Moskwa år 1396. Landet är i allmänhet skönt, men wildt och öde. Koppar och Zernwerk, Saltgrufwor och Marmorbrott utgöra des första rikedom; dock saknas der icke återbruk, boskapsförsel, jagt och fiske. Den alldeles nya Gouvernementsstad Perm har ett högst fördelaktigt läge wid Kama; men emedan en kort tid efter des anläggning förslutit, är des invånares antal ännu ringa.

Till en stor del är detta land tillhörigt den gamla Ryska ätten Strogonow, åt hwilken det skänktes af Zaren Iwan Basiljewitsch 1558, och följande åren. Dessa besittningar woro dock förr wida betydligare; deras folksmångd steg ända till 100,000 menniskor. Genom arf och giftermål hafwa stora sträckor af dem kommit under Gallizinska ätten och andra förnåma släkter. Dock räknas ännu wid Strogonowska godsens i Gouvernementet Perm 36,000 menniskor.

De underrättelser wi nu meddelat om det fordnä Siarmaland, hade kunnat öfwas med utdrag af ännu flera Sagor, om icke närwarande afhandling derigenom wuxit till en kanste, öfversköddig widd. Hvad wi redan
en

anfördt torde wara tillräckligt att wisa hwar Wiarmaland legat, och hwilka fällorna warit till desß urgamlä wälstånd d).

— R —

d) Flera af de ofwan anförde bemissen för Wiarmalands läge wid Hwita Hafwet, finnas både hos Dorsåus, och i den år 1774 af E. G. Nordin och E. J. Dillner i Upsala utgifna Afhandling de monumentis Suo-Gothicis vetustioris ævi, falso meritoque suspectis. Continuatio I, s. 35, der den af L. Halpap först utgifna Saga om Hialmar och Hramer frändömes tillförlitlighet, i enlighet med hwad Langebek (Scriptorer. Dan. med. ævi, Del. 2, sid. 110) yrkat. I nyknämde akademiska Afhandling återopas äfwen en Isländsk Handkrift (N:o 21) skänkt af Grefwe De la Gardie till Upsala Universitets Hofsamling. Deri nämnes uttryckligen: Finmark ligger norde af Noregi, tha wiskur til landnorsdus och austurs, adr en femur til Wiarmalands, that er skattgiltt under Gardariff.

Fornlemningar.

I. S Medelpad.

I en ättehöga invid Garfs by, fem åttiondelis mil från Åttmars kyrka i Medelpad, blef år 1810 den 25 Maj, ett stort Måsingefat och en hel, alldeles ostadad Ler-Urna, funna af Nämndemannen Nils Pehrsson i Garf, då han skulle i ättehögen anlägga en källare, på den nya gårdstomt, som efter hemmansflytning blifwit honom anvisad. Härom tillfrågade, hafwa nämndemannen, samt hans medarbetare berättat "att denna ättehöga, wid hwilken funnos två andra, wida mindre, hade wid på 24 eller 25 alnars diameter wid jordytan, och endast tre alnars höjd, emedan den war i midten uppgrafwen. Det här gjorda fyndet war lagdt nära högens nordöstra kant. Af aska, kol, och benstärswor, som upptäcktes, kunde man sluta att eld blifwit tänd, och förbränning werke ställt på sjelfwa jordytan; det mesta af de öfverblifna benen war samladt, och i fatet inlagdt. Allt sammans hade blifwit med omsorg skyddadt mot tidens åverkan; ty på jordytan fanns först lagd en platt sten af $\frac{1}{2}$ alns diameter och $\frac{1}{2}$ alns tjocklek; derpå war Måsingefatet ställt, wäl fyldt med aska och små förbrände benstärswor; öfwerst på dem funnos lemnningar af spännen, eller handtag, och äfwen glasa

glasbitar af elden hopasmälte. Sfwer allt detta war Ler=Urnan omstielpt. Fyra stenar, hwardera af en alns höjd, omgåfwo fatets och brukans sidor, och dessa Stenar woro betäckte med en större platt sten eller håll.”

Sfwannämde jordsynd är sörwaradt hos det samfund, af hwilket Zduna utgifwes. Vid Chemist undersökning, har Brukspatronen Em. Rothhoff funnit de ur ättehögen uppgräfne metalliska fornllemningar alla bära stämpel af en hög ålder, och utgåra en förening af Koppar, Tenn, och Kol.

E. G. D.....

2. 3 Öster Ödthland, och Ydre Hårad
på Torpön.

I inom Ydre Hårad i Sjön Sommen är den nitåslånga Torpön belägen, hwilken enligt fornsågen, och Hemmanens ordning i Fordeboken warit förr bebyggd än det närliggande fasta landet, förmodeligen för den ynnigare tillgång på Willebråd och fisk, hon lemnade. Vid dess södra ända, på Frälsehemmanet Brewiks ågor, der sjön är smalast, och den så kallade Dragets bron leder till fasta landet, börja runda och aflånga Stenringar, med sina medelpunktsstenar,
att

att synas på ömse sidor om vägen. De blifs
 wa tydeligare i åkrarne wid torpet Garfwares
 hemmet, och tilltaga, ju närmare man kommer
 höjden af öns sluttning åt sidn. De utwidga
 sig sedan jemte ön, och omsatta hela des bredd,
 än med ringar, än med råta föreningslinier,
 som sammanbinda huswudstenarne, hwilka i alle
 månhet äro stora, men så tilltagande mot stränd-
 derne, och des bergbranter i öster, att man
 skulle tro naturens egna krafter erforderliga att
 uppvältra dem, om icke wellansatte kilar af
 smästen wisade tydeliga spår af menniskohand.

Marken är till det mesta stögbeuren och stes-
 narne möstflådda, utom några, hwaribland två be-
 wacraste och största, hwilka blifwit fullkomliges
 renade genom ett Swedielands afbrännande, der
 de stå på en sluttning, wid östra sidstränden.
 Den nedersta har en kaggelstapnad, är omgifs-
 wen af mindre regelbundet satte smärre
 stenar, och håller omkring fem alnar i höjden.
 Den öfre, på 50 till 60 stegs afstånd derifrån,
 står ensam mellan tallarne, är nästan widare
 i toppen, än wid marken, och åtminstone 6 al-
 nar hög, ehuru han synes hafwa något sjunkit.
 3 norr från denna minneswård, på andra st-
 dan om en dald, finnes en stensättning, olif de
 öfriga, med en större sten i öster, hwarifrån två
 Stenraber utgå i wester, och böja sig der till-
 sammans, så att grundritningen har utseende
 af

af närvarande tids aflånga grafhöggar, med minneswården wid den aflidnes hufwud.

På öns westra strand, der stensättningarne i allmänhet äro glesare och mindre, träffas wid en hög, mot wattenet brådsjupande bergsträckning, kallad Rødda Berget, en däl mellan resworna, hwilken af Folket benämndes Gøthars dal, eller Gøthars hål. Öfwan förre på högsta bergspetsen är en sällsynt utfigt öfwer två, öm omgifwande sjårdar. Jag wågar ingen gissning, huruvida här varit någon åstestupa; men ett tjenligare ställe dertill har wäl aldrig funnat gissas.

Fornlemningarne upphöra, så snart öns bredd aftager, och marken börjar blifwa mera siddänt emot Brewiks inågor. Afståndet mellan bägge stranderna, är på detta ställe $\frac{1}{2}$ mil, och derifrån till Dragsbron ungefär $\frac{1}{4}$. Hela denna rymd är, med få undantag, stensatt, så, som jag nämt. Ingenstädes synes tecken till inskrift, eller till stitthöggar. Det torde wara lika omdiligt att uppgifwa hwad dessa stenar beteckna, som tiden, då de blifwit tillsatte.

I åkrarne wid Brewik funnos, för 40 år sedan, en stor förgylt mesingsporre, och ett afbrutet spjut, bägge förmodeligen lemningar efter Dacke-sejden, som äfwen hölls på denna orten. I en siddänt ång, nära gården, ligger, jemte sjöstranden, ett berg, kalladt Mad-

berget, omgifwet af dubbla, nu igenwurna grafwar, med en wall imellan. Det gentemot belägna gårdet kallas Garp, åkern.

Då jag förliden sommar besåg ofwannämde fornlemningar, ansåg jag dem minnesvärda, icke blott för deras owanliga widlyftighet och storlek, utan äfwen derföre, att de af jordägarna hittills varit lemnade utan uppmärksamhet, och sannolikt alldrig tillföre beskrisne af någon fornsökare.

H —

Rättelse.

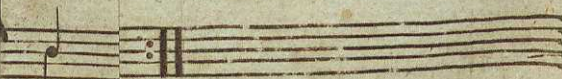
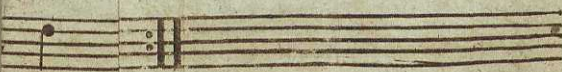
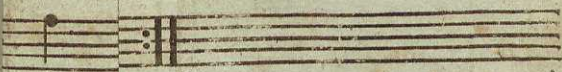
I Idunas tredje Häfte, sid. 88 sista raden, står
 sig — läs: sig.

Den her kallar på hjeltarnes

Skola kamp, Bröder! blod ger Nordens

na J.

Första

Andra
Tenor.

Första
Andra Bas.

Lamlens,

Lamlens,

Lamlens, Bröder, kring frihe- tens fa - na Den höga Svea våra svärd begär! Modren kallar på hjeltarnes

ba - na Hon tacksam räknar si - na barns gevär. Skola slafvens band Fjättra jernets land: Till kamp, Bröder! blod ger Nordens

Stjärna glans. Fädrens skymfa - de skuggor of - ma - na I stridens larm med Segrens krans.

Samlens, Bröder, kring frihetens fa - na, Den höga Sve - a vå ra svärd begär! Modren

kallar: på hjeltar nes ba - na Kontacksam räknar si na barns gevär. Skola

slafvens band fjättra jernets land: Till kamp, Bröder: blod ger Nördens Stjerna glans. Fäders skymfä de

skuggor of s ma - na I stridens larm med Segrens krans.

in Modaren

ola

ymfate

I d u n a.

Femte Häftet.

STOCKHOLM, 1814.

Tryckt hos N. Gadelius.

Regerings-Gatan och Trumpetare-Backen,
Huset No 2.

U. S. N. O.

U. S. N. O.

U. S. N. O.
U. S. N. O.
U. S. N. O.

Gjufungarnes Fall *).

Det bål war tändt, der Sigurd och Brynhilda
Af lågan tårdes — sist förenta så,
I lifwet stads af wreda öden skilda,
Som ej i döden ens försoning få.
Till nya offer strider strar den wilda,
Dödlidfeliga häanden, och skall gå
Allt fylla opp Brynhildas sista böner
Och kräfwa Sigurds blod af Gjufes söner.

Nu är att säga, hur Kung Atle sitter
Uti sin högga borg, en Konung bård,
Förnam i makt, i hjertat hård och bitter,
Att girig grymhet war hans lusta såld.
Han sade: Allt hwad döskas jag besitter,
Om Sigurds guld jag ägde i mitt wäld:
Den enda åtrå än mitt hjerta röner —
Men Sigurds statter äga Gjufes söner.

Bål war han genom slägtstaps helga lagar
Med dem förent. Gudruna, hans gemål,
Den stoltaste bland qvinnor i de dagar,
War deras systler: genom giftermål,
Som hennes hjerta affyre och beklagar,

Fäst

*) Efter Volsunga = Sagan.

Fäst wid en man för hennes hat ett mål.
Men band ej finns för honom. Brottet kröner
Sitt verk, och ofärd väntar Gjukes söner.

Förlider så en tid. Han slutligt sänder
Till dem en man, som förer falska bud:
De måga söka honom i hans länder,
Hwad kostligt finns i wapen, gods och skrud
Han gerna gifwa will i deras händer,
Han will dem wäl, och swår det wid sin Gud.
De hjeltar suto wid de breda borden,
Förnummo det och unbrade på orden.

De sade: Mycket sällsamt mände wara
Att oss din Konung blifwen är så huld,
Då är och spordt, han wäl förstår att spara,
Och sielfwe ha wi nog af gods och guld.
Då sade mannen: bättre mån I swara,
Han mycket godra will för eder skuld,
Han gammal är, han unnar er sitt rike.
I hela werlden finns ej eder life.

Wid fullsatt bord nu efter kämpaseder
De fyllda hornen gingo ömnigt fring,
Och mannen uppsod: Eder lyfter beder
Er komma, och er sänder denna ring.
Då swarte Gunnar: Då är det stor heder,
Och må wi lyda i så ringa ting;

Sk Hogue och. Han war den yngre broder.
De woro glade utaf mjiddets floder.

Till hvilka gå de. Då quad Hognes maka:
Mig drömde illa. Ond är wist er färd.
Jag såg en örn en blodig winge skafa
Utsfwer er — Blod nog giuts för wårt swärd
Quad Hogue — In hon sade: Jag tillbaka
Det ord I gifwit — Bättre är jag lärd,
Sad' han — Så warnas Gunnar af sin qwinna;
Men ho förmår stt öde öfwerwinna?

Snart dagen gryr. De rusta sig till färden.
Barn, qwinnor, tjenare med tårar slå
Omkring dem. De omgiörda sig med swärden.
Skilsmässan nalkas. Gunnar ropar då:
Fyll mig mitt horn. För sista gång i werlden
Jag thmmer det kanske — Så gjordt — de gå.
Och vinden swäller opp de hwhita segel,
Och skeppen fly med hast på wägens spegel.

Men när i land de sina snäckor sätta
Då möter dem ett mäktigt wapengny.
Quad Hogue: Sällsam hälsning tyckes detta,
Och lär här gälla blod, dock ej wi fly. —
Wälkomna, sade mannen, till att måtta
Roffoglarna inunder himlens sky!
Sent återwänden I från denna färden.
Sagdt — och han sönk igenomrand af swärden.

De

De bryta borgens port. Der se de alla
 Rung Atles kämpar stå i wäpnad frets.
 Emot dem hånande hans röst hörs skalla:
 Wäl mött, I Swågrar! Wären nu tillfreds
 Att lemna Sigurds skatter, eller falla.
 Det swärd, som hånar honom, är tillreds.
 „Wäl an!“ war swaret „Men förrn du får skatten
 Förr må den swäljas utaf djupets watten.“

Begynner nu en strid, hwars minne råder
 Så länge gräset grönskar der den stod.
 De hårda wapnens brak Gudruna väcker,
 Hon Gunnar ser och Høgne stå i blod.
 Ej blod, ej fara henne mer förskräcker,
 I kampen rusar hon med hieltemod,
 Och kringhwarf af en ödd, som allt föröder,
 Med tyf och tårar hålsar sina bröder.

Det war för sista gången. — Återkastad
 Af stridens wågor, stundar hon sig fort.
 Med armens snö af sköld och swärd belastad
 Hon återwänder snart till samma ort,
 Utsfwer likens hbg är foten hastad,
 Hon gör hwad ej en syster ännu gjort,
 Med bröderna hon delar stridens öden,
 Will med dem kämpa, falla, lida ödden.

Den henne styr; men tusen offer finner
 För hennes bröders swärd. Som Gudar gå

De genom sträckta led, en blodström rinner
 I deras fjät och swallar der de stå.
 Nu ändtligt mångden Gunnar öfwerwinner,
 Örtwisflan fattar Hognes hjerta då,
 Han tänder huset, och med starka handen
 Wäl tjugu kämpar wräfer in i branden.

Han öfwermannas dock. Hans krafter brista.
 Hans hårda lott ho kan beklaga nog,
 Och qwalet af den stund, som blef hans sista?
 Med wilddjurs finne Atle swärdet tog,
 Befallte ur hans kropp att hjertat rista.
 Man sänkte stålet i hans bröst — han log.
 När lifwets källor strömmande förblödde
 Och i hwar puls brann qwal, han log och dödde.

„Ej ser man här en blödig kämpes hjerta.“
 Så hof den fångne Gunnar upp sin röst —
 „Nu, broder Hogne, stälfwer det af smärta,
 „Det stälfde aldrig i ditt unga bröst.“
 Du skall få tid, skrek Atle, att behierta
 Hans öde och ett rum att hämta tröst.
 I trålar! gripen honom, och på stunden
 I ormagården kasten honom bunden!

Så skedde. Men Gudruna honom sände
 En harpa, att de onda djurens gift
 Betwinga så; ty wälljuds makt omwänder

Och tåmjer ofta den mest illfna drift.
 Med harpan uti blodbestänkta händer
 Han satt der lefwande, i rysslig grift,
 Och konstrikt så på strängarna mänd' lefa
 Att klangen måtte marmorns bröst beweka.

Nu hof han sängen opp om Sigurds döden,
 Swars namn ej dörr uti de norra land —
 Ifrån hans födsel till den sista nöden,
 Då han försärligt såu för frändes hand;
 Hur den han älskat sände honom döden
 Och så med honom fleg i bålets brand.
 De gamle ormar hwälfwa sig i ringar
 Af wällust rörde, så dem sängen twingar.

Han söng hur han drap Fofner, fann Brynhilda
 Och hur de swuro till att sammanbo,
 Hur genom trolldryck, då de blefwo skilda,
 Han glömde henne och ei se'n fann ro,
 Hur, tånd af harm, den älskande, men wilde
 Beslöt hans dödd att hämnas bruten tro,
 I fosterbrödra-händer satte stålet
 Och ropar hämd se'n öfwer dem från bålet.

Han söng med makt, att uti strida tårar
 Swart menstligt öga måtte wäl förgå,
 Za alla ormar ljufst till sömn han dårar.
 Blott på en enda kan han icke rå —

En grufflig orm — den kryper till och bärar
In tanden tills den hjertat mände nå —
Med mandom Gunnar nu här döden röner.
Och slutas sagan så om Gjukes Söner.

Hur, främmande för moderkänslan worden
Af Atles grymhet, och att hämnas den,
Gubruna sina egna barn af jorden
Utrotar först, se'n Atle och hans män:
Derom är ofta sunget uti Norden
I fordna dagar, hwilkas minnen är
Som norrsten stå i stunderna af qvällen
Wid himlens rand och blodbeglänsa fiellen.

G — R.

Sång för Swenskar,
i anledning af Slagen wid Leipzig,
1813.

Örtwiflade Folk woro smidda i jern,
Men Swithiods Söner sig glädde,
De ägde CARL JOHAN. Till frihetens wärn
I stål fina Kämpar han klädde.
Af Thor han en hälsning ur åskmolnen fick
Wid hafwet, och krigsstjernen brann för hans
blick
Då Uran till mötes han trädde *).

Han ilat till fälten, der förfäders mod
Gjort segren till Swens Karnes wana.
Der swallade åter vår fiendes blod,
Der höjdes vår segrande sanna;
Då Tyskland af Hoppet bestrålas på nytt.
Des tråldom är hämnad. Förtryckaren flytt
Med blygd ifrån fridernas bana.

Då hielten, som Södern befriade, går
Med Freden åt Norden tillbaka,

För

*) Sanningen är här troget tecknad. Den 17 och
18 Maj 1813, då Hans Kongl. Höghet
Kronprinsen anlände till Rügen och Strals-
fund, dundrade åskan förfärligt. Under Julii och
Augusti månader samt widare fram på hösten
1813 lyfte Planeten Mars med owantlig glans.

Församloms wid stranden, att kyssa hans spår!
Han huld öfwer Swea skall waka.
Men yrkar han, drage wi mangrant wårt Swärd,
Ly den som will namnet af Swen sk wara wård
Skall lugnet för åran försaka.

— R —

 Stål.

Jag wet ett land der himlen omkring sjellen
 Sig swänger präktig, djerf och underbar,
 Der tusen stjernor gnistra uti quällen
 Och högst står, trofast, Nordens stierne klar.
 Der granens hår och björkens fransa tiellen —
 Från bergen brusar floden stark och snar.
 Der såg jag himlen först, såg hafwet, jorden,
 Och jag will leswa och will dö i Norden.

Jag wet ett folk wid hafwets bröst uppmadt,
 I dalens wagga uti jernets land,
 Af Hjeltefäders Gudaslågt härstammadt —
 Från bergen herrskar det med mäktig hand,
 Af skogen, klippan, böljorna hörsammadt,
 Och har sitt rykte sträckt till fjerran land.
 Jag mäktigare folk på jorden känner,
 Men jag will leswa bland de fria männer.

Jag wet en Förste på den fria jorden
 Och bland de tappra männer — hög och god,
 Den skönsta gåfwa Eddern gifwit Norden,
 En riddare af kungligt ädelmod,
 Sin Konungs, Sweas, Folkens älsfling worden.
 För honom rinne gerna allt vårt blod!
 En Förste, ädlare, ej werlden känner
 Och Leswe han — är skåln bland Swenska
 männer.

 G — R.

Nore.

 N o r e .

I anledning af Freden i Kiel

den 14 Januarii 1814.

En ofänd kämpe lik som mot en stötdans strider,
 Med sluten hjälm, med blinda slag,
 Så, Nore, war wår strid. Fäll hjelmen ner
 omfider,

Och känn din Systers anletsdrag.

Drag stridens handsfle af. Din hand är fast
 som hållen:

Kom, råð mig den till trohet, öfwer sjellen!

Åh! fordom lekte wi, ett twillingpar, tillhoppa,

En högwert ätt uti Allfaders hus.

Som två Valkyrior snart wi stögo fring
 Europa,

Och Roma föll, en werld i grus.

Demotståndlig war wår arm, som himlastamman,

Ty Nordens stöddar klingade tillsamman.

Den unga kraft är wild. Des lekar heta döden.

Ett slagfält jorden för oss låg.

Des byten togo wi, och wårjde oss för nöden.

Lik Eternens war wårt återtåg.

Omkring de rika fält wi strödde blod och lågor,

Och gyllne Drakar flöfwo mörkblå wågor.

Men

Men Walhall slöt sin port, det härliga, det
höga;

Deß minnen blefnade i Odens land.

Der kom en hwitklädd Gud, med tårar i sitt öga,
Med fridens palmqwist i sin hand.

Wilste pansart af. Wi gjorde det med smärta —
Och sågo fromt ner i vårt eget hjerta.

Swär blef du, Broder, af? Du kände ej ditt
Syster.

Med stöld och swärd du mot mig stod.

Det blinda Hatet kom, en Swarts-Alf, lömsk
och dyster,

Och Götha drack de blindas blod.

Doß hwistade allsjemt en röst: Din broder är det,
Och Fridens goda Engel grep om swärdet.

Åh! huru mången gång, sen dagens stormar tego
Och rörd jag såg, en stilla qväll,

Hur ewighetens ljus, de bleka stjernor, stego
Som hwita Andar, från din fjell,

Jag tänkte: Fridens bud, I Nores helsning
bringen!

Men fåfång war min wäntan: der kom ingen.

Så skildes våra bröst af fjellarna och swärdens.
Vår kraft blef spilld, vår barm blef kall.

Med mina bragders dån en tid jag fylde werlden,
Och

Då sist — med dånet af mitt fall,
 Till slut wi stodo ber, i skygd af lundens grenar
 På Nordens graf förfallna Bautaastenar.

Öfregåfwes än en gång steg Baldur opp på
 jorden,

CARL AUGUST war hans nya namn.
 Ett präktigt stjernfall lik, han glänste öfwer
 Norden,

Då återwände i sin Faders famn.

Men — är hans ande ej i Norden fullt förkolnad,
 Kom, låt oss swärja tro inför hans wälnad.

Hwad? Skulle Nordens folk och krafter, ewigt stilda,
 Som dragna klingor ndtas mot hwarann,
 Tills Fädrens helga jord förtrampas af de Wilda,
 Och Asars ätt bland slafwarnas förswann?
 Och Odens Hawamal *), kring Odens gamla
 läten,

En dag förstummat för Barbarers läten?

Wid Sweas kronor, nej! Nej, wid St. Olofs
 bila!

Wid Wasas slagswärd! Så skall det ej bli,
 Ei mer på Nordens jord en fiende skall hwila,
 Men han skall hwila der uti.

2f

*) Staldigt Sedolära.

Af Odens liljor binds en krans. Här grov ej
 annan;
 Den doftar kyligt kring den klufna pannan.

Du höga Hjeltekraft, du bodde förr i Norden!
 Du friska, du bredarlade!
 I ludna armar du tog himmelen och jorden.
 Nu är du höglagd, mena de.
 Wälan, som Herwora wi dig ur högen kalla
 Och Tirfing *) flammor, och Barbarer falla.

Ur Odens öga **) släkt, det gylde, för oss?
 Dullra

Ej dina äffor, höga Thor?
 Stå fiellarna ej qwar, och swepa kring sin skullra
 Den blåa stjernemanteln's flör?
 Ge bergen icke jern? Ge dalarna ej männer?
 Och äro Nor och Swea icke wänner?

Wälkommen till mitt bröst, wälkommen, höga
 Nore!

Du Afarnas och styrkans son!
 Der är din plats. We oss, om den förgåten wore.
 Du war för länge skild derfrån.
 I Norden wara skall en kraft, en enig wilja,
 Swad Gud förenat må ej menstor skilja.

*) Angantyr's Swärd.

**) Solen.

Se ei med längtan mer utöfwer hafwets yta,
 Wänd ifrån bbljorna din häg
 Der Herthas blomsterb^{*)}), och hennes Systerar,

flyta
 Som gröna stöldar på den blanka wäg.
 Hwad kan hon hjälpa dig? Du är för stor att
 vara

En julle, fäst wid hennes längslepp bara.

Förtroligt från i dag wi wilja sitta båda,
 Och stödjia hwar sin fjellrygg hop.

Mot Ester wilja wi, och emot Wester ståda,
 Med hwar sin stöld mot hwar sin hop.

Som en förtrollad ö skall Norden stå. På strans
 den

Stållslädde männer gå, med swärd i handen.

Se, Friden stiger ner! Hur stön, med gyllne
 wingar

Hon solar sig wid häckens rand!

Site horn, med perlor fylldt, den rika sig
 bringar,

Och Frejas tårar^{**)}) glittra på vår strand.

I hielmen, aflagd nyß, de glada barn sig skyla,
 Och quällens windar kämpens panna kyla.

Och Mimer wisar oss sin länge glömda källa
 (Der botten kallas Ewighet)

B

Dh

*) Seland.

**) Guld.

Öch manligt wett och kraft och rätt och sanning
wälla

Ur ådran, som den Wise wet.

Skarpt, kraftigt twättar hon, för Manhem's
gamla åra,

Swär framsläp bort af dagens wisshetslära.

Öch Dikten dansar fram, som Stundens Drafte
öfwer,

Öch andas wärma sjelf i Nordens föld.

Sin blomsterwäf hon bär, och rullar ut den öfwer
Den höga Fortids swarta föld.

Hur yppig duken är! Hur allvarsam är grundens
Som hafwet djup, och wid som himlarullens
den! — —

Så länge jorden gör ännu sin dans kring solet!

Så länge Nordens klippor stå

Öch tyta, blottande, sitt marmorbröst mot Polets

Så länge, Nore, vårt förbund bestå!

Hwad sjelf ej är ett helt, sig till det Hela slute!
För hwarie halft är stunden hastigt ute.

Den dag skall gry — och snart — som Nordens
åra fröner,

Öch enar Asars barn på Asars jord,

Då Gefions ö med Tuets, med Tordens földars
föner,

Som waktisfepp ankrar utför fjellstångs Nord.
Erång,

Trång, Biking, ej för när. Hon hwilar lugnt
i säfwen,
Men stridens röda hane gal i säfwen!

Och kommer någon se'n vår stöldborg än att hota,
 Och själa friden från vår strand,
 Med öddens fogel då på skullran, hwiftar Nota
 Blodröda wingar öfwer haf och land.
 Örgrymmad reser sig ur hwilan fjellens dotter,
 Och står med try par armar, som Starkotter.

T — R.

De i Danmark ådagalagde bemödan-
den och widtagne författningar till
Antiquiteters upptäckande, värde
och bibehållande, jemförde med
Svenskars åtgärd wid denna del
af Nordens Historia. Berättelse,
aflemnad, på Hans Excellences
Stats- Ministerens och Akademi-
Kanslerens m. m. Herr Grefve L.
v. ENGESTRÖMS befallning af N.
H. SJÖBORG *).

Då Sverige har den urgamla ära, att uti
Skandinavien hafwa haft ett wißt företräde och
utgjort liksom medelpunkten för den äldsta kända
Nordiska Litteratur, Religion och kultur,
har detta land äfwen bibehållit den sednare
förtjenst, att hafwa gjort början med återlif-
wandet af Förfäders äminnelse och framletans-
det af deras minnesmärken. Således kan man
wid framställningen af Arkæologiens öde hos
de i alla litterära afseenden mycket förtjente
och med öf tåflande Danstar, likwäl tydligen
wisa, huru de följit de exempel, hwarmed man
i Sverige föregått dem. Denna jemförelse öf-
ger rum, antingen fråga är om Konungars
ans

*) Såsom en offentlig handling, infördes denna be-
rättelse ordgrannt, sådan den är 1813 blifwit
tryckt bland Bihangen till Lunds Tidning.

undersökd, uppmuntrande åtgärd och författningar, om de lärdes utgifne arbeten, om förfäres och ritares resor och samlade teckningar, eller om allmänna förvaringsställen för smärre transportabla Antiquiteter.

Dlaus Magnus hade redan år 1555 och Loccenius 1647 beskifvit de äldste Swensars upplysning, seder och belägenhet, då Lormius 1642 och Bartholinus 1689 på samma sätt afhandlade de Danste Antiquiteter. Till den mångd Islands Sagor, Swenskar utskifvit och öfversatt, gjorde Berelius bönjan 1664, och sjelfwa den wigtiga Sturlesons samling lemnades öfversatt i allmänhetens händer af Peringssköld redan år 1697, hwar efter den först 1777, på Danste Ursprunget Fredriks befohning, utgafs af Schönning. En stor fördel för den Nordiska Arkæologien war det Testamente, som Köpenhamns Universitet år 1756 erhöil af Arne Magnusson, Professor i Historien och Antiquiteterne, bestående af 1550 volumer, till förra delen gode handskrifter, af Islands Sagor och Eddiska qwäden, jemte 18,500 R:dlrs Capital, af hwars interesse dese handlingars öfversättande och tryckning skulle bestridas. Men man blef ei färdig med utgifwandet förr än på 1770-talet, hwarefter en del wädra upplagor utkommo. På Antiquiteters aftecknande och Munsnars undersökande har man hos oss både förr och

och mera arbetat än i Danmark. År 1630
 hbjade J. Bureus afrita och sedan i koppar
 stika några hundrade Runstenar, af hvilka en
 del af Henr. Curio utgafs 1664. Beres
 Iii Runographia utkom 1675. Uti Grefve G.
 Dahlbergs Svecia Antiqua et Hodierna, som på
 Konungarne Carl XI:s och XII:s befohnad utkom
 wid slutet af 1690-talet, finnas flera Antiquiteter,
 men oaktadt oftare förnyad både Kongl. besall-
 ning och Rikens Ständers åtgärd, har man
 dock ei kunnat få någon fullständig förklaring
 öfver desse wärfre kopparstik. Peringsstedts
 Monumenta Uplandica utgafs 1710 och G.
 ranssons Butil 1750, hwaruti icke mindre än
 1173 Runstenar äro i träsnitt aftryckte, och war
 Gdransson till detta arbete hos Konungen an-
 måld af Rikens Ständer år 1747. I Dan-
 mark har man i denna wäg endast Wormius,
 som med de Swenske kan förliknas. Hans
 afhandling om Runstafwen och hans Monumen-
 ta Danica, hwaruti äro 144 Runstenar och
 Monumenter i träsnitt, utkommo 1643, och
 hans Litteratura Runica jemte ett Run-Lexicon
 1651.

Till Swenska Antiquitets-Arkivet lade K.
 Gustaf II Adolph grunden redan år 1613.
 På Danska Konstakademien, hwars inrättning
 hbjades omkring 1660-talet af K. Fredric III
 förwarades wäl någre Danske och Norrste forn-
 lemningar, men Antiquiteterne fingo i Dan-
 mark

mark ej något eget bestämmt Museum förr än 1807.

Det är äfwen Swenska Regeringen, som föregått den Danska med lysande exempel af ömhet och nit för uppriktandet och bibehållandet af förfäders minneswårdar. Wår Store Gustaf II Adolph inrättade 1630 ett litet Arkæologiskt sällskap, bestående af Rikets-antiquarierne Berelius, Gadorph och Bureus, hwilken sistnämde han utsände i provinserne att uppsöka monumenter och afrita Runstenar. K. Carl XI:s Regering war högst gynnande för det Antiquariska Studium. En Antiquitatum Patriæ Profession inrättades i Upsala 1662. År 1666 den 28 Nov. utkom ett Placat emot olofligt sjelfswäld och wårdslös handterande med Monumenter, hwilka tjena till Förfädersnas och Rikets oddbliga herdm, hwar för alla dylika aflewor, ehuru ringa de funna synas, togos i beskydd, icke annorlunda än woro de Konungens enskildta egenom. Försöbrandet belägges med Konungens onåd jemte böter såsom för olaglig äwrfkan, och befallles, att det redan förstödda skall i sitt förra stånd sättas. Wädeln anmanas att i lifwet härmed förfara på sina Frälsejordar. Konungens Befallningshafwande med Kronobetjening samt Biskoppar och Kyrkoherdar förbindas att icke allenast bidra till bibehållande af redan kände, utan

utaf Åfwen angifwa hwar dittills ofkände Antiquiteter skulle påfinnas. Samma år den 18 Dec. afgingo ferskildte Bref härom till Landshöfdingar och Biskoppar. Uti 1668 års Riksdags-Beslut aflägga Ständerne sin underdåniga tackfägelse för det Konungen Fädersneslandets heder och namnkunnighet således låtit sig vara angelägen, och lofwa de att vara omhugse att befördra ett så allmänt verk, bibehålla det gamla, uppgifwa hvad de så kunskap om och lemna de Antiquiteter, som kunde finnas i deras gömmor, till den Kongl. Maj:it detta arbete befallt hafwer. Antiquitets-Collegium inrättades 1667 i Upsala, flyttades till Stockholm 1690 och fick der sin stadfästelse 1692. Hadorph icke allenast följde Konungen på dess resor 1672 och 1673 för att wisa Rikets Monumenter, utan affändes Åfwen i Provinserne, åtföljd af twenne Ritare, 1676 och följande åren, för att göra samlingar. Öfwer 1000 Kunstenar. blefwo då afteknade och wåra Provinser-Lagar af honom utgifne. Ceremoni-Mästaren S. G. Sparfwenfeldt sändes wid samma tid till Rom och flere utrikes örter, för att hämta Antiquariska upplysningar.

Till wåra nyare författningar hörer den af den 20 Mars 1735, som blöder, „att de, som kunna uppfinna sådana gamla handlingar och skrifter, hwaraf Historien och Antiquiteters

teterne något ljus, eller Rikets någon heder kan tillflyta, skola sådant angifwa och derföre hafwa att njuta skäligh wedergällning efter handlingarnes värde." Men den som af Publike Documenter och Handlingar uti Rikets Collegier något borttager eller uppfäteligen förfringar, försäljer och förbyttrar, skall, enligt Kongl. Brefwen af den 27 April 1695 och 3 Maj 1782, blifwa ansedd som Kronans tjuf, hwilket straff åfwen den är skyldig att undergå, som tillhandlar sig dylika Documenter, och sådant på wederbörligt ställe ej angifwer och upptäcker. År 1755 den 20 Augusti utkom ett Kongl. Bref, som stadgar, att om någon hittar gammalt mynt, guld, silfwer, koppar och andra konststycken, det ware sig uti eller på jorden, i sjöar eller sjöstränder, så skall han genast, antingen genom Kronobetjente eller ock sielf gifwa Kongl. Maj:ts Befallningshafwande sådant tillkänna, hwilken på sådan erhållen funskap är förpligtad att till Kongl. Maj:ts ofbrödröjeligen inkomma med berättelse, så wäl om sielfwa fyndet, som orten der det funnit är, hwarefter Kongl. Maj:it will i Näder sig utlåta, om det hittade må för Kongl. Maj:ts räkning inlösas, i hwilken händelse den, som hittade, kommer att undfå fulla wärdet och en ottondedel deröfwer; men den, som sådant fynd icke angifwer, utan försmälter, undanröder eller till andre bortfäljer, så att Kongl. Maj:it

Mått icke får kunskap derom förr, än syndet är förskingradt eller litet deraf endast är öfrigt, skall utan lösen mista det han hittade, samt böta dubbelt så mycket, som han deraf har förtegit eller försmillat" och i Förklaringen den 23 Mars 1807 tillägges, att den, som ej förmår betala de här utsatte dubbla böter, skall undergå kroppsplikt, swarande emot två tredjedelar af det hittade och förtegade godssets värde.

Ändteligen anmodades äfwen Presterskapet genom Kongl. Kansli = skrifwelsen af den 13 Maj 1760, att hwar i sin Församling anteckna och uppgifwa de Antiquiteter, som kunde förefinnas.

I likhet med hwad wår Gustaf Adolph bärjat 1613 och forsfatt 1630, hade emedlertid Christian IV i Danmark äfwen wändt sin omtänka på wåra Scandinawiske Monumenter, och fästade man i synnerhet sin uppmärksamhet på Skåne. Således utkom 1624 en befallning till Presterna i Skåne och Bleking samt på Bornholm, att de med dylike Historiske uppgifter, rörande deras Pastorater, skulle inkomma till Danste Antiquarien D. Worm. Ändteligen lät K. Christian VI år 1743 utgå ett Rescript till Amtmännen i Danmark och Norrige med befallning, att de skulle afgifwa beskriwning öfwer hwarje Amts Physiske och Politiska besaffenhets, då utom beswarande af wisse Statistiske och Ekonomiske frågor, dem äfwen

klades att uppgifwa de besfintlige Curiositeter, Antiquiteter och märkwärdigheter. Emellan åren 1765 och 73 reste Arkivteknaren *A. Bildsgaard* omkring uti våra Skandinaviska länder och gjorde 918 ännu i behåll warande teckningar af Swenske, Danske och Norrste Monumenter. Dylika resor företog äfwen Geheime-Arkivarien och Stats-Rådet *Jac. Langebek*, då han samlade Antiquiteter och teckningar, men i synnerhet Manuscripter, hwarestefter han 1772 började utgifwa sina *Scriptores Rerum Danicarum*.

Med *Langebek* reste åren 1752 till 1755 vår Swenske *N. N. Brocman*, som då nyligen tagit Magistergraden i Lund, war äfwen på wägen att här få en Juris Adjunktur, men blef sedan Kanslist i Antiquitets-Arkivet, Assessor, Kongl. Bibliothekarie och Translator. Han gjorde derefter en forskande resa i Helsingland 1763, war i Danmark 1764 för att samla de återstående Swenske Handlingar, som i Roskildska freden lofwades, men aldrig erhöles, utgaf 1762 sin afhandling om Runstenar jemte *Ingwar Widförles Saga*, och har desutom inlemnad rika samlingar till Antiquitets-Arkivet i Stockholm. Assessoren i Antiquitets-Collegium *Nils Wefsmann* hörer äfwen till våre sisse monuments-förare och nistisse Forfware. Han uppfickade åren 1744

och

och 1758 till Arkivet 73 teckningar af Kyrkor och Herregårdar i Skåne, jemte en mängd här samlade handlingar och sigiller, samt medförde desutom öfwer 200 Skåniske Monumenter och anteckningar från Köpenhamn. Af hans Skåniska Handlingar utkommo endast de twenne första Qwartalen år 1755. Såsom en Glev af desse förenämde kan Conducteu ren Hilseling i Sköfde anses, hwilken kunnige och wäl öfwade fornsforskare och ritare både Sverige och Danmark kunna tillegna sig. Undersödd af Konungen i Danmark, af hwilken han ännu njuter någon pensjon, har han under resor aftecknat flere Skandinaviske Antiquiteter, och förwaras dese samlingar uti Kongl. Danska Bibliotheket. Under denna tid war det som han först upptäckte det märkwärdiga, ryktbara och till wanheder för wår landort nu försörda Kiwiks Monumentet och lemnade teckningen deraf till Kansli-Rådet Lagerbring, som lät i koppar stika den uti sin Disputation om detta Monument, hwarefter Suhm uti Danm. Hist. D. 1 S. 528 och Meusel uti sin Geschicht Forscher Th. 5 S. 54 utgifwit samma Plancher och Beskrifning. Äfwen har wår Hilseling på Öfwer-Intendenten och Riddaren P. Thams kostnad gjort flere forskande resor i Sverige, serdeles på Gottland och i Bohus Län. Dese hans noggranne och ej obetyd-

tydliga teckningar finnas bland flere interessante samlingar på Dagsnäs, tillhörande vår Westgöthiske Mecenat, P. Lham, som sjelf, en åfwen på Snille rit Antiquarius, år 1794 utgaf första häftet af sina Gdthiska Monumenter, åtföljdt af flere Hilsfelings teckningar i koppar stucne. Samme upplyste besordrare af wetenskaper och sköna konster har åfwen bestått kostnaden af flera resor, dem jag enligt hans anvisning verkställte till granskande af våra Monumenter, hwarefter jag 1794 utgaf min Lärobok om Antiquiteterne, deruti Fäderneslandets Minnesmärken uti wiåa Klaser indelas. Swad jag då icke utan möda samlat år likwål i behof af de förbättringar och tilläggingar, med hwilka jag snart torde få låta detta förskä å nyo framtråda.

Den i Danmark förda Klagan öfwer Monumenters förskä är redan gammal i Swerige. Wi hafwa åfwen en storre mängd deraf, men den har minskats betydligen. Beqwåmligheten, snålheten och ofunnigheten förledda allt för ofta jordbrukaren att på en gång bryta Lagen och Minneswården. År 1797 gjorde jag af denna anledning en underdånig anmälan hos Konungen om behofwet af en förwad författning emot Antiquiteters förskä. Då efter Enskiftes inrättning 1803 detta behof blef mera synbart i Skåne, föreställde jag samma år vende till Konungens Befallningshafwande. År

1805

1805 den 9 April utgick werfeligen ett Kongl. Circulär till Landsböfdingarne i Riket om gamla minnesmärkens fredande inom Länen, hwar efter jag på begäran gaf plan till den kungörelse, som här utgick den 8 Augusti 1806. Men då våre enskiftare bland Allmogen ej upphörde med förstörelsen, ja, dertill en och annan upplysare, i skället för att nitälska för den goda saken, kunde någon gång sielf befinnas wara bland desse Τύμβωρύχοι, Warger i högum, eller Grift-råns-män, anmälte jag å nyo inneswarande år *) samma ärende hos Landsböfdingens Embetet, som genast utfärdade en ganska wäl fattad kungörelse af den 12 Juni, hwaruti all Antiquarisk äwerkans belägges med 6 R:dr 32 β. wite, Presterskapet annodas anteckna de minnesmärken, som befinnas, och gifwa Kronobetjeningen tillkänna då äwerkans förmärkes, äfwen som Landtmätarne äläggas att göra dylika anteckningar samt tillse att ej någon deras åtgärd motverkar ändamålet. Det Akademiska Museum för Nordiske Antiquiteterna, som här i Lund nu befinnes, befrjade jag i ordning bringa 1805 och har det sedermera dels genom egne och andras, (särdeles Professor Retzii), skänker och dels genom inköp wunnit en icke obetydlig tillwärt. Då flere wigtige minneswårdar äfwen i war landsort förswunnit och då tillförne ansenligt blifwit bortfördt till Stodholm och Köpenhamn, har jag så mycket isri-

*) 1813.

gare nyttjat flera tillfällen att väcka uppmärksamheten för Ålberdomsminnen samt offentligen anmana Skånes Inbyggare att lemna hvad som ännu kunde förefinnas, till Akademien Museum Historicum.

Emedlertid hafva de ofwännämnde anstalter icke undfallit wåre lärde Grannars uppmärksamhet. Den nitisse, outtröttlige och mycket förtjente N. Nyerup, Professor och Bibliothecarie wid Universitetet i Köpenhamn, företog år 1805 en forfarande Antiquarisk resa till fots och följande året utgaf han Översyn over Fædernelandets Mindesmærker fra Oldtiden, saaledes som samme kan tänkes opstillede i ett tilkommende National-Museum. Detta arbete utgör egentligen 4:de Bandet af dess Skildring af Danmarks äldre og nyere Tilstand. Denna rörelse af de upplysares ånskan, denna väckta tanke om ett allmänt Antiquitets-Museum mognade snart till verkställighet och undersåddes af Kongen, som wisade sig en nitiss Beskuddare af allt, som kunde lifwa Förfäders åminnelse. Snart framträdde nu flere Patroner af det Antiquariska studium. I Februari månad 1807 fungjorde Grefwe Danneskjöld Samse, att han bestod 100 R. d. samt wille desutom påkostade erforderlige kopparstik, om någon Lård wille åtaga sig att på ett godkändt sätt

sått beskrifwa Antiquiteterne på Samss. Den begärta Beskrifningen, författad af Professor Werlauff, utkom först 1812. En Commission för Oldsagers Opbevaring stiftades den 22 Maj 1807. Commissionens Ledamöter wero Hauch, Monrad, Abrahamson, Münter, Thorslacius och Nyerup, hvilka uppgjorde en plan för sin werksamhet. Ett National Antiquitets-Museum inrättades, och anordnades till dess inrymmande öfre våningen af Nicolai kyrka, men, sedan denna genom den mellankommande Engelska bombarderingen afbränd, fick detta Nils-Museum sin plats på Universitetets-Biblioteket i Runda Tornet. Konungen ditskänkte den så kallade Guldbergska Samlingen. Från Kongl. Biblioteket lemnades de förr omtalte Abildgaards teckningar, från Konst-kammaren de der warande Nordiske Antiquiteter och från Geheime-Arkivet alla lösa och från sine Dokumenter fallne sigiller, hvilka nu kommo att utgöra ett eget slags Epigraphiskt kabinet. Hertiginnan af Brunswig Bewern ditskänkte en artig samling, och flere enskildte wid Hofwet och i Huswudstaden skyndade att göra offer af de Antiquiteter, som i deras förwar kunde finnas. Prins Christian ingaf en förteckning på sin efter Engelska plundringen ännu öfverlemnade samling på Sorgenfri, och önsfades Commissionen, att alle, som hade märkwärdigheter

heter af detta slag, wille inlemna dylike förteckningar, så att man singe kunskap om, hwad i den wägen inom landet förwarades. Men då penninge-underskott utgör i alla ämnen en wigtig artikel, må äfwen nämnas, att Commissionen af Fonden Ad Usus Publicos erhöll 900 R.d. till bestridande af nödige omkostningar. Den Antiquariska andan war lifwad, det nya Museum ansågs för en hela Nationens angelägenhet, det Kongl. Sällskapet till Norriges Wät åtog sig att i detta Rike på allt sätt bidra till det goda ändamålet, och från alla Prowinser i båda länderne insändes till Commissionen Beskrifningar och Teckningar öfwer Monumenter, äfwen som man frivilligt aflennade funne minnesmärken af Hedniska och Medeltiden. Men då detta nit ej kunde wara allmänt, widtogos flere kraftige anstalter. Konungen fick 1811 det urgamla Waldemars Torw wid Wordingborg af förre ägarens Enka, och war detta det första Riksmonument, hwilket såsom en Konungens tillhörlighet togs i hägn och beskydd. Commissionen utfärdade ett Cirkulär till Presterne i Danmark och Norrige och fick derigenom så tillräcklige underrättelser, att en Antiquarisk Chorografi härades och Sodnes wis upprättades. Enligt denna förteckning på Monumenter singo Amtmännen befallning att tillse det ingen sten, ruin eller ättbögg rubbades

eller förstördes, förr än de tid efter annan blifwit granskade, beskrifne och befunne mindre märklige. Denna granskning företogs så fort man kunde medhinna, och åren 1809 och 1810 afgingo bref från Antiquitets-Commissionen till Kongl. Danska Kansliet, som föranskaltade att en mängd af de betydligaste i flera Sochnar uppgifne Monumenter blefwo fridlyste. Åfwen afgingo bref till Possessionaterne, hwilka förbundt sig att freda de bestämde Fornmärken, som på deras område funnos. De så kallade Wäg-Betjenter ålades att inga Utthöggar sige till wägars anläggande och förbättrande utgräfwas, förr än det blefwe anmaldt, likaledes befalltes, att hwad som i jorden kunde finnas skulle med nödig försigtighet upptagas och inlemnas. Man sträckte åfwen sin uppmärksamhet till Templens gamle Helgedomar, och då Kyrkorne i Roskild och Ringstad reparerades, tog Commissionen de der warande Antiquiteter i beskydd. Utom en underhållen brefwärling med Civile och Ecclesiastike Embetsmän i Danmark och Norrige, har Commissionen med sig adjungerat flere åfwen Utländske Corresponderande medlemmar, och hafwa desutom åtskillige Lärde ifrån flere Länder sjelfwilligt bistått med samlade upplysningar. Commerce-Intendenten Schubart och den då ännu lefwande Professor Zoëga i Rom annodades att uppgifwa Cimbriska Monumenter från

Italien. Åfwen fogades anstalter för att finna A. Erik Egeods graf på Cypern. Man skref likaledes till lärde Danske resande, som vistades i Paris, för att få några spår af wåre gamle Normån upptäckte i Normandie. Anstalter hafwa åfwen blifwit widtagne för att uti Tyskland samla Wendiske Monumenter, och uti Sverige har Professor Nyerup sjelf på allmän befohning företagit en Antiquarisk resa. Commissionen har icke allenast lemnat underdånige Berättelser till Konungen af den 18 Februari 1809 och af den 20 April 1811 om fortgången af des bemsdande för Fornminnens upptäckande och wårdande, utan gbr åfwen Allmänheten derföre redo uti Antiquariske Annaler, af hwilka twenne häften jemte bifogade kopparstik utkommo 1812: men då dylike arbeten sällan hafwa att wänta en nog allmän och lönande affättning, har Konungen rått af sin enskildta kassa betala hwad som brister uti Prenumerations-summan. Således har Danmark, förelöst af Sverige, gjort för de Skandinaviska Monumenter och för sitt Nationala Museum allt hwad som kunde wäntas af tids hwarswets upplysning och af det Nordiska medwetandet af Förfäders ära, allt som kunde förenas med des enskildta inrättningar, Statsförfattning och behågenhet.

Anmärkingar rörande Öbranssons
Bautil.

Rnappt lärer någon del af de Minnesmärken,
som ännu finnas i behåll efter våra Förfäder,
vara så noga undersökt, som Runstenarne.

Den äldste Förskaren i detta ämne *),
Nils-Antiquarien Johannes Thomå Agric
villensis Buråus, känd så väl för sin wid
sträckt lärdom, som för sina Cabalistiska dröms
mar, utgaf redan 1599 Runakänslones
Lårospån, och flera år derefter Monumenta
Svio-Gothica XLVIII hactenus exsculpta, i De
tav; hvilka sednare å nyo utgafs med nå
gra förändringar, af Boktryckaren Henric Cu
rio i Upsala, såsom ett Bihang till Ödtriks
och Rolfs Saga, 1664.

Antiquarien Martinus Laurentii
Aschanaus, tillika Pastor i Frestad och Ham
marby i Uppland, var ej heller i afseende på
Runeminnesmärkens uppsökande fåfång. Des
Samlingar förvaras å Kongl. Bibliotheket
Stockholm.

Johan de Gebern, adlad Arxhielm,
erhöll 1630 Antiquarii = Fullmakt med befalls
ning

*) Att färtiga kyrkoherden wid Stockholms Stors
kyrka Olaus Petri Phase, som under Konung
Gustaf I:s tid, lärer för eget nöje något sels
fatt sig med Runeskripten; hvarom se des Besw
ne af Hallman.

ning att under resor genom Sveriges Provinser uppsöka de hittills förgåtna ålderdoms minnesmärken och afteckna dem. Fruktar af hans härwid nedlagde mödor äro, utom flere efterlemnade Handskrifter äfwen des Monumenta Runica seu 250 Cippi Runici æri vel ligno incisi, cum interpretatione latina & jam usitata Svecica.

Antiquarien Jonas Haquini Rhezelius eller Jon Håkonsson Riese, gjorde äfwen under denna tiden, åren 1634 — 1636 resor kring Småland, Sland och Uppland: hwad han under dessa resor uträttat, vittna des Monumenta Smolandica & Oelandica, i Octav samt Afriktningar och Afskrifter aff Runestentar och Rimmstafrår, Skråer och Privilegier, Krönikor, Inrikes och Utrikes Mynt som fundne äro uti Rodanom eller Attundaland uti Uppland af Jon Håkonsson Riese Anno 1636, i Folio. Begge förvaras å Upsala Academiska Bibliothek. Denne Rhezelius dog äfsof Borgmästare i Jönköping.

Laurentius Bureus, som blef Riks-Antiquarius 1660 efter Arhel m, och dog 1665, har äfwen efterlemnat Monumenta Runica med aftryckta Runstentar och om Runestkrifter, en Tractat, i Qwart.

Dennes efterträdare, Riks-Antiquarien Johan

han Hadorph, gjorde widlyftiga Samlingar, som förwaras på Kongl. Bibliotheket i Stockholm, under fina årliga resor åren 1670:1680, uti Westmanland, Nerike, Westergöthland, Bohuslän, Halland, Skåne, Blekingen, Småland, Öland, Östergöthland, Eddermanland och Uppsala. Af alla dessa Samlingar äro blott Fårentuna Hårads Runstenar utgifna 1680, i Folio; af de öfrige låt han i tråd utskära öfver 1000, ehuru man måste bekänna, att härwid all behöflig noggrannhet icke blifwit iakttagen; hwarföre och efterträdaren

Riks-Antiquarien Johan Peringsköld fann sig förbränd att å nyo afteckna en del Runstenar, utgifne dels i Noterne till Cochlæi Vita Theodorici, dels uti Monumenta Uplandica.

Öfversättaren för Isländska Språket Eric Julius Wibrner aftecknade derefter Runstenarne i Helsingland och Medelpad, hwilka han utgaf 1726, i anledning af sin twist med Profesör Celsius om Helsingland-Runorna.

Alla dessa Alderdomsforskningar skedde på allmän bekostnad, ehuru af alla, under dessa resor gjorda samlingar, ej något serdeles blef utgifwet. Man må ej förtiga att Peringsköld låtit i tråd utskära en hox Runstafwar, samt en del gamla Graststenar med munkstil; dock äro afdragen af dessa begge Samlingar högst fållsyna.

Undteligen funno Riffens Ständer wid
Niksdagen år 1747 för godt att i underdå-
nighet tillstyrka Kongl. Maj:tt att tillåta Run-
stenarnes utgifwande; hwaraf verkställigheten
uppdrogs åt Magister Joh. Öbransson, som
och 1750 utgaf sin så kallade *Bautil*, i Folio.

Huru widsträckt skyldighet Mag. Öbrans-
son härwid blifwit ålagd, är obefant; man
känner endast att detta verk skulle utgifwas på
hans egen bekostnad; men sielfwa beskaffenhe-
ten af *Bautil* wisar dock, att han ej derwid
användt all wederbörlig granskning. Han ha-
de wäl årnat bifoga förklaringar öfwer dessa
ålderdomsklemningar, dock synes afbrottet af den-
na föresats ej böra räknas bland upplysnin-
gens förluster.

Swad sielfwa Runstenarna angår, så har
hans åtgärd derwid icke varit widsträcktare, än
att blott låta afstryka de i Antiquitets-Archivet
förwarade Trädsnitten; och då dessa ej alltid
blifwit gjorda efter goda ritningar, så får man
öfwen i detta afseende låta sig nöja med felaktig-
heter; man will blott såsom prof derpå, bland
öfliga många andra, anföra Nr:ne 545 och
568 i *Bautil*, af hwilka den förra hos *Rhe-
zelius* finnes hel och hällen aftagen*), då
Öbransson blott har ett fragment deraf; och
den

*) Hela läsningen hos *Rhezelius* är: Turstin
auk Ronli litu raisa stain dino abtir Svarthau-
f.

den sednare hos Rhezelius har en ritning som utgör en verklig Historisk märkvärdighet, nämligen en frönt mansbild öfverst på stenen, att förtiga läsningarnes olikhet.

Den märkvärdiga Carlevi-Stenen, i Baultil N:o 1071, har ett helt olika utseende och läsning der och på det aströf Herr Öfver-Intendenten och Riddaren Lham utgifwit efter Herr Conducteuren Hilselings teckning; det samma lärer och snart få rånas, genom denne Herres försorg, rörande Stenen wid Rök i Östergötland, (Bault. N:o 913) Den som vill jemföra Konstensläsningarne i Baultil med de verkliga såkra läsningar som blifwit uppgifne af Celsius in Actis Uplaliensibus, och af Affessor Brocman i Bihaget till Ingwärs Widtfarnes Saga, skall här om ännu vidare öfvertygas.

Sådane olika läsearter af Celsius, m. fl. då förhand warande, hade åtminstone borde anmärkas under hvarje sten, så wida utgifwaren sielf ej ägt tillfälle att betrakta Drigmalerna.

I Baultil finnas åtskilliga Konstnar flera gånger upptagna. Exempelwis will man blott nämna att N:ne 126, 127 äro en och samma sten; likaledes 146 och 153; 160 och 162; 220 och 1117; 221 och 1115; o. s. w.

Der

di brudur sin Gud hialpi hans Sial uk Guds Mudir. Osmund markadi.

Deremot lärer wäl knappt något Swenskt
Landskap wara, der Runstenar finnas, som
ej saknar en del af dem uti Bautil; förmod-
ligen ej i brist på afteckning, utan derföre,
att Hadorph och Peringsköld ej låtit ut-
skära dem. De andre Antiquariernas ritning-
gar hafwa blifwit lemnade alldeles onyttjade.
Af samma stål hafwa ock en hopy andre Runes-
skriffter blifwit utslutne, som finnas på gamla
Klockor, bopsuntar, jernbeslag, o. s. w. här
och der i Riket.

Men hwad som synes mest obegripligt,
ja oförståeligt, är, att en del Runstenar äro
införda, i synnerhet mot slutet af Bautil, utan
någon underrättelse om orten, hwarest de fins-
nas; äfwen som ett så högst nödwändigt Re-
gister saknas.

Desa äro de hufwudsaklige erinringar man
trott sig böra gbra wid en bok, som, ehuru den i
fitt nu warande skick är af mindre värde, lik-
wäl inom ganska kort tid uppstigit till tredub-
belt handelspris, mot det som war gallande
då den utgafs.

Önskligt wore dock, att någon förmögen
Mäcenat, eller något lärdt Sällskap, wille
skänka oss en ny, fullständig och efter Hårader
och Sochnar wäl ordnad upplaga af en så
wichtig Antiquitets-Samling, utgifwen med
kritiskt kännedom, och på godt frispapper;
ty om ock en sådan i koppar stucken präktupp-
laga

laga skulle wid inköpet falla sig något dyr, så hade man dock i des godhet en ersättning för de utgifna penningarne. Äfwen denna dyrhet skulle blifwa mindre kännbar om werket utgäfwes i flera häften i Qwart eller stor Octav, hwardera af 25 blad, och hwarit blad innehållande en enda Runsten. Förlagskostnaden skulle jemwäl blifwa rikligen ersatt, om genom Högwördige Prästerskapets försorg ett Exemplar kunde blifwa inlöst till hwarje fyrka *).

TH — R **).

*) Flere af de brister, som tillhöra Bautil äro redan grundligen anmärkte af framlidne Histor. & Moral. Lectorn wid Herndsands Gymnasium Mag. Fable Burman i en af honom författad lärorik afhandling, införd i Nova Acta Regiæ Societatis Scientiarum Upsaliensis. Vol. V. Titeln på denna afhandling är: Triga Supplementorum ad Runographiam Suio-Gothicam, una cum Proœmio de præsentî ejus facie.

**) Ett arbete af dessa anmärkningars författare är äfwen den Öfversättning från Sölar Liód, som är införd i Idunas Fjerde Häfte.

Anmärkingar om *Ättehögar*.

Då flere författare yttrat sig öfver detta ämne a), skulle det kanhända synas öfverflödigt, att

- a) Utan att nämna Ol. Rudbeck's *Atlantica*, Wormii *Monumenta Danica*, Bartholini *Antiquitates Danicæ*, Nova *Literaria Maris Baltici* pro Anno 1699, Ge. Keyssingii *Cimbrische Heyden-Antiquitäten*, Chr. Detl. & Andr. Alb. Rhode *Cimbrisch = Holsteinische Antiquitäten = Remarques*, hwilket arbete utgifwet af Joh. Alb. Fabricius, Hamburg 1720, Qwart, är det fullständigaste af alla som behandlat detta ämne; will man här endast anföra Andr. Ol. Rhyselii *zweyne Akademiska Dissertationer*, under Titel: *Sepultura Sveo-Gothorum*, Ups. 1707 & 1709, i Octav, som sedan fingo ett gemensamt Titelblad; der författaren, efter den tidens bruk med en alltför stor lärdomidlyftighet, beskriver alla plågseder, som före och efter Christendomens införande wid begräfningar varit bruklige; Chr. Nettelblads *Theses de variis mortuos sepeliendi modis apud Sviones, Gryphiæ* 1729, Qwart, mindre widlyftig och mera ofullständig; *Dissertatio de Urnis veterum Sepulchralibus*, Præs. Ol. Celsio, Resp. Joh. Kempe, Upsaliæ 1706, Octav, rör mera de Romerska och Grekiska än Göthiska Antiquiteterna; Ad. Henr. Lackmanni *Dissertatio de variis Exequiarum ritibus apud utriusque Ducatus Cimbrici Nobiles, Kilonii* 1748, Qwart, hwars författare är en af de bäste, så långt det ämne sträcker sig; *Versuch einer Abhandlung von den Urnen der alten Deutschen und Nordischen Völker*, von Joach.

att vidare härmed syfvelsätta sig; men då dels deras anteckningar derom ofta äro spridda i de skrifter, der man knappt har anledning att söka dem, dels och de skrifter, som egentligen derom handla äro mindre allmänna, så har man trott sig så mycket heldre böra wåga att här samla dem, som med det samma tillfälle gifwes, att af sednare inhemtade upplysningar kunna tillägga ett eller annat förut obekant. Och för att ännu vidare kunna öka denna Theori, wore önskligt det andre, som hafwa längenhet att undersöka våra äldste försäders Begravningsställen, wille meddela noggranna beskrifningar om deras så wäl yttre som inre beskaffenhet, stensättningarnes form, Urornas materia, storlek och skapnad, samt i synnerhet om några inskrifter på urnorne eller deras beskättning skulle finnas, eller och om, emot förmodan, Runstenar skulle träffas i selswa Urtedhgarne; äfwen som de i Landsorterna gängse fornsåger, gamla folksånger eller kämpewisor, som härpå hafwa något affeende, ei heller böra förbigås.

Begravningsättet har hos våra försäders under serfilda tidehwarf undergått flera förändr.

Hartw. Müller, Altona 1756, Octav, som drifwer sitt ämne alltför långt, hwarigenom han blifwer onddigt widlyftig.

ändringar b), hvaraf swärighet, om ej omöslighet, uppkommer, att bland dem alla med wisshet kunna utreda hwilket varit det äldsta.

Den första säkra underrättelse man här om äger, är den så kallade Bränneåldrens införande af Oden; men härmed lemnas man uti lika omöslighet om det begravningsfätt, som förut brukades. Att bränna de döda kan då ej varit brukligt, ty i denna händelse hade ingen

b) Norra Tyskland, Danmark och Norrige hafva, så wäl häruti, som i mycket annat rörande Antiquiteterna och Språket, så nära förwandtskap med Sverige, att ingen läser kunna twifla om dessa Rikens besökning af ett gemensamt ursprung; men det tillhör ej närvarande Anmärkingar att undersöka när och huru dessa riket erhållit sin nu warande folksam, hwilket ock skulle wara ett onödigt arbete, sedan flere lärde sådant redan utredt och bewisat: Nog af, att man i närvarande ämne får anföra bewis och exempel från dessa Riken samsäldt. Den märkliga likhet som finnes imellan våra och de forna Grekers Begravningsfätt är widlyftigt utförd af Herrar Umnell och Nibelius i tre Academiska Disputationer: *Funebris Ritus Græcorum cum Sviogothicis collati*; Upsaliæ 1753—1756. i Awart. Och ehuru äfwen detta torde så räknas till bewisen af den nuwarande Nordiska folksammens ursprung från Greklands gränsvorter, har dock Müller uti ofwananförda skrift användt ett helt Capitel, att sådant bestrida.

gen ny Lag derom behöfts. Troligt är, att de äldste inwånarne, som synas haft en patriarcalisk Regering, äfwen efter döden welat samlas wid sina fäders sida, och att hwar Slägt haft sitt gemensamma begrafningsställe. Herr Swer, Intendenten och Riddaren Lham tror sig hafwa på Stora Dala Gårde i Westergöthland, upptäckt en sådan graf, bestående af en genom konsten danad kulle, innesfattande flera smårum (celluler), som alla hafwa en gemensam ingång. I hwart och ett af dessa rum har ett lik blifwit infördt i sittande ställning e). En dylik graf har man också sedan funnit på Arwalla hed, äfwen uti Westergöthland d), hwarest i åtskilliga celluler funnits bernstensperlor och åtskilliga verktyg, af hvilka man förmodat sig kunna urskilja de begrafne personernes kön e).

Forn

- c) Beskrifwen i Politiska Anteckningar, Första Stycket, af T. 1792, tryckt i Skara 1799, 4:to, sid. 56 och tecknad Tab. III.
- d) Beskrifwen i Götheborgs Wetenskaps och Witterhets-Samhälles Handlingar, Witterhets-Afdelningsgen 5:te Stycket sid. 82, f. och tecknad på det åtskildrande kopparslaget. Nästan dylika grafwar synes det varit, som beskrifwas af Fabricius in Roma, cap. XX.
- e) Märkeligt är, att detta slags grafwar ej finnas i Swea Rike, endast i Götha, hvilket synes bewisa, att Gylfes styrelse ej sträckt sig utöfwer Götha Rikes gränser; och att dessa begge från början

Fornforskare hafwa indelat tiden för de
 särskilda Begravningsfätten, som hos oss varit
 bruklige under hedendomen, uti trenne åldrar:
 Kummel-Åldren, Bränne-Åldren och
 Hög-

såilda Nifens invånare varit af särskilda stam-
 mär, finner man ännu tydligare af Språket; ty
 då Odin med sitt sällskap från Greflands gränse-
 orter införde sitt Asamal, behöfde de wist icke gö-
 ra det hos sina nära anförwandter, som styrdes af
 Gylfe, utan bör det förstås om Manheims invå-
 nare, som bodde Nordanfög, och förmodligen woro
 af en Finsk stam, från norra och nordöstra
 delen af Asien. Att dese ingalunda woro Odins
 släktingar och wänner, winner åswen styrka deraf att
 då Odins dotter Geston skulle undersöka deras land,
 hwilket Odin sjelf kanske knappt wägade, så åter-
 wände hon, förnedrad af Jotarne. (Se Heims
 Kringla 1 Del. 1 Cap). Sedan Herr Hwer-In-
 tendenten och Riddaren Tham sökt wisa uti si-
 na Bref till Herr Rector Luth, hwilka åtföljde Skå-
 ra Stifts-Tidning år 1794, och till sitt innehåll
 anföras uti Herr Profesör Arndts Resa genom
 Sverige, Swenska Hwversättn. 1 Del. sid. 157
 sid.) att både Gylfe och Odin bodde uti Göttha
 Rike, hwarmed också alla ålderdomsminnesmärken
 fullkomligen instämma, samt att des sonson Yug-
 we Fren först underkufwat Svea Rike, och der
 infört sitt modersmål, sin Gudstjens och sin Hof-
 hållning, som han förut haft i Forn-Situna uti
 Westergöthland, så lærer man uti allt detta lätt
 igenfinna orsaken till Götthiska Monumenternes
 högre ålder framsör dem som finnas i Svea Rike.

Hög-Aldren; hwilken indelning man också här, för redighetens skull, welat bibehålla. We försoge oss genast till

1. Kummel-Aldren.

Man lärer så mycket mindre så räkna ofwananförde Grafwar bland de allmänna, som ganska få finnas af dylik bestaffenhet, och trosligen hafwa de tillhört de förnämsta släkterna. Hvad folket i allmänhet angår, så betjente de sig af Kummel eller Grafrör till detta ändamål. Med Kummel förstår man stora af Klappersten hopfastade rör, till formen oftast runda, stundom fyrkantiga f), och någon gång trekantiga med utstående vinklar, som man finner i Bohuslän och Småland g) och på flere ställen, dock nog sällsynt. Dessa kantiga kummel eller rör äro merendels försedda med upprättstående höga stenar i hörnen. Uti sådana kummel träffas och ofta stenkistor, ehuru ej alltid. Dyliga Stenkistor bestå af långa flata stenar ställda på kant, horizontelt, i form af en aflång fyrkant , samt betäcktes af en eller flera

- f) Underrättelser om Sinnheden i Småland, af B. A. Ennes, Jönköping 1809. Duod. sid. 30 m. n.
g) Götthiska Monumenter, Samlade af P. Cham, i Häftet. Stockholm 1794. Dwart. Tab. I. XVIII. XIX. Ennes l. c. Beskrifning om Småland af Kuda och Rogberg, sid. 676 m. n. Semsjö Ewenska Magazin, 1766, sid. 559.

flera flata stenar, såsom ett lock, ehuru dese
 tåfstenar i sednare tider oftast äro borttagna.
 Såsom något högst owanligt må anmärkas en
 Stenkista af rund form, som finnes i *Esilds-*
strup Socken i Danmark h). Märkligt är ock, att
 enligt *Riks-Antiquarien N. Hezelii* Anteckningar
 å Upsala Academie-Bibliothek en Wälboren Hr
 Hans Corbus uti Lund i *Junbo Socken*,
 wid en ättehögs uppgräfning, uppräckt en Le-
 ristå, uti hwilken ett swärd och sporrar fun-
 nos. Ehuru nyfnämde Stenkistor ofta äro gans-
 ka långa i), så torde det dock blifwa swårt att i
 anledning deraf afgöra huruvida antingen fol-
 ket den tiden varit af så stor reslighet, att dese
 na långd dersföre varit nödwändig, eller ock
 om en och samma kista skolat inrymma flera
 lit. Merändels äro ej flera än en kista uti
 hwart kummel, dock finnas äfwen häruti
 undantag k). Dessa kistor betäcktes stundom
 D med

- h) Antiquariske Annaler, udgivne ved den Kongl.
 Commission i Kiöbenhavn for Oldsagers Opbevas-
 ring, 1 Bind. Kiöbenhavn 1812, Octav, sid. 351.
 i) Jätte-kongsgrafwen, en fjerdedel mil från *Gö-
 theborg*, är 5 alnar lång och 2 alnar bred; se
E. Ederbours Beskrifning om *Götheborg*,
 tryckt i *Götheborg* 1739, N:o 2, sid. 142. Äfwen i
 Danmark finnas dylika långa stenkistor, hvarpå
 exempel anföras uti Antiquariske Annaler, sid. 353,
 355, 356, 368.
 k) Antiquariske Annaler, sid. 349, 353, 358, 203.
 Man finner här anförda från två ända till

med klappersien, men oftare finnas de alldeles bara; ja äfwen någon gång utan något fring liggande kummel eller rör, hwaraf exempel skall finnas uti Åslede Socken i Westergöth. land l); så wida ej det Monument, som der finnes, varit ett Offer-Altare af det slag, som i Bohus Län kallas Dyrhus m); ty wid de tillfällen stenkistan ej står inom något kummel, omgifwes den wanligen af en eller flera Sten-
fretsar n).

Efter all sannolikhet war det blott de före-
mågnare Ätternas lott, att få hwila uti såda-
ne stenkistor, då deremot de fattigare förmod-
ligen fingo låta sig nöja med att nedläggas uti
runda kummel, utan kista, och utan allt om-
fwex öfwertäckas med påkastade stenar. Ut-
desa kummel, med eller utan stenkistor, finnes
wanligen, wid deras undersökning, intet annat
än mull, hwartill äfwen de aflidnes ben med
tiden blifwit förwandlade. Exempel finnas dock,
ehuru

fyra stenkistor innom samma stenomfattning eller
kummel

- 1) Beskrifning öfwer Åslede Församling i Skaraborgs
Län, af N. Salander, tryckt i Stockholm 1811.
Octav, sid. 22, 23.
- m) Se Bohus Läns Beskrifning af J. Dedman,
tryckt i Stockholm 1746, Octav, sid. 292, 331;
och Thams Göthiska Monumenter, sid. 5.
- n) Antiquariske Annaler, 1 Bind. flerstädes, sid.
133 — 146, och 323 — 379.

ehuru sälsamt, att urnor blifwit uti dylika
stenkistor insatta o), hwilket lärer wisa att så-
dant stedt wid första bdrjan efter kummel, Ål-
drens upphörande, och synes sammanlänka den-
samma med den följande

II. Bränne-Åldren (Bruna Aulld).

Wi hafwe redan hört att Odin, wid sin
ankomst till Norden, stadgade: at alla dauda
menn skyldi brenna, oc bera å bal med þeim
eign þeirra, enn auskuna skyldi bera ut a sia,
edr grafa nidr i iord. Oc Opinn var brende
daudr, oc var su brenna gior allveglig; och
deraf uppfom Bränne-Åldren: En fyrsta aulld
er kaullut Bruna aulld p). Sedan nu de döda
med deras egendom, årminstone hwad de höllo
fårast här i werlden, blifwit å bål upphörande,
samlades affan efter kroppen, tillika med benen,
och inlades wanligast uti dertill ämnade urnor
eller något annat kärl, som insattes uti så kals-
lade Lättehögar.

Lättehögar kallas sådana fullar, som
uppkastades öfwer de urnor eller kärl, hwaruti
de dödes affa och ben woro samlade: De haf-
wa fått detta namn deraf, att hwar Lätt hade
sin egen plats, på sina ågor, der dese högar
woro inhägnade; dese woro årstlige, och hela
plat:

o) Antiquariske Annaler, 1 Bind. sid. 326.

p) Sturleson i Företalet till Heims Kringsla.

platsen kallad Uttehage. Utom brännandet stadgade äfwen Odin, wid samma tillfälle, att eptir gosga menn skyldi haug gjora til minningar; hwaraf man ser att desse Uttehöggar ensdast tillhört den rikare delen af Folket. Den mängd af dylifka höggar som träffas nästan öfwer allt, och den korra tid Bränne-Åldren skall hafwa warat, gifwa ett fördelaktigt begrepp om landets då warande wälfstånd.

Liken brändes på Bål, nära intill det stället der urnan skulle nedsättas; dock nedsattes den stundom just på samma ställe der kroppen blifwit bränd; hwilket synes af de kol, som öfsta träffas nedi höggarne q).

Innan Urnan nedsattes, blef den dertill ärnade uppkastade gropen inuti wanligen stensätt; och woro dessa Stensättningar mer ändels af oregelbunden rundaktig form, dock stundom alldeles runda eller ock råtwinklign fyrkantige, och någon gång hjertformige. Wid Ulriksdals Kungsgård, bypnades 1812 en Uttehög, hwaras stensättning utgjorde en rundel, från hwaras öfstra sida utgick en serfild stensättning, danad såsom ett kors.

Desse stensättningar woro stundom grundmurade och försedde med hwall af tegel och murbruk r), hwilka förmodligen tillhört de förra

q) Swenska Magazinet. 1766, sid. 513.

r) Swenska Magazinet. 1766, sid. 814 följ. Beskrifn. om Småland sid. 303 m. fl.

förnåma och rita Dvalbänderne, då deremot de ringare singo låta sig ndia med lösa på hvars andra uppstaplade stenar till ett par hwarf; hwilket utgör de wanligaste stensättningarne.

Inom dessa stensättningar nedsattes Urnan, wanligen i östra kanten, och öfwertäcktes af en stenhäll, som hwilade på stensättningen, att den ej genom sin tyngd måtte krossa selswa urnan. I Wreta Klosters Socken uti Östers göthland, fanns år 1760 en sådan håll, till formen alldeles rund, försedd med Rune = Tuskrift s). Äfwen har man år 1808 wid Snoldelev i Danmark, upptäckt en hel Runesten ligande nedi en Sttehögd t).

Ut i stora Sttehögar finnas ej sällan flere urnor, dock inom serfkilda stensättningar. Närande Urnornas ställning uti Sttehögarne har Pastor Chr. Detl. Rhodius i Warmingstedt uti Holstein gjort den anmärkningen, att de förnåmas urnor ställdes högt uppe uti högen; en busstrus urna midt uti, och en mans djupt nedi i sina Sttehögar u).

Sttehögar finnas, ehuru mera sällsynt, som äfwen utomkring äro stensatte: sådana hafwa i sednare tider blifwit upptäckta wid Barkestorps Sätegård i Dörby Socken af

Cal.

s) Svenska Magazine, 1766, sid. 814.

t) Antiquariske Annaler, 1 Bind, sid. 282, 283.

u) Dissertatio de Urnis veterum Sepulchralibus

sid. 32.

Calmare Lån, i Tuna Socken uti Medelpad,
samt wid Tuna Sätessgård i Calmare Lån v);
flera

v) Om detta sednare ställe har Herr Kongl. Secre-
teraren P. Hammarfeld Lemnat följande
skrifteliga underrättelse: „Wid Tuna Sätessgård
i Calmare Lån, Tuna-Låns Härad och Tuna Soc-
ken, är wid ändan af alleen, ungefär något mer än
en half sjerdingsswäg från gården, belägen en slätt,
som från ålder kallats i orten Råslätt. Den-
na slätt är närmast till wägen tätt besatt med
Ätthögar, hwilka jag sist, sommaren 1812,
räknade till ett antal af fjorton. Af dessa äro
tvänne, som ligga ungefär midtuti, ganska stora
och höga och med tvänne gamla ihåliga stök-
björkar bewyrna. De öfriga äro mindre, men
af mycket olika höjder. I söder ifrån dessa hö-
gar, sänker sig slätten och hela denna dal, hwar-
af en stor del är inhägnad till beteshage, är
uppsköld med stensättning. De fleste äro blott
aplånga kretsar af ungefär lika stora mindre ste-
nar, några hafwa högre stenblock, midt uti upp-
reste, och ett par hafwa, wid båda ändarna, hö-
gre stenar i likhet med de Wettare, som man
plågar uppreja wid ågofällnads-rör. Då wid
början af 1790-talet en wäg blef uppbruten,
genomgräfdes en stor Ätthög, i hwilken man
fann inom en stensättning en med brända ben
fylld, till färgen gulaktig lerkruka, hwilken wid
första widbrände sönderföll. Deputom fann man
der en kort jernbåge, hwilken ännu wid Tuna
Herregård förwaras. Dessa grafminnen hafwa
mig wetherligen aldrig varit beskrifna, och ingen
tradition eller Saga berättar något om anlede-
ningen till dessa Monumenter.“

flera andra ställen att förtiga x). Något dy-
 likt har man och trott sig finna wid Öfvers
 Zerwa i Solna Socken uti Upland; hwarest
 strart bakom Ladugården i SW. i rät linea fin-
 nas fem stycken stentrefsar, af hwilka den för-
 ste innehåller i diameter 7 alnar, men de an-
 dra fyra $9\frac{1}{2}$ alnar, hwilkas upphöjningar inuti
 nästan alldeles, genom hög ålber, äro nedsjunk-
 na till lika höjd eller jemnhet med den öfriga
 marken, utom den fjerde, som ännu innesattar
 en fulle af halstannat quarters höjd.

Urorna, i hwilka den öddas affa och ben för-
 warades, woro merändels af brändt ler, stund-
 om och af jern, och äfwen af malm; de sed-
 nare äro wanligen pryddas med några zirater
 eller ritningar; de äro och mindre än lerkrufor-
 na, och en af de första man hittills funnit af
 det slaget, är uppgräfwen wid Rosersberg.
 På Wisingsö uppgräfdes 1655 en urna af $1\frac{1}{2}$ alns
 omkrets. (Se Beskrifningen om Småland, sid.
 887). Churu de förmodligen alla äro till för-
 men runda, äro de dock olika bestäffade både
 till utseende, storlek och färg, så att lerkrufor-
 ne, genom starkare eller lindrigare bränning,
 äro ljusgula, röda och äfwen swarta.

Utom Urnor finnas och stundom andra
 kärl wara till detta ändamål brukade, t. ex.
 Fat y); och uti den sednast öppnade utömfring
 sten-

x) Antiquariske Annaler, 1 Bind. på flera ställen.

y) Se Idunas 4:de Häfte, sid. 174.

stensatte Ättehögen wid Mälsta By i Tuna Socken uti Medelpad z) fanns hårtill nyttjad en så kallad Lappkittel af koppar, som utwidgad nedantill är mera trång ofwantill, på samma sätt som Lapparne ännu mest bruka sina kottfårl. Doet äro sådana fynd högst sällsynta, och torde kanske tjena till bewis af någon serdeles rikedom eller förnämhet, äfvensom man af detta och annat dyligt kan i någon mån upplysas om konsternas tillstånd under Hedendomen.

Gemte askan och benen samt ofta rökelse eller några wälluktande kryddor a) nedlades stundom uti urnan någon liten penning, perslor, nålar, ringar, halskedjor, o. s. w.; äfvensom man ej sällan bredewid urnan finner rostade spikar, wättjestenar, stenkriswar, och mera sällan stenklubbor b), och andra dyliga fornsaker

z) Det wore önskeligt att med det första så läsa en noga berättelse, så wäl om denna sednare år 1813 gjorda upptäckt i Tuna Socken, som om en annan i Torp Socken, hänge i Medelpad. I sistnämde Socken har man äfwen år 1813 i en Ättehögd på Prästegårdens ägor bland annat funnit knappar till den mängd, att de uppfyllde twenne jungfrumått. En af dessa knappar har nyligen blifwit undersökt af Professor Berzelius och befunnen wara af Elfenben.

a) Se Idunas Tredje Häfte, sid. 91. Beskrifning om Småland, sid. 836, 837.

b) Under arbetet wid Götha Canal, har man, ei långt från Trollhättan, på ansenligt djup funnit

faker, som förtjena Fornforstarens uppmärksamhet c). Att wåre förfäder, efter sina strids-hjeltar

ett betydligt antal Stenmonumenter af flera slag, gamla wäl arbetade, hwaröfwer man tror sig berättigad att snart wänta en fullständig beskrifning från de wätra Antiquarierne Cham eller Hilfeling, bland hwilken förstående Herres stora Samlingar af Östtyska Antiquiteter de förwaras. Åfwen fanns under gräfning för grundwält till ett uthus, år 1812 om sommaren, uti Dämo (fordom Hdesmo) Socken i Södermanland, och Gotholms Härad wid Ekenäs, ett wäl arbetadt Kentspiut, ett och ett tolstedels quarter långt, af flinta liknande Porfyr, och wäl polerat; det fanns en aln under jorden på en alldeles jennplan. Man will och här anmärka, att detta Ekenäs fordom varit en hamn för Kenninge Herres säte i Wester-Haninge Socken, den gamle Wifingen Gotes hofstad, efter hwilken och Häradet här sitt namn. Af Danske Antiquarier anses dessa Stenmonumenter såsom ett slags Amuletter, hwarom se Antiquariske Annaler, i Bind sid. 171 — 199.

-) I bland äldre Samlingar af sådana Antiquiteter som i hedendomens Grafhögar blifwit funna, förtjenar i synnerhet nämnas den, som Doct. Joh. Carl Conr. Delric h's i Berlin beskrifwit uti Marchia Brandenburgica Gentilis, Berolini 1783, Octav; der han på 23 sidor lemnat förteckning på 400 stycken stridsdyror, hamrar, knifwar, krigsredskap, husgeråd, prydnader för qwinnkönet, m. m. som den år 1776 afidne Kongl. Preussiske Hof-Rådet C. G. Eltetter ur de gamla begrafningsplatser samlat och efterlemnad. (Se Upp-

hjelftar, uti Grafhöggen tillika inlade deras wapen och andra deras tillhörigheter, intygas så wäl af de Isländska Sagorne, som af de fynd, hwilka ännu i wår tid göras.

III. Hög = Aldren (Hauga-Aulld).

Brjas med Yngre Freys begrafning, då denna Drott obränd blef insatt i sin Grafhög d), dock upphörde ej dertföre Bränne-Aldren genast; utan blefwo nu liken ömsom brände och obrända begrafne, hwilket också är orsaken hwarföre man ej alltid träffar urnor uti Lättehögarne, äfwen som flera Lättehögar innehålla lik, som tillhöra begge dessa så kallade Aldrar, och uti hwilka finnas både urnor och benragel.

Äfwen under Hög = Aldren inlades ej sål-

lan

fostr. Sälls. Tidn. 1783, N:o 81, sid. 654). Bland dem, som i Sverige gjort dylika samlingar, må i synnerhet nämnas Prosten och Theol. Doctorn Siemers i Tryserum uti Södergöthland, Cancellie-Rådet C. N. Berch, hwars samling förwaras i Konungens Museum (Se Witterhets-Acad. Handl. 3 Del. sid. 292, 293), samt de ännu lefwande Herrar Hwer = Intendenten P. Cham i Westergöthland, Profesoren Doct. And. Wladh i Stockholm och Collega Scholä Mag. M. Bruzelius i Lund. Önskeligt wore, att beskrifninggar och förteckningar öfwer alla sådana samlingar måtte utkomma, till märklig lätthet wid jemförandet af Antiquiteternes beskaffenhet.

d) Sturlesons Heimö Ringla, 1 Del.

lan spikar, spjut och annat dylikt, lifasom res-
dan under Bränne-Åldren är anfördt, jemte
den döda uti högen. Således har man uti
Witlanda i Småland (det forðna Witala),
funnit ett slipadt kristallstycke jemte ett ben-
ragel af owanlig storlek e); flera exempel att
förförbigå.

Utom Uttehöggarne hade Odin äfwen bes-
fallt, at eptir alla þa menn er nokot mans
mot var at, skyldi reisa Bautasteina f), och
man finner dylika uppresta stenar tillhöra bå-
de Bränne-Åldren och Hög-Åldren. De upp-
ställdes wanjigen ofwan på sielfwa högen, i
början blott en enda, sedan flera: och kanste
torde bestås mängd oftast wisa antalet af de
rassa kämpar, som uti en sådan hög blifwit
införda.

Man må, i anledning af hwad nu blif-
wit anfördt, lika så litet antaga alla från Hes-
dendomen uppkastade Höggar för Uttehöggar, som
de uppreste stenarne för Bautasteinar: De för-
re äro ofta Ringshögar, hwilka äro widare,
ofc

e) Beskrifning om Småland, sid. 749.

f) Sturleson l. c. Det bewisar werkligen Odins
fluhet, då han stadgade att en förnam börd stul-
le utmärkas genom Hög, och den personliga förs-
tjensten genom upprest sten; ingen borde häriges-
nom förkas, men hwars och ens minne blifwa
wed. rördeligen hedradt. Jemför Beskrifningen om
Sinnheden af Enne 6, sid. 24.

ofwantill platta, och äfwen omgifna af flera höga stenar, uppställda uti en wis rund eller ock aflång ordning; och hwad stenarne angår, har Kyrkoherden *Wedman* gjort den påminnelsen, "att så ofta man kan finna 9 stenar, jordfaste och satte såsom uti en cirkel eller rundel, skal man weta, att thenne *Nio-udd* å 9 fot emellan hwar sten så just och jämt, at icke en fingers bredd felar, är *Othins Märcke*, theräst in *paganismo* eller *Hedendomen* warit en sacer locus, thet är ett heligt rum, ther the hållit sin afguda-dyrkan ock offer g)." Men att återkomma till våra *Bautasteinar*, så will man blott anmärka, det man med tiden bbrjade derpå inhugga den dodes namn och dens, som låtit upprepa stenen, och det är troligt att desse *Bautasteinar* sundom blifwit satte till de aflidnas minne på helt andra ställen än de de blifwit begrafna, på samma sätt som *Runes* stenar hos oss finnas till äminnelse af personer som dode öster ut, i *Grekland*, o. s. w.

Slutligen må ock nämnas att wåre *Hednisse* förfäder gerna anlade sina *Griftplatser* nära intill sina *Offer* och *Tingställen*, då afståndet härwid ej war hinderligt; liksom man efter *Christendomen* alltid sökt kropparnes hwiolorum i kyrkor eller på kyrkogårdar, utan afseende på den physiska skadlighet sådant medförer.

TH — R.

Försköt till Beskrifningsöfwer ett gammalt Dryckeshorn.

Vårvarande Dryckeskärl, som utgör en stor prydnad uti Öfver-Kammarherrens och Com-mendeurens af Kongl. Nordstjerne-Orden Hög-wälborne Herr Baron Adolph Ludvig Stiernelds dyrbara Samlingar af Nordiska Fornfakler, är lika märkwärdigt för sina owanliga inskrifter, som för sin stönhet. Utbildadt till sitt ändamål af så kalladt Engelskt Buffelhorn, är det $11\frac{1}{2}$ tum högt, inberäknad en i spetsen sittande stor knapp af förgylt silfver, påkostad af dess numvarande ägare*). Spjuningens widd i oval form, omgifwen af en massiv ring af förgylt silfver, innesattar $8\frac{1}{2}$ tum i om-kretz.

Hela ytan af detta Dryckeshorn är, i bas-relief utskrad med ganska wäl och regelbundet utskurna Bander, Blomwerk och Swallnustar; men midt uppå dess ena sida ser man ett wäl tecknad Lejon, som tyckes leka med ett Linsdebarn, och på motsvarande sidan en så kallad Grip:

*) Då H. S. Baron Stierneld å en Assistance-Auction köpte detta Monument, war der blott en knapp af tråd, efter hwars form och storlek den nu warande förgyllda silfverknappen blifwit påkostad, i anledning af den inuti Hornet anbragta inskriften.

Grip: hvilka twenne figurer (lejonet och gripen) äro infattade i hwar sin slingring, som med fina band äro sammanknutna på båda sidor; desutom äro obetydliga djurfigurer på ett par ställen.

Utom dessa prydnader har man en inskrift omkring öfra kanten, och en annan wid nedra ändan öfwanför knappen, samt en tredje inuti Hornet omkring öfra kanten. De twenne första inskrifterne äro tecknade med $\frac{1}{2}$ -dels tum höga Munkbokstäfwer, dem jag med all mig möjlig noggrannhet sökt afteckna och funnit wara af följande innehåll:

dd.

ALBERT RING

II. IAR

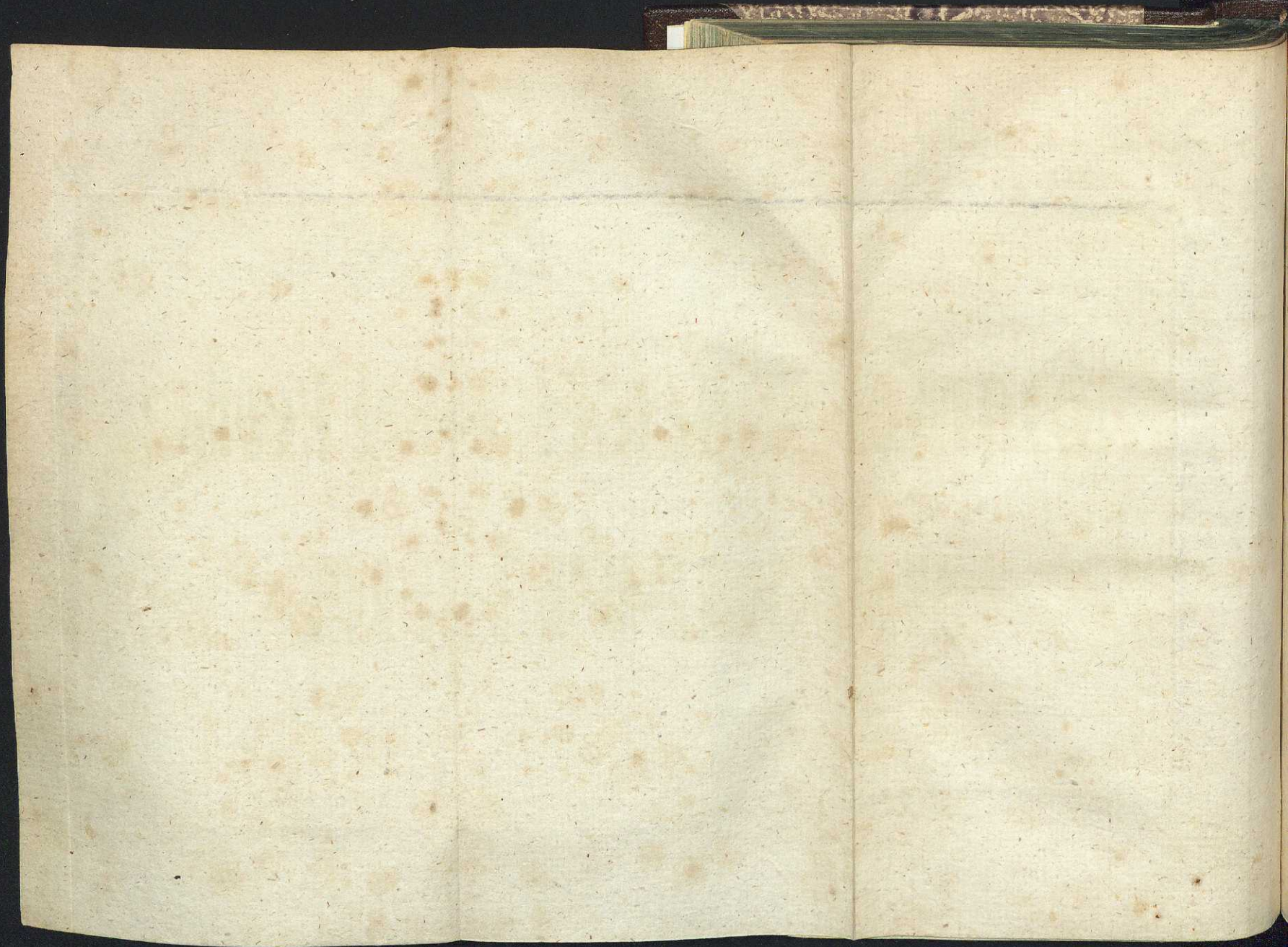
Bindes after Sid. 62.

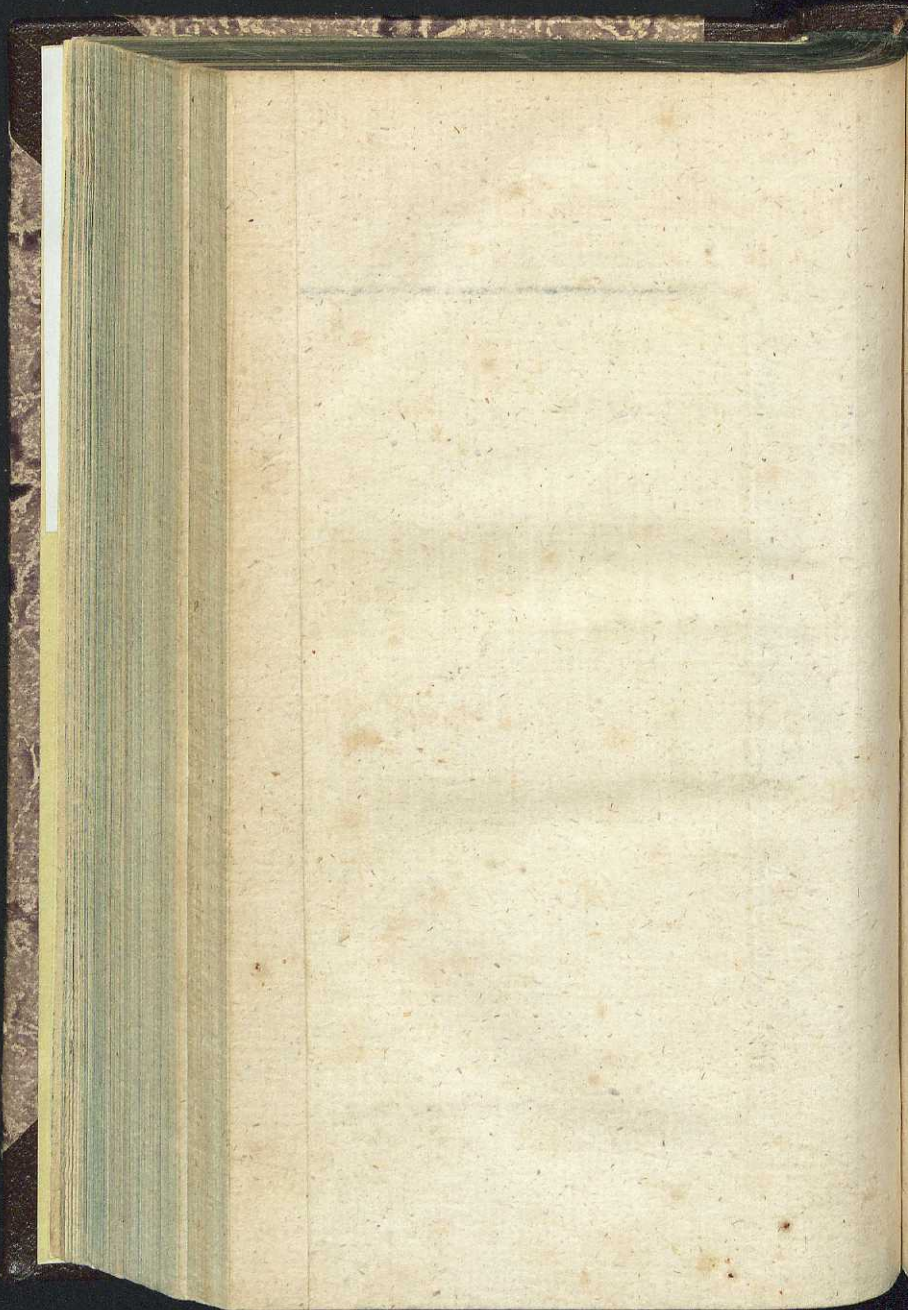
Omkring Hornets öfra Brädd.

107 R 107 S | 107 R 107 S | 107 R 107 S | 107 R 107 S

Omkring nedra Brädden.

107 R 107 S | 107 R 107 S | 107 R 107 S | 107 R 107 S

Häraf uppfommer denna tydliga läsning:

1) Omkring öfra brådden: Jonk Mvver vvr
ye miek fyllle.

2) Omkring nedra ändan: Miek wekddu
aifm.

Man finner här uti en figur hofpogade
hofstäfverna ek, er, ll, nk, ye, yi, yr; hvil-
ket ej är owanligt wid gamla inskrifter af det-
ta slaget.

3) Inuti Hornet omkring öfra brådden läses
med möda följande sednare tiders underrättels-
se, ritad med en nål eller något dylikt hwast,
men lätt Instrument:

K. ERIC SEGERS. GÅFVA + PÅ DETTA
K. OLOF SKOTK. DRYCKISHORN VAR
KNAPP OCH BESLAG AF FINT GULD +++

Någon okänd Fornforskare har å de twens-
ne förrsta Inskrifterna, enligt en anteckning å en
af Hr Baron Stierneld påkostad silfwerplåt,
öfswit följande ungefärliga öfversättning: Ung-
Mörs önskan är min sågnad. — Mig beskydd
emot mina owänner. En annan Antiquarius
äter har ansett dem för outtydeliga.

I anledning häraf har jag trott mig böra
öfra redo för hwart ord serfskildt, som följer:

Jonk

Jonk är det nu brukliga Engelska ordet young,
 Tyskarnes i ung, på Swenska ung.

Mvver; efter gamla skrifsättet tecknades ofta
 v v i stället för w och u. Man igen
 känner här Jälandarnes Mey, plur.
 Meyar, Engländernes Mäid, Tyskarnes
 Magd, Swenska ordet M d, plur. m dr.

Vyr igenkännes tydligen i Tyskarnes werden,
 wir d, det Swenska skola, skall.

Ye, på Swenska J; brukas ännu uti Engelskan
 och är plur. pron. Thou. Sw: Du.

Miek; är den fordna accusativus af Engelska
 pronomen I, det Swenska ja g och svarat
 mot Engländernes nu brukliga me, Ty
 skarnes mich och det Swenska mig.

Fyille är det nu brukliga Engelska to fill, Ty
 skarnes fül len och vårt fylla.

wekddu är det fordna imperfectum af Engels
 ska verbum to wake, det Swenska wäcka
 ka, hvars andra tempus nu heter wo
 ke, på Swenska wäckte, uppväckte
 te, metaphoriskt: uppmuntrade.

Aisim, har uti Engelskan i sednare tider blif
 wit sammandraget till aim, på Swenska:
 syftemål, affigt, beslut.

Således upptommer följande tolkning

Stra raden:

Unga Mdr! I skolen fylla mig.

Medra

Nedra raden:

Mig wäckte beslutet.

Skulle någon wilja läsa de twenne sidsa
orden: werddu him, och öfversätta den raden:
mig skydde häanden! af Engelska ordet to wård,
på Swenska wårda, wakta, så har jag der-
wid ej annat att påminna, än att jag ej fun-
nit him betydta häand.

I anledning af denna Öfversättning, må
tillåtas att anföra följande historiska uppgifter,
hörande till de gamles Dryckes-seder:

I. Wid de Gamles Dryckes-gillen woro fle-
ra lagar eller bruk att iakftaga, såsom t. ex. att
dricka Einmenning, då enhwar af mansönet skul-
le tömma sitt Horn, dock tillåts stundom taga
en hjälpare; uti Twimenning drucko en karl
och en qwinna parwis af ett gemensamt horn;
uti Hwerfingsdryckia skulle hornet gå rundt om-
kring hela laget; wid Maaldryckia skulle hwar-
je karl dricka antingen ett fullt horn, el-
ler ock en wif andel deraf; Sweitardryckia
brukades då någon Wiking eller Hårforare, som
ankommit till något Landskap, wid anstälde
Gästabud lofwade att ej härja det samma;
wid hwilket tillfälle anföraren med des sällskap
drack wid ett ferskildt bord *); Witishorn töm-
des af den, som wid ett Gästabud, brutit mot

E

nä

*) Ynglinga-Saga, Cap. 18.

någon af dess Lagar eller sedwanor. Wid Eins menning och Maaldryckia war det ensamt tillätet mannfolken att tömma hornen, hvilka waneligen isfänktes af qwinnorne, hwarsföre de kales lades Mulselia (*), och härifrån härledes äfwen poetiska benämningen Hornslauf, det är Hornbåressta **). I Walhall hade Walskyrian slauf **) (d. å. en munter, leende flicka) den hedern att fylla Dryckeshornen åt Gudarne; äfwen twenne andra Walskyrior Hrist och Mist skulle i Walhall fylla Dryckeshornet åt Odin ***): förmodligen iakttoges samma bruk då de drucko Twimening och Hwerfingsdryckia, och kanske äfwen wid Sweitardryckia †).

2. Sedan Norrste Konungen Olof Kyrre i elfte seklet ändrat sin Hofhållning efter andra Hofs bruk, och bland annat låtit stensätta golfwen, inrätta skorstenar, bortbytt Dryckeshornen emot Wägare, samt tillsatt wissa Skutulsiwende (Mumstänkar) och Kiertisiwende, som höllo ljusen ††), så upphörde äfwen den förr brukliga seden at bera aul om eld och briceka ur Arinshorn †††). Dock bibehölls ännu bruket

(*) Eigiis Saga, Cap. 44, sid. 210.

*) Anstlinga-Saga, Cap. 14.

***) Ett ord beslagtadt med det Tyska lachen, se.

****) Grimnismål, vers 36.

†) Se här om vidare Antiquariske Annaler, sid. 312, 313.

††) Olof Kyrres Saga, Cap. 3.

†††) Wnglinga-Saga, Cap. 34.

ket af Dryckeshorn bland den förmdgnare All-
mogen och äfwen hos de förnämde, uti alla tre
de Nordiska Riken, kanste äfwen i Tyskland,
England och Frankrike, ända till ini fiorton-
de århundradet; att förtiga deras bruk uti wissa
Ordensällskaper intill wår tid, t. ex. det Sac-
chanaliska Brödralag, som Strasburgske Bisko-
pen Jean Mander Schedt Blankenheim
inrättade den 27 Maj 1586, under namn af
Confrairie de la Corne.*) m. fl.

3. Wid de Gamles Dryckesgillen, så wäl
Blotweitsla (Offerfester), som då de drucko Gu-
darnes Minni och Hjeltarnas Bragasull, war
det icke owanligt att de gjorde löften om nå-
gon wigtig och manlig gernings utfrände, hwil-
ka löften, som höllos ganska heliga och obrotts-
liga, kallades Heitstreinging; hwaraf så mångs-
E 2 fals

*) Det horn, som wid detta Brödralag nyttja-
des, flyttades år 1650 från sitt rätta ställe till
Saverne, å hwars Slott det ännu förwarades
år 1781. Det war ganska wäl beslagit med tren-
ne kopparringar, hwilka hade hwar sin latinska
Inskrift, nemligen den första ringen: India re-
mota cornu dedit, da Deus præsens præsidium
huc arci, tuoque favore cornu illius evehe.
Andra ringen: Reperi destitutum, reliqui mu-
nitum, maneat tibi tuta custodia; och å tredje
ringen denna vers: Non minor est virtus, quam
quærere parta tueri. Om detta Brödralag kan
widare läsas uti Esprit des Journaux 1781,
Fevrier, sid. 235 — 250.

falsdiga exempel träffas uti våra gamla Öst-
thiska Sagor och utländska Chronikor. Det är
denna sed, hwarpå nedersta raden å närvar-
rande Horn synes hafwa sitt afseende.

Att nu återkomma till de begge ofwan-
nämnde figurerna, Lejonet och Gripen, så tor-
de de till äfventyrs varit blotta sinnebilder af
mildhet, redlighet, klohet och tapperhet; dock
må man ej twifla att just dese figurer gifwit
anledning till den inuti hornet anbragta sam-
ningslösa Inskriften. Ehuru sjelfwa bokstäf-
verne å de twenne Tyska eller Engelske påskrif-
terna tybligen hänwisa till ett långt sednare
tidsvarf ån Dlof Skötkonungs, och nedflyttas
med säkerhet minst till trettonde eller kan hän-
da fjortonde århundradet; så är det ej ombiligt
att detta Dryckeshorn fått dese bilder till min-
nets bibehållande af twenne märkliga perioder
uti Swenska Häfderna: Konung Erik Segers
sälls bragder i Wikingatiden, som fordom be-
teknades med Gripar; samt Dlof Skötkonungs
utfärande af Swio-Östherne, wid Faderns se-
ger på Fyriswall, betecknad genom Lejonet,
som omsammar Lindebarnet. Tid från tid har
denna mening genom minnesfelande berättelser
kunnat förleda till den inwändiga Inskriften.
Man kunde och falla på den tankan, att dese
figurer äro verkliga Sköldemärken, antingen
fbr

för någon Tysk eller Engelsk ätt, eller ock för någon Swensk af de mäktige Grip- eller Folkunge-Ätterne, som åt sig låtit förfärdiga detta Dryckeskårl uti England. Skulle gifningar äga rum, hwarmed man dock uti Historien bör vara högst nogräknad, så kunde äfwen förmodas, att det tillhört någon af den grenen utaf Folkungarne som förde en Grip i Skölden, af hwilken Stam Riks-Rådet Johan Bonobson lefde wid år 1330 *); dock brukade Abbliga Ätterne under Medeltiden att ofta ombyta wapenbilder, och mer än en Slägt nyttjade de här nämnde Figurer i sina wapen, så att man deraf swåriligen kan hämta något skäl. Lroligare synes, att det tillhört Konung Erik XIII, som uti sitt Sigill brukat just begge desse bilder uti twenne serskildta sköldar **). Således kunde wäl traditionen hafwa rätt deruti att detta Horn tillhört en Konung Erik, som äfwen kunde hafwa bortskänkt det åt någon af sina wänner.

TH — R.

*) Se Smea Rikes Råds-Längd af Uggla, 3 Afdelningen, sid. 25. N:o 190.

***) Beskrifwet uti Ledmans Beskrifning om Wobustån, sid. 232.

Den 3 Juni 1814.

Svarför wäl detta forl och denna iswer?
 Hwi tränges folket uti stadens port?
 Hwad är den glada vra, som det drifwer?
 Hwart här des wallfart? Till hwad lycklig ort? —
 Det wärens första prackt af träden rifwer,
 Med Nordens palm i hand det wandrar fort. —
 Hwem söken 3? Hwad namn hör jag här skalla?
 En far, en bror, en wån wi söke alla.

Kung CARL utur den höga borgen träder,
 Den gamle hjelten bñid af bragder, är,
 Nu lyckligast bland alla Swenska fäder.
 Han ropar rörd: Jag sielf till mötes går
 Den Son, den älskling, som min ålder glädet
 Och Skandiens förste Kronprins heta får.
 Hwar är min Son och Sweas? — Folkets skara
 „Med Dig i våra hjertan“ — tydes swara.

En fars, en Konungs glädje till att smaka
 Han drager ut, att se den han har får.
 Hwem följer honom ei? Hwem blir tillbaka?
 Den som han söker allas älskling är.
 Sj älbren will sin sista fröjd försaka.
 Se! Modren glad sitt barn på armen bär.
 Den unga Borgarn sig på häften swingar,
 Och wapnens klang nu glädjens budskap bringar.

En wänta allas blickar. Ja naturen
 Will klåda sig i hoppets drägt och ler,
 Liksom af menstans önskingar beswuren.
 Från himlen blidt ser aftonsolen ner.
 Man vinden uppå lätta wingar buren
 I tusen flaggors nickning hålsa ser,
 Och mindre rädd tycks Målarne stilla bölja
 Fly i de haf, som Swenska stränder stölja.

Vi sågo icke, men wårt hjerta kände
 Det ömma mötet, då i Faders arm
 Wår dyre Prins, så efterlångtad, kände,
 Då CARL stöt honom till en Faders barm:
 Då den wälsignelse Han rörd uppsände
 I tår förbytt på Hjeltens lock föll warm.
 O Prins! Uti den tår, som Du här känner,
 Wälsignade dig alla Swenske Männer.

Re'n genom stadens portar återswälla
 De skaror, som der nyss utgiutit sig.
 De hafwa honom sett, de tala alla
 Om hwad dem kårt har mött på deras stig.
 De, som än wäntande här trängas, falla
 Med blick och rösi, CARL JOHAN! endast Dig.
 Men hwilket sorl hörs till mitt bra flyta?
 Hwad glädjeröster lusten genombröta?

Han

Den 3 Juni 1814.

Han kommer, Han kommer,
 Fredsbristen, Håmnaren!
 Hjelten, Beskärnaren!
 Din Prins, Svea! kommer.
 Ur frigets faror
 Du har honom åter,
 Han ges Dig igen.
 Ur yrande skaror,
 Ur trångande hopar,
 Ur folkmångdens hwimmel
 Det tusensalbt ropar:
 Wi ha honom, himmel!
 Wi ha honom åter.
 Vår är Han igen.
 Tag vår tackfågelse
 Gud! — Din wålsignelse
 Gif honom!
 Blijf honom
 Skyddande när!
 Öfr honom fäll!
 Hell Frihetens wån!
 CARL JOHAN Hell!

Wib Hans siba, hwem är det jag ser? — —
 Det ges intet öga
 Som honom ei känner,
 Ja uti det öga
 Finns ett, som sticker

Med

Den 3 Juni 1814.

73

Med nåd sina blickar
Vå honom ner. —
Det är OSCAR.

Med ungdoms-förtjusning
Vi hållse Dig, ljusning
Af stundande dar!
Lysande stierna!
Fosterlandswänner
Dig skåda så gerna —
Hoppets blomma
Af tider, som komma!
Swenske männer
Dig skydda, Dig värna.
Hell Dig OSCAR!
Likna Din Far!

Det strömmande tåget hvalsås långsamt fort
Med måttiga böljor från ort till ort.
Kanonernas dunder stiger till sky
Att staden skålfver och wattnets bryn.
Hör! bergen och stränderna, hafwet och fälten
Swara och hålsa den kommande Hjelten.

Swad blänker der
Bland höjda gewår?
Det är Sweas Fana!
Den stridsfälla,
Den segerwana,

Swåns

Dwänners förfäran —
 Den utaf Iran
 Så ofta helsnta!
 Det wördade, heliga Swea Baner!
 Det sänkes ner.
 För Dig de det fälla
 Och böja till hälsning,
 O Prins! — Och med blottad
 Hieska, med måttad
 Ristlig blick på den älsföde Fanan,
 Du böjer Dig för Din Konungs Standar,
 Som på hjeltebanan
 Till folkslagens frälsning
 Framför Dig man bar —
 De hwirflande ropen
 Skalla ur hopen
 Från tusende munnar.
 Ja gläd Dig, o Folk!
 Hör! jag det förkunnar
 Hvad Sångmöti mig unnar
 Att utsäga — Skalden är Döenas tolt —
 Den stundar, den tid
 Af enig frid —
 Af wore den inne! —
 Då illwiljan, splitet,
 Det misledda nitet,
 Skall tyna af
 Uti bröders sinne,
 Då hatet skall dö

På Skandians S:
 Den glänsande dag,
 Då en Kung och en lag
 Och ett land och ett haf
 Skola med lifswande
 Sällhetsgiftwande
 Band hophålla
 De folk, hwilkas stilda,
 I twedragt spilda
 Krafter nu blott ses ofärd wälla.

Ne'n ilar han fram på segerbanan,
 Hjelten, som winner hjertan och land.
 Den trekrönta, helgade Fanan
 Han förer i mäktig hand.
 Till Frihetens ewiga wärd på siellen
 Han sätter den högt öfwer fredliga tiellen.
 Uti des skugga, i samdrägt trygga,
 Swear, Götter och Norrmän bygga.
 Omkring des spets
 Sin ewiga krets
 Carlwagnen leder.
 Och tro och seder
 Och kraft och heber
 Och Klippans murar och Nordens sjo
 Skola skydda och skärma den heliga S. —

Hwad rop af fröjd
 Skär nu mitt dra?
 Swad. syn är röjd? —

Af den wänliga mängd
 Bli'r wägen slängd
 För Hjelten. De röra
 Hans kläder, de föra
 Sin älskade Prins, som en wälkommen börda,
 Som deras fröjd knapt tillåter dem wörda,
 Mellan sig till sina Konungars stoft. —
 Sällsamma lott!
 Prins! äfwen det då tillhörde Ditt namn
 Att du gick ur Ditt folks i Din Konungs samn!

Främling! du mig frågar —
 Allt hwad man här wägar
 Ödr din blick till din förwänings stoff.
 Säg hwad du har sport?
 Hwad har Din undran gjort?
 En ädel Förste och ett lyttligt folk.

O Samfundskänsla! Glädjens rena källa!
 Hur själen höjes af din harmoni!
 När dina wägor omkring henne wälla
 Hur stoftets tränga band då lösta bli!
 Upphöjd på starka wingar will hon ställa
 Sin flygt till bättre rymder, glad och fri —
 När uti tusen bröst en känsla glöder,
 Då känner man att menskor äro bröder.

Ne'n sjunker aftonrodnans sista ljusning
 Och folket sprider sig hwar på sin ort.

Snart

Snart råder tyfnad. Blott en stilla susning,
 En dröm af glädje, swäfwar ännu fort.
 Utöfwer bbljan far med sjerran brusning
 En slägt lik minnet af den fröjd man sport.
 Ne'n nattens flör sig öfwer himlen breder,
 Och mensthan ser uti sitt hjerta neder.

O stjernor! Milda ljus uti det höga,
 Der man en hjertlig blick sig röja tror!
 Till eder glans upplyfter sig mitt öga,
 Min själ till Den, som öfwer stjernor bor.
 Allt hwad jag lider, hwad jag gör, är föga.
 Men mina böner eder jag förtror.
 Gif, Himmel! lycka dessa folk och länder!
 Det är den fromma bön jag rörd uppsänder.

Wäl war jag pröfwad utaf ödets lagar.
 Knappt wärer gräset på min faders graf.
 En wän, min wän och hans, i samma dagar
 Ett offer föll för samma öddens glas.
 Min moder gråter. — Uck! jag ofta klagar —
 Dock tackar jag, Natur! att du mig gaf
 Den gyllne lyrans språk och gaf ett hjerta
 Som äger tårar mer än för min smärta.

O Fosterland! O höga hjeltemminnen,
 Som för min själ, i glans gå upp och ner!
 Hur älskar jag ej er med alla sinnen!

Hur

Hur drages ej min hela håg till er!
Prakt, lycka, werldens lof, mitt lif — försvinn
nen!

Sag ej i eber mina Gudar fer.
Mitt land, mitt folk! — då lifwets strångar
brista,
För er, för er den suck, som blir min sista!

G — R.

Några ord om Gymnastik *).

Att Gymnastiken medverkar till den manliga karakterens utbildning hos ungdomen; att den underlättar en Nations militära daning, torde ej behöfwa bewis. Greker och Romare kände detta, och deras kraftfullaste Perioder woro, då Gymnastiken hos dem war i sin höjd. Wåra kraftige förfäder, Estherne, höllo ungdomen och i synnerhet Förstarnes barn till lika öfningar. Äfwen i vår förswagade tid finnas hos Allmogen, fastän blott här och der, några få lemningar af dessa härliga bruk. Tyftar och Danstar hafwa wäl på J. J. Rousseau's wirt omfattat Gymnastiken med nit, men om de än insett des rätta system, hafwa de dock twiswelskutan feltagit om sättet. Wiså bestånda lättare eller swårare öbreller äro icke tillräcklige för att uppnå Förfädrens kraft och Gymnastikens ändamål. En sann Gymnastisk utbildning måste rigtas lika mycket åt själens behof, som åt kroppens, liksom hwarje sann militä

*) Då Gymnastiken äger ett så wäsentligt insyttansde på den medborgarliga uppfostringen, hafwa Idunna utgifware ansett för sin pligt att meddela sina Landsmän en kort uppfattning af de begrepp, enligt hwilka den Gymnastiska undervisningen inom Fäderneslandet ledes af en Lärare, som derät egnat sin tid och sin verksamhet.

militärist förmåga ligger mindre i Gewärets
 rigtiga behandlande, än i individuens rådhighet
 och storhet i faran. Ju mera en yngling kan
 lära sig att handla genom egen förmåga, att
 uthärda kroppslig plåga, att underhålla en
 inre öfvertygelse om sin kraft öfver alla far
 nor, att handla i ögonblicket, men med lugn
 och utan öfverilning, — ju mera närmar han
 sig till mannen och till den sanna krigaren.
 Spartaner och Ödsker kände detta, och förstod
 do att i deras Gymnastik väcka mannakraften.
 Behöfver ej vår förswagade tid hvad de behöfve
 de? Behöfwa vi ej män, då mäsor ej finnas?
 — Deras affigter böra vi ej misskänna, fastän
 vårt tidevarf fordrar blidare medel att upp
 nå dem. Genom afswerlande rörelser i lodrätta
 vågräta eller rundade ställningar, med änters
 linor, häsp plankor, änterstänger, slingerstegar m.
 m. förberedas Ynglingar, till att utan minsta
 fara sedermera uthärda den wida mera ansträng
 gande kampen. Genom precipitanta öfningar
 tvingas de att i ögonblicket kunna handla.
 Genom Gymnastiska lekar väckas de till liflige
 het och munterhet, och de lära sig konsten att
 midt under de största mödor wara glada och
 rådige; en konst, som oftast ensamt förmått
 rädda en krigares mod och helsa.

Vid en Gymnastisk inrättning, under en
 omtänksam Lärare kan ej minsta wada upps
 kom

komma. Äfwen för dem, som hafwa Brä-
skador eller andra kroppsliga bräckligheter, fin-
nas Gymnastiska öfningar, att nyttja utan
all fara.

Till Utgifwarne af *Eduna*,
om den af Hr Friedrich Mühs sednäst
kungjorda Skrift angående Isländ-
ska Skaldekonstens Ursprung.

Es ist die nächste Absicht dieser Blät-
ter, das Publicum von einer literarischen
Unverschämtheit zu unterrichten, die gewiß
selten ihres Gleichen gefunden hat.

Fr. Mühs.

Mina Herrar!

Eder nitälstan för vår Nordiska fornforskning,
har gifwit mig anledning att meddela några
anmärkingar wid en i Tyssland öfwer detta
ämne nyligen utkommen Ströskrift.

Denna skrift har till titel: Ueber den
Ursprung der Isländischen Poesie
aus der Angelsächsischen. Nebst ver-
mischten Bemerkungen über die Nor-
dischen Dichtkunst und Mythologie.
Ein Nothwendige Nachtrag zu seinen
neuesten Untersuchungen, von Fr.
Mühs. 1813, 48 sid. Octav. För historien
om denna uppsats, är nödigt nämna, att be-
sagde Herr Mühs år 1812 utgaf en Tyss öf-
wersättning från Professor Nyerups Daniska
bearbetning af den Prosaiska Eddan, framför
hvilken han införde en lång afhandling, der
icke allenast Schibzers och Adelungs Hypothes
om

om den Nordiska och Isländska kulturens främmande ursprung, utan äfwen den Skandiska Mythologien och Poesien härleddes från Angelsakserne. Detta arbete, hwilket Herr Rüh's tillegnat Herrar Nyerup, Wallmark och Ewers (förmodligen för att genom denna sin ådagalagde förbindelse med en Dansk, en Swenskt och en Nytt författare wäcka behöflig fördom om djup och widsträckt bekantskap med de Nordiska Häfderne) blef i Heidelberger Jahrbüchern, 1812 Oct. sid. 961 f. f., i Leipziger, 1812 Nov. sid. 2289 och i Jenaer Literatur-Zeitung, 1813 Jan. sid. 169 f. f. recenseradt med den tuktande strånghet, som det förtjenar. Det är här äfwer som nämde Rüh's i ofwanangifna blad sig beklagar. Jag har icke haft tillfälle att se bemäldte granskningar; men äfwen om jag wilde antaga att Herr Rüh's träffat sanningen, då han tillskrifwer bröderne Grimm alla tre dessa Recensioner, wäcker någon misstanka, huruvida han redligt anförd sina motståndares ord, af den omständighet, att inwändningar utrenne serskildta Recensioner kastas om hwarandra, och att några af de anförda anmärkningarne låta besynnerliga, om man föreställer sig, att de leda sitt ursprung från dem, som så mästertligen tolkat de Danska Kämpawisorna, och författat den ypperliga jemförelsen mellan den Forn = Tyska och Forn = Nordiska

Stalbefonsten. I alla fall blir likväl den Rühsska Boken, med hwilken wi ensamt hafwe att göra, ett sållsamt foster af djerf okunnighet. Under mitt försök att ådagalägga detta, torde jag äfwen komma att understålla läsarens ompröfwande, huruwida åtskilliga af Recensenternes yttranden, enligt hwad Hr Rühss föregifwit, håra något spår „af en grof och obegriplig okunnighet; den nedrigaste och fräckaste förfälskning af andras uppgifter; den ömkligaste förwridning i slutsatsers uppgörande; det öwärdigaste orddrytteri och skitner, och ändteligen det uppenbaraste wanwett.“

De af mina läsare, som icke kända den Kongl. Preussiska Professorn Hr Friedrich Rühss, låra förmodligen fråga, hwarigenom han wisat sig berättigad att så tilltala män, hwilkas stora egenheter och genialiska stärligheter, så inom, som utom deras fädernesland, wunnit ett rättwist loford? De låra fråga, hwarigenom Hr Rühss bewisat sig vara laga Doctore öfwer Nordiskt Litteratur och Isländskt Poesi? Derpå kan jag endast swara, att han författat tråkiga Unterhaltungen für Freunde altdeutscher und altnordischer Geschichte und Literatur, Berlin 1803 *), att han tid efter annan

*) Då denna bok redan länge varit nedfördad i djupet af glömskans Ginnungagap, will jag, emedan den i det följande på ett par ställen måste återopas, här om densamma lemna några underrättelser. Den

nan utgifwit wisa reban wid sin fbdelse för:
gättna tolkningar af några nyare Swenska
Skrifter, att han sammansatt en torftig para:
phras öfwer Lagerbrings Swenska Historia,
och att han hoppsidat en ofullständig Beskrif:
ning om Finnland. — J. Grimm hade således
twifwelsutan rätt i sitt påstående: att den för:
näma, säkra, och afgörande ton, som Herr
N i h s antager wid beswarandet af frågor,
som ligga helt och hållet utom hans krets, in:
galunda är honom tillständig.

Dot — till saken. Affigten med förewa:
rande Skrift är att ännu widare styrka den sat:
sen, att de arma Skandinaverne, råare än
Mexikanerne (sid 34^{*)}), icke kunnat hafwa nå:
gon

innehåller, utom Företalet, 1) Det Harde.
2) Ueber die alten Deutschen und ihre Religion.
3) Ueber die Authenticität der Isländischen Sa:
gen. 4) Ueber die Nordische Poesie, och 5) Der
Kampf der Götter. Det första och det sista
stycket äro bundne och skola båda innehålla Satir:
iska utfall mot iswern för det Antiquariska Stu:
dium. Såsom karakteristiskt må nämnas, att
författaren i det första stycket bland annat äfwen
will födeljliga Tyskarnes håg att förswara sin
sjelfständighet mot Frankrikes anrusande Horder.

*) En annan tolkning ger oss Kaniken Adam från
Brehmen i sin Beskrifning om Sverige, förswen:
stad af J. Fr. Weringkiöld, Stockholm, 1718, sid.
21, då han beskriwer Upsala kyrka. „Thetta sol:
sket (Swenskarne) hafwer en härlig kyrka, som

gon ursprunglig kultur, hvarken språk, Gudaslära eller Poesi, utan att deras lefnadsfätt och föreställningar woro ungefär sådana, som de nuwarande Grönländares och Karaibers (sid 35). Då nu Herr Rühls wäl utan fråga måste räknas bland de sämsta (för att af min aktningewärda wän Rast låna ett träsfande uttryck) "af Adelungs Eftersnackere, der ikke fortjene at nævnes, da de ere for ubetydelige til at anses af Nordboerne", kunde det tyckas att nyssnämde hans orimliga påstående föga wore wärdigt en wederslägning. Jag skulle också icke hafwa derpå förslösat tid, om icke, till blygd för vår Literatur, det fordom hos oss funnits och kanske här och der ännu torde finnas så kallade lärda, hwilka bekant eller bekänna sig till slika irrmeningar. Efter detta företal må jag anföra några bewis, att Herr Rühls sich nicht entblödet über Dinge zu sprechen, wovon er nichts versteht (sid. 4).

En hufwudsats, hwilken Herr Rühls redan genom bokens Titel (i det han tillier Jesländsk Poesi från Nordisk Skaldekonst) angifwer och sedan på twänne ställen (sid. 25

och
 „Upsala kallad, och ligger icke långt ifrån Sigetuna, eller Birka: Utj thenna fyrkian, som är hel biverdragen med guld, dyrkar och tillbeder folket tre Afgudars bilder“ o. s. w.

och 32) lösligen widrör, är, att Isländiskan war betydligt olika och åtskild från den äfsta Norröna tunga, som talades i Norrige, Sverige och Danmark, och att denna Isländska riktade sig med Angel-saxiskan, under det att Nordiska språket förblef omedelbart gränsande till det Neder-Tyska, hvarjemte anmärkes att „Platt-Tyskan i sin äldre form står lika så nära till Isländiskan, som Danskkan (sid. 43).“ Sålsheten af detta föregifvande har redan Rask med sin wantliga grundlighet bewisat i företalet till sin Besledning till det Isländske Sprog (XVI — XXXI), dit jag i allmänhet hänwisar läsaren.

Att twärtom Isländska, Swenska och Danskkan förblefwo samma språk, under det att Engelskan eller Angel-Saxiskan ansågs som en främmande mundart, faller hvarje förståndig mentiska i bgonen, då han låser dessa ord i Erfdabalkr af den gamla Isländska lagbofen Gragas: Norrænicr menn ok Danskir ok Sænskir eigu her arf at taka . . . enn at frændsemi af öllum ödrum tungum enn danskri tungu skal eingi madr her arf taka nema fadir; och straxt derefter: Nu andast enskir menn her, edr thei menn er menn kunnu eigi her mali edr tungur vid, ok er eigi skylt at lata arf theiira utganga. (Se företalet till Rask's Besledning.) Här åtskiljas ju tydligen och uttryckligen dessa språk?

språk? Den som finner å andra sidan mera likhet mellan Norråna tunga och Alfmars Plattyska Roman Reineke Bos, än mellan Norråna tunga och den på högtyska författade Lied Der Niebelungen, t. ex., den har alldrig sett hwarken den ena eller den andra. På såväl, som jag för min del ej kan inse, synes Hr Rühb hafwa skilt Neder-Tyska Språket från det Platt-Tyska (sid. 43), hvilka benämningar hittills varit wexelwis brukade om det språk, som talas på höggra Elbestanden, och som genom Slavernes inslytningar förlorat mycket af Tyska tungomålets ursprungliga likhet med det Nordiska. Dock wi behöfwe ej gå så långt efter bewis. Gottländningarne lefde i fornda dagar i närmaste gemenskap med de Platt-Tyska handelsstäderna. I Gottländska Dialekten skulle man derföre förmoda den närmaste likhet med Platt-Tyskan; och likwäl woro dessa språk så wäsentligt olika, att för de med Wisbyboerne handlande Hanseaters beqwämlighet Wisby-Stadsrätten och Gottlands-Lagen på Platt-Tyska måste öfversättas. Det torde således wara Herr Friedrich Rühb ensamt förbehållet att räkna Skandiskan zu den niedern germanischen Zweig.

Men någon torde förmena att, om äfwen Isländska och Norråna äro samma språk, så äro båda uppkomna såsom en Dialekt af Angels-

gel-Sachsiskan. Detta påstående tillhör det mig nu att undersöka. — Herr N. h. s. anför en mängd ord, som äro lika i Angel-Sachsiskan och Isländiskan, och detta kunne wi så mycket lättare medgifwa honom, som denna omständighet för hans sats intet bewisar. Englands bebyggare woro efter femte århundradet från Tyskland utvandrade Saxare, och, som bekant är, hörde Teutonerna och Skanderne till samma folkstam, och talade med hwarandra ursprungligen nära beslägtade språk *). Men af alla Teutoner hade Skanderne, enligt hvad alla de sednares häfder intyga, just de närmaste och mångfaldigaste förbindelser med Saxarne, hwilka också icke allenast med sina öfriga Tyska landsmän, dyrkade den allmänna Germaniska Wodan, utan äfwen den för Skanderne mera individuellt bestämde Odin **). Då det nu

är

*) Såsom bewisande exempel må anföras några ord ur den förmodeligen i tolfte århundradet af Eilhart von Hoberger författade Tyska Riddare-Romanen Tristan: Gamen (Gamman) Benigere (benägen) Swestirbarn (Systerbarn, Cousiner) Spranete (Sprang) Orlog (Orlog) Bequam (Beqwäm) Brne (Fria) Gruswellig (Gruswellig) Graft (Gräft) o. s. w. Se Leipziger Literatur-Zeitung 1812.

**) Detta bewises af den frågformel, som i de till Christna Låran nyomwända Tyskarnes första Religionsböcker förekommer: Entfagest du den Wodan und den Sachien Odin? — Se Fr. Schlegels

är bewisadt, att ett så nära band förenade
 Sarare och Stander, är det helt naturligt att
 båda dessa folkslags språk skulle äga ganska måns-
 ga och ganska betydliga öfverensstämmelser.
 Förmodligen will icke ens Herr Nöhs neka,
 att Sararne till Britanniska ön öfverförde sitt
 tungomål. Att det der mycket uppblandades
 genom omgånge med öns gamla inbyggare,
 med Pictar, Skottar och Romare, må medgif-
 was, men troligen bortnöttes icke fullkomligen
 dess ursprungliga form och wäsende. Och om
 än detta skulle hafwa stedd, drogo de Nordiska
 Wikingarne försorg om, under deras tåta lands-
 gångar på ön, dels i wänligt, dels i fiendtligt
 affeende, att språket underhöll sin Nordiska art,
 helst sedan de segrande Danstarnes mellan år
 900 och 1100 innehade stora wälben på ön. Det
 är dersöre ganska sannolikt, som den lärde Hie-
 kesius antager, att en stor del af de likheter,
 som finnas mellan Engländernes och Norr-
 männens språk och Poetiska former antogo de
 förra af dessa sina besegrare, heldst som ett un-
 derkufswadt folkslag skall vara kommet till en
 owanligt högare grad af kultur för att blifwa
 sina besegrares lärare, och icke twärtom. —
 Men likheten mellan den gamla Engelskan och
 Norrånna må vara uppkommen när som helst,
 war

war denna, såsom nyss nämbes, dock icke så stor, att en Engländer (Enskir mann) kunde anses äga landsmansrätt på Island. Den, som detta ändå icke öfvertygar, må lägga en Angel-Saxisk skrift bredvid en Isländsk, och sedan döma om de båda språken äro hwarandra stort likare, än modern Engelska är lik modern Swenska.

För att sätta Läsaren i tillfälle att härom sjelf öfvertyga sig, will jag anföra brytan af den anteckning, som Hertig Aelfred egenhändig inskrifwit i den dyrbara Codex Aureus af de fyra Evangelisterna, hwilken å Stockholmska Kgl. Bibliotheket förwaras. Ic Aelfred Aldormon and Werburg minge fera, begetan thas bec at hæthnu herge mid uncre clænefeo that thonne was mid clare golde and that wit deodan for godes lusan and for uncre saule thearf, m. m. Annars hwad ett rätt folk snarast lånar af ett mera bildadt, är bokstäfwerne form; men är det dock någon likhet mellan Anglo-Saxisk och Isländsk skrift? Jag har i åtta år haft under min wård Isländska Handskrifter af olika ålder; och kan på hedersord försäkra, att i intet af dessa finnes minsta likhet med picturen i öfwanämde inskrift.

Men Herr Rûhs will, att om icke hela Isländskan, åtminstone större delen af språket, rent af är lånad från Angel-Saxiskan. J
fig

fig sielf är detta föregifwande nog orimligt; ty Skanderne, som gifwo Island folk och språk, skulle wäl, innan de blefwo bekante med Englands inbyggare, hafwa talat med hwarandra, och huru skulle de det kunnat, utan ett eget språk? Herr Nûhs måste derföre bewisa sitt föregifwande, och dertill wäljer han en egen utwäg. Han uppställer nemligen (sid. 17) den satsen: Wi finne hos de sednare (Islandarne) en mängd af ord och ordformer, som fdr de andra Nordiska Dialekterna äro främmande, derfdre måste man sluta att de hafwa lånat dem från Angelsaxerne, eller att de af desse äro införde i språket. Således skall ett ord, som felas i dotterspråken, dymedelt bewisa att detta ord också ursprungligen felats i mödernes språket, twärtemot den gamla af så långlig och mångfaldig erfarenhet bestyrkta regeln

Multa renascentur, quæ jam cecidere; cadentque
 Quæ nunc sunt in honore vocabula, si uolet
 usus.

För att styrka denna sin sats, anförde Herr Nûhs, redan i Inledningen till sin Edda, en lista på några ord, som skulle vara att finna endast i Angel-Sachsiskan och Isländiskan, men ej i de yngre Nordiska språken, och hwilka ord derföre skulle vara lånta ur det förenämde in i det andra. Dessa ord undersökte E. W. Grimm, och yrkade, att detta föregifwande,

de, om det än något kunde bewisa för den uppgifna förslagsmeningen, i sig sjelf icke håller stånd. Mot denna anmärkning will Herr Nohs i närvarande skrift wäria sig, och under detta försök yppar han att han till bewisets utförande instränker sig blott och bart till den moderna, af Franska och Tyska inblandningar uppkomna Swenskan; men icke ens anar tillwarelsen af de mera äkta Nordiska Dialekterna, Norriska och Färbiska, eller vårt äldre språk, sådant det i våra landskapslagar, och namneligen i de båda äldsta, i Dalelagen och Westgöthalagen bewaras. Dessa hans inwändningar skola wi nedanföre stärkåda, för att närmare låra känna vår författares kunskap om det språk (nemligen den i vår tid brukliga Swenskan), till hwilket han alltiemt wädjar. Men sedan han sjelf börtat twisla om en del af de ord, han först anført, skulle uthårda en strängare pröfning, uppräknar han (sid. 22 — 24) 52 andra ord, med hwilka han hoppas sig kunna winna en fullkomlig seger. Att han på denna trumf sätter hela sin lycka i närvarande spel, synes af dessa trofsta uttryck: „ich halte die Herren Brüder (Grimm) beim Wort, sie mir in den übrigen Nordischen Dialekten bestimmt nachzuweisen.“ Wi få wäl se huru mycket på detta utslag är att lita.

Först må jag anmärka, att några ord alldeles

deles falla bort, emedan de äro falskt tollade. Så är förhållandet med Brumi, eller Brimi, hvilket ord Herr N. H. S. gifwer med Feuer, men som egentligen är ett särskildt namn. för Ymer, ur hvars kropp Dvergarne danades (Woluspa Str. 9. Jbuna, Tredje Häftet sid. 52). Det är mig wäl ej obekant att Gdransson öfversatt det med eld, men denna förklaring låter swärligen bewisa sig. I sammansättningen betyder ordet: Swall, Haf, såsom Brimdyr, Skerp. — Klefva öfversattes med Sammer, men dess egentliga betydelse är en trång och smal öppning, hwadan Kläfwa, klesfa del i wårt nu brukliga språk, af klyfwa, klyfwa, sönderdela, och sedan ett stalp, ett smalt bråddjup mellan två klyftor *). Regin, Rönig, ehuru ordet är ett plural, och dess betydelse: makter, krafter (Se Woluspa, Str. 6 och 12); hvilket kan hända ännu qwarleswer i wårt: Regent, regering. Roten till ordet Regin är twiswelsutan Ragna, himmel, såsom

sym

*) Så fallas ett högt stalpigat berg i Misterhults Socken af Calmar Län, öfwer hvilket den allmänna, fast endast för ridande brukbara byvägen fordom gått, Ridarekles. På denna grund hafwa äfwen Wahlekleswen (sammandraget af Wäldemarskleswen) i Westergöthland (Se Thoms bres till Pector Luth) och Klefwa Koppargruswa i Småland fått sin benämning.

Symbolen af den Högsta Makt. — Simbl, Gelas, Gasmal. Sådant betecknar detta ord, endast i afledt Rhetoriskt bruk, såsom det hela för des del, ty des ursprungliga bemärkelse är Simbla, en art Högstidsbröd, och kallas Gudarne Simbl Samir, emedan de äta af samma Simbla, samma Brödfäta.

Andra af de ord Herr Rühz uppräknat, hafwa sina gifna och bestända Zsländska stamord, hvarföre de ombiligen kunna vara lånade från ett annat språk, såsom Aedra, räddhåga, af aedra, förnamare, sibrre, högre; den, man med wärdnad bemöter. — Dolg (egenteligen Dolgr), som i Zsländskan icke betyder kamp (hwilket Herr Rühz uppgifwit), utan fiende, af Dolgur, Dolk. — Flein (Bursspieß) af Fleja, kasta i wärdret, hisa. — Hland, af Hlana, wätstas, upptina. — Knörr, Skepp, i afledt bemärkelse från des ursprungliga, som är Brösthwalf. — La ett förändradt ord, i stället för det ursprungliga hlæ, som också betyder haf; t. ex. hlæs meyar, hafwets jungfrur, d. ä. wägorne. — Orrost af Rost, strid, buller, deraf äfwen Rostuleikr, strid. — Wam och Wan, fel, (af Wana, förminsta) som ännu lefwer i våra ord wanför, wanfelig, wänmåftig, äfwen som i Norrmännens Wanmänni, swag, ufel. Äfwen har man i Norrskan ännu ordet Wam, som enligt Hallager, betyder kroppstada. —

Vigtas, spåman, af Vit, snille, klofhet, kun-
skap o. s. w.

Af de öfriga låta de fleste ännu i de Nors-
diska språken, såsom qwarleswande antingen i
ursprunglig eller afledd bemärkelse, uppvisa sig.
Så betyder Baugi, Baugr, ännu i Swens-
kan Ring, Båge. — Bleckia, blefa (ej för-
mörka), förswaga i allmänhet: t. ex. Bleckir-
sionir, förswagar synen. Ek breyti, breuta,
Färdiska, jag bryter, Swenska. — Böl i Dan-
skan Bål, t. ex. Bålmdrkt. Äfwen i afledd
bemärkelse hos oss Bål, Bålb, till betecknande
af något owantligt. Hit hör äfwen Swenska
substantivet Bål, hwaraf Bålby, Bålwerk äro
sammansättningar. — Fetla bibehåller ännu i
Sweriges Norrlandska orter bemärkelsen af
Gehäng. — Fia leswer ännu i det Swenska och
Danska Fiende. — Firar, egenteligen Fyrar,
ännu på Danska Fyr, ung karl. — Flug på
Swenska flygt, stamordet: flyga. — Fold
förefommer i Gottlandslagen, Part. 4. Cap.
2 såsom Ful, d. å. fält. I Öddra landska-
perna utmärker Fäll än i dag en stängsel för
boskap. — Greip ännu i Sverige Gripnäswe,
i Norrige Grip och Grepe, en hand full. —
Gremia, gråma, grämelse. — Grenia gråns-
ja, fråna. — Gumi qwarleswer ännu i
Brudgumme. — Holld, huld. — Magia,
deraf på Swenska: matt, förmåga. — Nith,
stam

stamord till vårt Niding. Styr, i gamla Swenskan Styriold. Undern (undorn) ännu ett allmänt ord, med sin gamla bemärkelse i hela Norrland, o. s. w. Hur många ord återstå nu för Herr Nåhs såsom lån af Angel = Sachsiskan? Möjlignis torde större delen af de ännu återstående äfwen bortfalla för en nogare undersökning i våra landskapsdialekter. Jag har blott nämnt dem, som utan eftersökning fallit mig i minnet.

Af det redan anförda lärer en hwar sinna att den kunskap Herr Nåhs äger om Swenskan och de Nordiska språken är af en egen art. Man skall dock så ännu flera bewis derpå, när jag nu går att undersöka vår författares förhvar för sina uppgifter mot E. W. Grimm. Sid. 5. „vermuthlich meint Hr Grimm Båla, denn ein Wort Bålla giebt es nicht.“ Bålla finns dock werkeligen i Swenskan, och betyder fasta Båll. S. f. Luka är stamord till Lykill, som Herr Nåhs öfversätter med Nyckel, fastän det blott betyder Klinka, Haspe. — Sid. 7. „Unserm alten Magen entspricht im Schwed. Måg, Schwager, Verwandter.“ Måg svarar mot Tyskarnes Schwiegersohn. Den gifning Herr Nåhs i anledning häraf uppställer, att Swenska ordet Måg på Danska bör betä Mave (Mage) är måsterlig. S. f. vill Hr Nåhs på en gång med en egen art af lärdom och spelande quic-
 S bet

het så sin Recensent ur fältet, emedan denna
 vågat säga att Nagli betyder nyckel. Herr
 Nûhs tolkar ordet med Spil, och så är des
 nuvarande bemärkelse. Men att det fordom
 haft en serstild mening wisa des derivater,
 Nûgel i Danskän, och Nyckel på Swenska.
 Orsaken är, att de gamles Nyckel war en stor
 spil, som inträddes genom ett hål på dörren
 för att aflösta lyktiln, eller klinkan. I de af-
 lägsnare landsorterne leswer ännu detta bruk
 i de fattigarens kojor. — Sid. 8. Se fi ist gar
 kein Schwed. Wort. Men det är ren Sæ-
 ländska, som ses af 43:dje Strof. af Solarliod,
 enligt den Schröderfska Codex. Ordet är stams-
 ord till säfwa och säfliq. S. s. will
 Herr Nûhs med sin wanliga grundlighet be-
 wisa att Snotur, eller ett dyligt ord, icke bruk-
 kas i Småland. Han förebrår sina Recensens-
 ter att de hämtat hela sin lärdom från Thre,
 och Nassen, under det han sielf icke har
 andra källor, och känner icke ens Berelii In-
 dex. Men här will han wara lärbare än Thre,
 som säger i sitt Glossarium att ett motswar-
 rande ord till Snotur, leswer i Småländskän.
 Äfwen den lärdom, hwarmed Hr Nûhs här
 melat lysa, har han dock, fast negativt, häm-
 tat ur sielfwa Thre. Han påstår nemligen
 att ett mot Snotur swarande ord ej finnes i
 Småländskän, emedan det icke af Thre i des
 Dialektlexicon upptages. Härwid kan wäl in-
 gen

gen afhålla sig från löje, som wet, att *Zhres* Dialekt-Lexicon alldeles icke är ett fulländadt arbete, utan blott ett utkast, hwars ofullständighet *Zhre* sjelf insåg och medgaf. Här om kan ingen twekan uppkomma hos dem, som nyttjat det, eller blott sett *Hofs* Ordbok för *Westgöthiskan*, hwilken är ungefär dubbelt ritare än den *Zhresta*, som dock skulle omfatta alla våra Provincialdialekter. Herr *Rüh*s gjorde derför icke illa, om han skaffade sig ett interfolieradt exemplar af *Zhres* bok, och der så som tillägg instref det Smäländska ordet *Snuts* fager, wacker, med wacker anlete begäfwad, af *Snut*, snyte, näsa. Äfwen i *Daniskan* betyder *snut*, wacker. Se *Holbergs* *Hans* *Franzen*. — *Thengil* (sid. 9) har werkeligen en *Isländsk* rot. Det kommer af *Thegen*, collectivnamnet för *Sweriges* frie män, t. ex. ok hela *Thegen* widhiado. — Samma förhållande är med ordet *Thylr* (s. s.) som, oaktadt Hr *Rüh*s bestämmt dertill nekar, kommer af det *Isländska* *Thylia*, hwilket utan gensägelse betyder tala. Till bewis will jag anföra 18:de *Strofen* af *Hawamal*, der man läser: *Thylk* han um eda thrumr, aftenen talade han eller satt han trummen, twst. Ordets rot är *Thula*, tal, språk. Huru föga giltig man bör anse vår författares förklaring af *Odins* tillnamn *Thundr* genom det *Angel-Sachsiska* *Thunder*, *Asta*, *Åbnjes* deraf,

deraf, att Odin aldrig föreställdes som Duns
der eller Iffegud, en ära, som uteslutande til-
lägges Nuta-Thor. Författarens snillrika in-
fall om Odin, als der Zunder der Welt
und der Schöpfung må man lemna ordet
till hans egen ägonfågnad. Förklaring af or-
det Nifelheim torde bäst ske utan att med Hr
Råhs derwid tillita Angel-Sachsisstan. Detta
ord, af samma ursprung som Nessölr, betyder
sannolikt Niphilims (knäslarne, de affallnes),
hemvist. Niphilim (1 Mose B. Cap 4. 4 Mose
B. 13: 34.) kommer af Ebreissta Radix naphal,
han har affallit. — Att Grimms öfversätt-
ning af Orlog med die Urgetze der Nornen,
i trots af Hr Råhs's jämmersfulla utrop, ei
är så oäfwen, ses af ordets bruk i Wölu Spá
21:sta Strof.

Þær lag logdo

Þær lif kuro

Alda börnom

Órlög at segja.

Och i någon afledd mening, strof. 17:

Fundo a landi

Litt megandi

Ask ok Emblo

Órlöglaufa.

Grind öfversätter Hr Råhs fib. 13 med
Schlagbaum (i sin Edda med Hecke).
Det är märkligt att en man, som berömmet
fig

fig af att hafwa rest i Sverige (sid. 8) icke wet att Grind, hwad dock hans skjutsbonde så ofta för honom brynnat, betyder ett slags i gallerform bildad port. Denne man öfversätter Swenska böcker!! —

Vi hafwe således sett att det är slätt bewändt med wår författares grunder mot Jæsländska språkets ursprunglighet. Det bör också wara klart att en nation, som hade ett så widsträckt och genomtänkt Mythologiskt system, som Skanderne, icke kunnat wara utan ett originalspråk. Dock, det är sant, werkligheten af ett Nordiskt Gudasytem motsäges afwen af Herr Rûhs; allt är blott en usel dikt af syftlösa Munkar. Han nekar wäl (sid. 41) att detta är bestämdt hans mening; men för att wisa huru fåfängt han söker urskulda sig, wilje wi sammansälla ett litet urwal af hans wisshetsläror. Sid. 35 heter det: Jæsländarnes Mythiska berättelser, bewisa intet för folktron, emedan de äro författade af Christine i senare tider. Sid. 31 nekas att någon af Eddorne, hwarken den Rhytmiska eller Profaiska, uppkommit före det 12:te eller 13:de århundradet. Sid. 11, har han welat wisa, att de Mythologiska namnen Nornor, Mimer, m. fl. äro illa förfalskade lån från de Christna Angel-Sachserne, och i sina Unterhaltungen sid. 128 säger han: Fablerna i Edda äro icke från

från Norden, utan äro länta af Greker och Romare, ja äfwen från Christendomen. Det blir således derwid att Hr Rûhs Adagalägger ett lika högt begrepp om de annars så mycket skändade Munkars, och deras lärjungars lärdom och snille, i det att han tillskrifwer dem uppfinningen af Asalåran, som Harbouin, då denne tillade dem hopfläkningen af de Romerska Klasikerne. Båda satsarne hwila säkerligen på lika fasta grunder. Till bewis för denna sin mening, yttrar vår författare (sid. 32): „das innere Norwegen, das nördliche und westliche Schweden ist eben so isolirt und von fremden Einmischungen weit reiner geblieben, als Island, und hier ist jede Spur der Tradition, jedes Denkmahl, jede Poesische Erinnerung umgekommen.“ Och denne man skrifwer Swenska Historien! Han, som icke wet, att man i Upsala ännu bewarar en gammal skadab träbild af Guden Thor, och att ända intill några dagar, man i Gamla-Upsala kyrka på väggen sett en teckning af Thor, Odin och Frigga; som är okunnig om, att ässa ännu i Sverige fallas Thordbn, att minst fyra dagar i veckan med sina namn bewara minnet af fordna Gudomligheter, nemligen Tyr, Odin, Thor och Freyr; och att den Swenska folkwidspelsen ännu så nära wid det gamla Hedniska Gudasystemet sammanhänger; som icke erfarit hwilken

ten mängd af älderdomsminnen, ättestupor,
 grafhöggar och grifturnor finnas öfverallt i
 hela den Skandiska Norden, och som under
 läsningen af våra häfder, icke sådt på en mängd
 af benämningar och titlar, hvilka rakt föra
 tillbaka till denna Hedniska forntid. Alla dessa
 sanningar äro allmänt bekanta; men för att
 öka bewisen för tillwarelse af Asadyrkan i Nor-
 den, torde jag få nämna en omständighet, som
 ehuru ännu mindre allmänt känd, dock grun-
 das på de säkraste witsord; den nemligen, att
 i de aflägsnaste winklur af Dalarne, folket ur
 de lägre klasserne, ännu i hemlighet wisar för
 de gamle Nordiska Gudarne ett slags öfwer-
 troist dyrkan, som för skyddande hus- och släkt-
 helgon. Jag är nyfiken att förnimma, om Hr
 Rüh s efter dessa obestridliga sanningar ännu
 framgent står wid sitt påstående, „att Isländar-
 nes Mythiska berättelser ingen ting bewisa, emes-
 dan de af Christne äro hopdigtade och emedan
 det med öwidersägliga skäl låter sig bestyrka, att
 de på det måst fria sätt utbildat det enkla Frödet,
 och hafwa riktat det med alldeles främman-
 de ämnen.“ Han låter oss icke söka dessa öwe-
 dersägliga bewis, utan uppställer sjelf ett så-
 dant (sid. 35). Då detta bewis är af en så
 otroligt märkwärdig art, måste jag förbehålla
 mig att få med författarens egna ord anför-
 det. Se här: „Eggert Nassen — — ihelt in
 se

seiner Reise durch Island, 1, 14, (einem Werke, das treffliche Nachrichten über die Art enthält, wie die Sagen entstanden sind, und entstehende Geschichte mit. Einer der armseligsten Bettler Islands soll die Freya zur Gemahlin haben und sich vom Odin überdies eine Belohnung ausbitten; er verlangt seinen mitgebrachten Kasten voll Butter; als er in Hildalardal erwacht, erblickt er sich wieder in seiner alten Lage, traurig kuckt er nach seinem Kasten, und — o Freude! — er ist ganz mit sehr saurer und kräftiger alter Butter angefüllt.“ Huru skall man föreställa sig tillståndet i det hufvud, som i en sådan eländig rbra om Freya, Liggare, Odin och surt smör vill finna säkra underrättelser huru Sagorne, och hela Islandska Mythologien uppkommit? Endast ett sådant snille kan vilja bewisa, att Swenska folkets bildning står ungefär på samma grad, som Karabernas (sid. 35), förmedelst den nyheten, att Wädersolar i Westergöthland kallas Solwargar *) eller, som i de redan åberopade Underhållningen (sid. 131 — 144), bewisa Asaldrans oanvändbarhet för Poetisk behandling dermed, att Baggesen och Pram skrifwit ett par

*) Ett föregifwande, som saknar all grund. Ordet Solwarg förekommer endast i ett gammalt Ordspråk: grina som en Solwarg.

par dåliga Skaldestycken, der denna blifwit använd *)).

Man återstår den Isländska Skaldekonsten, hwilken äfwen angifwes såsom ett Hårminnigskållån från Angel-Sachsiskan. Naturligtwis frågar man härwid efter de Angel-Sachsiska mönstret, hwilka de Skandiska Skalderne efterbildat, och då måste åter (sid. 31) den redan i Untertältungen sid. 107 åberopade redlige Munten Eadmon framrycka, hwilken lefde i 7:de seklet och paraphraserade Bibeln. En Christen Skald skulle således gifwa förebilder till Hedniska Qwäden! Och dessa Hedniska Qwäden, hwilkas ochristna karakter så omistänneligen faller i ågonen, skulle af Christna blifwit ihopsatte! För att öfwertrygas om orimligheten af detta påstående behöfdes wäl annars, icke annat än att breda wid hwarandra lägga ett Hedniskt och ett Isländskt Christligt Qwåde, t. ex. Wölu Spå och Hawamal wid sidan af Sölar Liöd och Lilliam. Att icke öfwerföras genom tydligheten af dessa skäl,

*) Jag måste dock bekänna, att jag känner dessa begge Skaldestycken, Digtkonstens Oprindelse, och Starkodder endast genom Herr Rühss recension, och hans witsord är ej tillförlitligt. Dock nämde Poemer må wara bestafsade huru som helst, är den omtvistade saken dock för oss Swenskar satt utom all fråga, genom några af vår egen Skaldekonsts produkter.

skäl, bertill fördras sådana natursgåfvor, som Skaparen i sin wrede tilldelat Herr Friedrich N á h s, bertill med tillstrufwade af en misbruktad Abdelungist Språk- och Håfd-kritik. Af de skäl, på hwilka hans sistnämde hypothes uppbygges, är det ett af de förnämsta, att Consonantrimmet (Alliterationen) skall finnas såsom stående form i Angel-Sachsiska Poesien, hwarföre det derifrån måste genom härledning wara inkommet i det Isländska Skaldespråket. Wi stole se till, huru det förhåller sig med den Angel-Sachsiska Alliterationen. Ett prof ur ett Qwäde af bemäldte G ä d m o n sielß, affskrifwet ur Hicke s i i Thesaurus, Tom. II sid. 287, är följande:

Nu scyllun hergan
 Hefaen ricas uard
 Metudaes mæcti
 End his mod gidanc
 Uerc uuldur fadur
 Sue he uundra gihuaes
 Eci drichtin
 Ora stelidæ m. m.

Allt förhållandet är sådant i alla Angel-Sachsiska Qwäden, hwilka twärtemot det ursprungliga bruket i den Skandiska Poesien, utan Strof-Afdelningar förtäpna, kan inhämtas ur alla de Poemer, som Hicke sius anför. En hwar, som har bron att höra och ögon att se, må

må nu döma, om i dessa övåden finnes minsta spår till alliteration såsom gifwen bestämd form. Etola dessa Engelska Poemer hafwa någon af lägsen likhet med de Isländskas Technik, så är det snarare en swag skymt af de senare afsonerande vocalrimmen, hwaraf man lätt kunde falla på den tankan att Herr Rûhs icke ens wet skillnaden emellan alliteration och Affsonans, och wist icke heller skillnaden mellan Fornyrdalag och Drottmælt. Sfwer denna förmodan har Herr Rûhs sjelf gifwit klara bewis genom twänne Bilagor. Det ena står att läsa i hans Unterhaltungen, sid. 120, der han rör om hwarandra Consonantz och Vocalsrim, och uppställer ett Schema för den Nordiska Verskonsten, så öfwer all höfwa verhördt att jag trotsar hwem som heldst att realisera det i praktiken. Det andra läses i den skrift, som egenteligen är ämnet för vår närwarande undersökning, der han sid. 39 berättar, att redan sjelfwa Bragi diktade Drottmælt, och Åberopar Heims Kringla, Ynglinga Sagan, Cap. 5, Köpenhamnska Upplagan sid. 9, Stockholmska Upplagan sid. 6. Detta är åter en sak, hwarom blotta ögat kan döma, och jag will anföra första Strofen:

Gefion dro fra Gylfa
Glöd djupröduls audla

Sua

Sua at af renni röknum

Rauk danmarkar auka. m. m.

Stena Fornyrdalag! Och den will yttra sig öfwer Skandiff Poesi, som ej en gång för vår stila des twänne förnämsta och allmänaste werkarter från hwarandra!

Doç för att återwända till vår författares Hypothes, så will han bewisa, att Isländarne länt denna Alliteration (hwarom han har så rena begrepp) från Angel = Sachsen, dermed, att man hwarfen i Norrige, Danmark eller Ewerige finner några allittererade qwäden. Suru skulle der några sådana kunna finnas, då wi från den tiden, då öfwer Norden talades samma språk, icke hafwe några andra Skaldiffa fornlemningar, än dem oss Isländarne bewisat? Sedan ur det allmänna Afmålet utwecklade sig ferskilda språk för de trenne rikena fingo dessa språk en från det ursprungliga afwiskande genijs, och med detsamma, naturligtwis afwen en afwiskande werkonst *). Widare skall

fatsen
*) Här och der finner man doç åtskilliga, fastän dunkla spår efter den gamla formen. Jag will icke som bewis här för åberopa, att hos alla våra Skalder finnas werker, som, fastän omedwetet, alliterera, utan endast påminna om våra gamla Ordspåk, af hvilka flera genom denna egenhet utmärkas. Jag åtnöjer mig att som exempel anförå ett allmänt bekant:

Med stryf och stränga straff man onda Barn förwärrat.

fatsen deraf styrkas, att de äldsta förhandwara
 rande Isländska Handskrifter dock icke äro äldre
 än från tolfte eller trettonde århundradet. För
 det första, huru låter sig detta bewisa? Har Herr
 Rüh s själf sett och med Bibliografisk kritik
 undersökt alla Isländska Handskrifter? Men, om
 wi äfwen antage detta föregifwande, hwad följer
 deraf? Huru många Handskrifter gifwas wäl,
 som äro äldre än tolfte århundradet? Som be-
 kant är, går ålbert på flere Codices efter åtskillige
 Grekiska och Latinska författare ej öfwer denna
 tiden; men få wi deraf neka urskrifternes
 äkthet?

Wäl återstår ännu en mängd de äldras
 widunderligaste hypoteser och påståenden i dessa
 af Hr Rüh s tungjorde 48 sidor; men de förtjena
 icke hwarken att upptagas eller wedersläggas.
 För sällsamhetens skull will jag blott till slut
 anföra ett bewis, att Herr Rüh s, utom mycket
 annat, icke förstår sitt eget språk. Följande
 de ställe finner wår man alldeles obegripligt,
 och ogenomträngeligen dunkelt: (Se sid. 45) „der
 Werth des angezeigten Buchs (Edda af Rüh s)
 kann kürzlich so characterisirt werden; nochmals
 wiederholte von Schöbzer und Abdelung ausge-
 gangene Einwürfe gegen Alter und Nechtheit
 der Nordischen Mythologie, hergenommen von
 der vermeinten Rohheit eines edlen Volks, das
 erst seit dem Christenthum zu Verstand gekom-
 men

men seyn soll, vorgetragen ohne Ergründung der Sache, aber in entscheidenden Worten, ausgeziert mit der Angel, Sächsischen unsinnigen Hypothese, und parodirt in der hinzugegebenen Uebersetzung eines unergründlichen Buchs." —
 Jag wåbjar till alla dem bland mina landsmän, som läst Tyfka ungefår ett halft år, om ej denna mening, utom det träffande i saken, år i anseende till framställningen en af de allra draklaraste och lättbegripligaste?

Man tror jag mig hafwa, påtagligt nog, bewisat, att Herr Nùhs hwarken förstår Elementerne af Nordist Skaldekonst eller Historia, hwarken Isländska, Swenska eller Tyfka.

Stockholm den 5 Mars 1814.

L. HAMMARSKÖLD.

Tankar om sättet att uppsöka och värda
 de Fäderneslandets Fornlemningar.

För att kunna utforska sättet till Sveriges Antiquiteters värd och bewarande från förstöring, synes det nödigt att först känna de åtgärder, som i framsarna tider för detta ändamål blifwit widtagne.

Allt forðne Regenter utsändt lärde män till Fornlemningars uppsökande, och utgifwit befallningar om deras aflemnande till allmänna förvaringsrum, har icke varit sällsynt; men någon försattning, som skyddade de oflyttbara och sådana minnesmärken, som dels tillhörde enskilda, dels icke böra från sina ursprungliga rum bortföras, läser knappt finnas äldre, än den af 28 Nov. 1666. Kongl. Brefwet till Gouverneurer, Landshöfdingar, Ärke-Biskoppen, Biskoppar och Super-Intendenter af den 18 Dec. 1666, jemte Riksdagsbeslutet 1668, innehålla alla bewis om denna Regerings omsorg för fornlemningars uppsökande och värd.

I sednare tider har så wäl Kongl. Maj:tt 1735 förordnat om historiska och antiquariska Handlingars angifwande, som Cantzli-Collegium genom sina bref af den 10 October 1749 och 13 Maj 1760 begärt af Consistorier och Prästerskap estersyn i kyrkorne och estersfrågan
 hos

hos enskildte om Handlingar till allmänna samslingar, samt förteckning och beskrifning på antiquiteter; hwilket äfwen lærer förut stedt för de förklaringar, som woro ämnade att biskopas Grefwe Dahlbergs Sveciæ . Werk; dock hafwa de af Konung Carl . Xl:s minnerådets Regering widtagne kraftfullare anstalter under sista århundradet icke blifwit upplifwade.

West af alla hafwa sepulchräle och kyrkornas monumenter fordom varit tagne under hägn, hwarom så wäl förstånde Kongl. Placet och Bref, som Cantzli-Collegii Bref af den 23 Juli 1753, jemte Kyrko-ordningen och flera författningar bära vittne.

Alla dessa författningar hysa dock i sig sjelfwa orsaken till deras urakflåtande och otillräcklighet, emedan de snarare äro förmaningar, än lagar, hwilkas nödwändiga egenheter: straff för öfwerträdelsen och tillsyn af bestämde ämbetsmän öfwer eftersefnaden, de sakna.

I. Kyrko-Antiquiteter, såsom Skrudar, målningar, bilder, klenodier, färl, redskap, klockor, Skrifna och tryckta böcker och handlingar, med hwad mera, som i egenkap af kyrkans egendom der bdr finnas, eller handtefwis förwaras, skulle tyckas vara tillräckligt skyddade genom förra författningar om inventering från och till Pastorer. Erfarenheten lærer icke
des

deß mindre huru lösligt dessa inventeringar för
 sig gå, och att nästan under hvarje Pastors
 tjenstetid något undankommer, utan att ersätt-
 ning utkräfwes, eller, om den uttages, kan er-
 sätta den förlorade, ofta i sitt slag ensamma
 antiquiteten. Det värsta ossick härmed, är dock
 utan twiswel det, som stundom fördrwas på en
 till ombyggnad eller reparation dömd kyrkas
 märkwärdigheter, då icke blott hwad som egent-
 ligen tillhör kyrkan och församlingen, utan äf-
 wen enskildas sifstelser, minneswårdar, graf-
 war, och allt, hwarigenom förra slägter welat
 bewara sitt minne, på mångfaldigt sätt fins
 gras och förstöras.

Till hämmande häraf, och med förutsättan-
 de att blifwande försättningar utstakade betydliga-
 re böcker och skadeersättningar för alla öfwerträ-
 delse af de mått och steg, som kunna tagas för att
 bewara olika slags fornlemningar, synes det war-
 ra nödigt, att upplifwa förbudet mot förwarandet
 i Prästegården, och utlånandet till enskilda af kyr-
 koböckerne och alla öfrige documenter, de undan-
 tagne, som Pastor till dagligt bruk nödwändigt
 behöfde, äfvensom af kyrkans gamla permes-
 bref, tryckta böcker, kungörelser och förordnin-
 gar, hwilka twenne sistnämde slags handlin-
 gar flerstädes äro i en förfärlig oordning;
 och skulle Biskoppens tillstånd sökas om någon
 enskild wille, för samlingars skull låna något

5

af

af de förra. Äfwen borde Prästerkapet tillhållas att för efterwerldens upplysning fullgöra sin gamla skyldighet att i kyrkoboken uppteckna sådana, orien i synnerhet rörande handlingar, som i tidens allmänna handlingar icke få något rum.

Att föryttra gamla skrudar, bilder, kärl, redskaper o. s. w., hvilka försälde inbringa föga penningar, men wärdade alltid lemna efterkommande en äffäblig upplysning om tidens konst och bruk, äfwen om de ej äga ett omedelbart historiskt wärde, synes böra förbjudas, och deras noga förwärande samt antecknande i nedannämde inventarium påbjudas.

Beträffande gull, silfwer, koppar, malm och måfingsklenodier och kärl, genom ålder eller i annat afseende märkwärdige, hvilka antingen af nötning eller andra omständigheter kräde ny uppsättning, den kyrkoförfogaren icke alltid kunde bestrida utan det gamla omarbetande eller försäljande, borde, innan sådant singe företagas, en noggrann afritning och beskrifning öfwer form, inskrifter, gifware m. m. insändas till det Ämbetswerk, som öfwer antiquiteterna äger högsta wärd och åt det eller Kronan hembjudas, då bewiset, att hon dessa saker ej funne wärda inlösa, först tillåt omarbetning eller försäljning, och borde wid inventeringen fordras såsom nödwändig verification

tion wid dylika sakers främwaro. På samma sätt kunde förhållas med klosterne, hwilka, ehuru blott en eller annan kunde förtjena att för besynnerlig ålderdom eller inskrift förwaras, dock härigenom bleswe beskrisne. Wid nämnde afritningar kunde Prästerkapet tillita någon af kunnigare Landtmätare, hwilka wanligen teckna nog för detta behof, om ej någon skickligare i orten finnes.

Målningars afyttrande från kyrkorne är långesedan förbudet; det sker ändock, och wisar behöfwet af höga bötter och noggrann estersyn. Sammalt mynt, som med häfwarne och wid offren, i mängd insamlas och alltid nu försäljes till Guldsmeder och Kopparslagare, borde, om ej styckewis, dock genom collectiv anmälan i tidningarne hembiudas samlare, och inom en wif tid derefter icke åt andra få försäljas.

Wid den inventering, som kyrkolagen bjuder hållas wid Pastors ödd af esterträdaren, torde wara att anmärka, det den, på närwarande sätt verkställd, wäl kan upptäcka skadan men icke förekomma den: att mellantiderne ofta blifwa omåttligt långa; att då Prästerne sielfwa hafwa denna befattning, har det blifwit en ständspligt att häruti icke wara sträng, och att Socknens fullmäktige af afening för en alliden lärarens öfrige förtjenster ofta öfwerse de genom hans förwällande inträffade förskrin-

gringar, hvilka de desutom ej förstå att värdes-
 ra. Väst wore kanske således, att låta invente-
 ringen på bestämda tider, till exempel hwart
 tionde år, oberäknadt tillträdes-Inventering, öf-
 wer hela Stiftet förättas, wid Lands- och Stads-
 kyrkorne genom af Consistorium utsedd utsök-
 nes Präst och af Landshöfdingen tillsförordnad
 kunnig utsöknes Stånds-person, eller Domaren
 i orten, jemte en af Församlingen wald fulls-
 måttig. Wid Domkyrkorne deremot, der nu
 årligen inventering bdr hållas, torde gdra till-
 fyllest att upplifwa författningen derom, jemte
 tillägg om Landshöfdingens eller hans tillsför-
 ordnades närvaro. Uti en sådan uppteckning
 borde icke blott allt hwad kyrkan såsom sin egen-
 dom besitter, upptagas och beskriwas, utan äf-
 wen hennes beskaffenhet till form, byggnads-
 tid, bildhuggare s wert, innanrede, målningar,
 de henne tillhöriga documenter, inskrifter, re-
 liquier efter hednist och catholst Gudstienst, o.
 s. w., äfwen som enskildes egendom och stiftelser,
 till exempel grafwar och grafhor, grafwårdar,
 epitaphier, baner, sorgfanor, wapen och rust-
 ningar, Run- och Liffstenar m. m., på det
 nogaste angifwas både till ställe och beskaffen-
 het, såsom oc donationerna till underhåll af
 dyligt eller till andra ändamål. Wid Lands-
 Cantzliet och Domcapitlet borde dubletter af
 denna uppteckning förwaras. Besunnes sedan
 fista

fista inventering något förkommet eller stadadt, borde inventeringsmännen det wid actens beswerständande serstildt tillkännagifwa, hwar på tilltal och Pastors samt Kyrkwardars, Föreständares och Syslomåns owillkorliga ansvarighet följde. Denna eller någon dylik strängare anstalt är högt påkallad af nödwändigheten, då Biskoppsvisitationerne mestadels sällan förefalla, och då i kyrkorne finnas flere redan nämde märkwärdigheter, hwilka, enär de ej egentligen tillhöra dem eller församlingarne, och deras målsmän således förr eller senare förswinna, naturligen stå under werldsliga matens uppsigt, och af den böra skyddas för en rubbning eller ett förfall, hwarom erfarenhetsbewis icke saknas.

Sedan Kroppens helsa blifwit andans fördraget, hafwa bruk och lagar att ej mera begrafs wa de döde i kyrkorne, warit hwarandra följaktige. Med en opinion, som förklarar upprättandet af en minneswård för ett wanpassadt skryt, hafwa de täflat att från dessa rum uttränga allt menskligt intresse. Fångt söker man nalkas Gudomligheten utan medlare; i ett tempel, som hyser stoffet af män, stora genom bragders, smillets, eller årans glans, afkningswårda genom dygder, lifwas åtrån och beundran för det höga; och i ett rum, der man omgifwes af konstens werk och allt hwad
man

man ägt dyrbart af efterbömen, af wänner och slägt, måste begäret till det goda vara äfwen så stort, som andakten. Tidens lynne uttrycker äfwen häruti sitt förbrakt för dessa mellankänkar; will oförkäckt skåda det högsta, och det oundvikliga straffet af tomhet och nedslagenhet utesblifwer ej. Wåra nya kyrkor bära wittne här om; deras nakenhet nedtrycker sinnet. Skulle bruket äfwen tillåta uppresandet af ett monument, hwem wille wäl dermed pryda ett ställe, der dess ägare ej hwilar; och huru många äga wäl förmåga att föranskalta en sådan wård, som kunde på en kyrkogård trofsa wäderlezens förskreller och wederbbrandes nitålskan att också berifrån wid minsta förwändning bortröddja densamma? Det torde derföre icke vara olämpligt, att tillstånd till begrafsningar i kyrkor åter bleswe lemnadt; och om den författning widtoges, att grafwarne måste vara hwälfda och att en wiß penningesumma eller ränta till deras och minneswårdars underhåll lemnades åt kyrkocassan, återwunno kyrkorne sin, prakt, andakten, understödd af yttre försmål, sitt lif, och helsen bewarades tillika. Men om äfwen denna önskan blir en af de uppfyllda, böre wi dock, genom skyddande af de grafwar och minneswårdar, som ett inifrånkt tänkesätt under namn af upplysning och smak ej ännu kunna nit förstå, affstudda och en hiffuus rättmätig

befolkning för barbari; ty hwilket folkslag, af
 hwad bildningsgrad som helst, har ej burit
 aftning för sina döda? Hos oss deremot är det
 icke nog, att på en kyrkogård oförmultnade lems
 mar af dygdig och lastbar, wån och fiende, för
 träffelig och usel, omrödras i en ohygglig bland
 ning, utan då en familjegraf förfaller eller står
 någons öga i wågen, raseras och igenfylls den,
 och då kyrkan ombygges eller repareras, skyn
 dar man att i ett tornrum eller en kyrkobod
 undankasta till nästa auction de gamla min
 nesmärkena, och använda i byggnaden hwad af
 dem dertill kan tjena. Till förekommande af
 denna försörelse, så mycket wårre, som den är
 allmän och kyrkorne hysa de mesta antiquiteter,
 torde först tjena hwad ofwan är föreslaget,
 att prydnader, grafwar, stenar, baner, m. m.
 upptagas och beskriwas uti inventarium och be
 sigtigas wid visitationerne: att Cantzli-Collegii
 bref af den 23 Juli 1753 om wisa grafwars
 tagande under det allmännas omwårdnad upp
 lifwas: att de grafwar och monumenter, till
 hwilka ägare eller deras ättlingar ännu fun
 nos, skulle af dem owillkorligen underhållas, med
 twångsrätt från kyrkans sida, som dertöre wid
 inventeringen borde påföras närmaste answo
 righeten: att de, som äga capital eller ränta,
 anslagne till underhåll, skulle lika owägerligen
 af kyrkan repareras, som och alla andra, hwars
 wid

wid ingen af förenämde omständigheter inträffar, emedan de dock lånda till kyrkans prydnad och församlingens heder.

Om till skyldigheten att begära ritning för nya kyrkor, fogades den, att söka tillstånd till de gamlas ombyggande, kunde derigenom mången byggnad, som för sin form eller fordnas bestämmeelse borde bibehållas, blifwa stonad; äfvensom wid betydligare reparationer, en dylik förfrågan kunde frälsta måstarewerk i architecturen från förstörelse, ypperlige antiquiteter från misödet att såsom målningarne i Gamla Upsala kyrka blifwa öfverstrukne, ryttbara werk i bildande konsterna från olyckan att blifwa målade och förgyllde, som alabasterfigurerna på Soopiska grafwården i Skara. Wid nödwändiga reparationer och nybyggnader borde wara owillkorligt gifwet, att alla monumenter återfattes på sitt gamla, eller på ett passande ställe i nya kyrkan: att alla tillbygda grafhor, så widt möjligheten medgaf, och hwilket äfwen ritningen borde utwisa, skulle intagas af nya muraren: att grafstenarne åter lades på för minsta nöfning utsatte rum: att deras samt i gränskaspet besintlige Run- och Bautastenars användande i murningen alldeles förbödes: att de i gamla kyrkan besintlige runstenar inpassades i ringmuren, så att all inskrift och ritning wore synlig, och borde wid nästa inventering efter stedd

Stedd kyrkobyggnad alla förut antecknade märksvärdigheter, kunna föremisas på anständiga ställen i nya kyrkan, eller åtminstone i des Sacristia.

2. En icke mindre förträffelig del af våra antiquiteter, och kanske den wigtigaste, så wäl för historien som för sitt inslytande på nationens lynne, utgöres af Folkets Poesi, Historia, Mytther, Fester och Naturphilosophi. Inför menniskor af känsla och förstånd behöfwes icke många ord här om. Man önskar äga ett listigt och uppväckt folk, men man utropar des stöna sånger såsom dumma slagdångor; man will att nationen skall nitiska för sitt land, sin ära och sin frihet, men des sagor och wisor om fordna Hjeltar och lysande bragder fördommas såsom osmakliga lögnery; man önskar sig ett fromt och dygbitigt folk, men man will att det utan medlare skall dyrka en idealist princip, som är på ett för des tanke och andakt oupphinnligt affstånd; och man förklarar för afguderitron på dessa wäsenden, som hämnande och belöande gå wid des sida och iakttaga des minsta handlingar; man will se sig omgifwen af ett gladt och förnöjdt slagte, men man förbjuder des lekar och högtider, i stället för att blott bewaka sedernas helgd; man hoppas att upplysa allmänheten och gbra den förståndig, men man utrotar det högsta förståndet

det och förklarar en upplysare forntids öfvertygelse om det finligas och öfversinligas ewiga harmoni och symbolik, hwilken den nedlagt i de betydningfullaste ceremonier och bruk, för skrot och widskepelse. Skulle härwid något tillgibras, wore upphäfwandet af de directa förbud mot wisa ofskadliga ceremonier, bruk och högtider allt hwad offenteliga makten kunde förefaga. De nästan ur bruk komna wisornes och sagornes uppläggande och allmångbrande wore af mycken nytta. Det öfriga wäntas af det uppvärande släktet.

3. Förefkommandet af Mynts och Medaljers uppsmältande, är utan twiswel det swåraste i hela detta ämne, då egennyttan, understödd af controllers ömsjälighet, hittills trotsat alla försök att rädda ens det gångbara silfvermyntet. Den enda sanna utvägen synes derföre wara, att uppmuntra någon enskild, att uppräta en ordentelig, genom råta kungörelser bekant och genom commissionärer utbredd handel med gamla mynt och skädepennningar, hwilka, då de af denne, som åter utsälde dem till samlare, betalades efter antiquariskt värde, skulle undanryttas handtwerkaren, som blott kan värdera efter skrot och korn. Skulle, hwad fruktansvärdt är, ett sådant dyrt förslag icke kunna uppehållas af vårt lands få samlare, och det wara besänkeligt att tillåta fri försäljning till utlän-

nins

ningen, kunde åtminstone för det Kongl. Cabinetet, de Academiska, Bankens samt Gymnasiernes Cabinetter, hvilka äga någon fond, genom förnyade anmaningar och utspredde ombud, anbud ske, att efter högre värde än mestallens, insäsa de piecer, som kunde dem fattas; ett sätt att samla, som snart skulle blifwa följdt af de enskilde och rädda många sebna stycken.

4. Med Böcker och Handskrifter drifwes äfwen ett stort ofog, då de fritt få maculeras i tryckbodar, till patroner, m. m.; det är wäl sannt att werlden härigenom rensas från mycket odugligt; men så länge wädelb, watten och mögel utöfwa sitt wälde, behöfwer man ej frukta att af böcker blifwa öfwerlastad; twärtom tillgriper framaren, hwilken fullkomligt kan begagna sig af tillverkad maculatur och misstryck från presarne, utan urwal äfwen det dugligaste; och sällsyntheten, ända till fullkomliga förswinnandet af en mängd nyttiga skrifter, häröflyter troligast härifrån. Ett behörigen widsträckt förbud, jemte förbrutne warans och böckernes anslående åt ållagaren, torde göra tillfyllest.

5. Minnesmärken af Run- och Wautastenar, ättehdgar, kummel, ristningar i berg och stenar, stensättningar, dyrhus, ruiner efter städer, slott, borgar,

gar, skansar, kloster, kyrkor och allt öfrigt dylikt, äfvensom märkvärdigheter af twetydigt ursprung, såsom sättegrutor, och wisåna naturföremål, såsom Offerkållor, Lunder m. m. blewo utan twifwel aldrabäst bewarade om de förklarades för ett regale, hwaraf nyttjanderätten, som wid somliga af de uppräknade kan finnas, och bestå i skog, gräs, bete o. s. w., borde wara jordägarens, men sjelfwa antiquiteten kronans, så att den aldrig utan med des tillstånd singe på något sätt antastas. Alla dylika föremål, som besinnas på Kronogrund, antingen wid Kungsgårdarne, Boställen, eller rent Krono, borde upptagas och beskriwas i de syner, som wid ombyte af Arrendatorer, Förlänings- och Donations-Innehafware samt Ambetsmän förrättas, och ansvarigheten för aflemmandet i samma stånd utfättas i boställes och husesynsordningen. Då Kronan redan under Konung Carl XI:s regering uttryckeligen tillerkännt sig uppsigten öfwer nyfnämde antiquiteter, äfwen de som finnas på Skattegrund, wore det ingen nyhet, om detta upplifwades, med de tillägg, som försäkrade en sådan författnings efterlesnad. Syntes likwål antiquiteternes offentliga förklarande för regale för mycket sidsra ägande rätten, wore det dock, då hwart och ett bud, hwaras öfwerträdelse icke följdes af något straff, eller icke beifras af någon

wis

wis åklagare, alltid är utan werkan, alldeles nödwändigt att lemna dem under något Ambetsmannas Samfunds uppsigt, hwilket för sitt besvär lönades med de utfallande böterna, om detta straff ansåges för det rätta. Till ett sådant uppdrag torde tjenligast kunna föreslås Jägeribetjeningen, som, då deras egen fördel wore härmed förknippad, snart skulle upphäwa det enda inkast af ofunnighet, man mot deras förordnande här till kunde göra, men som för öfrigt genom det ambulatoriska i deras egentliga tjänstebefattning, äga all läglighet att upptäcka och efterse antiquariska föremål. Skulle någon fornlemning wara en jordägare till hinder uti odling eller byggnad, borde det wara hans skyldighet att hos det Ambetswerk, som öfwer antiquiteterna äger högsta insendet, eller i brist deraf, hos Landshöfdingens, söka tillstånd att densamma borttaga, då minnesmärkets wigt och sökandens skäl kunde med billighet jemföras. På samma sätt borde förfaras då någon fornforskare wille öpnna kummel, åttehögar o. s. w., hwartill begifwanden borde åtföljas af wilkoret om ytans återskällande i sitt gamla skick.

6. Wisfa Byggnader, rum och platser, märkwärdige för uti och på dem stedd offentlige eller enskilde handlingar, eller för wiså personers wisselse derstädes, och som be-

hds

högsta serdeles wård och förbättringar, såsom Unions- Salen i Calmar, Ordnäs i Dalarne, Kloster rummen i Wadstena, huset öfwer Mora stenar, med mångfaldiga flera af dessa och andra slag, kunna wäl icke på någon annans än Kronans bekostnad underhållas; dock om de befinnas i något sådant Kronans hus eller på dylik des jord, som till Ambetsmän och Arrendatorer word upplätne, borde de, efter oswan uppgifne sätt, af dessa underhållas och i synerne upptagas.

7. Till förefommande af det så wanliga urattklårandet att anmäla och Kronan hembjuda Jorde fynd och Bot ten fynd, torde någon öfswers trädlig lag swärtligen kunna föressås. Knappt synes man kunna hoppas att närmare uppnå det föresatta ändamålet, än genom de år 1755 och 1807 i denna affigt utfärdade författningar (se det föregående sid. 25 och f.); om ej derigenom att Kronan utfäste sig, att wid inlösande af ett fynd betala detta ännu högre, än med den genom allmänna lagen bestämda åttondedel öfwer syndets wärde. På detta sätt torde bäst kunna hindras att fynden i löndom föröftras, ftingras och förstöras.

8. Wid förvaltningen af de Fornlemningar, böcker, handskrifter, m. m. som finnas i Kronans, offentliga stiftelse och enskildes samlingar, wore wisserligen

ligen mycket att påminna; det hufwudsakliga
 ste deraf är att, hwad Kronans och stiftelsers
 angår, katalogers utgifwande föranstaltades,
 inventeringarne verkställes, rum, fria från fult
 och dylika olägenheter, bereddes, utlåningar för-
 bödes, men begagnandet på stället lättades, och
 att waktmästares alltför fria och opålitliga hand-
 hafwande af samlingarne inkränktes. Enskildes
 förråd, hwilka genom brist på förnögenhet och fo-
 sterlandskärlet sällan komma till allmänt gagn, och
 som skingras af auctioner och okunnige arswin-
 gar, kunna wäl knappt bewaras, så länge in-
 tet serfildt samsund till antiquiteters wård sin-
 nes, som ägde medel att dem upphandla.

9. Till räddande af hela den stora och
 mångfaldiga klasß fornlemningar, som då de
 äro enskild egendom och i enskildes göms-
 mor förwaras, hwarken kunna ställas under
 någon uppsigt, eller utan tillfällighet lära kän-
 nas, bestående af böcker, handskrifter, mynt och
 medaljer, fynd ur ättehögar, runstafwar, rust-
 ningar, wapen, målningar, bilder, färl, red-
 skaper, sigiller, konstarbeten, smycken, med otal-
 ga flera, gifwes troligen icke mera än en ut-
 wäg: återupprättandet af ett förenadt Anti-
 quitets-Archiv och Collegium, som wor-
 re försedt så wäl med tillräckligt antal löfne
 ledamöter, som en större årlig inkomst, både
 till ledamöternes egna arbetens och diplomatae-
 riers,

riers, manuscripters o. s. w. uppläggande, forns
 lemningars inköp och aftecknande, resors an-
 ställande m. m. Huru oberäkneligt stora för-
 delar ett sådant verk skulle medföra, och huru
 många af oswan föreslagne medel då bleswo
 öfverskådliga eller af detta ämbetsmannas Sams-
 fund bättre skulle kunna handhafwas och utför-
 ras, är alltför tydligt för att behöfwa bemsas.
 Det är ensamt tillräckligt att draga sig till
 minnes, hwad det fordna Antiquitets-Collegium
 uträttat; hwilka omvärderliga statter, nu fördes
 lade på Riks-Archivet, Kongl. Bibliotheket och
 Witterhets-Academien, det samlat, och hwilka
 förträffliga verk des ledampter utarbetat. Den
 orsak, som föränledde slappheten och slutliga
 upphörande af denna inrättning: Perioden af
 en falsk smak, som förklarade all grundlig lära-
 dom för gräl, lärar afwen så säkert i ingen
 framtid kunna åstadkomma en dylik bedröflig
 verkfan, som det är en angenäm wisshet att
 upplifwandet af denna inrättning nu är högt
 påfalladt af den återwaknande wetenenskapen. De
 swårigheter härwid möta, äro lättare att för-
 utse än häfwa; fondens anskaffande wore den
 största deribland; dock torde verkställbara för-
 slag, utan Statens alltför stora betungande, kunna
 na afwen dertill uppgifwas.

I d u n a.

Sierte Häftet.

STOCKHOLM, 1816.

Tryckt hos A. Gadelius.

Regerings-
Satan och Trumpetare-
Backen,
Huset N:o 2.

2000

1800

1800
1800
1800

In Tepe^{*)}.

Ἐνθα μὲν Αἴας κείρου ἀρήϊος.
Ὀμηρος.

Från gullwagnen löste nu Solen sitt spann
I rosenpalatset wid westliga hafwen,
Och nattliga blixten ur molnena brann;
Då wålnaden reste sig långsamt ur grafwen.
Kring midjan han gjordar sitt wålbiga swård,
Ut tåkniga fältet han rigtar sin färd:
Blå fladdrar på högarna lågan.

Då nalkas ett segel den bugtiga strand,
Det refwas, och wandrarne ankaret fällde;
De hunnit sitt mål, sitt fbrlofwade land,
Till frejdade wården sin kosa de ställde;
Men funno den bruten, och öppen des port,
Med wbrdnad de helsa den helgade ort,
Och stego så neder i högen.

Så lågt war förgångellens ödeliga hem,
Och qwalmiga lusten derinne förqwäfwde;
Eld

*) En resande Svensk har författat denna Sång då han den 26 Julii 1814 tillbragte natten i den Telamoniske Ujar's Grafhögd i Troaden. Denna Grafhögd kallas af Turkarne In Tépe Gheully (antrum collis stagnosi) emedan ett träff är närbeläget. Se Le Chevaliers resa till Troaden, utgifwen af Pens. Altenburg och Erfurt 1800, sid. 130.

Eld brann i hwar åder, eld brann i hwar lenti,
 Och tungt och försmågtande bröstet sig häfde.
 Så anfull och tyst hwarje pilgrim der satt,
 Och fällde en blick emot jorden så matt,
 Och tänkte på döden och grasven.

Allt trångre och trångre nu stös deras ring,
 De trodde sig se huru andarne simma
 Rundt ensliga rånade högen omkring,
 Och räkna med rysning hwar flyktande timma.
 Den nattliga lampan aftvnade ren,
 Mot svartnade hvalfvet desf darrande sten
 Så underbart mångdes med fluggor.

Då hördes den misfars ledarens röst,
 Lit Nestors, de häfwande ynglingar mana:
 „Högt klappar för åran och bygden ert bröst,
 „Upp hälsom wår hielte på fädernas wana!“
 Då tönde de brufwornas rodnande saft
 Att drotten, som fordom, med mod och med kraft,
 De Grefiska härarna förde.

Nu slofnade lampan; men månan rann opp;
 Och Skandians Skyddsgud steg ned från det höga;
 Han hjuber de glättiga drömmarnas tropp
 Med wallmo bestro hwarje slumrande öga:
 Dem följde de kommande åren i dans,
 Af ek de åt wandrarne rådde en trans,
 Och hwistade: gå den förtjena!

Men skuggornas rylliga timma nu slår.
 Ur högen steg Priam den ålderige hjälten;
 En ljungande här gick i Konungens spår:
 Af Hektor den först till Skamandriska fältten.
 En blift — och då resa sig Iliums torn
 Ur gruset, och ludrar och dömande horn
 Till strids-ifrån Pergama falla.

Wid stranden nu ordnas Achajernas här,
 Och tågar med segrarens lugn uti striden.
 Till höger Achill; Telamoniern der
 Till vänster; i midten den store Atriden.
 Så drabba de brynjade hjältna hop,
 Af hästarnas gnäggande, människans rop,
 Genfälla Iddiska bergen.

Nu rodnade öfsliga himmelens rand,
 Och månan med bleknade stjernorna flydde,
 Och skuggorna hastade hem till sitt land,
 Ej gafs dem att ståda den dagen som grydde.
 Den fista är Ajax och långsam hans gång,
 Den hatade hwilan är honom för lång;
 Han trånar till frigiffa lekar.

Förfärlig som Thor, då han Totarna slår,
 Och jorden hon skälfrer för wredgade Guden,
 War Telamons son, då från fältet han går.
 De sofwande wäckas af rykliga ljuden,
 Och darra wid skakade wapnas gny,
 Och basta ur graswen, men wäga ej fly;
 Ty hotande höjde han spjutet.

Att hålsa din flugga, de stormiga haf,
 Så talte de, plöjde wi, Gødthernas söner.
 Ej södra din frid, ej östära din graf
 Wi tänkte, men helga dig offer och böner.
 O war du öf huld, och i fädernas hygd
 Ett kummel wi resa din manliga dygd
 Till ära wid Yngwes och Adils.

Och hjälten då blickade bifall, och slog
 Tre gånger på skölden med rostade glafwen.
 På Karlarnas wagn nu åt norden han drog,
 Och öde och tom är den heliga grafwen.
 Och redan en sägen i Swithiod går:
 En steynad på Upsala högarna står
 Hwar natt wid Sanct Eriks baneret.

L — N.

Nordiska Halföns Förening.

Gi Swea och Nore i skändliga krig
 Sin fridlysta jord wilja härja.
 Wid Norrstiernans strålar försona de sig;
 På Tjellarne trohet de swäria.
 De wända så stolte sin bliä åt de haf,
 Som sköja den halfö, Försynen dem gaf
 Mot Jättarnes inbrott att wäria.

En Hjelte beskyddade Smithiods bygd,
 Kring werlden sitt rygte han stråkte;
 Och Nore, som pröfwat hans swärd och hans dygd,
 Ur drömmarnas yra han wäkte.
 Förtrofast blef Swefet af sanningens tolt,
 Och endragtten, nyssödd bland Skandiens folk,
 Skall wära från slägte till slägte.

Gi förfädrens skuggor wid nattstormens gny
 I Norden förtryck skola ana.
 Ty frejdadt är Manhem, och farorne fly
 Då CARLAR till härnader mana.
 Mot flenders skaror de tryggt kunna gå;
 Swad Swenskar och Norrmån förente förmä,
 Wäst röns på Walkyriornas bana.

— R —

Kämparne från Trondhem.

Udyl af F. B. DE LA MOTTE FOUQUE *).
(Öfversättning.)

Från en het, tilländakämpad strid
med grymma Mohrer, som med härsmakt wunnit
Siciliens fädna d,
red långsamt genom Lagerkronors flugga
Herr Thiodolf, en wäldig Norriges kämpe
på gråa Gångarn fram.

Han sökte Hafwets brädd och swala luftkrets,
af åtra att der friska opp sitt bröst,
och att på mörkblå floden, solbestrålad,
en Simmarlek utföra,

sjön lufwande, som fenderne nyf,
Då redan mellan smala stammar blänker
den blomsterklädda strand, den stolta flod.

En Normans-sång då ljuder i hans bra:
en kämpe wisar sig, som först beträdt
dne kuster, knappt ifrån sitt härskopp stigen,
och hwilar mot ett Grefiskt forntidstempels
kullfallna pelare. Så klang hans Sång:

„Då wid Nidaros der höllo de dans;

Stön Inga lilla bar grönan frans.

På denne huld föll Brudgummens blick,

Allt medan kring Laget Midhornet gick.

Men tyst och stilla satt mången Gäst;

En

*) Originalet är inföddt i Allgemeine Zeitschrift.
i Band. 1 S.

Enhvar wille hafwa sön Znga fast.
 I witen seglen så högt spändes opp;
 Till sjö med sön Znga skeppet lopp.
 Sön Znga for bort att på Island bo.
 Då fick ingen yngling i Trondheim ro.
 Wi füllde Skeppen med Kämpar och swärd;
 A ring hafwen i härnad sträcktes wår färd.
 Du Brudgum, fritt må du lyällig blifwa,
 Att böljorna blå wårt lif wi gifwa."

"Wid Gud! min Landsman, brast Herr Thio-
 dolf ut —

Så tungt ett Budskap eder Sång mig bringar!
 Har sig sön Znga lilla man utwalt?"

"Hwi söng jag annars — afbröt hemss den för-
 re, —

ett så bedröfligt qwäde för mig sjelf?

Den söna sliktan war min lefnads Ljus,
 då ännu Hoppet ej med ens mig swikit." —

"Wi bågge hade då,
 infaller Thiodolf, stiger af sin häst,
 och hos sin landsman sätter sig på gruset —

"Wi bågge hade då wäl kunnat hålla
 ett blodigt enwig. Nu det är förbi!
 ty släkt för Dig, som mig, är glädjens stierna.
 Hemwänder jag en gång

till Midaros, wid Gud, hur skall mitt Norrige
 mig synas dystert, grått, och enselikt
 i sina töckenstjor. Säg, hwem är
 Brudgummen?" — "Det den wise Fridleif är,
 som

som alla fånger wet och alla språk;
 på Island fierran han sin boning har." —
 Då suckar Thorleif, ser till Etna upp,
 och säger: "När det åter börjar rafa,
 hur det skall mana mig till Islands Hekla? —
 Osläglig är min harm
 att ej min goda klinga
 en Runstaf, full af idel wisdom är,
 då efter sådan blott skön Inga frågar." —
 "Så föll vår lott, medbroder, sad' den förre;
 och alltför sent är nu att kasta om;
 förty skön Inga lilla gjort sitt wal.
 Wi äro krigsmän, duga ej till annat."
 Ur buskarne då dammet steg till skyn —
 Daphnis och Korydon, och deras flickor
 och hjordar i förfarad hast åt stranden
 fly bort. Hwad är på färde — flygga Herdar? —
 Det Herre! emot denna trakt af ön
 Arabërne frambruta! — Brand och rof
 upplåga hotfullt, nalkas våra hyddor.
 Då tänds i Norriges Kämpar
 den fordna lust.

De betsla hästarna och springa upp,
 gällt sidtande i hornet — fogen skålfwer;
 och Saracen' försträcks,
 men herdefolket gläds — des hjordar hwila.

Om qvällen uppå denna samma dag
 än mången Mohr förnummit
 att en Isländare skön Inga fått.

Wid Carl Johan Adlercreutz's
Graf.

Han hwilar här — i denna Fuggas ro —
Hans lefnads ljusa dag är då förfliden!
För mddors wärf, för kraft, för guldren tro
Den tappreste bland tappra sann här friden.

Hit när ej afund, tablets röst är stum,
Det lilla hatets låga rop ej sårar.
Blott helga makter wårda detta rum,
Der tacksamheten offerar sina tårar.

För mig hwad war han? — intet — ei hans blif
Föll på min dunkla stig från Hjeltars banor,
Der Gudadsref mot farors storm han gick,
I glans af Åran och de Swenska Fanor.

Mitt Fosterland! — Du wet hwad han dig gaf;
Hwar Swenssk det wet, hwars bröst din eld för-
warat —

Hwi skulle jag ei blomsterströ Hans graf?
Han hwilar i den jord, som Han förswarat.

Wäl minnes jag i olycksbets tid
Då österns himmel blod och ljungeld täckte;
Der faran war, war Adlercreutz; derwid,
Och skölden emot Håriarns wigge sträckte.

Wäl minnes jag — Af, att jag minns den
dag! —

Då brödrabandet slets — då Swea blödde
I slostet dignad ner. — Då minnes jag,
Wälsignande, den hand, som Henne stödde.

Den staf Du då i namn af Fosterland
Tog — Adlercreutz! — Att för Desz skaror ila,
Du bar tills än Det kndts ett brödraband,
Då lade du den ner — och gief till hwila *)

O Nord! Du Hjeltars jord och Hjeltars grift!
Hur många Åblas stoft Ditt stöte gömmer!
En wård du är af swundna dars bedrift —
O att ditt folk sin åra aldrig glömmet.

Nej! — må i blodig strid en werld uppslå
Och skiftas till förtryckare och slafwar,
Och härjningssformen wåra skår fringgå —
Wi wilia wakta wåra faders grafwar. —

G — A.

Dlof

*) General = Adjutantsskafwen, som General Adlert-
creutz tog wid Regements = förändringen den 13
Mars 1809, fördes af denne Herre tills de båda
Skriftena blefwo förenade. Han öfwerlefde
ei länge denna stora händelse.

Olof Tryggvason *).

Många år re'n woro swundna
 sedan Wendens stränder sågo
 den förderfweliga sriben
 mellan Herstkarna i Norden —
 Danas, Sweas båda Furstar,
 och den tredje — Konung Olof
 Tryggves son, Hårfagers ättling.
 Sent går utur männers minne
 Hur försåkligt öfwerfallen
 sig den starke Hjelten wårjde
 lejonlikt i sista faran —
 Störte så med fulla wapen
 neder i det blåa djupet,
 och wardt aldrig sedt er mera.
 Klagan hörd fring Norges klippor
 Sällsamt gingo många sägner

Om

*) Med så förkortningar troget efter tillägget till Olof Tryggvasons Saga, Keenhjelms Edit. — Det namnfunniga slaget wid Swolder — sannolikt utanför Greifswald — emellan Daniske Konungen Swen Tweskägge, den Swenske Olof Stötkonung, Erik och Swen, Norriska fördrisna Jarlar å ena, och Olof Tryggvason å andra sidan, stod år 1000. Den Norriska Konungen blef läkad i förfat och hade minsta delen af sin styrka med i slaget. Ormen Långas kallades hans eget skepp, den tiden berömdt, såsom det största och kostbaraste man sett i Norden. Blott 32 år gammal war Olof, då slaget hölls.

Om den Djerfwes sista öden.
 Skalder söngo: land är öde
 frid och fågnad äro flydde,
 sedan konung Olof fallit *).

Då kom efter femti wintrar
 Gaute, en ung ädel Norrman,
 fjerran hän till Helga Landet,
 wille se de dyra orter,
 der Wår Frålsare har wandrat —
 Willsegången uti skogar
 fann han sista sig inwid stränder,
 der en flod dref strida böljor —
 kunde icke komma längre,
 och sönk ner på stranden, mattad,
 wäntande i ödemarken
 öfvergifwen liba ödden.
 Synes honom då i drömmen
 att en man till honom lände,
 sad: owarliga du öfwer,
 Kom, stätt upp, far öfwer floden!
 Wafnad lyder han — en farkost
 plörligt sägs för honom färdig;
 glad han winner andra stranden.

Der ett klostres dunkla spior
 sig utöfwer skogen höja.
 Närmre står en enslig boning,

och

*) Uttryck af Halfred Wandræda Skald. — Han söjde
 sig till ödden efter konungens fall.

Olof Tryggvason.

och en man derinne röjes
Enåbåd — ifrig uti bönen.
Wördig war han, än i åldern
stån — drog sida münkekläder.
Men, uppstånden från sin andakt,
då mor främlingen han skrider
mera lif en forntids kämpe
tycktes han, och Gaute nådde,
Enäppast till den Gamles arel.

Uti Nordens språk han frågar,
hvilken gästen mände vara,
sågnar honom wäl, och spbrjer
så om tidender från Norge
och hwad dagar Norrmån hafwa —
Serna tycktes han det höra.

„Olof Tryggvason en syster
hade — börjar silt den Gamle —

„Säg mig, lefwer än stön Astrid.“

Länge är hon död — war swaret,
så ock Tryggve, enda sonen
Konung Olofs. Han blef slagen

ännu ung i strid om riket —
Sorgligt blickade den Gamle.

„Hvilken är då Norges Konung?“
Magnus Gode han nu kallad.

„Säg mig ännu detta, främpling!“

„Hafwa Norrmån än i minne

„Olof Tryggvason?“ — Wäl heligt,
fäde Gaute, är hans minne,

i ty han det dyra forset
håide först i Norrsta landen.

„Säg mig detta än! Hwad mena

„Männer att af Dlof blifwit

„sedan Ormen långa wunnits?

Eade Gaute: Dlof gifning

hafwa hårom fleste männer.

Någre tro, att då han förte

sig i böljan hafwa wapnen

tyngt i djupet honom neber,

och han sålede fått sin bane.

Sådan mening är de mestes

En blek blirt af kämpawrede

for den Gamle öfwer bgat.

„Jæ — sad' han med stark stamma,

„har han uti bragd och idrott,

„warit den hwarför han kändes,

„om han så sig sielf fdrgjorde.

„Eller tror du ej att Dlof

„kunde dela hdga böljan,

„fastån tyngd af stöls och brynja?

„Kunde åfwen midt i wattnet

„flåda af dem, om han wille?

„Säg mig andra männers mening?

Andra mena, fortfor Gaute,

att han af Guds stora krafter

är upptagen ifrån jorden,

eller förb på andra ställen.

Sist han sågs af fina männer

stridande från steppets bakslam

Dlof Tryggvason.

lyftes han af livs om Tiddad." —
"Jefe är det troligt, Noorman!
"Ei så he'ig war Kung Dlof,
"att Guds krafter honom tagit
"leswande till himla-salar.
"Många synder hade Dlof.
"Såg ån andra mäppers mening!"
"Eist, sad' Gaute, tro och några
att han kluswit wågens brusning
och utaf ett skepp är räddad,
som ej länge från striden syntes.
För hans tapp-a wapenbröder
som i Dansta bejor föllö
— Jå blott lesde ån — betaltes
lösen af en ofånd hand.
Månge trodde det war Dlof."
"Leswer Einar Lambastelswer?"
"Ån han leswer, swarte Gaute,
rikast uti Trondelaget" —

Du från klostret ljuder klokan
och den Gamle går i templet,
håller måssa — återkommen,
kallar han sin gäst och säger:
"Når du kommer hem till Norge
"Hålsa Einar! Ingen stridde
"tapprare på Ormen i ånga." —
Dermed går han från den håpne
långsamt — wardt ei mera sunnen.
Efter år kom wandrarn åter
B hålsar

hållar hemmets kända stränder,
talar om hvad han förnummit.

Då med tårar sade Einar:

"Sannerligen, broder Gaute,
Olof Tryggvason du skadat." —

Giet en saga så i Norge,

länge får för folkets finnen:

Fierran mid den Helga Grasven

sitter Hjelten, Konung Olof,

beder wål för Norges rike *).

G — R.

*) Suhms omdöme om denna Konung förtjänar att föras: Olof war en af Nordens störste Hjeltar och tappreste män, ifrig och driftig i alla sina handlingar, oföretiknelig i krigs- och kroyss- öfningar, beständig, ja hårdnackad i alla sina beslut, nådig emot de lydiga, grym emot olydiga; att icke tänka som han, war att wara olydig. I hast bragte han inom få år många Norste att bli Namns Christne, med hwilkas omvändelse sagtmodigare skulle hafwa tillbragt ett århundrade: dedismål war honom wære än ödden, och för åran gjorde han allt ting. Stor likhet är emellan honom och den namnkunnige Swenske Konungen Carl XII, dock med tidernas skillnad. Begge woro de så älskade och agtade af Allmoget, som Litterligen glömmet allt twång, när den har en såk Konung i spetsen, att den ingolunda wille i lång tid öfvertala sig, att sådana Hjeltar woro omkomne; utan påstod fast, att de lefde fördoft, och skulle än en gång komma igen, när deras riken woro stadde i största ödden. Suhm, Danmarks Historia, III D. s. 325.

Wid tidningen om ÖfversteLieutenanten Lars
Silwerstolpes död wid Fredrikshall
den 13 Augusti 1814.

(Insändt.)

Åh! Silwerstolpe, din bana stutes.
Dygden dig ledsagade. Åran stod wid
målet dig till mäte. För fosterlandet
ljust är att falla.

På den grund, der åldriga kämpar fordom
Spillt sitt blod, berömda, men utan seger,
fästad snart, skall sällare bröders sanna
blifwa din griftwård.

Oj i deras säng skall ditt namn förgråtas;
Oj ditt efterdöme. Se hwar en wärdig
Son, din wapnebroder, med tåradt bga
följer dess ledning!

Sälla Skugga! lyftad till Ljusets boning,
fordna Drottin, stördad wid samma murar,
Lapperhetens mönster, med bifallsblickar
hälsar dig sjelfmant;

Medan Han, som Skandiens folk förenar,
och hans Son, den segrande, milda Hjerten,
förja dig, hugswalande dem din bortgång
djupast har sårat.

— D —

Utdrag

Utdrag af tvåanne bref från London af den
24 Sept. 1814, och 3 Mars 1815 *).

Nedan tillförne har jag berättat, att jag funnit en förwånande likhet mellan Egipternes och Indianernes Myther, ehuru de sistnämde stundom äro oändeligen invecklade, ty det är just enligt med Asiatens lynne att uppstapla Fabel på Fabel, samt Synonymer på Synonymer, hvarigenom Fabelmassan och Synonymerne sluteligen wäxa till en förundranswärd mångfald. Ja! man har ofta mer än otrolig möda att bland denna mängden utfinna den, som egentligast utgör Hufwud = Fabeln, genom hwilken man kan erhålla ett slags ledtråd, och dermedst, lik Theseus, wäga sig in i Labyrinten, med ärminstone hopp att åter komma utur den.

Genom mitt närwarande förskök att förklara Swerges benämningar skall fornforskaren lätt inse wigten af Ur = Asiens Mythologi och Historia, äfwen för Nordens inwånare. Inan jag utvecklar detta förskök, will jag i förbigående de nämna, att Indianerne hafwa en särdeles wördnad för den heliga Norden, och synnerlig gemenskap med bergslandet mellan Caspiska och Swarta Haswet. Wid ett annat tillfälle ämnar

*) Af författaren meddelade till införande i *Tidning*, på begäran af denna Tidskrifts utgifwäre.

Ännar jag utförligare afhandla detta ämne. Likväl kan jag icke undgå att äfwen nu nämna, det Indiens inbyggare ännu i våra dagar anställa heliga Wallfarter till oswannämde trakter; Praun Purv, som war af Indiska KrigsKastern, gjorde en dylik Wallfart till Caucasiska bergsländet, och fortsatte resan ända upp till den Indiga Norden, till Moskow, hwarifrån han återwände hem. Han lefwer ännu i Benares i Ost-Indien; flera lärda Engelsmän hafwa talat wid honom, samt Josnath, Duncan från trycket i Calcutta, i korthet utgifwit hans lefwerne och resebeskrifning.

De fleste, om ej alla af Swerges benämningar kunna förklarås genom de Indiska språken och Fablerne.

Den Nordiska Himmels-polens Gud, som är den högste, och derföre, såsom Indiska skriften säger, aldrig kan falla i synd, som är Godheten, eller rättare, Heligheten sielf, kallas på Sanscritspråket i Maha Barat (ett före Homeri tid författadt Episkt Poem) G u t h s a s t a *), eller den, som af allt står högst på spetsen (Guth), den Aldradigaste. — Hans son Scanda symboliserar hwar-
je

*) Såsom exempel på en mängd Synonymer, får jag anmärka, att denne Guden har ej mindre än tusende namn, till hwilkas upptecknande fördrades en hel bok, kallad Siwa-Purana.

je werldskroppss särskildta Nordpol, men sons nerligast Jordklotets. Af denna anledning såges han wara fosterfon af stora eller lilla björn (Kar = tik). Om denne Nordpolens Gud berättas i de urgamla Indiska Sagorna, att han intog

Swerga *) eller det hwitglänsande riket, som är närmast Nordpolen, och ansågs såsom ett heligt och andeligt rike, dit den beta Edderns brinnande lustar icke må intränga. Indra hade förut varit Herrskare i Swerga, men ders från blifwit af de onda makterne föriagad. Scanda, som äfwen är den aldrabögsta Krigsguden **), anställde derföre sitt tåg för

*) Norrskarnes benämning af Swerge — Swer = rig, tyckes bewisa att ett r bör tillhöra första stavvelsen, och att namnet ej uppkommit genom sansmansättning, af Rige eller Rife, som är synonymt med Indiska ordet ga (yā, Dor. i stället för yñ).

**) Swad den inre meningen af Scanda och Guth beträffar, så är den senare eller Guth = a = sta sinnebilden för selskwa Urenheten eller bandet mellan alla mörasaldiaheterne. Han är öfwer all Dualism, öfwer all frid mellan godt och ondt, allbenstund han är selskwa den orubbeliga Heltiheten. Honom kan, och bör derföre ej tilläggas egenkapen Samwete, eller den menfulliga Moralkänslan; ty den förutjätter nödwindigt en, åtminstone möjlig, frid mellan godt och

för att återtaga detta heliga riket, som hade
topps

ondt. Lik den himmelska Nordpolen, är han öf-
mer allt, orubblig, samt ewigt en och dens-
amma. Relativiteten har ej högre Hiero-
glyph för Orubbelighet, än den Himmelska
Polen. Den Jordiska Nordpolen deremot kan
både närma sig till och aflägsna sig från den
himmelska Nordpolen, hvarföre äfwen den förra
blef Symbolen af Planet = Intelligensernes Mo-
ral: förmåga, i följd af hwilken de äfwen
kunna närma sig till eller aflägsna sig från Guds,
eller Heligheten. — Här uppkommer först
Dualism, samt strid mellan godt och ondt;
fridens utgång beror på den intensiva kraft
(vis), den tapperhet, eller det odelade beslut
(virtus), hvarmed Moral-förmågan verkliga
handlar, och derigenom bekämpar all motsätts-
ning (sender, hinder) samt slutligen be-
segrar all afvikning från Heligheten,
eller den himmelska Nordpolen. Detta
kalla Brahmanernes Filosofi och Religion att
annihileras eller att absorberas i Gud; all
afvikning är annihilerad, den Jordiska Nordpols-
punkten har upphört att existera, såsom Indi-
viduel, den är universel; den är absorberad i
himmelens axel.

Då Brahmanerne så ofta tala om An-
nihilation och Absorbering i den Gu-
domliga Anden, Brahm-Atma, samt be-
tracta detta tillstånd såsom det abrasaliga-
ste för den menliga anden, hafwa dessa tals-
sätt föranledt en anklagan, som Europeiske Krist-
ställare så allmänt föra mot Brahmnerne, endast
af det skäl, att de förre dels ei gjort sig möds

toppen af Jordklotet, eller Polarlandet, till grund,
och

att genomforska de senares Dogmer, och se andan af Systemet i det hela, dels ej analytiserat Språk-elementerne och skilt hvad som tillhör Guds språket, från de maalliga bemärkelsen i Samhällsspråket. Jag anser mig skoldig att ej lemna detta ämne, förrän jag rättfärdigat Brahminerne från den otillbörliga tillvitelsen, att „de neka människans Personlighet efter döden.“ — Människans Personlighet upphör icke, utan endast Individualiteten, hvarigenom hennes personlighet ledes snarare ett individuelt, än universelt lif. Brahminernas system utgår derpå, att människan blifwer då för en fullkomligt helig, när hennes personliga vilja icke mera är individuel, utan universel, det är: icke i strid, utan i högsta harmoni med Universalsviljan eller den absoluta Kärleken, som endast är ett annat namn på Heligheten; ty ingen sann kärlek finnes, så framt den ej är grundad på renhet, och helighet; all annan kärlek är i mer eller mindre grad individuel, det är: egen nytta. — Dock när människans osvannams de Individualitet, enligt Brahminernes lära, slutligen blifwit annihilerad, och hennes ande således blifwit absorberad i den Gudomliga anden eller den Absoluta Kärleken, är hon likväl ej, eller kan blifwa Gud; lika som Jordens Nordpol, uakt aldrig kan blifwa Himmelens Nordpolspunkt, oagadt den förra är i högsta harmoni med den senare, det är: jordaxeln, i en linie med himmelsaxeln.

Det osvannansförda upphöjer tillräckligt förhöllandet mellan Guds: a-:sta eller Guds:

och stråtte sig högt upp i luftkretsen. Här
äro

och Scanda, som betyder icke aflägsnandet från, utan annalkandet till Guds eller Heligs heten, mellan den absoluta och relativa Enheten, mellan Himmelspolen och Jordpolen mellan Ureheligheten och Moralkraften; mellan den orubbeliga fridens Gud och den kämpande samt segrande Krigsguden (mellan Sanctitas och Virtus). Ur denna åsigt betraktad, böder det ej falla någon underligt, att Scanda äfven blifvit den Politiska Krigsguden, samt Symbolen af det executiva eller handlande lifvet. Orsaken är också klar, hvarför han i Mythen berättas tagat nedifrån och uppåt, eller kommit på allt högre och högre Polhöjd, samt omsider intagit Swerga, (som betyder både det hvitglänsande Riket, och hielkarnes rike; ty Sur eller Swer betyder alldeles det samma som Githernes Einheriar, samt äfven pil, den odelade Ljusstrålen, och det som utsänder ljus, hvita strålar, eller pilar. (De helige, såsom skinnande, kallas också Sur, som derför är en så allmän benämning på de goda makterne, att den tilliggas äfven Brahma, Wisnu, och Siva). I följd häraf blef Scanda tillika en Symbol af det uppstigande och fortgående, både i moralisk, politisk, matematisk och fysisk mening.

Wid nogare forskning finner man att detta Fabelordet Scanda har såsom Hieroglyph eller rot, ingått i samhällsspråken, samt riktar dem med talrika och så pilaktiga bemärkelser, att deras gemensamma föreningspunkt endast kan igens

Äro säbernes och de nyligen aflidne Heliges kärafte
flams

finnas i Tabellspråket. Wi vilja endast såsom prof anföra några uti de olika Indiska språken: Spetsen på ett wapen, toppen, och klåswan på ett tråd; anförare, hjetle, bragder; den som hastar till sitt mål (skynbar) krympningsförmåga, indragning åt medelpunkten, indragning i allmänhet (to scant på Engelska), sammansogning, led, arel; förlikning, förening i allmänhet, — Samwete; förmåga att uppliga (scandere på Latin) rökning dunst-uppligning; luft-action (to scent på Engelska) owälbig, neutral, neutrum, ore, Herimaphrodit, o. s. w. Anledningen till den sistnämde bemärkelsen torde bättre upplysas deraf, att Öster och Wester, liksom Höger och Wenster, i Mythologien anfågos såsom Manlighet och Qwinnlighet, samt Polen såsom neutrum eller Herimaphrodit, — som i kroppen swarar emot Näsli-nien, men i synnerhet den punkten på linien, der näshorrarna äro smalast, eller just emellan ögonen. Här sådes det från materialism måst renas de och annihilerade wäsende eller lif (As) hafwa sitt hufwudsäte. Här ligger den högtidliga staden Be-Nares i menniskokroppen, som åfwen kallas Wara-Nasi. Nore och Nare betyda också på Indiska både Pol och Näsborr (nare på Eng., Naris på Latin.) Hit höra Gwenska ordet Norr, samt Verbet Wara, som betyder krympa af köld (to narrow på Engelska). — För att påtagligare wisa den perceptiva själen's säte i menniskans Be-Nares, måla Indianerne på många af sina bilder ett öga midt emellan de andra båda. Gjudet Nos har derföre i somliga språk uttryckt Nasa, i somliga Sjal; t. ex

stämhall, sedan de blifwit dömda i underwerlden.

Då

i Grekiskan $\nu\omicron\omicron\varsigma$; i Hebreiskan med intensivet \aleph , $\aleph = \text{no}sh$. Och Moses berättar i Kapelseboken: att Gud inblåste en förnuftig eller lefwande ande i menniskans Näsåsa. I följd af detta förnwerldens föreställningsätt kom Näsåsljudet n att bemärka Idealitet eller negation af Materialitet, samt tillades s eller r -ljudet, som båda betyda Lif, Lifsaction, andedrägtet n (hwaraf de äro en afbild, ty s -ljudet uppkommer när man högt andas, antingen genom muan, eller näså; men r -ljudet är just näsåns starka andedrägtsljud, eller snarkning) hwarföre äfwen nämde s eller r -ljud ingått i de flesta verba substantiva, eller de som tillkännagifwa substans, tillwarelse. Endast Vokalen har varit stillaktig, t. ex. Indiska \aleph ; Grek. partic. $\nu\omicron\omicron\omega$; Lat. inf. $eSse$, eSt ; Lyka E i St ; Eng.: $he is$, $the aRe$; Swenska: han \aleph , de \aleph o. — Anledningen är derföre klar, hwarföre de med en vokal sammanbundne Språkelementerne N och S , samt N och R hafwa werlat till betecknande af Luktorganen, och hwarföre Luktorganen sedermera, såsom uppfattande naturens finaste utdunstning. (andedrä. t) qvintessencen af den verkliga substantiella naturen, blifwit en Symbol af Perceptionens förmågan, som uppfattar de sinnliga tingens äldra finaste wifende, d. ä. deras tillwarelse och egenskaper, begreppen om deras verklighet och form. — Sammansättningen af n och r betyder st af och pol , eller der all mångfald blir samlad i en punkt.

Då Scanda ej allenast inlagit detta Polariska Rife *), utan äfwen synnerligast der upphåller sig, blir

Scandia

contraction, intensitet (af hwilken orsak nar på Indiska betecknar ett hårbt lindadt nyftan) samt öfwerenslämmer derigenom i många affeenden med bemärkelsen af Scanda, under åtskillige af ofwananförda betydeller. Men nog om denna likhet mellan Nore och Pol-Guden Scanda. Jag har varit widlyftig i denna not, för att gifwa ett någorlunda fullständigt begrepp om Scanda, samt äfwen anföra några få prof, huru Indiska Pitteraturen och Fabelspråket i allmänhet kunna upplysa orsaken till wiða benämningar i sjelfwa samhällspråken samt huru sjelfwa bokstäfverna kunna wara Mythologiska.

*) Urfunder i Carnatic innehålla beskrifning om Scandas seger öfwer anbraven för Daityas eller de onda warelserne. Efter en hårdnackad och fruktlös strid med alla slags wapen, lyckades det omsider Scanda att med sin ryktbara hys Belle twädelä sin och Öwergas fiende; af den besegrade Jättens kropp förwandlades den ena delen omedelbarligen i en Lupp, den andra i en Påfågel. Sedan Scanda gifwit dem bättre hjerta eller wilja, walde han Påfågeln till sin ridhäst; och Luppen tog han till wapenmärke i sitt standar och i flaggan på toppen af sin wagn. Äfwen som Stengeten anses Luppen af Indianerne för Symbol af toppen och höjdlinten. Annu i dag ofra de Getter och Lappar, under sitt uppstigande på Gauts-bergen, till hwilka Indberget, såsom warande deras inhemska afbilder af höjden och Norden, Takirer gdra wallfarter.

Scandimaven ett ganska tillbörligt
Synonym för Swerga, ty nava eller nava
ven betyder på Indiska koningsplats, skepp. —

Om wi enligt Sanscritidiomet, vilja bilda
ett Slägtnamn åt Scanda, såsom warande son
af Guth eller Guthasta, må wi till föres
ta stafwelsens vokal lägga en lång vokal, i
synnerhet a, hwilket, bland en mängd andra
sätt, är det mest brukliga. Scanda är såles
des en Gauth, contr. Goth; och hans Rike

Gauthi-od, samt hans undersåtare eller
fämpar Gauther eller Gotther. Om namn
nen Gotther och Geter tillhöra samma folks
slag, kan sådant, utan att använda den eljest
så wanliga vokal-werlingen, förklarås, då man
iakttagit meningen af de hieroglyphiska epithes
ter, med hwilka Guth föreställes. Sällan el
ler aldrig saknar han sin befälstaf och sin Stens
get. Wanligen afbildas han såsom hållande
Stengeten i bakkföttern och sträckande densams
ma uppåt; skundom synes Stengeten med fötterne
likfom i fullt språng, på toppen af hans spira.
— Namnde djur symboliserat högsta bergstopp
pen, spetsen eller höjden, och är derföre en
för Gauthastätten passande hieroglyph.

Det är märkwärdigt, att Nordiska Sams
hällspråken, utan att kunna upplysa om ans
ledningen, likväl både i moralisk och fysisk
mes

mening äga Fabelspråkets grundidé för benämningen af Spetsen och dess Hieroglyph:

Svenska: Gud — god — get — gadd.

Tyska: Gott — gut — — —

Gade är Gud på Låg-Tyska, hvilket bewisas genom böcker, utgifna under sjuttonde sekellet *).

Engelska: God — good — goat — goad.

Gutha, stammen och Agnai: ätten tyckas hafwa varit ett och det samma, ty Scanda war en Agne eller Agni, och hans gemål kallad Agnay. Scanda kallas äfwen uttryckligen Agni:Whuya, eller son af Agni, hvilket tydligen wisar att Agni i sin högsta mening svarar emot Guth eller Gutha ästa. Agni är Ostundens, eller Helighetens Gud. Han föreställer äfwen den rena kärleken, och är den himmelska Elden, eller universallifwet. Han afbildas alltid med en Fana, som för en röd Gumse i himmelsblått fält. Elden, såsom det finaste och i spets uppstigande Elementet, war hans jordiska afbild. Hans maka Agnay kallas dels Swaha, dels Swadha;

*) A letter from Germany to the Princess Royal of England, on the English and German languages; by Herbert Croft. Hamburg 1797, p. 97. the table of different periods of the German language.

Swådha; i förra fallet i afseende på den heliga, uppstigande Offerflamman, i senare i afseende på den uppstigande Offerbåken. Efter nämde Scandas Gemål uppkallades Sverige eller en del af Sverige, dels af inboingarne sjelfwa, dels af utländningar. Man bör ej ouppmärksamt förbigå den omständighet, att just den delen af Skandinavien blef kallad Swithiod, eller Swealand (Schweden, Sweden, Suede) hwarest den stora Helgedomen (Upsala Tempel), samt den fastställda Offertjensten egenteligen hade sitt säte. Så andaktsöfningar äro och woro hos Indianerne så helige, så högst angelägna att icke försumma, som offringarne åt förädrens Maner, åtminstone till tredje led, om ej fjerde. Den så heliga Gudinnan Swåha förtärde och beredde det finliga och materiella offret till ett för Männen wälbehagligt Rikwerk, som vidare från de lägre till de högre rymderne af Swerga, medelst den heliga Gudinnan Swådha uppfördes. Ja — hon war till och med sjelf Offerbåken.

Efter Sigge Fridulfsons dödd anställdes wiserligen flitiga offringar åt hans skugga, så att det war dubbel anledning att efter Offers gudinnan Swåha, eller Swådha, Scandas Gemål, uppkalla den trakt, hwarest dessa högtidliga offer förrättades, och hwarest de fleste till Tempelens underhåll och offringarne anslagne egendommar woro belägne.

§ Nordiska Fabelspråket hafwa wi föga eller nästan ingen lemning af ofwännams de Gudomligheter Agni och hans maka Agnay, eller Swåha och Swådha *), om icke här skulle komma i fråga Edens binamn Swidur, som tyckes hafwa ett slags frändskap med en annan hans benämning, nämligen Drauga Drott, hwilket man öfversatt med de öddes Herre, ty han anordnade att de afslidnes

*) Swåha betyder i inre meningen: Oegennyttigt, det oegennyttiga sinnet, som will uppoffra sig åt och för Heligheten (Agni). Ordet är sammansatt af Swå eller Swa, som bemärker sjelf, egenhet, samt ha eller han, uppoffra, förtära.

Swådha (af Swå och dha, ordgrannt: gifningen af sig sjelf) utmärker handlingen, eller sjelfuppoffringen för mensklighetens wäl, så wida den nämligen är en werkan af ofwananförda, oegennyttiga sinnesställning, ty icke skenet af, utan den werkliga hjertats offerflamma kan förtära offret, egenheten, rena och helga offergåstwan, samt derigenom gifwa den renade Substantialiteten (halten) åt sjelfwa den yttre handlingen, så att den må blifwa ett behagligt råfwerk för de himmelsta makterne. Alla yttre offeringar woro Symboler af nämde idé, och orsaken, hwaroföre Indianerne så flitigt påerfat offer åt fäderne, härledde sig ur den tron: att sonens eller sonsonens elaka eller goda uppbrände hade inflytande åtminstone på fars och farfäders tillstånd i andra werlden.

lidnes tecken skulle brännas; och ju högre röken då steg i wädrret, ju större lycksalighet nißt den nya gästen i Walhall. Dsin uppwäkte äfwen de bde. Männe ej berättelsen här om, nämligen att han satte sig på deras griftdögar, samt derigenom uppkallade och uppdrog deras själar från de jordiska rymderne, blifwit förs anledt af den Meteoriska flamma, som i synnerhet synes på begravningsställen? Dylika flammor hafwa åtminstone hos fornäldern warit ansedde som wareser från en annan werld.

I samhällspråket deremot hafwa wi af ofwännämde Gudomligheter följande bemärkelser: På åttskilliga Indiska dialekter betyder aghni, äghni och yghni Eld, eldståga i wanlig mening, — uddhwaf, spetsig, som en eldståga; här af Latinerne ignis, eld, och Swenska ordet Agn, spetsen på kornbillsån. I ansende till den heliga Guden Agni's ofwänbestrifna fana, blef troligtwis Osfildens Symbol, Lambert, hos Romarne kalladt Agnus. Ordet Swäha och Swädhä finnas ännu i Swenskan såsom rot för: Swedja (i Landsorterna ofta uttaladt såsom Swea) bränna, förtära; Swett, utdunstning; Swida (swia) lifskraftens brännande känsla och bemiddande att rena säret. Såsom Nomen proprium fanns ordet Agne hos Östherne redan i de äldsta tider.

Benämningen

T h u l e har äfwen ursprung i idén af **Höbet**, och **Polen**, ty från **polen** till äkvatorn, säga de **Indiska Mytherne**, äro sju **Mythologiska trappsteg** eller **trapplika lager** (**zoner**), af hvilka det **högsta** eller **öfversta** kallas **T h a l**. Nämda **Polar-lager** kallas efter **Bengaliska dialekten** **T h u l** eller **T h o l**. **Tallträdet** tydes vara en **Symbol** för denna **Idé**, dels såsom **vårande** på **bergspetsarne**, dels såsom **merens** dels **afqvistande** alla, utom de **öfversta** **grens** **hvarfven**. Det är förmodligen **derföre** som **Tallträdet**, äfwen på **Indiska**, är kalladt **Phuru**, **hvar**till **roten** är **Präpositionen** **Phur** (i **andra** **Dialekter** **Phar**) som betyder: **fram**, **åt**, **uppåt**, **fierrån** (sar på **Engelska**).

I **Samhällspråken** hafwa wi följande **jemningar** af **Myth-ordet** **T h u l**:

Indiska: **Tali** eller **Tuli**, **wåning**.

Engelska: **Tall**, **hög**, **lång**; **tall age**, **Tull**, **påläga** (det **ena** på det **andra**).
Tally, en **staf** med **stref** wid **stref**, **karffstod**.

Svenska: **Tall**, **furutråd**; **Tull**, **synonym** med **påläga**.

Latin: **Tollere**, som **just** uttrycker de **förr** **hållanden**, af hvilka **Tallträdet** är **Hieroglyph**.

Efter **Schyterne** är:

Schytia eller **Schytien** **uppkallad**. **Schyterne**

terne woro ansedde för det mest frigiffa folk; nästan så, att Schyts och Krigare woro så godt som synonymmer. Man tyckes hafwa allt skäl att härleda ordet från benämningen af Indiska Krigs-Kasten, hwars högsta KrigsGud iust är den så ryktbara Scanda, hwilken de Indiska Krigarne alltid anropa. Kshetri eller Kshutri är det vanligaste namnet för folk af nämde Krigs-Kast; men af somlige författare kallas de också Schutri, och ei sällan Schuti, ty i Indiska Dialekterne utslutes ofta den störrande liquiden: (således kallas Krishna ganska ofta Krishn). Då förs densfull Scanda war i den högsta mening en af Schuti, kallas hans egentliga Rike, Scandinavien, med skäl Schutia eller Schytia, likasom hela den trakt, hwarigenom härar af nämde Krigsstam framtågat, samt här och der bosatt sig, icke olämpligt innefattas under den allmänna benämningen Swisthiod hin mykta, Synonym med Stora Schytien.

Men Scanda, som grundat sitt Scandisnawen ibland Tallarne på Thules fjellar, är icke allenast den förnämste af Schuti; han räknar sin anor från den höga Götiska ättten, hwilket berättigade honom att blifwa den ädla Gudinnan Swåhas Gemål, samt bära det högtidliga Indiska namnet Kumara *),

som

*) Synonymt med Kumara är Sanskritordet Dus

som betyder en fullvuxen yngling (juvenis), en i alla afscenden fullkomlig man, eller Man i egentligaste bemärkelse; och härigenom har han gifwit anledning till Scandinaviens äblaste namn:

Man = he i m; ty kraften och wapenbragd, den erhålla fö si sin fanna åra genom menlighet, samt utbilda sig derigenom till fann Ridderlighet. Scandinaviens urgamla ätt har också mer än någon annan Nation i detta afscende utmärkt sig, samt ända från de mest aflågsna Sekter wisat sig värdig att benämnas med den höga äretiteln: „Manheim s söner.“

Ja Norden, den heliga Norden prisas af den Asiatiska Uerwerlden, och dess Warder *) besjunga Polstjernornes fosterson, den ädle Krigs-

van, som i åttillta Indiska Dialekter uttalas Yuang (young på Engelska). Titeln Kumara tilläges dock på Ceylon och i några andra Indiska trakter såga någon annan än Prinsar och ättlingar af kungliga linien, i synnerhet de af Lejons linien. Gifwer ei detta os en wink om anledningen. hvarföre Odins son kallades Yngue och hans ättlingar Ynglingar? Buddhaisiska Sekten ansåa desutom Maha Wuddha eller Maha Wuddha för samma Gudomlighet, som Maha-Deva och Guth-a-s-ta, eller, som hon äfwen kall s. Kuth-a-s-ta.

*) Indianerne kalla äfwen sina Siare och Skalder Warder.

Krigsguden Scanda: De besegla derigenom
 vår Nordiske Wards spådom:

Så länge Carlswagnen wåltar

De gyllne hjulen omkring Nordens zon,

Så länge bergen än ge jern och hieltar,

Så länge står den gamla Swes Thron.

Wå dessa ljud skalla och genskalla i Scan-
 dinaviens fiellar; samma urgamla Tro åter
 lifwas, samt Götarnes ättlingar, följande sina
 förfäders stora efterdömen, bygga denna tro
 på det sunda begreppet om Frihet, i följd
 af hwilket sjelfwäld och wællighet äro slaweri,
 samt det är endast sjelfständighet att wara
 oberoende af allt, utom sitt urs-
 sprung och sin egen lag!

Jag har nu meddelat hwad som synner-
 ligast rör den Scandinaviska Halön, hwars
 ena del blef kallad Norge af det i sjerde No-
 ten nämnda ordet Nare eller Nore, som be-
 tyder staf, pol, norr, och är alltså ett Sy-
 nonym för Scanda. Namnen på de andra
 Götiska Folkstagen (såsom Germaner,
 Saxar, Danskar, Cumrer, Cymrer el-
 ler Cimbrer) kunna jemwäl genom Indiska
 Litteraturen ej allenast erhålla ett slags me-
 ning och förklaring, utan denna äfwen med
 hänseftning på de redan anförda Mytherne om
 Gauthasätten; men detta ämne, så wäl som
 Fablerne

Fablerne om Odin, Asa- och Fätte-slågter-
ne, öfverskrider gränserna för undersökningen
om Skandiens benämningar,

Att Götterne woro ett Asiatiskt folk, är
otwifelaktigt, och att de ägt samma idéer
om Norden, som Indianerne, samt i följd deraf
af gifwit sina hemwist i Norden Nordens my-
thologiska namn, derom wittna just Scandina-
viens olika benämningar, alla grundade på en
och samma Grund-myth — Polens eller
Scandas^{*)}.

Doc

*) I Ceyloniska Dialekten och Mythologien äro Skan-
da tillagde åtskilliga namn, som alla hänföra sig till
Jdeen om Jordaxel, Höjd, Pol och Nordpolstånd,
betraktadt af Indianer i allmänhet med samma
vördnad, som det förlofwade landet af Judarne.
Han kallas der alltså ej allenast Kanda Kumara,
Prinsen af det höga landet, utan äfwen
Sawath eller Swath; och i somliga Indiska
landskap föreställes hans gemål Kumari, på
en gång under begge sina former (nämligen så-
som Swaha och Swadha) en på hwarandra
sidan om Guden Scanda, som derföre
sfundom såges hafwa två hustrur. Scandas namn
af Kanda Kumara och Swath besyres
ännu mera, att Skandinaviens benämningar
Swithiod, Sweden, m. fl. äro grundade
på kedjebegreppen Pol, spets, höjd o. s. w.
för hwilka den uppstigande eldslagan och röken
brukades såsom hieroglypher. Detta tyckes äf-
wen förklara anledningen, hwarföre våra öftra
grannar Finnarne, i sitt egentliga språk icke

Dock hwad som högeligen förundrar mig är, att det för Eðthiffa Folkslagen nästan gemen:

Falla vårt land Sverige och oss Swenskar, utan bruka i stället orden *Kuotzi* och *Kuotzalainen* (i några trakter af Finland ingår i dessa ord blott bokstafwen *t*, i stället för *tz*) hwartill roten torde wara Verbet *Kowitzen* — *ita*, som betydter: hopsamla Swedjebränder, reddja ett Swedjeland. Se: Finl. Ordboks Försk. Stockh. 1745 s. 314 och 319.

I somliga delar af Indien, tillägges *Scanda* af wisa Sekter och Kaster namnet *Man-Deva* eller *Man-Swami*. *Swami* betydter Gud i allmänhet; egenteligen den själfständigige. Orden *Man* och *Manar* hänföra sig helt och hållet till *Wiljeförmågan* och *Intelligenskraften*, eller med ett ord, till *Konstförmågan* i sin högsta och widsträcktaste bemärkelse; ty derunder må *Moralförmågan* wiserligen innefattas, så wida den ädla handlingen är den fönaste och sublimaste konstprodukt. *Scanda* är af alla Indianer ansedd som deras Krigsgud, och såsom sådan förestår han äfwen Planeten *Mars*, kallad på Indiska *Man-gala*. *Scanda* i eamskap af *Man-gala* (*Man* har oswansbre blifwit utweckladt. *Gala* betydter styresman, anförare, ett fjerps näsa eller själfwa des spets; några des derivationer beteckna äfwen oupplöslighet, oöfijaktighet, det aboluta bandet) eller Indiska Planet-Guden *Mars* rider nästan alltid på en Gumse. Denna bild är träffande, när man efterfinnar att fåren äro ut-

mensamma Wapnet — Lejonet, samt det färfälda Wapnet — Lejonet med tre Strömmar, de tre Kronorne, ja nästan de Heraldiska fälten eller färgorne, tyckas verkligen hafwa sitt ursprung i de Indiska Mytherne. Bland de olika Djur, som förestå de olika Wädersfresten, tillhör Lejonet icke Södern, utan Norden; hwilket har, och måste så mycket snarare hafwa en Mythologisk orsak, som Lejonet icke finnes i Norden, hwilken omständighet ger all anledning att förmoda det Nordens Wapenmärken äro af hög ålder, samt troligtwis inbragte i Norden från Asien redan wid Göthernes intråg. Denna förmodan bestrykes så mycket mera deraf, att Wolguden i Weda-böckerne kallas det stora Lejonet (Hara eller Har, swarande emot Göthernes store Gud Har), som skall besegra all werlden och blifwa Konung öfwer hela Skapelsen; de jordiska incarnationerne af denna Guds

märka för sitt blinda sträfwande, att alla gemensamt framtränga der en enda (likasom deras anförare, ledare) redan kunnat framgå. Det fromma finner sann härigenom ett nytt sätt att beteckna tapperheten och det orhogeliga framträngandet på dygdens bana, i trohets af alla hinder. Här synes ett nytt stäl hwarför de gamle låto spetsens, kilens och eldslågans Gud, Agat för i sitt wapen en Gumse i fullt språng.

Gudomlighet föreställas äfwen i Lejonsfeynad
och kallas H a r i eller H e r i (H e r r e, som
detta ord äfwen i egentlig mening på Indiska
betyder), swarande mot Götternes J a f u s
H a r i.

Den Asiatiske Litteraturen är ett omåts-
ligt fält för forssningar i den uråldsta
djupfönniga Philosophien, som war grundad på
Natur-Myth, genom hwilka Philologien först
kan erhålla en verklig wärensafsig hällpunkt,
och hwarigenom man skulle kunna uppspära
Fornwerldens L ä r d a s p r å k, som war juft
det ofta så fbraktade F a b e l s p r å k e t — ett
språk, som, i likhet med S a m h ä l l s p r å k
t e n, äger sina Synonymer, Metaphorer och
Allegorier (eller Fabel på Fabel). — Forn-
werldens lärde funno för godt att omgifwa de
höga Kosmogoniska sanningarne med en poes-
tisk klädnad, samt hölja W i s h e t e n s s t r å l a r
de ansigte med F a b e l s l i d j a n, att de swa-
gare öddlige icke skulle blifwa lifsom solblinde
af det oändliga Ljuset. Olyckligtwis ledde det-
ta ändteligen till Afgudadyrkan hos somliga
Folkslag, sedan F a b e l s p r å k e t blef allde-
les förstådt såsom S a m h ä l l s p r å k, det
är: blef taget efter bokstafwen, hwarigenom den
inre meningen, s a n n i n g e n, förlorades;
och den tomma F a b e l n sluteligen blef be-
ömd såsom en karikatur på den mensliga ins-
billa

billningsförmågan, som stundom troddes förtjena namnet af finthet, samt äga ett slags värde för sitt stora anlag till plastisk bildning. — Det ursprungliga Fabelspråket wans helgas genom blandning med Samhällsspråken, och en Forskare, äfwen med en stor känneedom i äldre och nyare Samhällspråk, må likwäl aldrig påräkna en renare och tydligare blick in i Mythernes bestaffenhet, i Urswerldens Wetenskaper, förr än han har öfwersögt sig att det ägta Fabelspråket är Fornwerldens lärda språk och att Mytherne äro des Techniska Termer; att derföre Fabelspråket, såsom Wetenskapspråk naturligtwis äger något stilaktigt från ett wansligt Samhällsspråk (ja från sjelfwa fornwerldens liktidiga Samhällspråk), samt slutteligen, att det förra ligger till grund för det senare språket, och förhåller sig till detta, såsom ett prius till ett posterius.

Fabelspråkets inflytande sträcker sig äfwen till språk i allmänhet; ty Språk-lemnerne, de articulerade ljuden, woro Mythologi hos urwerlden. Så förhöll det sig med sjelfwa de Musikaliska tonerne. På härwarans de Ostindiska Gufets Museum är, bland andra dyrbarheter ett Musikaliskt werk med många färgade målningar, förfärdigadt för lång tid tillbaka af Brahminerne, enligt de Musikaliska

Puranas förestiffter, föreställande de olika tonerna och tonarterne under bilder af djur, fåglar, insekter, träd, o. s. w.; med ett ord genom Naturalster, som ofta äro sammanfattade, dels i vackra landskaper, dels i sjöar med olika wattenwärter, (synnerligast Nympher), och sjöfåglar. Jag måste i förbigående nämna, att ljud i allmänhet heter på Indiska Nun och Nung, och att wisa ljud-sammansättningar berättas fordom hafwa haft en dylig werkan, som wåra i Nordens skrifter nämnda Troll-Runor. — Nagas är benämningen på Tonarterne; ordet betyder egentligen passion, sinnessällning. Tonarterna kunna i sina applicationer, såga Indiska böckerne, mångfaldigas i oändliga beten, likasom hafwets böljor; och Passionernes haf är derföre en wanlig benämning hos Skalder och Musikidkare.

Urwerldens Wetenskapstempel war uppfördt i en idealisk och kolossal stil, och des beliga ruiner tillhör oss, för att ej anlagas såsom en otacksam och liknjd efterwerld, att tillwarataga och samla från de särstilda nationerne; ty hwarje utflyttande folkskam medtog åtminstone en liten del, såsom en Relik, ett minne af sina ursfaders Wisdom. Af wörde nad för försfaderne, samt sitt fordna älskade fosters

44 Utdrag af bref från London.

fosterland, nedlade det utvandrade folket denna
dyrbara, ehuru ofta obetydliga Relik till en
Grundsten för sin nya och nationliga Myths
byggnad.

F. W. B.

Bestrift

Beskrifning på några Antiquiteter
 af koppar, funna i Skyttis Hårab,
 Malmöhus Län. (Hit höra 10 i kop-
 par slutne Figurer.)

(Inskändt.)

Under N:o 1 är bland Figurerne afstaget ett
 instrument af koppar eller bronz, 6 tum långt,
 i den bredare ändan $1\frac{1}{2}$, och i den smalare
 icke fullt 1 tum. Den bredare ändan är rund-
 dad, nästan som segmentet af en cirkel, och
 har en trubbig egg. Den smalare ändan är
 på båda de bredare sidorna försedd med tven-
 ne fördjupningar, som sträcka sig 2 tum ner åt.
 Ett dylikt instrument finnes aftecknad i Dans-
 ske Atlas ved Pontoppidan, Tom. I, Tab. XI. I
 Cimbrisch-Holsteinische Antiquitäten-Remarques
 af Rhode, s. 281, finnes äfven figur på ett dylikt
 verktyg, taget i en grafhög emellan Dyarna
 Wärmstede och Horst i Holstein. Den skiljer sig från
 detta Skånska endast deruti, att på hvarje af
 de breda sidorna går ifrån midten af instru-
 mentet en skarp upphöjd linea till den breda
 ändan. Rhode förmodar att detta instrument
 blifwit fästadt medelst kilar i en kort trästod,
 och nyttjadt som en lans, i synnerhet af Rytts-
 teriet, för att strida med, så väl på nära, som
 på långt håll. De tvenne fördjupningarne vid
 den smalare ändan, hafwa tydligen icke kunnat
 tjena till annat, än att dermed fästa instru-
 mentet

mentet i ett skaf, eller i ändan af en stoft. Rhode tror, att det är sådana korta lansar, hvilka Tacitus i sin bok de moribus Germanorum kallat Framæ (på Tyska Pframen eller Pfrimen), då han beskriver de gamla Germanernes wapen; och slutar häraf, att der en sådan finnes, är en Ryttsare begrafven. Sådana instrumenter hafwa i mängd blifwit funna i Hollsteinska Grafhögarna. — Twenne dylika af bronx, funna i Skåne, förvaras på Akademiska Museum i Lund. De hafwa båda på hwarje af de bredare ändorna, en sådan upphöjd och skarp linea, som det af Rhode beskrifna; men de äro för öfrigt både till form och storlek alldeles like det, som på tabellen är aftaget. Flere sådana torde finnas uti enskilda samlingar, och det synes som dessa instrumenter icke woro sållsynta här i Norden. Här af kan man likwäl ännu ej med någon wisshet påstå, att de äro försärdigade i wår Nord. Men så mycket är wist, att dylika finnas mycket talrika, så wäl i Italien, som i synnerhet i Frankrike, i England och på öarna deromkring; och troligen hafwa de der blifwit uppfunna och arbetade.

De af dessa instrumenter, som äro funna i Frankrike eller England äro hufwudsaktigen af twenne slag. Dels sådana, som äro försedde med en liten ring eller dra, som sitter på ena ändan:

sidan: Dets sådana, hvilka liksom de Skånska sakna denna ring. Af det förra slaget äro följande aftagne uti Observations on Celts *). På Planchen VIII, N:o 1 funnen vid Stretton, eller det gamla Pennoerucium, N:o 3 funnen i Lancashire. Pl. IX Fig. 2 och 4. — Af det slag, som saknar dron, förefomma följande: Pl. VIII. N:o 2, 12; 13 äro i den smalare ändan något olika de förut nämnda, men för öfrigt alldeles like. Pl. IX fig. 3 liknar fullkomligt den som är aftagen på medföljande tabell. Pl. X, fig. 6, 8, 9, 10 och 11 äro alla ifrån Sir William Hamiltons samling i Britisk Museum.

Uti Frankrike äro dessa instrumenter ganska allmänna. I andra Tom. af Recueil d'Antiquités par le Comte de Caylus äro flere sådana aftagna. Pl. XCII. N:o 1, ifrån Herculanum i Italien, liknar fullkomligt det på tabellen aftagna, endast bättre arbetadt och på de breda sidorna prydt med några små cirklar, som ej finnas på det Skånska. Montfaucon, som äfwen aftecknat flere dylika **) tror, att dessa instrumenter blifwit nyttjade af Snickare såsom hufswel-jern, eller af andra handwerkare, hvilken mening likväl ej antages af Caylus, emedan han anser dem här till för
svar

*) Archæologia Britannica. Vol. V., P. 106 — 18.

**) Tom. III. Part. II. Pl. 38.

svåga *). På samma planche är under N:o 2 ett dylikt instrument aftaget, försett med ett litet bra på ena sidan. Det har blifwit funnet 12 lieues från Paris, på vägen från Verafailles till Houdan, under en af dessa smärre klippor, som kallas Solitärer, och ligga mer eller mindre djupt ned i jorden. Sedan man uppvälktat denna sten, funnos under den 13 dylika instrumenter, dels med, dels utan ring. Somlige af dem woro alldeles icke brukade, utan hade ännu tydliga märken efter selsvarguthningen. Författaren säger att man i Frankrike, der dessa instrumenter allmänt finnas, waneligen kallade dem utan undersökning för Galiska Yror. Men han antar ei, att de blifwit nyttjade såsom yror, emedan han i sin samling ägt gamla yror af bronx, likaså stora, och på samma sätt förfärdigade, som wåra nuwarande. Han tror deremot, att de blifwit nyttjade i synnerhet af Romarne till hwarjehanda smärre arbeten. På XCIV:de Planchen, Fig. 1 är ett instrument af bronx från Herculanium aftaget, som till formen alldeles liknar de förra, men har wid midten i stället för bra, en på hwardera sidan utstående krol. Dessa instrumenter höra tydeligen till samma klass, som de, hwilka nedanförelomma att beskrifwas, och som

som i enå ändan hafwa en skarv egg, och i den andra äro ihåliga, samt i kanten förseddä med ett bra.

Följande fornsaker funnos om sommaren 1812 af en bonde, straxt under jordutan, i en torfmoße på Wemmerlöfs ågor i Skotts Härad och Malmshus Län. Stället, der denna torfmoße är belägen, wid gränsen emellan Wemmerlöfs och Stora Slägarps ågor, kallas Norremark.

1) Ett kärl, 6 tum i diameter och 3 tum djupt, med concav botten och twenne små bron uti. På undre sidan af botten äro flere utstickna zirater. Se Fig. II. Kärlets botten Fig. III.

2) Ett mindre kärl, alldeles likt det förra, men endast 4 $\frac{1}{2}$ tum i diameter, och två tum djupt. Botten har på andra sidan olika zirater, bestående af en mängd inuti hvarandra gående cirklar.

3) Ett slags kärl, ännu mindre än de föregående, 3 tum högt, försedt med en flärr concav stål, i form af en hjellra, och öfver denna en mindre dylik. I botten af den flärr stälen är en liten triå, eller ett hjul, fästadt på en stiel, med twenne i kors gående strålar inuti, och af 2 tums diameter. Se Fig. IV.

Deßa trenne kärl äro af koppar, troligen

försatt med något tenn, eller den metallblandning, som Klaproth har beskrifwit i Gehlens Journal für Chemie, Physik und Mineralogie. IV Band. 3 H. s. 351.

4) Ett kärl af samma form, som de twenne förra, 5 tum i diameter och 2 tum djupt. Men botten, som på detta äfwen är conver, är genombruten medelst 10 aflånga hål eller öppningar. Fig. V. visar sjelfwa kärlet, och Fig. VI. botten af detsamma.

Den metallblandning, hwaraf detta kärl består, kommer närmare vår nuvarande mäsing.

5) En ring, $8\frac{1}{2}$ tum i diameter, och af 1 tums tjocklek. Den är midtpå tjockast och blir smalare mot båda ändarna, hwilka äro försedde med hwar sin hake, att de kunna sammanknäppas. Den kan åtskiljas i twenne stycken, af hwilka det mindre är på den ena ändan smalare, att det kan stickas in i det större och fästas tillsammans medelst en pinne, som infättes i twenne små hål, på det större stycket. Öfwanpå är den conver och utsträdd med en mängd små ränder, som gå tvertföre, parallellt med hwarandra. På hela undre sidan är ringen öppen, öfwer allt concav, försedd med twenne helt smala föreningsband, som gå från ena kanten till den andra, samt twenne små fyrkantiga hål på inre sidan. Den är alldeles hel.

6) En ring, alldeles lik den förra, endast något större. Den är 9 tum i diameter och har trenne föreningsband på undre sidan. Det mindre stycket fattas till denna.

7) En ring, af samma storlek och form, som den först beskrifna. Den har mycket lidit af rost och är afbruten på ändan. Äfwen fattas det mindre lösa stycket.

8) En ring, af samma form, som de förra, men endast $7\frac{1}{2}$ tum i diameter. På den undre sidan är midt för hvarje af de små hälen ett litet utstående öra med hål uti, genom hvilket tydeligen en nagel har gått, för att dermed fästa det, hvarmed denna ring insuti har varit uppfylld. Den är äfwen delad i twenne stycken, som på ändarne äro försedde med hakar, att de kunna sammanknäppas. Fig. VII. på tabellen visar denna ring på dess öfre convexa, och Fig. VIII. föreställer dess undre concava sida.

9) En mindre ring, i allt lik den förra, endast $6\frac{1}{2}$ tum i diameter.

Alla dessa fem ringar komma deri öfwersens, att de äro ihåliga, kunna sönderdelas i twenne stycken och med båda ändarna hopknäpas genom twenne hakar. De äro äfwen till det yttre fullkomligt lika, och endast till storleken åtskillde.

10) En krokig knif, helt tunn, $6\frac{1}{2}$ tum lång

lång och på det bredaste $\frac{2}{3}$ tum. Den är något spetsig mot ena ändan, och är på den andra försedd med en tunga af en tum. Längd och ett litet rundt hål, hvarigenom en nagel gått, att dermed fälla skafvet. Teckning af en dylik ses hos Rhode, sid. 89, N:o 1, funnen tillika med tvänne andra krokiga kopparknifvar, och några andra smärre fornsaker i en graf högt vid Byu Eöln i Grefskapet Manzau i Holstein. En dylik är aftagen s. 81 och en ganska liten s. 89. N:o 2. — Skiven finnes uti Quatuor monumenta ænea af J. Hallenbergs Tab. IV. en kopparknif aftagen, funnen tillika med trenne andra antiquiteter på Zulinge gårds ågor i Södermanland; denna är mest af samma längd, som den på tabellen aftagne, men bredare, och saknar tunga till skaf. Trenne dylika krokiga knifvar, som den hos Hallenberg, förvaras på Antiquitets-Museum i Köpenhamn. Fig. IX på tabellen visar denna knif.

11) Trenne wiggas af koppars, med skarpt egg i ena ändan, ihålliga i den andra och i öfre kanten försedde med ett litet öra. Tvänne till formen alldeles lika finnas aftagne uti öfwan nämnde Quatuor monumenta ænea af J. Hallenberg Tab. II och III, funna på samma ställe, som den öfwan nämnde knifwen. Den störste af dessa trenne är 4 tum lång och i den bredare

bare ändan $3\frac{1}{2}$ tum. De tvæne mindre äro hvardera 3 tum långa och något öfver 1 tum i den breda ändan. De äro alla mindre, än de af Hallenberg beskrifna, men fullkomligt lika med dem som äro aftagne i de förr anförda: Observations on Celts. Pl. VII. Fig. 3 och 5, samt Pl. VIII. Fig. 6 och 10.

Bonden, som fann allt detta på förr omnämnda ställe, berättade, att han på samma gång öfwen hittade en annan sådan wigge, som de öfwannämnda, samt ett litet kärl, som han tyckte likna ett lock till något af de under Rom. 1, 2 och 3 anförda kärl, men hvilka woro af erg så förderfwade, att de alldeles sönderföllö.

En Kopper-wigge, som liknar de förra, endast bredare i den skarpa ändan, är upptäckt i den så kallade Stockholms-mossen i Stora Slägarps Pastorat, Skytts Härad, icke långt ifrån det ställe, der desse andre Kopper-antiquiteterna blifwit funna. Den är 3 tum lång, i den breda ändan öfwen mest 3 tum, har uppe vid kanten af den ihåliga ändan ett litet bra, liksom de andre, och på en af de bredare sidorna ett litet hål, hvarigenom troligen gått en nagel, för att dermed fästa det skaf, som tillhört denna wigge. Figurer på dylika finnas i de förrut nämnda: Observations on Celts. Pl. VIII. Fig 4 och 11. Man kan på denna gonga tydliggen se att den är gjuten. En

En dyllit kopparswigge är funnen djupt ned i en torfmoose på Haglösa ägor af Skyrås Härad. Den är endast $2\frac{1}{2}$ tum lång, i den bredare ändan 2 tum. Inne i ihålligheten är den genom twenne små uppsående kanter lika som afdelad i twenne rum. Den bär äfwen tydliga märken efter gjutning. I Observations on Celts, s. 12 omtalas äfwen en sådan som ini är i twenne rum fördelad.

Det är lätt att inse, att dessa antiquiteter äro af hög ålder och sannolikt tillhöra tid beharfvet närmast före Christendomens utbredande. Jag skall nu i korthet söka visa i samma ordning, som de här blifwit nämde, hwarest några dyllita tillförne hafwa blifwit funna, och hwilka olika tankar Fornforskarnes derom hafwa bytt.

Hos Keyssler äro trenne kärl afstagne funna år 1719 wid Neilingen, i Alt-Mark *) , hwilka hafwa mycken likhet med de ofwanna nämde kärlen från Wemmerlöf. Inuti en större kopparsurna med dron uti, och på tabellen hos Keyssler utmärkt med A, förwarades twenne andra kärl, af hwilka det ena såsom loth war fästadt ofwanpå det andra. Det, som utgjorde

*) Antiquitates Septentrionales a Joh. G. Keyssler. p. 513.

gjorde Loef år på tabellen aftaget under B och C, år försedt med twenne bron, har conwert botten med åtskilliga zirater på, och liknar till formen fullkomligen de ofwansfbre under Mom. 1 och 2 beskrisna kårlet. Det undre kårlet, hwartill det åndra påfåde såsom loef, år aftaget under D och E och år till formen fullkomligt likt sjelfwa lofet, med den skillnad, att det i stället för twenne uppstående bron, som funnos på lofet, war ofwantill försedt med twenne hål, i hwilka lofets bron kunde nedstickas och således fåsås medelst en liten rigel eller pinne, som stacks igenom dem. Detta loef tillstod icke alldeles det undre kårlet, utan lemnade någon öppning emellan dem båda. Ut det undre kårlet fanns någon åfå, tillika med en mångd ffbre och mindre plåtar, hwilka warit prydnader på ett ridtyg. Författaren tror att orsaken, hwarföre lofet icke nära tillstod det undre kårlet, war den, att icke åfåan skulle tryckas, enligt Romarnes talesått: sit tibi terra levis. I ånledning håraf skulle alla de kårlet, som ofwansfbre åro beskrisna under Mom. 1, 2, 3 och 4, hwilka samtliga hafwa mycken likhet med hwarandra, icke wara annat ån loef till åndra kårlet, så wida några sådana hade funnits.

Bland de på Samsö funna fornlemningar, hwilka förwaras på Antiquitets-Museum i Köpenhamn, år oå ett kopperkårl aftaget i An-

tiquariska Annalerna, i B. 2 S. Tab. 2. Fig. III. IV. och V. Det är $\frac{1}{2}$ alm i omfång, har convex botten och twenne små upstående bglor eller bron. Ett lof fanns tillfammön med detta kärl, hwilket är alldeles platt, och har twenne små urbållningar i kanten för bronens, så att det noga tillfütter sielfwa kärlet. Botten har på yttre sidan alldeles sådana giraler, som botten på kärlet Fig. III. på tabellen, och formen är fullkomligt den samma, endast att det från Samsö är något större. Hos Rhode s. 377 är aftaget ett dylikt kärl eller dosa, som funnits i en högd wid Luzhorn i Gollstein. Kärlet war fylt med en fin gråagtig jord, i hwilken inga stycken af ben kunde träffas. Emedan ett mängd ringar och Qwinno-prydnader funnos i samma högd, tror författaren att det antingen varit en pudersåff för ett Fruntimmer, eller ock att affan af någon förnäm mans hjerta deri varit förwarad. — På Antiquitets-Museum i Köpenhamn förwaras flera kärl af samma form och arbete, som de på Tabellen aftagne.

Då man träffat affa så wäl i det kärl, som Rehler aftecknat, som ock uti det hos Rhode aftagna, tyckes det wara otwifwelaktigt att dylika blifwit nyttjade så som ett slags begravnings-urnor, i hwilka äro minstone en del af den aslidnes affa blifwit förä

förvarad. Men om man jemför formen af dessa kårer med den af wänliga och erkända begrafningsurnor, finner man snart mycken olikhet dem emellan. Det är derföre icke oroligt, att dessa kårer ursprungligen varit ämnade till något annat bruk, antingen wid offren eller wid den wänliga gudstjensten, men att affan af en förnam man eller kanske af en offerprest någon gång blifwit gömd i de kårer, som då för tiden säkert varit dyrbara och heliga genom sitt bruk^{*)}.

Swad ringarna beträffar, som blifwit funna tillfästa med dessa andre koppar-antiquiteter, så wisa både deras storlek och form tydeligen att de blifwit nyttjade att bära om halsen. De twenne större passa noga till halsen på en fullvärt kår, och de mindre passa till en halfwärd. Att de äro brynna inunder och hafwa små hål till naglar, wisar, att de inuti varit fyllda, antingen med trä eller något and

*) Att det varit brukeligt äfwen sedan Christendomens införande att i grafwårer lägga heliga kårer, bewisa en teck-kåst och en patén af samma metall, som funnos i en murad graf uti St. Görans Capell wid Lunds Domkyrka, då detta tillfästa med St. Dionysii Capell utan all agtning för forntidens heliga quarleswor nedrefs och fördes år 1811.

nat ämne, dels för att gifwa dem mera styrka, och dels äfwen, att de ej måtte trycka eller beswära halsen. Som jag på twenne de märkligaste wärdigaste fornlemningar, hwilka funnits i Norden, Gullhornen från Gallehuus, anmärkt flera människofigurer, som äro försedde med olika halsringar, kan jag ej undgå att här nämna dessa. På det Gullhorn, som år 1734 fanns, wid Gallehuus i Ribens Stift i Holslein och som uti Prisstriften: Antiquariff Undersögelse over de ved Galleshuus funne Guldhorn af J. P. Møller, anses för att vara äldst, synas fyra människobilder med ringar om halsen, ej olika dessa Skanska ringar. De två första figurerna finnas i första ringen, då man börjar att räkna ifrån hornets breda ända, och stå straxt bredes wid hwarandra. De hålla hwardera i högra handen ett swärd, och i den wänstra en liten stöb. De äro fullkomligen like hwarandra. Kroppen har framtill flera zirater, som Författaren till ofwannämde Prisstrift tror vara något slags tatuering, men som kanske äfwen så wäl kunde beteckna ett harness, som suttit tätt åt kroppen och varit utsmyckadt med åtskilliga figurer. Om halsen hafwa båda en ring, som wäl ser ut, som den skulle vara försedd med twenne skarpa kanter och ej rund; men detta torde kanske härödra af Konstnårens offiellighet

het att på annat sätt tybligen föreställa dessa ringar. Som Författaren anser båda Gullhornen härstamma från de gamle Celtiberier i Spanien, så tror han att begge dessa figurer skola beteckna twenne Half-Gudar, som swarat emot Grekernas Castor och Pollux, och emot Pheniciernas Kabirer. Vidare anför Författaren, att Gallerne både sjelfwa nyttjade halsringar, och att de äfwen gifwo dem åt sina Gudar *). I andra ringen på samma horn står en Wägstytt, klädd i Galliska Sagum med ett Wälte om lifwet, en liten hjälm på hufwudet och en dylig ring om halsen. I femte ringen är också en Wägstytt, hwilken är alldeles samma figur, som i andra ringen, och har äfwen om halsen en tjock ring. — På det år 1739 funna Gullhorn, förekomma twenne menniskofigurer med ringar om halsen, och som detta horn anses wara senare försärdigadt, än det förre, emedan arbetet öfwer allt röjer mera noggrannhet och fullkomlighet i konsten, så hafwa dessa ringar icke skarpa kanter, utan runda, och af den form, som den på tabellen astagne. Båda de med halsringar försedda figurer förekomma i hornets första ring. Den ena är en af Herr Mäller ansedd Flod-Gud med skäggigt ansigte och bockfötter. Från halsringen går ett streck eller en kedja, hwaruti en annan menniskofigur håller, som sitter straxt bredwid. Författaren

*) Se Florus. Lib. 2, Cap. 4.

förklarar detta af ett bruk hos Phenicierna enligt Curtius, att wid wisa farliga tillfällen fångsla sina Gudar med kedior, för att försäkra sig om att ej blifwa af dem öfvergifne *). Den andra figuren med halöring sitter i en tillbedjande ställning med hoplagda händer framför Flod, & Guden. Det kunde wara möjligt att flere af bilderna på dessa horn funnits wara försedde med dylika halöringar, så wida dessa dyrbara fornlemningar ännu warit i behåll, och i detta afseende hade närmare kunnat grannflås. Ty på den teckning af det ena bland dessa horn, som Arnkiel i Cimbrische Heiden-Religion, s. 158 lemnat, finnes intet tecken till halöringar på någon af figurerna.

En ring af koppar, som knäppes på samma sätt som dessa, och är ungefär på samma sätt arbetad, såsom wida mindre och endast ett quarter i omfrets, är funnen på Samos och aftagen i Antiquariske Annalerne I B. 2 S. Tab. II. Fig. I.

Då det tyckes wara utom all twifwel, att dessa ringar blifwit nyttjade till att knäppa om halsen, synes

*) Händelsen tilldrog sig under det att Alexander belägrade Tyrus. Tyrii aurea catena devinxere simulacrum (Apollinis), aræque Herculis, cuius numini urbem dicaverant, inseruere vinculum, quasi illo Deo Apollinem retenturi. Q. Curtius. Lib. 4. C. 3.

lynes det ej otroligt att dylika hafwa fordomdags blifwit brukade såsom ett slags halsdukar för Krigsmän, för att skydda halsen mot kugg och således utgjort en del af de gamles rustning. Wågskyttarna på det Gallesnuffiska hornet förut anleda denna förmodan. De skulle äfwen wäl kunna blifwit nyttjade såsom prydnader wid Offersestter eller andra högtidliga tillfällen. De skulle till och med kunna blifwit såslade på sjelfwa Gudabilderne, hwartill så wäl bruket hos Phenicierna enligt Curtius, som den stängiga figuren på Gullhornet gifwa anledning.

Den kroliga kopper-knifwen måste wäl, enligt de gamle Antiquariers tanka, anses som en Offerknif, oaktadt det ännu icke af wår äldre Litteratur blifwit fullkomligen beskrift, att sådana kroliga knifwar varit af wåra Förfäder nyttjade wid offren. Men att så wäl Phenicier och Carthaginenser, som troligtwis äfwen Druiderne wid sina religiösa fördrättningar nyttjat dylika kopper-knifwar, derom underrättas oss både Virgilius och Minius *).

Ihäliga

*) I beskrifningen på den sista offringen, som Juno lät anställa, anföres:

Falcibus et messæ ad lunam quærentur ahonis
pubentes herbæ, nigri cum lacte veneni.

Virg. *Æneis*. Lib. IV. 513.

Da Minius talat om Druiderna heter det:

Ihåliga koppar = wiggas, som till formen fullkomligt likna hwarandra, och endast åtskiljas i affende på storleken, skola funnits på åtskilliga ställen i Swerge, såsom i Halland, i Småland *) och wid Tullinge gård i Södermanland. Dessa instrumenter äro likwäl wida mindre allmänna i Swerge, än wiggas, knifwar och andra verktyg af slinta och andra Steparter. Då i en enskild samling i Skåne finnas öfwer 200 sten = instrumenter, föreskomma der icke mera än 6 dylika Celtiska kopparwiggas. Förhållandet är alldeles det samma uti andra både enskilda och publika samlingar, så wäl i Södra Swerge, som i Danmark. Bland våra äldre fornforskare har icke heller någon enda omnämnt detta slags antiquiteter. — I Danmark och på harna deromkring låra dessa instrumenter wara något allmännare, än i Swerge. Uti Antiquar. Annaler I B. 2 H. Tab. II. Fig. VIII. lemnas teckning på en sådan ihålig koppar = wigge, funnen på Samsö. Öfwen anfördes uti noten till s. 187, samma häfte, att ei långt ifrån Roskild funnos, en aln uti

Sacerdos, candida veste cultus arborem scandit, falce aurea demittit, Nat. Hist. XVI. Cap. XLIV. Flere Antiquarier hafwa med sål förmodat att i texten horde så aerea (af koppar) i stället för aurea.

*) Öfversikt till en Nomenklatur för Nordiska fornlämnningar af N. H. Sjögberg, s. 110.

uti jorden, bredwid en stor sten, 19 hela och 6 afbrutna dylifa instrumenter, tillifa med en del andra metall-saker. Författaren till denna afhandling i Annalerne, Abrahamson, slutar af dessa Instrumenters mängd, att en som förfärdigat dylifa, här blifwit begrafwen. — I Frankrike hafwa äfwen sådana instrumenter på flere ställen blifwit funna. Grefve Caylus har uti Recueil d'Antiquités lemnat teckning på ett dylift 2 Tom. Planche XCII. N:o 3. Flera sådana helt små, stola funnits wid Lyon. — Eng-land tyckes likwäl wara egentliga Fäderneslandet för dessa Antiquiteter. De finnas der i likfå stor mängd, som sten-instrumenterna här i Norden. De flesta verk äfwer Engelska forn-lemningar äfwerlödda också på figurer af dessa koppar-wiggat och de omtalas der under namn af Celts. Man har till och med på flere ställen funnit tillhoppa med sådana instrumens-ter, aska, och större och mindre stycken koppar, hwaraf de blifwit förfärdigade, så att man trott att fabriker för dessa instrumenter fordomdags warit på dylifa ställen. En sådan fabrik har man upptäckt wid Carsley, 12 Engelska mil från York, och i Grefskapet Essex. Observations on Celts, s. 9 och 11.

Swartill dessa Celtiska koppar-wiggat egentligen blifwit nyttjade, derom komma ej de Engelska Antiquarierna äfwerens. Hearn tror

att Romarne användt dem såsom ett slags meislar, för att dermed polera sien arbeten. Flere af dem hafwa blifwit funna i stengruffworna i England. — Dr. Borlace och flere, tro, att de blifwit nyttjade som spetsar på spjut och wapen, ursprungligen af Brittisk uppfinning, men att de efter Englands eröfring af Romarne, äfwen blifwit insboda uti andra Romerska landskaper. Han hämtar skäl till denna sin gissning deraf, att flere af dessa instrumenter hafwa funnits inlagde i kopparslädbor, som noga passat efter dem, och att somliga funnits insvepta i linne, hwilket han tror icke hade behöfts, om man icke varit mycket rädd om sielswa eggens skarphet. — Mr. Stue, Feley tror att de tillhört Druiderna, att dessa nyttjat dem att sätta i sina stafwar, för att dermed afhugga grenar af ek och hogtorn, och att de efter behag kunde taga dem af, och hänga dem i sina gördlar. Se utförligare här om i Observations on Celts.

Då man närmare betraktar dessa kopparsinstrumenter finner man snart, att ingen ting annat är hos dem wäsendtligt, än en skarp egg i ena ändan, och att de hafwa i andra ändan antingen en ihållighet, eller äro på annat sätt formade, för att fästas uti ett skaff. Här finnas både de, som hafwa ett litet dra wid ena ändan, och de som sakna detta. Här finnas de som

i öfra ändan äro ihåliga och de, som sakna denna ihålighet. Men alla dessa instrumenter hafwa wiggform, och tyckas således icke wara annat än våra äldsta Nordiska stenviggar, gjorda i Kopper och förfärdigade att på olika sätt fästas i ett kortare eller längre stakt*). Att de alldeles icke varit några Libations-kärl eller Vasa sacra, som Hallenberg sökt med så widsträckt lärdom wisa, det är tydligt deraf, att en mängd af dessa instrumenter finnas, hwilka i allt äro olika de andre, men sakna all slags ihålighet, der smörjelse, tårar eller andra wätstor medeligen kunnat förwaras. De äro twertom i ena ändan starpa, och i den andra försedde med små utgräfningar på sidorna, för att medelst filar desto starkare kunna fästas i ett trästakt, såsom den på tabellen aftagne Fig. 1. Uti Observations on Celts finnas på alla tre planerna en mängd aftagne, formade på samma sätt. Mr. Stuckeley indelar dersöre äfwen dessa instrumenter i twenne slag: recipienter, som i ena ändan äro ihåliga för att deri insätta en staf, och received, som ej äro ihåliga, hwaraf en mängd blifwit funna wid

F
Brough,

*) Då ganska få stenviggar eller andra instrumenter af sten finnas i England, så torde dessa Celts hafwa intagit deras ställe och den myckna gedigna Kopper, som der funnits, har troligen blifwit använd till dessa instrumenter.

Brough, inlagde i en kopparlåda *). Då alla dylika instrumenter hafwa wiggform, och hwarsteden Engelska eller Franska Antiquarier, som hafwa mycket större förråd på dem, än wi, hafwa ansett dem för något slags kår, men trott dem wara en lemning efter de gamla Celter, så har jag, i stället för det af Herr Professor Sjöborg i dess Nomenklatur föreslagna namn af yrkårl, kallat dessa instrumenter Celtiska koppar-wiggas. Swartill de egentligen varit använda, är swårt att afgöra, då hwarken Engelska eller Franska Författare ännu kunnat komma öfwerens om något wist ändamål för dem. Caylus förmodar att de blifwit nyttjade till något bestämmt hushållsbruk, men tror sig ej med säkerhet kunna säga, hwilket detta bruk egentligen varit.

Då det är fråga om att bestämma landet, hwarifrån dessa Antiquiteter egentligen härstamma, tilltror jag mig ej påstå, att de blifwit förkärddigade i Skandinavien, eller att de ursprungligen tillhört vår Nord. Så wäl de ihåliga koppar-wiggarna, hwilkas egentliga fäderne-land är England, som ringarnas likhet med dem, som finnas på bilderna af hornen från Gallehus, tyckas med temmelig sannolikhet

*) Observations on Celts, p. 6.

Ikkhet hånvisa på ett Celtiskt ursprung, och
 troligen på England. Den lättare tillgången på
 kopparn och större skicklighet att arbeta den,
 äro äfwen talande bewis för denna mening. I
 England, på barna deromkring, och äfwen på
 de af våra förfäder så ofta besökte Orken-sar-
 na, är likå rift föråd på koppar-instrumen-
 ter och koppar-wiggas från forntiden, som hos
 oss på dem af sten, och den skicklighet, hwarmed
 alla dessa kärl, ringar och öfriga saker äro ar-
 betade, tillhörde wiserligen i mycket högre grad
 dessa Celtiska folkslag, som ständigt woro syfvels-
 fatte med arbeten i koppar, än våra förfäder,
 som mera woro wande wid sten-arbeten. Det
 tyckes wäl wara ett bewis häremot, att dylika
 kärl och äfwen wiggas på flere ställen blifwit
 funne i Norden; men då man besinnar den
 mängd af tåg, som våra ridderlige Wikingar
 i flera sekler företogo till Europas wessliga
 kuster och i synnerhet till England, är det snar-
 rare förunderligt, att ej wida flere Celtiska mins-
 nesmärken träffas i vår Nord. Framtida
 forskningar och en närmare kämedom, så wäl
 af våra egna, som af de Celtiska Nationernes
 fornlämningar skola säkert sprida en klarare
 dag öfwer detta ämne. Det wore emedlertid
 önskeligt, att wi med mera allwar uppsökte
 och beskrefwo dessa enkla lämningar efter wå-
 ra stolta och trotsiga förfäder, och hand i
 hand

hand med våra slitiga grannar, Skandinaverna på de Danska barne, sökte svingra det mörker, som ännu hvilat öfver en del af qvartslesworna efter de äldste Nordboar.

Den på tabellen under Fig. X. afstagna yran, är funnen något öfver en aln i jorden, i ett dike, som år 1812 gräfdes ifrån den så kallade Hätta-mossen på Willie Bys ågor, i Stora Slågarp's Pastorat, Skyttis Hårad. Den är $12\frac{1}{2}$ tum lång och 3 tum i den breda ändan, som haft en skarpt egg. Den väger 4 $\frac{1}{2}$ #. Den är på öfre ändan försedd med en rund knapp, som slutar sig i en utstående kant eller triå, hwilken är så tandad, att den liknar ett af hjulen i ett större urwerk. Något nedanföre denna öfre knapp har den ett hål af något öfver en tum's diameter, som går tvärt igenom yran på de smalare sidorna, och är wid båda ändarne försedd med utstående de kanter, hwilka äro tandade på samma sätt, som den öfre triåen. Midt öfver hålet är den 3 tum bred. Ziraterna äro fullkomligt like på båda de bredare sidorna. På de smalare sidorna äro äfwen särskildta zirater, som och äro like hwarandra på båda sidor.

Som jag ännu icke hos någon Sörfattare kunnat träffa någon teckning på en dylikt Ans

tiquitet, är det swårt att bestämna till hwilken
 tid denna yra rätteligen bör hänföras. Men
 så wäl sjelfwa arbetet, som ziraterna likna full-
 komligt dem, som finnas på de äldsta färl och
 öfriga antiquiteter af kopper. Metallblandning-
 en, hwaras den består, är äfwen lik den, som
 nyttjades i äldsta tider, nemligen kopper, för-
 satt med något tenn. Dessutom är den fun-
 nen knappt en fjerdedel mil ifrån det ställe,
 hwarest alla de öfrige på tabellen aftagne kop-
 par-antiquiteter funnos, och hwarest beständigt
 flera finnas. Jag förmodar derför, att om
 denna yra icke är just från samma tid, som
 de öfriga på tabellen aftagne antiquiteter, så
 är den åtminstone ifrån tidehwarfwet närmast
 derintill. Jag öfwerlemnar för öfrigt åt samt-
 lige Antiquarier att med mera säkerhet bestäms
 ma denna wackra fornlemnings rätta ålder.

B — 5.

Förklaring öfver Figureerna.

Fig. I. En Celtisk wigge af bronz, försedd i den smalare ändan med twenne urhållningar, som nedgå nästan på halfwa längden af wiggen. Den är funnen i Skytts Hårad i Skåne.

Fig. II. Ett kärl af koppar, med twenne bron och convex botten, funnet tillika med alla de följande saker till och med Fig. IX. på Wemmersåkers ågor i Skytts Hårad.

Fig. III. Bottnen af föregående kärl.

Fig. IV. Ett slags kärl, försedt med en större skål (1), och en mindre (2). I den större sitter ett hjul med twenne strålar uti, fästadt på en stiel (3).

Fig. V. Ett kärl med twenne bron och convex botten, hvilken har 10 aflånga öppningar.

Fig. VI. Bottnen af föregående kärl.

Fig. VII. Öfre convexa sidan af en ring, med twenne små hål.

Fig. VIII. Undre concava sidan af föregående ring. 1, 2, 3 äro föreningsband, som gå ifrån ena kanten till den andra. 4 är ett litet dra, som också är fästadt i ena kanten.

Fig. IX. En liten krokig knif, försedd med ett litet hål uppe wid tungan.

Fig. X. En yxa af bronz, funnen på Willie Bys ågor, Stora Slågarps Pastorat, Skytts Hårad.

Den Skandinaviska Hafs-Ön.

Man kan säga att ingen ting är nödigare för förståndet af ett folks Historia, än känne-
 men af det land det behör; ty hwad ett folk
 först och främst är, eller genom ett längre be-
 boende alltid blir, är ett barn af sitt land.
 Med föräldra- namn hålsar hwarje folkslag
 sitt — och huru mycket ligger ej i ordet:
 Fädernesland! Att ge en öfversigt af den
 Skandinaviska Hafs-Ön till sin naturliga beska-
 fenhets i det nämnda ändamålet, dertill är dens-
 na uppsatts ämnad. Gerna tillstår författa-
 ren, att han i Naturvetenskaperna, ty wärr!
 är så godt som främling. Han har begagnat
 sig af de bästa honom kända uppgifter*), och
 erkänner för öfrigt, att då han betraktat lan-
 det som en stådeplats för folkets Historia, han
 mindre gör anspråk på naturhistoriskt, statis-
 tiskt och ekonomiskt intresse, än på att ge ex-
 trogen målning för ögat och inbillningskraften,
 och skulle känna sig smickrad, om läsaren i föl-
 jande blad kunde glömma kartan och föreställa
 sig förb i fria lusten.

Emels

*) I sonnerhet får han en gång för alla här med
 tacksamhet erkänna hwad han i detta afseende
 är skyldig sin wän Wahlenbergs både skrifter
 och mundtliga upplysningar.

72 Den Skandinaviska Halsön.

Emellan $55^{\circ} 20'$ och $71^{\circ} 20'$ Nordlig Bredd, emellan 22 och 50 graders Längd från Ferrö — Kilid från Seland genom Drefund, för öfrigt omgifwen af Östersjön, Kattegat, Nordsjön, Ishafwet, samt blott från Tornedå till Nordkyn, Europas Nordligaste landfasta spets, sammanhängande med fasta landet ligger den stora Halsö, som egentligen kallas Skandinavien. Dess första längd kan anses gå till omkring 170 Swenska mil: bredden är högst olika. Der den är störst eller emellan Nådmanss i Roslagsfären och Stävanger i Christiansands Stift i Norrige är den omkring 70 mil. Ytliga innehållet af de båda förenade Skandinaviska rikena, enligt deras nuvarande gränser, räknas till 6531 Swenska quadrat mil. Hwaraf, enligt de bästa och senaste uppgifter jag känner, 3871 quadrat mil komma på Sverige, Gottland och Sland insbegripna, och 2660 på Norge.

Berg och watten ge ett lands naturliga grundritning. Denna är för den Skandinaviska Halsön mer utmärkt än annorstädes. Till mer än tre fjerdedelar af sin längd genomfäres den af en stor bergsrygg, som under namn af Norriska Fjellen, Røden, (emedan den liknar en sådan) följande landets krökning åt Nordöst, wid Europas Nordligaste spets förtar sig i hafwet. Mera sluttande på östra sidan, brant emot

emot Vesterhafvet, skiljer den Halsön i twenne olika delar, omfattande å Swenska sidan med fina utspände grenar mycket öppnare, rymliga gare och längre balar, än på den norfwarande de Norrsta, der redan i Trondhems Stift, och innan man når gränsen af Helgeland, fielen hinna med så branta fall intill hafwet, att den resande åt Norden måste till-uggalägga det bfriga af sin väg till sjös. Allt härifrån uppsåt wisar kusten i ofantligt mått den natur, som i allmänhet utmärker de Skandinaviska stränderna, nämligen att dessa stränder äro skär, af böljorna genomsturna, liksom genombruna och i otaliga dar, sierdar och smärre wifar delade klippmassor, men hwilka i neiden af Polar-kretsen genom fjellens omedelbara gränstap med hafwet stiga till en fruktanswärd höjd. Allrahögst klippor eller de så kallade Sju sostrarna wid Helgeland, uppresas sig lodrätt ur hafwet långt uppom den ewiga snögränsen, och till-öfwär 4000 fots höjd: ett märke för de sjöfarande långt väg. Fjellmassan Runnen — en ofantlig gränsten mellan Helgeland och Salten — stiger sina glacierer ner i sjelfwa hafwet, och de midt emot liggande Westfjordens dar hafwa berg, som höra till de högsta i Norden. — Gussrudstams men af de Nordiska Alperna ligger i Norge, och har sin största måktighet i den sträckning, som belande landet i Nordansjells och Sina

nansfjells, löper från Romsdalen, tills den å gränsen mellan Herjedalen och Jemtland förenar sig med Rålen. Denna sträckning från väster till öster, bekant under namn af Dofre fjell, är den största upphöjning på hela halfön. Väget vid Jerkin, genom hvilket vägen går till Trondhem, ligger redan 4285 Pariser-fot öfver hafvet, och likväl ser man härifrån öfver ofantliga snöfält, lifasom ur en djup dal, upp till fjellet Snöhattan: ett berg på bergen, 7620 Pariser-fot öfver hafvet och det högsta i hela Norden. Från denna tvärsträckning, som der den är störst upptar nära 7 mils bredd, är det, som i väster, följande hafvet, de så kallade Långfjellen, hvilkas afdelningar ha flera namn, genomströfka Bergens och Christiansands Stift, tills de vid Lindesnäs, Norges sydligaste udde, med en förfärlig brant störtning förlora sig i hafvet. Å östra sidan åter utgå från den stora Fjellnut, bekant under namn af Helags-fjellen, som bildas genom Dofres och Rålens förening, flera långa bergssträckningar, i söder och öster, som dock endast i grannskapet af sitt ursprung bibehålla fjellnatur, det är: höja sig öfver den temperatur, i hvilken tråd kunna vära. En af dessa bildar i sin fortgång gränsen mellan Wermland och Norge, genomgår Wermlands Dal och når i neiden af

Götteborg hafwet. En annan stillet först Norge och Dalarna, sedan detta landskap från Wermland, gör Neriens westliga gräns och Sveriges landthöjd; hvilken söder om Wenern, förlorande sig i kullar och åsar, midt för sjön Wiken i Skaraborgs Län blott har 310 fots höjd öfver hafwet, följer så Wetterns westra strand, grenar sig söder om denna sjö och bildar då Småländska bergstrakterna, samt slutar med Hallands ås och Kullen i Skåne. En tredje utgör gränsen mellan Kopparbergs och Gefleborgs Län, en fjerde mellan detta och Jemtland. Ifrån den nämnda fjellknuten, der Dofre griper in å gränsen mellan Herjedalen och Jemtland, går den stora Kullen åt NordÖst, bildande på sin westra, branta sida allt derifrån ända till Nordkap af Norge en enda ofantlig Skärgård, och på sin östra, med oupphörliga mot Estersjön sig sänkande sidogrenar, omfattande Sverges Lappmarker och öfriga Norrländska Landskaper *) — Allt fjellryggen äfwen i Norden utgör gräns mellan Sverige och Norge är en oriktig föresällning, underhållen af oriktiga kartor, och nu genom de förträfflige Hermelinnska rättad. Twärtom — fjellryggen, söndersplittrad i Finnmarkens fjerdar, stunker wid Nordkap i hafwet, slutande der sitt hela

*) Se: Underrättelser till Kartan öfwer Sverige, utgifwen af Carl Wrell 1811.

hela lopp — har Älven omödelbart wid hafwet den största höjden (Långwands fiell wid Aleten är nära 3000 fot) och allt derifrån ända till Torneå sluttar hela landets höjdyta. Ut Finnland går hwarken någon gren af fiellryggen eller ens någon bergsträckning. Landthöjden, som delar watten mellan Östersjön och Swita hafwet, förlorar sig i sandåsar, och härifrån sbrekommer i öster och söder, ingen betydlig bergsrugg förrän Ural. Swad som har gifwit anledning till den tankan att wid Swenska gränsen i Torneå Lappmark, fiellswa fiellryggen går fram, är, att werkeligen Aletens och Tana elswer derifrån taga sitt lopp åt Ischafwet. De göra det — men slingrans de sig i djupt nedsturna dalar; ehuru bergens höjd från deras ursprung allt mera tilltager. Allens elf förlöper med fall på fall, genom så djupa, tränga och af lodräta klippor begränsade pass, att des bådd sluteligen blir klyfta, och genom de afgrunder, i hwilka den södrar sig wid Nursoronska, 3 mil hitom Allen, och hafwet, har ännu ingen kunnat följa des watten *).

Till sin inre bestaffenhet äro Scandinaviens berg för Naturforskaren af högsta märke wärdighet. Si endast för sin rikedom, i synnerhet på jernmalm, (hwaraf hela berg resa

fig

fig i dagen — såsom Ta berg i Småland och Gellivare i Luleå Lappmark, det senare ett enda iernberg af en half mils längd) — utan åfwen derföre, att af alla hittills undersökta berg de äro de enda, som bära så få spår af hvad Geologerna kalla nyare formationer, och ej blott till sina djupare lager, utan till hela sin massa synas vara af så uråldrig danelse. I hela Skandinavien äga de äldre danelserna, eller de så kallade urs och öfvergångsformationerna en gifwen öfverwigt, så att utom på Sland och Gotland och i vissa Sweriges sydligare trakter söga af de nyare träffas. Derföre har Skandinavien intet stensalt och derföre inga, eller obetydligt starka saltkällor, derföre inga stenkol, utom på yttersta brädden af Skåne. Sveis, hvad man i Swenska beskrifninggar fordom kallat Granit, men som skiljer sig från Graniten genom sin skifrighet och lagriga het, är huswudbergarten i Norden. Åfwen på ansenligt afstånd från bergen, betäcka lösa, ofota ofantliga blockar deras, hela stråcker — ett klippehagel, som åfwen nätt Selandis, Pommerns och Mecklenburgs slätter. Man måste förwånas öfwer den kraft, som kastat dem. Meniskan bygger och bor allstades bland ruinerne efter stora obekanta naturhålfningar.

Vi hafwa nämt att de Skandinaviska stränderna äro står. Dessa äro likväl under
häftens

Höstens förfärliga Nordwest-stormar i Westers hafvet för seglaren ofta en välkommen syn. Ly de bryta vågornas raseri och öppna honom allestädes i sina wikar och fjerdar en trygg hamn; då han deremot med fasa ser sig drifwa men mot Jutlands låga kuster, omkransade af tredubbla, med skeppswrak betäckta sandreslar. Efter genomfarten af Drefund — der under Östersjöwattnet, som flyter ut öfwanpå, Nordsjöns tyngre, mer än fyrakaldigt saltare watten inströmmar — öppnar sig för honom Östersjön, en af de större bland alla hafswikar — enligt Schultén till sin hela yta nära 3400 kvadrat mil — och hwars kortare, snabbare vågor, hwars mildare stränder förete mindre faror. Detta watten har ingen eller åtminstone en omärkelig ebb och flod. Deremot har det i den stormiga årstiden föränderliga strömdrag, ehuru mindre starka än Kattegats, samt äfwen då ett oregelbundet fallande och stigande, som kan gå till två fot på dygnet. Vid orolig sjö uppkastar det på Preussiska och Kurländska stränderna, den berömda Bernsten, som äfwen stundom finnes på de Swenska, i synnerhet i Skåne, och möjligen redan lockade Pheniciska skeppare genom sundet. — Skandinaviens haf äro rika på olika fiskslag; så mycket mer, som de äga så olika salt watten. I Östersjön är strömmingsfisket i synnerhet betydligt. Silken går i härar till

till de westra kusterne, nu mera blott till Norge, i fornda dagar som nu ombytande ofta sitt löpp. „Här har nästan alltid varit ett „öfverflödigt flussike under Norges kuster, berättar Peder Clausen *) af sextonde århundradet — „ettdera i södre eller norre delen, „stundom på båda ställen, och stundom också wid „Westsidan (Bohusländska stränderna). Intill „1560 gick floden till emellan Stavanger och „Bergen och lät så af. Då blef ett härligt „flussike wid Westsidan, intill år 1587, så att många tusende skepp af Danmark, Tyskland, Holland, „Frankrike och England gingo dit till köps och „singo alle öfverflöds nog. — Förde då Westboarne för sin rikedom skull ett ogudeligt leswerne, så att wälsignelsen af Gud blef tagen „ifrån dem och kommo då många fiskare och köpmän i elände.“ — Westfjordens skärgård i Nordland har en ofantlig fångst af Lörst och saltfisk af alla slag, redan från äldsta tider. Dataliga wattenfåglar wälja sig skärens siela klippor, i synnerhet wid Westerhafwet, till hemvist, under den tid de kläcka sina ungar, lemnande då stora hafwet och dragande sig åt Norden, många ända från Equators strakterna. Deras ankomst bådär wärem, deras aftåg der närliggande hösten. När skärgårdsbonden här allans fri tillagar han sin redskap till wärfstet.

*) Norges Beskrivelse.

So Den Scandinarviffa Halsbn.

fiffet. Bland alla är Eidergäsen den mest välskomna. Med utströdt hals och strå på klipporna söker Norrmannen att låta den för sitt bun så dyrbara fågelk (af hwilket den lemnar det bästa efter sig i boet) att kläcka så nära hans eget hem, som möjligt. De holmar i Norriska skären, der dessa fåglar med en mängd andra hafwa sitt tillhåll, äro ansedda för ei obetydlig egendom och beskattade. De som ej genom sin betäckning, sitt lött eller sina ägg kunna wara till menniskans nytta, äro i afseende på tidens, vindens, hafwets och andra förändringar förträffliga lärare, och wälgörande eller warnande budbärare. Då den Nordiska fiskaren i höga latituder, der midnattssolen under högsta sommaren strålar, ser fåglarna samla sig på sina berg, wet han att flocken är omkring 8 på aftenen. Sids lärkans (Alca alle) ton förkunnar honom tiden punkten för Ebben; Wäsen stående på stranden med tillbakaböjd hals, orörlig på en fot, den kommande floden. Hårar af dessa fåglar, swärmmande utefter hafwets yta, förråda den från Ishafwet iågande flöden. Wid annalkande af storm och owäder drar sig Eidergäsen helt och hållet tillbaka till stranden, Alkan klagar, och Wollardyskaren (Colymbus arcticus?) full af ångest att hafswågorna må öfverswämma hans låga bo, flyger omkring med iemrande ljud i med gladare förkunnar han det återwändande

lugnet. Så fäster Nörmannen och äfwen Jes
ländaren wid denna fågel ett slags helgd och
will ej döda honom; Likom de små, swarta
flormfåglarna, som wid owädrets annalkande
förut söka flygd på skeppen, och sätta sig på
motsatt sida emot det håll hwarifrån det är
att wänta, för Matrosen äro helgade, fruktans-
wärda warelser, som han fryr att södra eller skada.

Det är en allmän tanka att Östersjöns
watten aftager, och alla iakttagelser bestyrka den.
Större delen af sjöstäderna wid Bottniska wi-
ken äro flyttade från sina gamla, nu öfwer
wattenbrynet högre belägna ställen, längre ned
åt sjöstranden; emedan fartyg ej mer kunde
komma upp till dem. Så flyttades Hudikswall
år 1640, 58 år efter dess anläggning, 440
famnar längre ned. Af Uiteå och Luleå, beg-
ge anlagde af Gustaf Adolf den store, måste
den förra efter 45 år flyttas $\frac{1}{2}$ mil, den se-
nare efter 28 år en mil närmare sjön. Till
Torneå kunna inga större skepp mer uppgå,
hwilket ej war fallet då staden 1620 anlades:
och i Österbottens skärgård ha uppländningar-
na varit så betydliga, att twister uppsätt wid
Domstol, hwem de skulle tillhöra. Att detta
aftagande ständigt fortfar, är en allmän öfwer-
tygelse i synnerhet bland alla inwånare wid
Bottniska wiken, och en i sednare tider gjord
iakttagelse på de märken, som Professor A. Cel-

sius för öfver 60 år sedan låt utbugga öfver då warande wattnets höjd wid Gesele och Kalmar, har bestyrkt att det werkligen fortfar. Samma tanka har den Bohuslänska stångårds inbyggaren om sitt haf; ehuru fenomenet der ej är så ögonstänligt, i anseende till en wida brantare, i allmänhet brädsfört strand och betydlig ebb och flod. År 1804 undersökte Escherwerste Schultén wid lugnt wäder och under wattnets medelhöjd för dagen ett år 1780 i det inre af Marstrands hamn i berget utbugget märke öfver wattnets då warande medelhöjd. Aftagandet under dessa 24 år war nära $\frac{1}{4}$ aln^{*)}. I Bergen i Norge fann von Buch samma mening om Westerbafwets fallande bekräftad af Amtman Wi be. Att således wattnet i de Nordiska hafwen aftager kan anses såsom bestyrkt. De mesta twifwelsmål derom ha kommit af swårigheten att förklara det; ty om ingen ting berättigar till den satsen, att hafsvutan i det hela sänker sig, tycks blott återstå att antaga, det Skandinaviens land höjer sig. Jag tillwäller mig häröfver ingen domsrätt. Men fenomenet låter i alla fall ej bortförklara sig genom bristen på en förklaring, och i allmänhet kommer wäl all förklaring för tidigt, innan det är nogare och widsträcktare kändt. År detta aftagande lika på alla ställen och

*) 4 decimal tum $4\frac{3}{4}$ linie. Wettenstaps: Akademiens Handlingar.

och på lika tider? Är det kan hända periodiskt? Erfarenheten har ej ännu besvarat dessa frågor. Det är troligt att vattnet i Nordens haf fordom stått ansenligt högre. Det är troligt att Finska wiken och Hwita hafwet öfwer Ladoga och Onega fordom haft sammanhang, hwaraf det mellanliggande landets beskaffenhet ännu skall wisa spår. Man har welat sluta till ett dylikt sammanhang mellan Hwita och Kaspiska hafwen, hwilket Catharina II tänkte på att återställa genom förbindandet af Dwinafloden med Wolga. Kronisler af elfte århundradet omtala en segelled från Norden till Grekland *), genom Rysslands fludar och floder. Men att, allt detta oaktadt, Celsii hypotes om hafswattnets fallande $2\frac{1}{4}$ aln under hvarje århundrade — en sats, på hwilken Dalin byggde Sweriges äldsta Historia — är öfwerdrifwen, det kan Historiskt bewisas. Enligt denna uträkning skulle Östersjön för 800 år tillbaka stått 36 fot högre än nu. Ungefär så långt tillbaka inträffar den händelse, som Sturleson omtalar, att Olof Haraldson från Norge instängd i Mälaren med sin flotta, emedan Olof Skötkonung låtit draga ledjan öfwer Stöcksund, gräfsde sig ut och derigenom gaf Mälaren ett nytt utlopp. Allmänna meningen är

*) Nestor, Adam af Bremen, Helmold. Hur I h r e förklarar detta Grekland är osj obekant; men wi anse ej hans förklaring för lycklig.

är att detta flött genom Eddersström wid Stockholm. Det är säså troligt och kan här wara likgiltigt; men säkert är, att om Esterflodens watten då stått 36 fot högre än nu, hade säå som belägenheten och landets höjd mellan watten tydligan wisa, Mätaren ej haft ett, utan wäl tre eller fyra särskilda utlopp, och säledes all gräfning warit onödig.

Skandinavien är äfwen i sitt inre ett af de wattenrikaste Land. 200 qvadrat mil af Sveriges yta upptagas af sjöar, bland hwilka Wenern ensam är öfwer 40. Nämnar man alla Norges djupt in i landet instärande floddar, till des många sjöar, hwaraf Njösen är 12 Norrsta mil lång, blir der förhållandet ännu större. Från den stora bergsryggen utbräta en mängd floder och genomsträå på båda sidor halfön. Alla Skandinaviens större öfwer ha detta ursprung, och de bära i sitt hela lopp vittne derom. Jemförde med de sydliga stora floder, som djupa och mäktiga wattna wälflgnade länder, äro de alltid siellefwer, som med frid fart, tåå, häftiga, ofta förwånande fall, hwari Skandinaviens strömmar endast kunna förliknas med de Nord-Amerikanska — största fram mellan bergshjider, som äå hafwet endast allt mer öppna sig. Allt är i Norden näå mare det gamla tillstånd, då ännu elementer stridde. I det inre af landet, som wid des kuster,

kuster, i våra elfwer, i våra sidos, hvilka oftast blott äro utwidgade strömmar, och i sina stränder efterbildade de står, som mota våra haf, är det endast en upprepad kamp mellan böljorna och klippan.

Likväl är Skandinavien af alla länder under lika nordlig bredd till temperatur det mildaste, till deraf beroende fruktbarhet det bäst begäfvade. Det är en allmän iakttagelse i Nordliga Hemisfären, att alla kuster, som vända sig till hafvet mot väster äro mildare än de, som wetta åt öster. Samskatta på östra kusten af det stora fasta land, till hvilket Europa hör, har wid ett låge till en del sydligare än Skånes, ett klimat, som Norrsta Finns marken under 71° . Ishafvet är der blott segelsbart till 68° de, här till uppm 80° de Latitudens graden. Den midt emot liggande Amerikas westra kust är åter wida mildare än den östra, och likväl är i *N o r t o n* sund å denna kust under en bredd lika med Westerbottens, Nordkaps klimat. Äfwen wid jemförelsen med våra närmaste grannar i öster märkes väl detta vårt lands företräde. I Upsala är 30 graders köld sällsynt, i Petersburg under lika polhöjd ej owanlig, och i de motsvarande Siberiska trakter är kölden ändå ojemförligt strängare. Förnämliga orsaken till denna förman synes ligga deri, att vårt land så mycket närmar sig till S. Hafswattens net bibehåller året om nästan samma grad af värma;

wärma; ty solen verkar ej på djupet. Det tempererar derigenom luften och bidrar i synnerhet att mildra wintrarna. Vår största vinterföld här i öfra Sverige infaller gemenligen med Nordwest wind. I Zemtland förändrar det om två timmar sommarvärman till höst och wårkföld, och gör hwad Zemtlandningen kallar Grönår, eller att säden ej mognar: om wintern medför det ett grusligt yrwäder. Å Norrska kusterna förer denna wind merendels td. Men den kommer till Norge från hafwet, och till Sverige från fjellen. Af samma orsak plågar starkaste földen i trakten af Nordkap infalla med sunnawäder *). Den i Nordliga latituder öfwerhufwud herrskande westliga winden kan då äfwen ge en förklaring hwarföre hafskusterna åt wester äro blidare. — Omkring Mälaren är medlet af vinterfölden 5 till 6 grader. — Den börjar i slutet af December, är starkast i början af Februari och håller fort om nätterne med föga lindring till Mars månads slut. Så uppgaf man förhållandet för 50 år sedan. Man började wären med April. Den war tidigare, hastigare. Nu är wanligt att en så kallad efterwinter hotar att mörda den i waggan. Wärens årstider förändras. Wären är långsammare, hösten äfwen. Sommar och winter äro ej mera Nordens hufwudårstider — wår och höst inträffa allt mer på deßas

*) Wargentin, W. Akad. S. 1757.

fordna område. Vår vanligaste sommars värma, då man tar medlet mellan nattens och dagens, är 16 till 17° , middagswärmans medel 20 till 22° , och nattens 12 till 13° . Men vår jord har under den långa vintern intagit så mycket kyla, att solen knappt hinner vinna på denna följde de fyra första månaderna, sedan hon begynt siga. Därföre infaller ej sista värman vid sommarsolståndet, utan 4 till 6 veckor senare. Af en lika orsak är ej somrardagen varmast vid middagstiden, utan gemenligen 2 till 3 timmar efteråt. Om hösten aftager värman långsammare, än den om våren ökas. Kortheten af vår sommar ersättes till någon del genom solens längre dröjande öfver horisonten, som gör att i Norrland och Lappland fornet kan mogna på 7 till 8 veckor. Genom de Wahlenbergiska rönerna på fallkällor, hvilka springande från sörre djup ej förändras af temperaturverlingar i luften och markens öta, är afgjort, att jordens värma hos oss öfverstiger den allmänna lufttemperaturens; antingen då detta kommer af en värma, som är jordens egen, eller är en lemnig af ett fordom blidare klimat — många anledningar är för den tankan att det på det hela blifwit hårdare. — Skandinaviens luftstref är otvifvelaktigt bland de hellsammaste. Vår rena följde väcker människans verksamhet, och

kän

kännes i förhållande vida mindre än den genomträngande våta kylan i sybligare länder. Ett land, som utsträcker sig under så olika polshöjder måste dock inom sig visa stora skillnader i klimat, och fruktbarhet. Skåne skulle man till utseende och beskaffenhet kunna anse som en fortsättning af det midt emot liggande nedre Tyssland. Kastanien, Poppel, Mulbärstrådet planteradt, kommer der ännu fort. Hembjuren äro större, frodigare. Vågsådet behöfver blott 4 $\frac{1}{2}$ månad till mognad — ej längre än i Tyssland och öfra Italien, då det deremot i Lappmarken, (der endast kornet bränognar) behöfver halfannan sommar dertill, med fara att dock innan bergningen bortfrysas *). En hastigare klimatförändring finns ej i Sverige, än mellan Skåne och Småland. Det kommer af det senares betydliga höjd öfver hafvet, som gör Smålandssta bergstrakten till ett Norrland midt i Östha rike. Den ifrån söder resande mötes der först af en verklig Nordiskt natur. Följer han ifrån Skåne Westra hafsstranden, inträder han i Halland, nu till större delen ett kallt hedland, der hafswindarna förföra träden, men enligt Rnyttlinga - Sagan i elfte århundradet betäckt med stora El- och Dokfogar. Derifrån vidtar Bohuslän, med allt brantare klippor och står ju närmare Norge. Följer han åter

*) Wahlensberg. Wet. Af. S. 1817.

åter öftra kusten, ser han i Blekinge det vack-
 rastte bewiset på Sstersjöhns mildare stärgårds-
 natur, och från Karlskrona till Kalmar en
 strand, som wäl i skönhet ej har sin like i Nor-
 den. Öfwan Kalmar wärer ej Boskogen me-
 ra. Enskilda träd gå högre. Wettrens klara,
 men oroliga böljor stitja twenne af Swerges
 fruktbaraste landskaper. Würdigare fält än
 Sstergötlands finnas ej i detta rife. I Swerges
 medlersta del äro landskaperna kring Mälaren,
 med Nerike, till sörre delen goda sådesbygder.
 Wermland, med undantag af Wenerstrakterna,
 bergigare, kallare, slägt med Dalarne, som dock
 öfwerträffa det i naturskönheter. Öfwan Dal-
 elfwen wärer ej Skkogen. Härifrån utgås
 de stora skogarna endast af Nordens inhemska
 träd, hwilka också här winna en styrka och höjd,
 som man i samma trädslag i sydligare orter
 icke känner. Norrland widtager — och ders
 med Boskapsstötel, fiske och jagt allt mer, i bredd
 med och i stället för återbruket. Ångar och dalar
 aflägna och obelägna för odling, ge ett frodigt
 bete. Laren stiger i triangelformiga härar upp-
 före de stora, stida elfwerna. Wäswern byg-
 ger wid deras stränder, Björnen bor, ej ofredad,
 i de widlyftiga skogarna, fulla af diur och allt
 slags willebråd, och wargarna, som efter bö-
 dernas utsago frukta allt, hwad som hänger
 dem öfwer hufwudet, församla sig om wintern

i skaror på de widsträckt tillfrusna sjöarnas rymder. Vid Helsinglands södra gräns mög näst ej mera någen så tidigt, att man af samma års skörd kan få. I wester widtar Herjedalen, en mellan fjellen inklämd trång dal, det hårdaste af alla Sveriges Norrländska landskaper, der enligt en tradition af Hälphers anförd, blott hwart femtonde år bergas ostabad säd, och öfwer hwars gräns i Norr, man ej skulle wänta sig att i Jemtland omkring Storsjön träffa ibland de wänligaste och skönaste trakter i Sverige. Eswan Angermanna-elfwen komma ej fruktträd mera fort. Det sandiga, stögiga Wesserbotten kan ge ett exempel i smått på det fenomenet att alla östliga kuster äro oblidare. Det gent emot liggande Wesserbotten är mildare, fruktbarare, och Uleåborg, mer än en grad nordligare än Umeå, har söga kallare klimat än det senare.

Norge är helt och hållet ett bergland, hwilket blott till en del kan sägas om Sverige. Här ligger hufvudstammen af de Nordiska Myrperna. Deras sträckning delar landet, deras utgreningar bilda des många dalar. Den stora Fiellryggen, som från Lindesnäs på 6 till 10 mils afstånd följer hafwet, och wid Herjedalen sörenar sig med Rålen, genomfår Christiansands Stift och skiljer Bergens samt Trondhems från Aggershus. Hvad som ligger

ger söder och öster om den kallas Sunnanfjells, hwad som ligger i wester och norr Nordanfjells, och dessa delar skilja sig äfwen till naturlig beskaffenhet från hwarandra. De Sunnanfjellske Dalarna ligga i en sträckning från Norr till Söder, och ändas åt södsidan med jemnare trakter af södres utrymme. Så widgar sig den närmast Swenska gränsen belägna Hsterdalen tillika med Solber, uti de sunnan för den samma eller östan för Dpslofjorden liggande orter, fordom kallade Wingulmark, äfwen Hstfolden — nu Smålänen. Den genomskäres af Norges största elf, Glommen. Den widsträckt Gulbrandsdalen, som, delad af den waturika elfwen Rougen, sträcker sig från Dofrefjell mot söder, omfattar den ansenliga sjön Mjösen och utbreder sig der i Norges största slätter — Hedermarken på sjöns östra, Hadeland, Toten (fordom kallade Grönland) å dess westra sida — och slutas med de trakter hwilka, i forna dagar, som nu, hette Nömerike. De från Fjellesfiell (en del af Långfiellen) utgående dalar Walders och Hallingdalen förlora sig likaledes mot sydost och åt södsidan i öppnare trakter under namn af Ringarike. Nummedalen och Tellemarken äro sidodalar, som följa en lika, allt mer sydostlig sträckning. Närmast wiken och hafwet kallas här landet fordom Westfolden. Residerna kring Christianiafjorden äro ej blott utmärkte genom

nom de wilda och stora naturfönheter, som Norge äger att framwisa framför andra Europeiska länder, utan åfwen i synnerhet på westra sidan af en mildhet och fruktbarhet, som förwånar. Grefskapet Laurvig har under 59:de gradens bredd betydliga bokskogar — de sista i Norden — och då efter Östersjöstranden de längsesidan upphört att finnas. Längre upp är Hedemarken, der fornet ger tolfaldig skörd, Norges rikaste sädesland. Sten har likwäl der upphört att wära: och man skulle ej wänta att igenfinna henne wid Trondhem. — I de högre Dalstrakterna, bland hwilka Österdalens äro de omildaste och hårdaste, widtar boskapsföröfning alltmer i stället för åkerbruk. De njuta om sommararen, efter sin olika belägenhet, mycket olika grad af wärma, ofta i djupa mot solen belägna dalar en ganska stark. Då blir snön af de rundt omkring sig höjande fjellen för dålden en källa till fruktbarhet, antingen genom fjellbäckar, hwilka i somliga dalar, som äro utsatta för torra somrar, bonden leder öfwer sina åkrar, eller och genom fjellsoq, så kallas den från fjellens snö sig nedåt spridande fuktigheten, som på bergssidor och i dällderna gör ett frodigt gräs. Men stundom störta och Lavinien, eller hwad Norrmannen kallar Snöskredet i ofantliga snömassor ned från fjellens kala höjd och begrawer eller förderfwar åkertegar, ångar och boskåder.

städer. Om vintern äga dessa dalar en ren och stark köld, då Norrmannen öfver de tillfrusna vattnen går sina foror åt städerna. Seglar man förbi Norges sydligaste udde och det strax der bortom vidtagande landskapet Jäderen — nästan den enda låga strand i Norge och derföre för sjöfarande oändeligt färlig, så möter, på hafsidan om fjellryggen, ett land af annan natur och i synnerhet helt olika klimat. Bergens Stift är ett enda stort skårgårdsland, söndersplittradt i en mängd dalar, så branta att för det mesta endast sjöledes emellan dem gifves gemenskap: och blott det innersta af dessa dalar är land, det öfriga vattnen, fjerdar, som öfverallt tränga sig in mellan bergen, intill sjelfwa fjellryggen, stundom i en sträckning af öfver 10 mil, såsom till exempel Sognefjord. Vid hafvet fransas alla dessa fjerdar af en mängd kala bar. För sjelfwa landets beskaffenhet kan nästan ej hjuldon nyttjas, och wagnar äro bland de beqwämligheter, som landtmannen blott skådar i staden. Alla transporter ske sjöledes — resor i båt eller till häst. Sjelfwa Kungswägen från Christiania till Bergen är ej utan sina stora beswårigheter — i wisa årstider ofarbar. En annan högre uppgående öfver Lillefjell (der fjellstugor till resandes tjänst äro af gammalt upprättade, som på Dofre, som på Ruten fjell

fiell å vägen från Jemtland till Levanger) är blott klippväg, och sör en ovan fruktansvärd. Detta klippiga, genom hafsvindarna skogsfattiga skärgårdsland äger dock åkerbruk, hvilket i vissa trakter, såsom i Sogn, och Bosts ställ vara temligen ibnande. Men om dess beskaffenhet i det hela kan man dömma deraf, att på så ställen plogen kan nyttjas. Åkertegarna bildas på de öfver hvarann liggande bergsaffättningarna. De öfversta af dessa brukas blott till bete. Dessa af bergen erfrade åkrar häfdas med hacka, spade, eller med ett kröft jernbesodt stycke trä. Man skördar ej med lia, utan med skära. — Bonden bor under dessa affättningar, stundom uppå dem, ofta sörter hans stuga intill branta fjellväggen; och å flera ställen, såsom i Sundmørs fögderi och Romsdalen, der Norges västligaste udde Stat utstjuter, finnas bondgårdar i så branta dalar och så högt på klipporna, att man blott på stegar kan komma till dem. Fiskeriet är det förnämsta näringsfånget, hwartill hafvet och de otaliga under de här warande milda wintrar alltid otillfrusna sjerdarna, lemna ett så öppet tillfälle. Man kan ej anföra ett mer i ögonen fallande exempel på hafvets mildbrande inslytelse. Då man i de stora Norrska Dalarna på östra sidan har en ihållande, ren och stark winter, ligger här

wid

wid hafwet ei snön öfwer ett par weckor. Wintern är kall, fuktig dimma, och enligt jemförelse Meteorologiska iakttagelser har Bergen öfwan 60:de gradens bredd, ej strängare vinter än Ofen i Ungern under 48:de. Norr om Dofrefjell möter öf en annan Norges, hufwuddel. I trakten kring Trondhem det gamla *Nidaros*, så kalladt af *Nidans* utlopp i hafwet, sammanlöpa de fyra hufwudalarna i denna nejd, *Storbodalen*, *Sålbodalen*, *Guldalen* och *Orkedalen*, hwar af de tvenne första mot den stora *Trondhems* fjerd och hafwet sluta sig med jemnare och så beskifare bygder. Wid *Trondhem* förefommer ännu *Eken*, ehuru sparsamt — äfwen *Lind* och *Åst*, samt fruktträd här och der, då man gen emot wid *Bottniska* wiken såfångt söker någonsdera. I dessa Norrbliga trakter låg för deras fruktbarhet, folkmängd och deras inbyggares öfwerlägsenhet fordom *Norrsta* Rikets förnämsta styrka. I dessa dalar är *Norrsta* Historiens wägga. *Nidaros* blef Norges *Konungastad*, och här stod det präktigaste Tempel i Norden, i sina ruiner ännu wittnande om hwad det fordom war. Blott *Choret* är qwar, och ändå tillräckligt att utgöra *Trondhems* gansta rymliga *Domkyrka*.

Öfwan *Nummedals* *Ed* i *Trondhems* *Stift* återtaga dalarna sin riktning från öster till

till wester, blifwande allt trängre, med djupt inskränande fjerdar. Landet är, ända till Nordkap nästan blott en ofantlig skärgård, med den enda olikhet, att från 68:de graden allt uppåt det är utafse betäckt af en större mängd, höga och bergiga bar, liksom om hafwet här inkräktat på sielfwa fjellen. Swaremot fasta landet af Norge ingenstädes är så smalt som här. I Nordland — hvars södra del ännu har trakter, som räknas bland Norges skädesorter och föda flera menniskor på quadrat milen än någonstädes norr om Dofre — är bredden blott från 4 till 9 Swenska mil. Westfjorden i Nordland är utan jemförelse den största af alla Norges stora hafsfjerdar, om man ens skall kalla den så. Den tränger sig i Nordwest likt en kil emellan fasta landet och den höga widsträckt b-flocken Lofodden, sedan från äldsta tider bekant för sina rika fiskerier: ännu Nordlandsboens förnämsta näring, och för hwilken i Februari och Mars månader man kan räkna att årligen öfwer 20,000 menniskor här församlas. I denna fjerd inbryter på en gång hafwets flod tillika med det allmänna strömdraget från söder uppöfver Norriska kusterne. De tränga sunden mellan barna kunna ej nog snällt utsläppa den stora wattenmassan, och Ebben löper mellan dem tillbaka med wåldsamhet. Drifwer då ur hafwet en starkare wind

wind i motsatt rörelse störa vågor framsför sig, så är hela det inre af fjorden påstetligen i upp-
ror. I alla sunden mellan Lofoddens där strömmar
alltid hafswattnet som i de stridaste el-
wer, hwarföre äfwen de södra namn af strömmar.
Men der Ebbens fall ej kan åsteda sig
i nog långa kanaler, uppkommer en werkelig
katarakt: och en sådan är den bekanta Ma-
ls-
strömmen emellan Wård och Mossenäs ö,
tweenne af de yttersta i Lofoddens stångård. Al-
la dessa strömmar ändra sin rigning fyra gån-
ger om dygnet, allt efter som floden eller ebb-
ben drifwer dem. Egentligen farlig, stor och
förskräcklig i anblick är Malsströmmen endast
då, när Nordwest winden blåser emot den ut-
fallande Ebben. Då kämpa böljor med böl-
jor, törna sig, sammanslörta i tvistlar och dra-
ga allt hwad som närmar sig ner i afgrunden.
Då hör man och strömmens brusande och sjus-
daube många mil till haf. Men om sommas-
ren ges ej några sådana häftiga windar, hwar-
före strömmen är denna årstid söga fruktad och
hindrar ej gemenskapen mellan inwånarne på
Wård och Mossenäs ö. I allmänhet står den
ej i trakten i det rop, som man af många ut-
ländska beskrifningar skulle wänta. Wida mer
är Saltenäs ström wid utgången af den midt
emot Wård liggande Saltens fiord af de kring-
boende fruktad. Äfwen här bli ebb och flod

sammanpräfsade mellan barna, wattenet kastar sig i stora hwirflar och riswer den för nära kommande båten i djupet. Den olyckliga fiftaren söler i sådant fall att gripa sig fast wid sin farkost; och det har enligt berättelse stundom lyckats, att hwirfveln åter uppkastat dem begge och att mannen genomgått detta hårda prof^{*)}.

Ända till Polarcirkeln kan man säga att Norrsta kusterna genom grannskapet med Oceanen bibehålla företrädet af ett mildare klimat framför de gent emot liggande Östersjökuserna. Der ofwansför omvändes förhållandet. Saltenes sögderi, den öfra delen af Nordland, är wida omildare än det motsvarande Westerbotten ofwan Torneå och än Luleå Lappmark. Detta synes härdras dels deraf, att i så höga latituder, der vegetationen behöfwer all sin sommarvärma att kunna komma fort, hafwets inslytande, som wäl är mildrande om wintern, men deremot kylande om sommarn, i det hela ej mera är så förmånligt, dels i synnerhet deraf att på denna del af Norrsta kusten sjelfwa fjellryggen går så nära hafwet. Man seglar i öfra delen af Nordland på flere hundra samnars djupt watten tätt inwid klippor, som derur uppresa sig till några tusen fots höjd, så lodrätt, att de nedantill ej erbjuda minsta fotfäste,

*) v. Buch.

fäste, och ofwantill sluta i så skarpa svetsar, att de knappast synas kunna bjuda fågeln en hwi-
lopunkt. Här nå äfwen de hafwet så nära träs-
dande sjellen i fjellmassan Sulitelma mellan
Salten och Luleå Lappmark sin fidesta höjd
näst Dofre. Wi kunna ej förbigå denna trakt,
kanske den wilbaste på hela halvön, utan att
ge en kort beskrifning af sjellen, hvilka wid en
öfversigt af Skandinavien äro föremål, som
minst kunna förloras ur sigte.

Endgränsen *) utmärker den höjd i at-
mosferen, utöfwer hwilken alla berg, som dit
hinna äro betäckta af ewig snö. Denna gräns
är högst wid Equatorn. — Chimborazo, till
exempel, når den först wid 14000 fots höjd öf-
wer hafwet och stiger ännu öfwer 6000 fot
uppom den. Deremot sänker den sig allt mer
åt Polerna, så att bergen ej mer behöfwa wa-
ra så höga, för att råka den. Af alla polar-
länder sänker den sig långsammast i Skandi-
navien. Wid Grönlands östra kust råkar den re-
dan hafwet och gör ett Jöhaf wid 65:te gradens
polhöjd. I det Skandinaviska Norra hafwet ej
förrän öfwan den 80:de. I samma mån snö-
gränsen höjer sig, stiga äfwen växterna högre
och

*) Se Wahlenbergs Berättelse om mät-
ningar och observationer för att bestäms
ma Lappliska fjellens höjd och tempera-
tur wid 67 graders polhöjd. Stockholm
1808.

och lägre. Man bestämmer dersföre olika vär-
ters förhållande efter deras afstånd från snö-
gränsen.

Då man nalkas fjellen råkar man först
gränsen, der Gränsen upphör att vara. Den
har redan förut antagit ett ovanligt utseende:
lång, smal, och besatt ända från jorden med
svartaktiga quistar, ger den ett bedröfweligt
skådespel i de ödsliga stogarna. Återbären ha
upphört att mogna. De sista Västerhusen syn-
nas wid bäckarna, Gåddan och Abborren för-
winna ur sjöarna. Gränsens värtgräs är
hos oss 3200 fot nedom snögränsen. Sedan
Återstår Tallstogen, men ei reelig, som wana-
ligt, utan med låg stam och grofwa, widtute-
sträckt grenar. Kärren antaga ett högst öds-
ligt utseende. Sil och Harr saknas i watten.
Blåbären komma ei wäl fort. Högre går ei
Björnen. Kornet upphör att mogna. Men
små gårdar, hwilkas inwånare lefwa af fiske
och boskapsffödsel, finnas till 2600 fot nedom
snögränsen, såsom till exempel oswan Enontas-
kis i Torned Lappmark. — 2800 fot nedom
snögränsen upphör Tallen. Björken utgör der-
efter ensamt den låga stogen. Med en kort
och tjock stam, samt stela, kurliga grenar ty-
tes den sätta sig i motwärt mot den häftiga
fiellblåsten. Des liusgröna lifliga färg fågnar
wäl ännu ögat; men är tillika ett bewis på
wäxts

värktkraftens wannagt. Snart blir denna flög så låg, att man uppfstigen på en tuswa kan öfwerse den hel och hållen. Den glesnar allt mer, och då derigenom söhwärman mot fjellfjörna får obehindradt werka, finner man ofta på dem en förunderligt ymnig vegetation af fjellväxter. Torrare sålt höljer Renmåsan. Wid 2000 fot nedom snögränsen upphör äfwen björkstogen, och längre finns ej flög i något watten. — Alla berg, som hinna öfwer denna gränsen, kallas fjell. Ännu 400 fot högre gå buskar, swartaktigt ris af *Betula nana*, allmänt kallad dwergbjörken, men som är en risväxt. Hjöreron mogna, men ej högre. Terswen eller Silfrasen besöker ännu dessa höga trakter. Så högt hinna Dalsjellen wid Transtrand. Derester upphöra äfwen alla buskar. Växarna betäckas af mera bruna än gröna fjellörter. De enda bär, som mogna, äro kräkbär. Högre än 800 fot nedom snögränsen sätter ej Väppen gerna sina tält. Ty äfwen betet för Renarne saknas. Nu widtar den ewiga snön, som först i släckar betäcker marken, mellan hwilka ur den bruna swampaktiga jorden glesa fjellörter ännu framsticka. Äfwen uppom den höjd, der snön är ständigt liggande, finner man ett och annat stånd af *Ranunculus glacialis* och dylita, uppsjuta i springorna af någon ur snön uppsittande mörkt klippa,

klippa, och ända till 200 fot ofwan subgränsen kunna några lastwar bibehålla sitt fattiga lif. Men nu upphör också all värtlighet. End-
 sparsöwen är den enda lefwande warelse, som
 kommer så högt — näst den wettgiriga men-
 niskan. Denna gräns för den ewiga snö-
 regionen infaller på Dwickjöcks fjellen i Luleå
 Lappmark wid 4100 fots höjd öfwer hafwet,
 men på den motsvarande kallare Norriska fjä-
 dan går den ännu 1000 fot lägre. Wid des-
 nedra kant bildas sig Glaciererna, de stora is-
 fälten, eller hwad Norrmannen kallar Jäbrä-
 de. Jä är ännu ej sinnebilden af den största
 isld. Högre upp suktas aldrig snön af någon
 regndroppe, mjuknar aldrig af solens strålar,
 och blir blott för sin ålder sammanpackad till
 en verhörd hårdhet.

Resande hafwa liknat fjellen wid ett haf
 i högsta uppror, hwars ofantliga wågor plöts-
 ligt stelnat. Beträkta af is och en blånadande
 hwit snö, kasta de wid klart wäder på afstånd
 en glänsande blånad rundt omkring sig. Man
 ser molnen stryka utefter deras sidor, man ser
 i blåa luften uppöfwer molnen deras spetsar,
 hwilka derigenom för ögat få en omätlig höjd,
 och från sina glatta sidor återkastande solstrå-
 larna, sållsamt blånkande tyckas nå fjelswa
 himlen. Ännu wid midnattstunden i dessa hö-
 ga latituder flammar dessa toppar af sommars-
 solens

solens från horisonten flödande strålar, och glän-
sa, som eld, i de nedanför liggande djupa da-
larnas skymning.

I Juli månad år 1807 besteg Wahle-
berg Sulitelma från Norska sidan och Sal-
tens wattenbygd. Det är egentligen en hel
sjellmassa, som på en hög och widsträckt grund
har många toppar. Ännu då woro sidarna
wid dess fot frusna och nästan hela marken
snöbetäckt. Uppgången på sjelfwa pallen af
sjellmassan är redan så brant, att man med
de starkast broddade skor knappast kan så fot-
fäste, och ofta med rep måste låta hissa sig.
Uppkommen, möter man efter någon stund den
westra kanten af den wetherligen största Glacier
i Skandinavien, och som ej efterger de största
på Alperna. Till en half mils längd och flere
100 fots höjd ser man den utsträcka sig såsom
en öfverhängande, och sjellets sidor betäckande
isvägg. Glacierernas is skiljer sig derigenom från
den wanliga, att den, uppkommen af frusen
snö, är, ehuru klar, dock förnig i brottet, hår-
dare och utan alla lager. Här och der ser
man ofantliga hwalf, omgifna af stora spetsiga
ispyramider. Man ser remnor, så stora och af-
grundsdjupa, att stundom Lappar med hela de-
ras Renstara i dem nedfallit och för alltid för-
svunnit. Hela denna ofantliga ismassa är i
öpphörlig skridning nedåt. Beständigt under-
fluren

Kären wid sin nedre brädd af det ned i rems
 norna och ur de djupa hvalfwen strömmande
 wattenet, äfwen som af jordens egen värma
 (ty den fräcker sina utskott hela 700 fot ned
 om snögränsen), trycker den med sin egen tyngd
 utföre, och uppstjuter derigenom framför sig
 höga gyttliga jordryggar — glacierns bålverk,
 som gdr des kant svart och ohygglig, och smut-
 sar det derifrån nedbrusande wattenet. Man
 kan göra sig ett begrepp om den ofantliga kraft,
 hwarmed ett sådant isfält skrider, då dessa ryg-
 gar, som beståa des kant, stundom kunna be-
 stå af tusentals stora stenblock, hwardera till
 flera famnars diameter, undanskjutna och ho-
 pade på hwarandra till ansenlig höjd. Man
 gör denna Glacierns rörelse. Den knakar och
 brakar oupphörligt. — Förfärliga ispyramider
 störta stundeligen med dån tillsammans och
 skroer de stora, dystra ishvalfwen, som synas
 vara öppningar till sjelfwa underjorden. —
 Det mörka wattenet forlar och brusar i afgrün-
 den. Ingen lefwande warelse wägar nalkas
 en sådan brädd, och all beskifning kan blott
 föreställa detta fastiga skådespelet ofullkomligt.
 Finner man något ställe der Glaciern är snö-
 betäckt och tillgängelig, och wägar uppstiga öf-
 wer den, måste flera själstlagare gå på ansen-
 ligt afstånd från hwarandra, och med ett långt
 rep imellan sig, för att kunna frälja den, som
 kunde

kunde nedfalla i någon af snöns dolda sprickor. En half mils wäg återstår uppför en starkt sluttande snöbän, der ej en bar sten finns till fjellets topp, på en snö, nästan hård som is, och hwars bländande återsten tillika med den skarpa fjellblåsten, angriper ögon och ansigte. På fjellets topp är fjellswa den ofantliga utsigten blott förfärlig. Den fjöra halden gör att allt, utom närmaste fjellspetsar, nedslunker i en ödelig och omätlig dunkelhet. — Sådän är Sullitelma — Nordens högsta berg näst Snöhättan på Dofre — (som likwäl ej har några glaciärer) enligt Wahlensbergs mätning med sin upphöjaste spets 5541 fot öfwer hafswet. Det Lappiska namnet betyder högtidsgöberg. — Lapparna offrade här fordom åt fjellens försträckliga Gudom. Nu mera är det ej föremål för en sådan widseppelse; de anse det endast som ett förbannadt berg, äfwen som Montblanc i de fringboendes föresättning är en montagne maudite. Likwäl är detta ohyggliga berg ända blott en dverg mot andra mera sydliga. Det nämnda Montblanc på Penniniske Alperna är nära tre gånger, Chimborazo på Cordillererna nära fyra gånger högre. — Ett bewis huru mycket solstrålarnas werkan på de endast med gles bidräfffog bewäpta branta bergsdorna, kan öfja temperaturen, är, att i de djupa dalarna

under denna fjellmassa örter funnos, som i Sverige eljest ej wåra uppom Kinnekulle. Men sådant bewisar ej för klimatet i allmänhet. Mer bewisar det att ofwan Saltens södra gräns ej Granen mer kommer fort på Skandinaviens westra kust; ehuru under samma bredd af 67 grader den i Sverige wid Torneå-elfwen och Kengis wårer hårligt, ja ännu en grad högre.

Finnmarken, Norges nordligaste del, njuter, i förhållande till sin höga latitud, ett ej omildt luftstreck, i det inre af sina många och stora fjerdar, som ännu prydas af frodig tall, och björkfog. Wid Alten, under 70° polhöjd, är det sista åkerbruk åt norden till på jordklotet. Det är der infördt af Finnar, som, dragit dit öfwer bergen under Finnländs förbedelse i Carl XII:s tid. Ei långt derifrån upphör tallen att wåra och snart allt tråd. Den lefwande naturen dör ut. Likwäl är på sjelfwa Magerö, som dock har en kyrka och några invånare — fiskare och fiskhandlare — i sjelfwa nejden af Nordkap, wintern mindre fruktanswård för sin höjd, än för sina stormar, hwilkas raseri här öfwergår all beskrifning. Och med denna yttersta trakt åt Nordens, dit menslig odling kunnat sträcka några verkningar, sluta wi denna korta beskrifning öfwer den Skandinaviska Halön. Wi hafwa betraktat den såsom ett helt. — Dertill gjorde den Naturen. Till ett politiskt

tifft helt har i våra dagar en stor Förstes statskonst gjort den, och det vackraste man kan säga om denna förening är, att den uppfyllt hwad Natur och Historia menat. Hwad Swenssk och Norrman mot hwarandra förskyllat, det må wäl förlikas på gammalt nordiskt wis, liksom efter striden en kämpe ofta räckte den andra handen. Det är äfwen långt ifrån att begge folkslagens Historia företer endast bewis på fiendtligheter. I stället för alla betraktelser öfwer den stora händelse, som förbundet dem, wilje wi blott ur Norriska Ständernas och Allmogens bref af år 1449, der de affäga sig en Christian för en Carl (Carl Knutson) emedan Norge och Swerge af ålder "i kärlek och samsammanwarit," anföra följande ord: "Gud hafwer dese tu Riken så landfast tillsammanfogat ändalängs hwart wid annat, skulle de nu åtskiljas med twedräkt, som Gud förbjude, så wore det mångt otaligt folks förderf i båda riken; ty är det ingen wän till, att dese tu Riken stola någontid i twedräkt åtskiljas med wår wilja." *) Därtill kan wäl ej hwarje redlig Swenssk och Norrsk Patriots tänkesätt i närwarande ögonblick uttryckas.

Wi nämnde det ändamål, hwartill denna
lilla

*) Se brefwet hos Hadorff. Andra Delen till Rimkrönikan, s. 166.

lilla uppsats wille bidra. Det är nämligen,
 för att förstå ett folk, nödwändigt att öfwen
 påt betrakta den natur, i hwilken det lefwet.
 Det är så mycket nödwändigare, ju mera den-
 na natur äger någon ting utmärkt, outplåns-
 ligt af människohand, och uttrar i och för sig
 sjelf ett wälde, med hwilket människan har att
 kämpa, eller som hon måste underkasta sig. —
 I de måttiga luststreck äger naturen sjelf den
 största mångfaldighet. Allmänna slutsatser till
 ett lands klimat från dess läge äro här mest
 opålitliga, och hwart land kan snarare anses
 som ett eget individuum. Genom denna mång-
 faldighet är öfwen naturen i tempererade län-
 der mest bildsam af människohand samt går
 konsten och sköneligheten till mötes. I Polar- och E-
 quatorial-trakter återtar deremot jorden sitt eget
 wälde och herrskar med en sträng, östra försträcka-
 lig spira, under hwilken människan måste böja
 sig. Allt får en måttigare enformighet; ty
 här herrska mer telluriska än klimatiska förhål-
 landen. Länder, som året om träffas af so-
 lens lodräta strålar, ha årstider, som öfwerallt
 äro sig lika och det finnes blott ett tropiskt
 klimat. I Polarländer råder på ett annat sätt
 samma enformighet. Öfvermåttet af det phys-
 siska lifwet, hwarigenom det öfwerfluter sig
 sjelft, och afladdar sitt öfverflöd genom blod-
 törst, gift, och förstöringsbegär, uti widunderliga

ga alstringar, är i de hetaste orter lika hinderligt för menstlig odling, som naturens förfrätsliga fattigdom och mildhet är det i de kallaste. Skandinavien är redan till en del ett Polarsland, men tillika i det hela det mildaste och bästa begåfvade af alla på jorden under lika nordlig bredd. Om i detta afseende naturen är ofö bewägen, så påminner den ofö dock att vi äro grannar till de regioner, der den herrskar ensam och föraktar all menstlig konst och trotskar allt herravälde. Den natur, som omger ofö, om ei alltid styfmoderlig, är dock sträng, ofta wild, och framträder redan för ägat fåsom en allvarsam makt, hwilken fordrar ut till kamp, drifwer menniskan inom sig sjelf och väcker henne till oförtanta. Det egna i ett lands utseende är för infödingen merendels förforadt; ehuru mycket det werkar på honom utan att han wet deraf. Förtroliga med vår natur äro wi det äfwen med dess strånghet, som för Söderlänningen, wan att vara naturens ofördes barn, förefaller än affräckande än majestätisk, och väcker hos honom intryck, som kunna swnas ofö ofwerdrifna. Det är ifke dess mindre, en Italiensares ombdme jag wäljer att oförbra; emedan det härrör från en person, som war en bland vår tids utmärkta män, det ware Italiens betydaste skald, och ännu mer märkwärdig för sin strånghet, originella karakter, än

fö

för sitt snille. Jag anför det också derföre, emedan detta omödmåne kan vara ett nytt bevis på ett slags inre gemenskap, mellan Norden och södern, liksom emellan alla ytterligheter, — en dragningskraft, hvilken i vår äldre Historia har mera verkat än man skulle tro; ty långtan efter sol war väl alltid ej minsta orsaken till den nordiska oron. Vittorio Alfieri, besökte under sina oupphörliga ungdomsresor sköden vårt land år 1770. Sverige, säger han i de efterlemnade anteckningarne om sin lefnad, behagade mig liksom de inbyggare af alla klasser ganska mycket, ettdera, emedan jag finner mer behag i ytterligheter, eller eljest af något, hvarför jag ej kan göra mig räkning; men wist är, att wille jag wälja mig en boningsplats i Norden, jag skulle föredraga detta yttersta land framför alla andra mig bekanta. Den wilda majestätiska naturen af dessa oändeliga skogar, sjöar och branter hänryckte mig, och ehuru jag ännu ej läst Ossian, föddes dock i mig många af hans bilder, sådana jag återfann dem, då jag flere år derefter lärde känna honom. — Hvad skulle Alfieri då sagt om Norge, som i sådana naturskönheter öfverdiget öfverträffar Sverige? På ett annat ställe uttrycker han på ett originellt sätt den obekanta makt, som naturen i vår nord utöfwar. Skandinavien, säger han, är i sin råa wildhet ett

ett af de Europeiska länder, som mest behogat mig, och hos mig väckt de mesta fantastiska, melankoliska och tillika höga ideer: en wis och nämnbar tyfnad herrskar i denna atmosfär, i hwilken man tror sig wara liksom utom jordkretsen. Det är en Edderländning som talar. Men Nordens klara vinternatt, då stjernorna här synas ha fördubblat sitt antal och sin glans, under det att för ofrigt det hwhita snö-dofet rundt omkring insweper allt i enformighet, kan för oss sielfwa återkalla något af detta intryck.

Denna naturens öfvermakt i norden är ej blott en makt för ögat, utan en ganska känbar makt, som om man ej physiskt eller åtminstone moraliskt will förgåås, uppmanar till rastlöshets werksamhet och gör sielfwa existensen till en möda, som fordrar sitt mod. Vårt lands beskaffenhet gör det nödwändigt att åkerbruket måste dela armar med bergsbruk, bostapsstöfvel, fiske, jagt, allt näringar, som äro af swårare egenkap, underkastade mera osäkerhet och omstiften och således påkallande större ansträngningar. Den oförskräthet, den ihärdighet, de mödor, som till exempel fiskerierna i Westerbafswet, skålfisket i Östersjön fordra, öfvergå all föreställning innan man lårt känna dem: och hwad ger Bergsmannen sin troffiga kraft och frimodighet, jemförd med åkermannen, om ej hans mö-

dosammare, farligare yrke? Men stelswa jordens
 odling i Norden är af denna swårare beskaf-
 fenhet. I åtta månader måste här landtman-
 nen föda sitt hushåll med hwad han i fyra måna-
 der samlat och af en merendels hårdbruskad jord
 inbergat. Med ett ord: Naturen har i Nor-
 den aflagt alla bragen af en klemmande mor,
 som ger mycket och fordrar nästan intet. Hon
 ställer sig snarare mot menniskan, som makt
 mot makt, och, man må wilsa eller ei, kämpa
 måste man med henne. Blott ett starkt, ar-
 betsamt och förståndigt slagte kunde bebo Skan-
 dinaviens dalar och berg, eljest wore det för-
 loradt: och den spänstighet och kraft, som den
 blotta physiska existensen i Norden utvecklar,
 förtjenar wäl att tagas i öfwerwägande wid be-
 traktelsen af vår Historia. Så blef Allmogens
 frihet till person och egendom, hwilken frihet urs-
 sprungligen fanns hos alla Germaniska stams-
 mar, i Skandinavien (liksom i Alpernas da-
 lar) outplånlig, då i det öfriga Europa den
 uppswåldes af feodal-inrättningar. Orsaken
 är, att den kraft, som i Norden fordras, för
 att kunna förwårfsa, är mer än tillräcklig för
 att också kunna försvara. U andra sidan kan
 man dock ei påstå, det swårigheten att förwårfs-
 wa i samma mån lärt Nordboen att spara.
 Gerna förtär han ännu hwad han erbstat ge-
 nom sin idoghet, såsom han fordom förtärde,
 hwad

hwad han eröfrade i härnad; och han må käms på med sina lifar eller med naturen — i ett slags krigstillstånd, om ej i ena doct i andra fallet, befinner han sig werfeligen beständigt — så upphör han doct ej att anse sin winst som röf och ungesår behandla den derefter: Åskande ej mindre njutning än arbete, och hellre färdig till ständigt nya mödor, än böjd för att spara sig dem genom omtänka. Det komer ej af brist på förstånd. Den Skandinaviske Bonden wisar i allmänhet den största flitlighet att fylla sina behof, och wara sig sjelf allt i allom. Det finns ingen ndd, som han ej är öfwerlägsen. Han har stora tillgångar inom sig sjelf, då han uppsordras att anwända dem; och hos intet folk i Europa är derför den mekaniska uppfinningsgäfwan så allmän, som bland Skandinavians allmoge. Men sållan brukas dessa gäfwor, äfwen der de finnas till en förundranswärd höjd, för annat än fyllandet af ögonblickets behof, eller öf försejbas de i försök, hwari man mer märker en let af stora förmodgenheter, än affigten på någon waragtig bättnad. Med en stor rikedom af enskilda krafter står derför den nationella industrien på en låg punkt — i Norge ännu lägre än i Sverge. Swar och en är en man för sig, för att tala med de Gamla. Det behöfva fattas — sammanhang och ihärdighet i be-

möddanden. Men wisar sig denna brist i den allmänna idoghetens högsta uttryck hos ett folk, i handeln: ty man gör wäl ej Skandinavien någon otäkt, om man säger, att han hittills ej särdeles utmärkt sig i detta yrke; ehuru läget borde af hans halvö ha gjort ett handlande land. Ej redlighet — i alla fall willkoret för all handel — ej kraft fattas honom. Han kan snarare i båda afseenden kallas utmärkt. Men wäl wisar sig här bäst, att om han någon gång står sig på egentelig winning, han merendels will vinna för snart och för mycket, och will njuta för snart och för mycket.

Så finnes i människans karakter i Norden samma motsägelse emellan werksamhet och begär efter hvila, emellan listighet och tröghet, som i den nordiska naturen. Narringsskafserne i Staten ha wi i synnerhet i detta afseende ansefört såsom exempel. Ty om Natur och Historier äro källorna för studerandet af ett folks karakter, så är den förras inslytande märkligare på folket i gemen, den senares på de högre och offentliga klasserna. Genom sjelfwa de hinder för civilisationen, som naturen här lägger människan i vägen, bibehåller hon henne sig närmare, och i ett slags naturtillstånd, som i Norden tycks vara outplånligt. Det är tydligt att dessa hinder minst träffa de högre klasserna,

na, att det inslytande, som hos folket i gemen wisfar sig i hela sin makt, hos dem genom en mångsidigare bildning är bortblandadt. Likväl är det äfwen här rätt märkbart; och i ett slags närmare frändskap med naturen, ett lifligare, allwarligare natursinne finner jag i allmänhet det mest utmärkande draget i nordiska karakteren. Många bewis skulle kunna anföras derpå. Jag will blott nämna, att i den gamla nordiska Gudalåran och Skaldekonsten helt och hållet denna djupa naturkänsla uttrycker sig, att den är det egentligen nationella draget, så i våra äldre folkwisor, som i den mera bildade nordiska sången. Att naturvetenskaperna äro det enda, hvarigenom Swerges Litteratur gripit in i den allmänna Europeiska bildningen, är äfwen en omständighet, som ej bär öfweres. Med detta natursinne, hwarom jag talat, menar jag ej endast känslan för den yttre naturen i sin makt, skönhet, och majestät, utan i allmänhet kärleken för det naturliga och enkla i alla förhållanden. En wördnadswärd egenkap, som sammanhänger med allt hvad hos menniskan finnes oskyldigt och rent, ärligt och godhertadt. Så länge denna egenkap ännu utgör hufwuddraget i nordiska karakteren, är grunden ren, och vårt lättsinne, war slärd, war småaktiga afund, tiggarepraktisukan, lifsom bondhögfarden (hwilket är desamma), allt dy-

list

litt flyter ofwanpn. Skulle de en gång tåra sig ner till roten, då har vår skyddsande flytt ifrån oss, och wi stå der armare än våra klippor.

För en sådan fara neka wi ej att de höggre och bildade klasserna hos oss äro mer utsatta. Desriade från omedelbart arbete för de physiska behofwen, måste de genom höggre driffjädrar hållas i rörelse. Desså wisar Swenska Historien att så snart ej fäderneslandets faror och öden hos dem wäckt och underhållit en werksambhet, som ofta varit utomordentlig, de snarare och mera hos oss än hos andra nationer nedsunkit i obetydlighet. De äga ej som folket af naturen sjelf den måttigaste uppfordran till kraftöfning. Den arbetande klassen måste i Norden wärja sitt lif med sina händer, och det mod, den estertanka, det arbete, som en Skandinavisk bonde måste använda för sitt bestånd, äro mer än hwad tio Italienare under sin wälsignade himmel behöfwa. De höggre klasserna deremot äga ej samma uppfordran ur första handen. Den fiende de ha att bekämpa är ej en öppen physisk, utan en dold och derföre farligare moralisk, som låter känna sig i den tröga tyngd nordens stränga natur lägger på hwart och ett sinne, som ej, med den listigaste och allwarfammaste werksambhet, förstår att befria sig derifrån. Lättian öddar i söderns
 lokande

folande naturer genom utbrott af wäldsamma
 ordningar, i norden långsamare, säkrare,
 eländigare, och är egentligen den nestliga strås
 ödd, för hvilken våra förfäder både Gudarne
 bewara sig. Denna stödbjugg i själen är un-
 der vår hårda himmel en lätt undsfängen stuf-
 dom, som öfswar alla högre förmodgenheter, och
 under hvilken den inneburna oron i den nor-
 diska karakteren blott yttar sig i ett samlande
 efter sten, en förlust på allt begrepp om wäsens
 de, och en allvarsam syfvelsättning med skärp.
 — I allmänhet ligger ett slags barnslighet, som
 lätt urartar till skärp, på mer än ett sätt i det
 nordiska sinnet; ehuru allvarsamt det är till
 sin grund: och man kan säga, att äfwen detta
 wisar sig i vår yttre omgifning. Barnsligt
 glättigare är till exempel ingen grönska, än nor-
 dens, om man undantar våra dunkla, dystra
 barrskogar. Denna gräsens och löswens ljusa,
 lifliga färg — ett bewis på vegetationens wans-
 magt; ty under söderns himmel är den dunklare
 och lifsom fullblodig — ger en sällsam anblick
 mot det för öfrigt rådande strånga lynnet i den
 nordiska naturen. Norden är i fysiskt som
 moraliskt, i allt affcende motsatsernas land:
 och måtta, det will hos ett folk säga: Laglyb-
 na d den dygd, som dess bebyggare ha nedwäna-
 digast och — swårast att lära. —

G — R.

A na

Anteckningar om Riksföreståndaren
Swante Sture och dess Graf i We-
sterås Domkyrka.

Det är bekant, att Riksföreståndaren Swante Sture afled i Westerås år 1512 och att han i derwarande Domkyrka blifwit begrafwen a). Närmare underrättelser om hans lägers stad hafwa hittills icke varit bekante. Undas målet med dessa anteckningar är således, att, på ett ställe bewara några mindre kända uppgifter häröfver, undan förgåtenhet.

Omkring Julhelgen år 1511, reste Swante Sture till Westerås, för att der rådgöra med Allmogen från Bergslagen om den wid Sala i Westmanland nyligen upptäckta Silfwergrufwan. Under en sådan sammankomst med Allmogen, blef han håfvtigt illamående, så att, då han, redan blef i ansigtet, skulle lemna samlingsrummet, föll han omkull utanför dörren och inbars derpå genast dödd i rummet. Dörren stängdes straxt, och ingen, icke en gång hans gemål b), tillåts infomma, förr än Allmogen försåkrat sig om Westerås Slott. Detta skedde den 2 Januarii år 1512. Bud afgif straxt

a) Messenii Tumbæ sid. 61, m. fl.

b) Märta Iwarsdotter, Sturens senare gemål. Hon war enka efter Knut Alfson, Ståts hållare på Aggerhuus.

strax till Sonen, sedermera Riksföreståndaren Sten Sture den Yngre, som då wistades i Drebroy. Han anlände genast och hans första omsorg war, att föranskaltta det Fadrens jordiska afleswor bleswo med tillbörlig högtidlighet nedsatte i hans skådernegraf i Wesserås Domkyrka, hwilket skedde med den skyndsambhet, att begrafningen kunde för sig gå tredje dagen efter dödsfallet, eller den 5 Jan. 1512 c).

Swante Stures fader war Riks Rådet Nils Boson Sture, som stref sig till Ekshö och Penningby och nämnes först år 1468 såsom Högwidsmann på Wesserås Stott med underliggande Län Westmanland och Dalarne. Han förde Östholmslägten Natt och Dags wapen och war gift med Brita Bonde, Riks Rådet Carl Thordson Bondes dotter till Penningby. Han dog år 1503 och blef i Wesserås Domkyrka begrafwen d). Utom Swante Sture hade han ock en son Mauritz Sture, hwilken hånadecknarne hittills anført såsom warande Riksföreståndaren Sten Sture den Äldres son med Ingeborg Tott e).
Men

c) Fants Hypomnem. ad Hist. St. Sture Junioris, sid. 5.

d) Tunelds Geografi, fista Uppl. Art. Wesserås; m. fl.

e) Se, ibland andra, Rosenhane Swea Rikes Konungalångd, sid. 38. — Sten Sture den Äl-

Men att denna uppgift är uppenbart oriktig, torde af det följande inses.

Myshämde Mauritz Sture dög, i sina unga år, 1493 och fick äfwenledes sin lägerstab i Westerås Domkyrka. Öfver denna Stures graf, som är belägen i Söghöret, straxt nedan, för Altaret invid muren till höger, ligger en wäl bibehållen antik grafsten. Derpå föreställes Junker Mauritz Sture harnestklädd på Riddersmannawis med utdraget swärd i handen. Nederst äro des fädernes och möders newapen — Natt och Dag och Wönde — utbyggne. Inscriptionen, med wanligtwis så kallad Munkstil, som ytterst omgifwer stenens fyra sidor, är af följande innehåll:

M^oCD^oXC^oIII^o obiit nobilis domicellus mauricius sture i die pronor ræscat i pace.

Det är:

MCDXCIII (1493) obiit nobilis Domicellus f) Mauritius Sture in die Patronorum g).
Requiescat in pace!

Omkring bildens hufswud är en devis, som lyder: Miserere mei deus. I stenens fyra hörn äro de fyra Evangelisternas tecken utbyggne.

Hörs

dre ägde ingen manlig arfwinge, blott en enda dotter, som blef Runna i Wadstena, der hon lefde ända till år 1536, som synes af Diarium Wazstenense.

- f) Så öfversättes Junker på medeltidens Latin.
g) Den 11 Julii. Se Missale Upsaliense.

Bref Sturens namn blifwit, igenom misskrifning eller willfarelse, origtigt i så måtto, att det talas om Sten i stället för Swante Sture, gör här intet till saken. Som bekant är, blef Sten Sture den äldre (om dermed i brefwet gamle Her Sten Sture skulle menas) uti Kärnbo Kyrka i Edermanland begrafwen, och hans ben blifwit just under Kon. Johan III:s regeringstid slutligen flyttade till Strengnäs Domkyrka, hvarst Kon. Gustaf III lätit åt honom uppreza en förtient minneswård.

I sammanhang med dessa anteckningar bör äfwen anföras, att i Westerås Domkyrka ännu ett monument finnes, som äger gemenskap med Riksföreståndaren Swante Stures minne. Sönnen Sten Sture den Yngre och dess gemål Christina Gyllenstjerna förärade år 1516, för sin faders lägerstad, till Domkyrkan den präktiga Altartafla, som der ännu är till sinnandes. Den föreställer, i förguldt Bildhuggare-arbete och i flere afdelningar, wår Frälsares Pinns-Historia. Nederst är följande inscription:

*TESTAMENTUM: DOMINI: STENONIS:
SVANTESON: GUBERNATORIS: REGNI:
SVECIE: ET: EIUS: CONSORTIS: DO-
MINE: CHRISTINE: ANNO: DOMINI:
M:D:XVI: ORATE: PRO: EIS:*

Nedanföre på wänstra sidan är Sten Sture afbildad, i full rustning, på knä i bedjande ställning. Omkring hufwudet läses å en dea wis: o mater Dei memento mei. Nederst synes Sturens familjewapen (Natt och Dag) i gull och blått. Till höger är på samma wis hans gemål Christina Gyllenstierna afbildad, klädd i en för tid gyllenduskklädnung med Hermelinsbräm. Nederst är hennes familjewapen, en sju-uddig stjerna i blått fält. Å devisen omkring hufwudet läses: Me tibi virgo o pia commendo S. Matri.

Sådan war Sturiska Grafmonumentets beskaffenhet, ända till wärem år 1815, då en reparation i Domkyrkan, af des då warande Stybloman, verkställdes. Uti choret borttogos då de många gamla märkwärdiga och äfwen inlådes ett slätt stengolf, hwars dåliga beskaffenhet varit mycket omtalad. Wid detta tillfälle blef äfwen den sten, som betäckte Sturiska grafwen, från sitt rum borttagen och wräkt å fida. Då påminnelser häremot gjordes, wardt stenen åter framsökt, och ehuru Consistorium, på Historiarum Lectors anmälan ansåg tiensligast att Sturiska stenen bibehölls orubbad å sitt ställe i Choret, hwarom Consistorii Proto-

foll

foll den 6 Maji 1817 lemna widare under rättelse, blef densamma likwäl uppsatt under ett fönster i muren, bakom Altaret och berypa med oljefärg öfverstruken! — Genom en liten stentafla med förqullda bokstäfwer ännar man i Choret utmärka Riksföreståndaren Swante Stures lågerstad, eftersom sjelfwa den gamla grassenen skulle wanpryda det förmenta prydeliga nya golfwet!! Då det är bekant hwad författningarna förestifwa i detta ämne: då det är bekant, att när ett nytt golf i Upsala Domkyrka i senare tider inlades, blef likwäl ErkesBiskoppen Laurentii Petri liksten med flere andra märkwardiga grassenar i Choret qwarliggande: ändteligen då det är bekant, att på 1770-talet gafs en Kongl. befallning att en gammal Sturegraf i Thoresunds Kyrka i Södermanland skulle för alltid bibehållas i sitt gamla stic, borde ett sådant ofog, som ifrågawarande, ej kunnat inträffa. Man borde wäl besinna, att till des en minneswård blir upprest, wärdig den tacksamhet Sverige är skyldigt Swante Stures minne: till des kunde åtminstone den gamla enkla sten, som samtiden ej ansåg owärdig att betäcka hans och hans anhörigas graf, få ligga orubbad.

S — R.

Berättelse af P. P. Ekelund, Theolog,
 Doctor, Phil. Magister, Contractus-Proff,
 Kyrkoherde i Frändesorf, Ledamot af R.
 W. D. *)

Under frigsåren 1715, 1716 och 1718 bodde
 Konung Carl XII, så ofta det så passade sig,
 hos en Bonde i Klefmarken, Eds Pastorat, på
 Dal, wid namn Hallword. Denne bonde
 war slug och tilltagsen och nyttjades alltid af
 Kungen till kunskapare och till flera wigtiga wårk.
 När han, ensam ibland fem, som blifwit ut-
 stikade, återkom med besked och swar, skänkte
 Kungen honom och hans arfwingar Rätterätt
 på Kronohemmanet Klefmarken, med tillägg:
 Du kallas wäl en half, men du är en
 hel Karl. Kungen nyttjade alltid denna Skål,
 så wäl här, som på sina resor i Fiellet, såsom
 Dryckeskål. Den Stuga, i hwilken Kungen
 bodde, stod ännu qwar, när jag 1789 tillträd-
 de Eds Pastorat, och kistan, på hwilken Kun-
 gen hwilade, lär ännu wara i behåll. Kun-
 gen sof alltid i kläderna, hade sin stora hatt
 på hufwudet, och detta lade han i en inhoffning
 i spi

*) Denna berättelse blef år 1815 af författaren be-
 näget meddelad Idunas utgifware. Han hade då
 till H. M. Konung Carl XIII i underdånighet
 öfwerlemnat den Erådskål, som Konung Carl
 XII nyttjat till dryckeskål under sitt wistande i
 Klefmarken, på Dalstund.

i spifeln, bredewid hwilken kistan stod; men hwilan warade aldrig länge. Emedertid skötte Hallword hästarne och hustrun tillagade den tarfliga mat, hwarmed Kungen lät sig nöja.

Denne Hallword dog omkring 1760 och efterlemnade en enda son, wid namn Engelsbrecht. Han war född 1715 och hade ofta den, kanske i sitt slag ensamma, åran, att Konung Carl waggat honom. Han war en stor, stark, förståndig och auktionswård man. Åren 1761 och 1765 war han sitt Stånds Riksdagsfullmäktig från orten. År 1772 uppwagtade han Konung Gustaf III wid Wästra Ed och framlemnade ett med egen hand skrifwit Skaldes stycke, öfwer Carl XII:s wilstande på Gränsen, hwilket jag äger; det är ofkonstladt, men wittnar om snille.

Denna Skålen nyttjades, under namn af Runga:Skålen, wid alla högtidliga tillfällen och wärdades som en helgedom. När nämnde Engelbrecht war 87 år gammal och kom till mig sista gången, 1802, så hade han denna skål med sig och med tårar i ögonen bad han mig emottaga den, förwara den, och beligt lofwa honom, att den aldrig skulle komma att bortblandas och förgåtas. Jag emottog den med den sibiriska tacksamhet, och lät sätta en silfverring omkring henne, för att göra henne mera stark och igenkännelig.

Berättelse om Kon. Carl XII. 127

Nu — sielf gammal — oaktadt det höga
wårde hon äger för mitt hjerta — har jag trots
mig säkrast uppfylla gifwarens önskan, då jag,
i djupaste underdånighet, framlemnat den till
Hans Majestät Konungen, genom den Sjels
tens hand, som fullbordat det storverk, för
hwilket den Tofste bland Carlarne föll, såsom
ett blodigt offer.

Beskrifning öfwer ett Cufiskt Mynt,
funnet på Björks i Mälaren.

Den stora mängd af fordna Arabiska mynt, som träffas i Sverige, isynnerhet å kustländerna, har länge varit ett ämne för fornforskarens uppmärksamhet. Scheffer förmodade att dessa mynt blifwit hitförde af Wåringar, som varit i krigstjenst hos Kejsarne i Constantinos pel. D. L. Celsius den äldre gifade att de hitkommit med Forsalasarare. West tillfreds ställande har dock den lärde Carl Aurivillius bewist att dessa mynt wittna om fordna handelsförbindelser mellan Norden och Orienten *). Statsrådet Friherre Adlerbeth har sedan i Första Delen af Kongl. Witterhets Historiez och Antiquitets Akademiens Handlingar ytterligare upplyst och bestrykt denna sats.

Sistledna sommar (1815) har ett Cufiskt mynt blifwit funnet på Björks n____der man förmenar att det gamla Björks stätt — i Mälaren. Det träffades på trefjerdedels alns djup inom en wid ringmur, der, enligt berättelse, jorden består af en owanligt bördig swartmylla, som aldrig behöfwer gödas, och hwarest öfwerallt träffas ben så tätt, att de likfom utgåra ett sammanhängande lager **).

Rundt

*) Acta R. Societ. Scientiar. Upsaliens. Tom. II.

**) Förstnämde omständighet anföres äfwen hos D.

Rundt omkring Ringmuren, som ännu till en del är qvar, äro ättechögar i stor mängd, af hvilka flere äro ganska stora.

Detta mynt är, som vanligt, af silfver och af lika storlek med de Eufiska mynt, som i Sverige förr träffats. Herr Professor Knöbs i Upsala har benåget gifvit tolkning af den derå beståttliga Eufiska inskrift. I brist af tjentliga typer gifwes densamma på Swenska.

På ättsidan läses inuti:

Icke Gud (finns) utan Gud (allena) —

Icke Like åt Honöm.

Derester läses tydligen namnet Ahhmed.

Det öfriga är alldeles oftydligt och utnött.

På främsidan läses inuti:

Åt Gud!

Mohammed

Guds Sändebud.

Almoctader Billah

Nasr Ahhmeds Son.

Randskrifterne, som utom språk utur Koran, plåga innehålla stället, der penningen är slagen och ärtalet, kunna icke läsas så fullständigt å någondera sidan, att deraf någon upplysning kan winnas, emedan en tredjedel af penningen är afbruten och fattas, och det återstående af randskrifterne är utnött och oftydligt.

○

Men

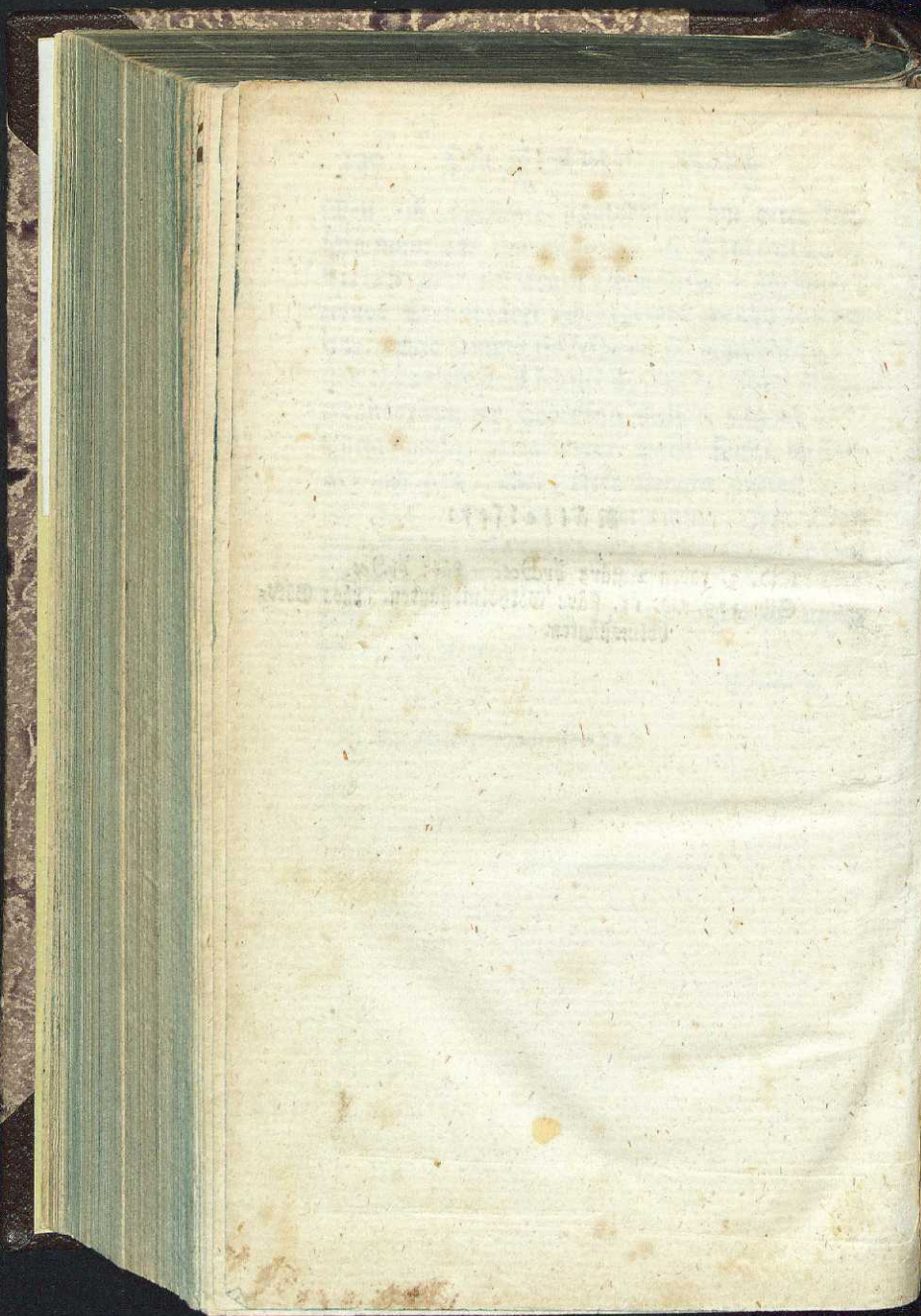
Men till närmare upplysning om detta Cufiska mynt kan dock nämnas, att Almochtader Billah war en Chalif, som lefde i början af tionde Århundradet och regerade mellan 908 och 932. Wid samma tid lefde och Semanidiska Fursten Nasr Ben Ahhmed, som herrskade öfwer Transoxana och Chorasan mellan 913 och 935. Alltså måste detta mynt vara slaget mellan 913 och 932, eller, efter Hedgra mellan 301 och 320. Om det är detsamma, som Herr CanzliRådet Hallenberg i sin Collectio Nummor. Cuficor. *) beskifwit, kan ej förvisso bestämmas, då det nu beskifna myntet är så defect.

S — R.

*) Stockholm 1800, sid. 30.

Rättelser:

Sid. 3, raden 2 står: $\text{E}^{\text{v}}\text{D}\alpha$. Rås: $\text{E}^{\text{v}}\text{D}\alpha$.
Sid. 119, rad. 15, står: Göttholmslägten. Rås: Göttholmslägten.

Tab. 1.

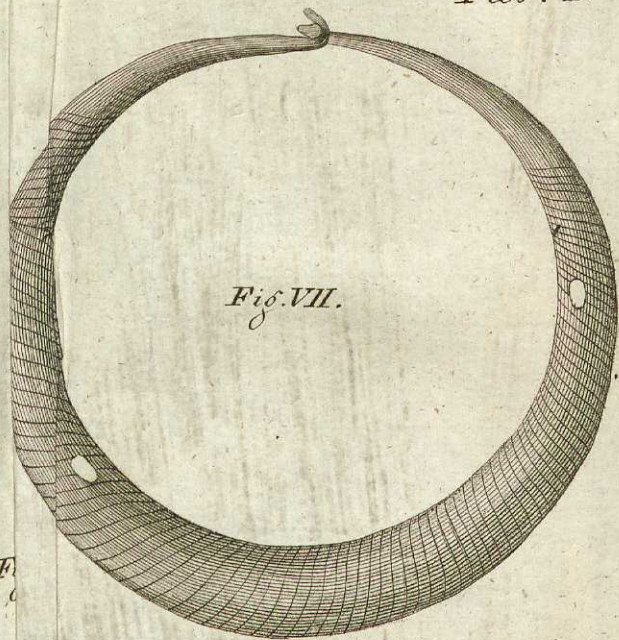

Fig. VII.

Fig.

Fig. IX.

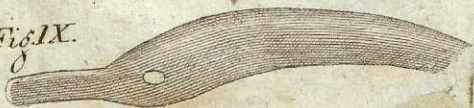

Fig. III.

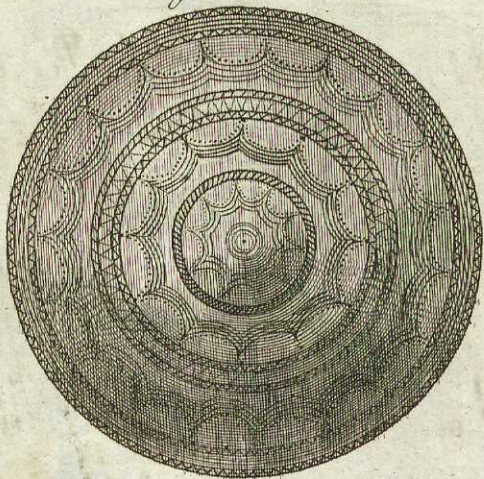
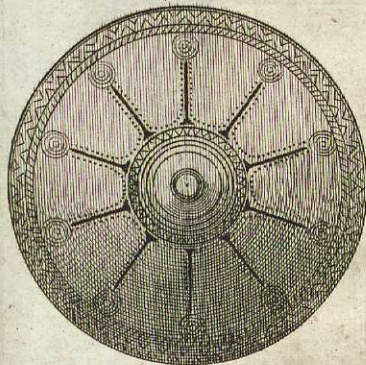

Fig. VI.

Tab. I.

Fig. VII.

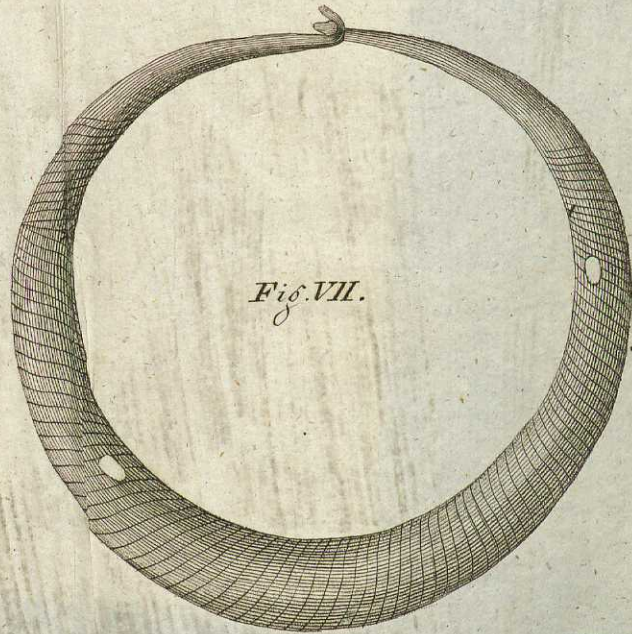

Fig. II.

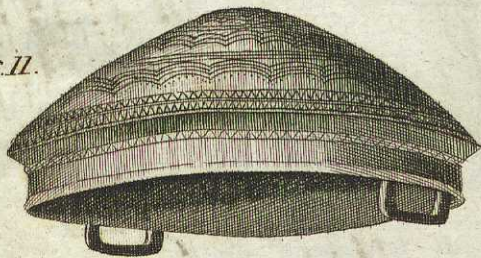

Fig. V.

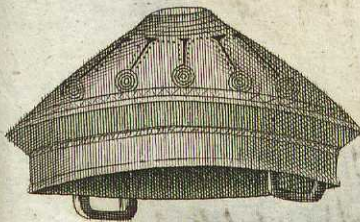

Fig. IX.

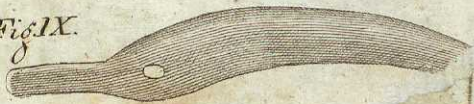

PLATE I

PLATE II

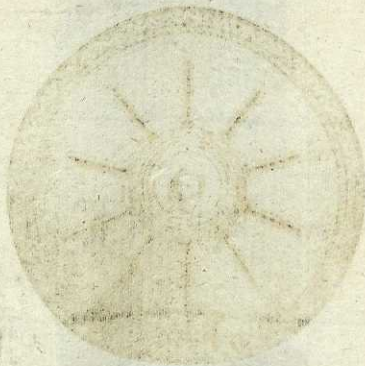

PLATE III

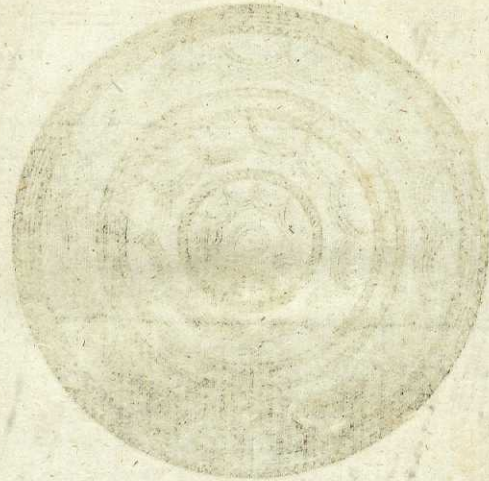

PLATE IV

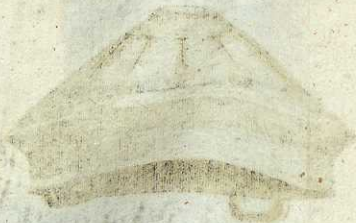

PLATE V

PLATE VI

NOBILITATI

PAR

WOODRIDGE WOODRIDGE

WOODRIDGE

11 1.7

DEUS PATER

DEUS PATER
DEUS PATER
DEUS PATER
DEUS PATER
DEUS PATER

DEUS PATER
DEUS PATER
DEUS PATER
DEUS PATER
DEUS PATER

DEUS PATER

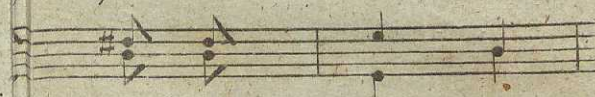

n ga Maj sol ler. Sin

jan na ner. Men

jan fängslad står. Ack!

i sitt här.

För trene Roster

Tenor

Se öf-ver däl och klyf-ta den u-ga Maj-sol ler. Sin

Bas

is-hjelm berger lyf-ta från är-riß jän-na ner. Men

än-nu sof-ver jör-den och böl-jan fängslad står. Ack!

vå-ren här i nor-den, har drifvet i sitt här.

Alléretto

Maj-Sång

Hvarje strof deklameras efter dess innehåll mera raskt än veckt.

Se, öf-ver dal och klyfta den unga Maj-sol ler. Sin ishielm bergen lyf-ta från

ärrig panna ner. Men än nu sofver jor-den och böl-jan fångstad

slår: Ack! vå-ren här i nor-den har drivvor i sitt här.

sf sf sf sf Lik etc

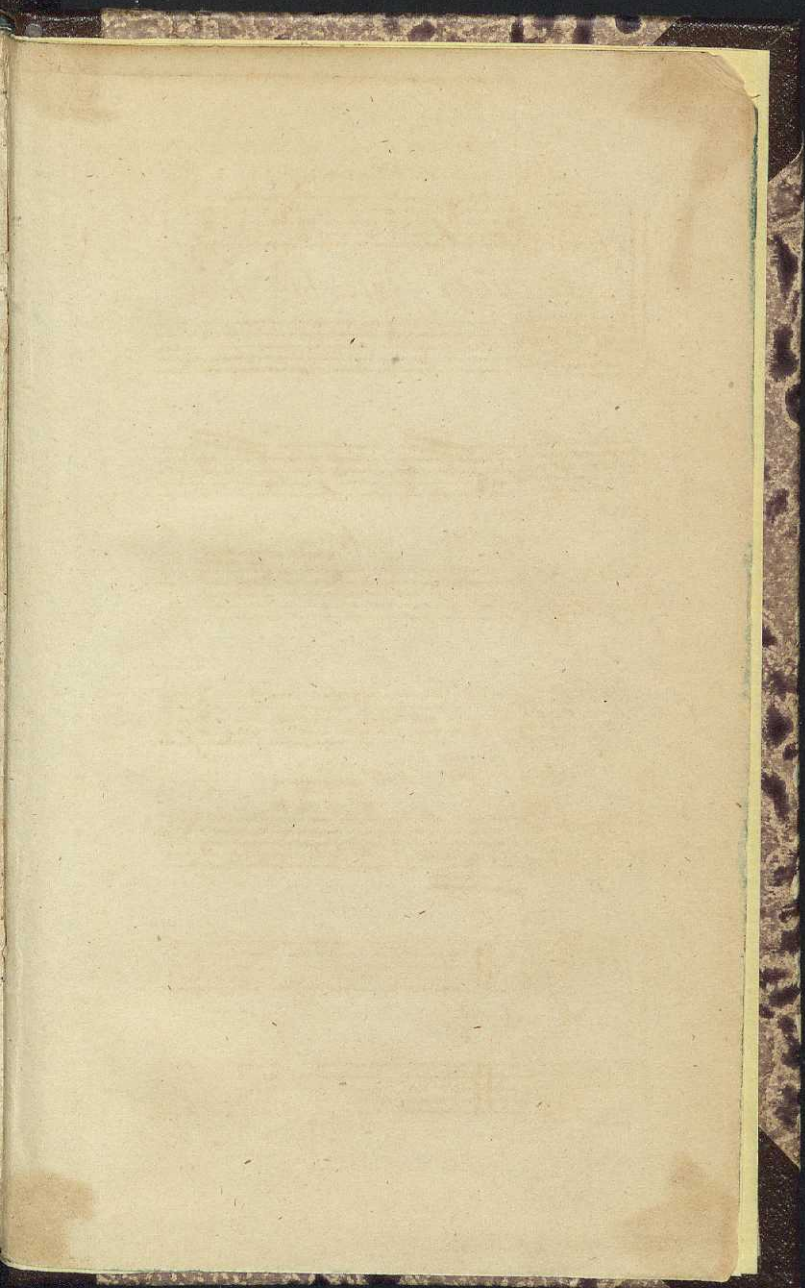
Alle Hvarje stroph deklameras efter
dess innehåll mera vaskt än vekt.

Se, ergen lyf-ta från

ärr-jan fängslad

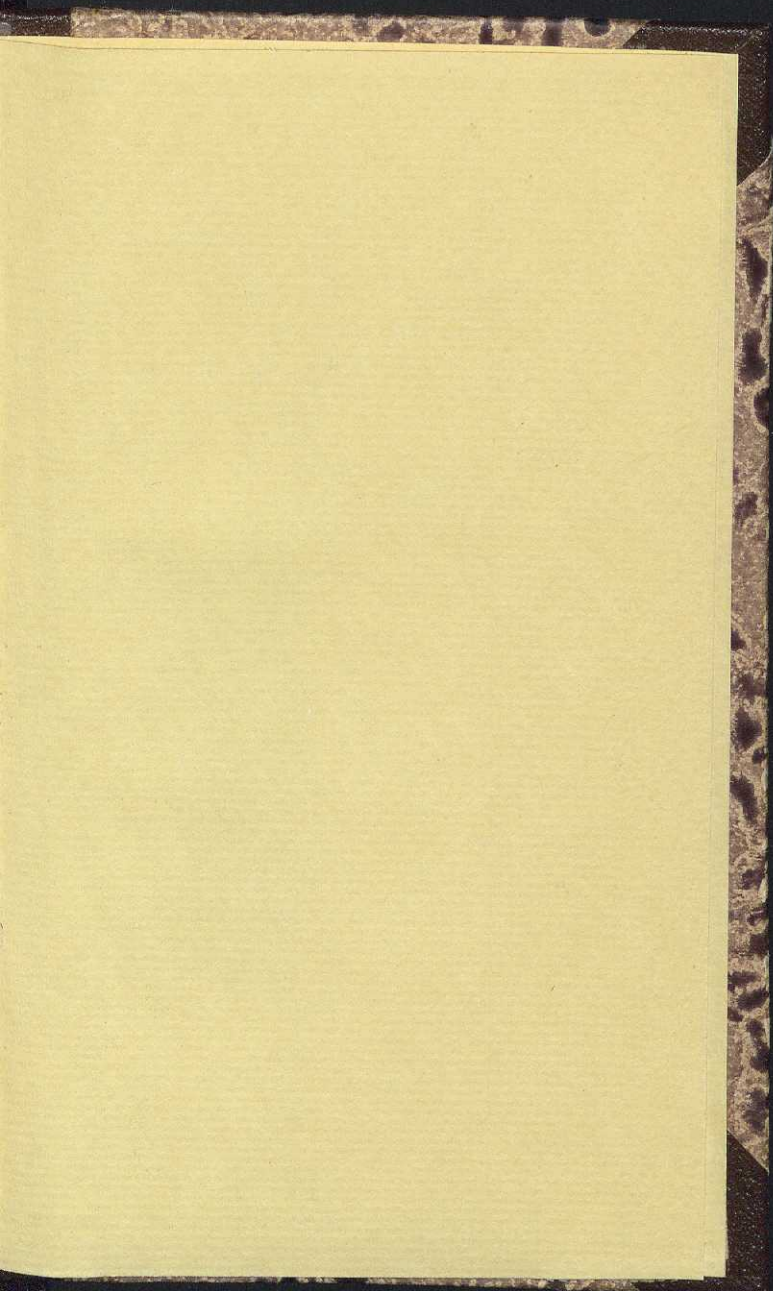
stär sitt här

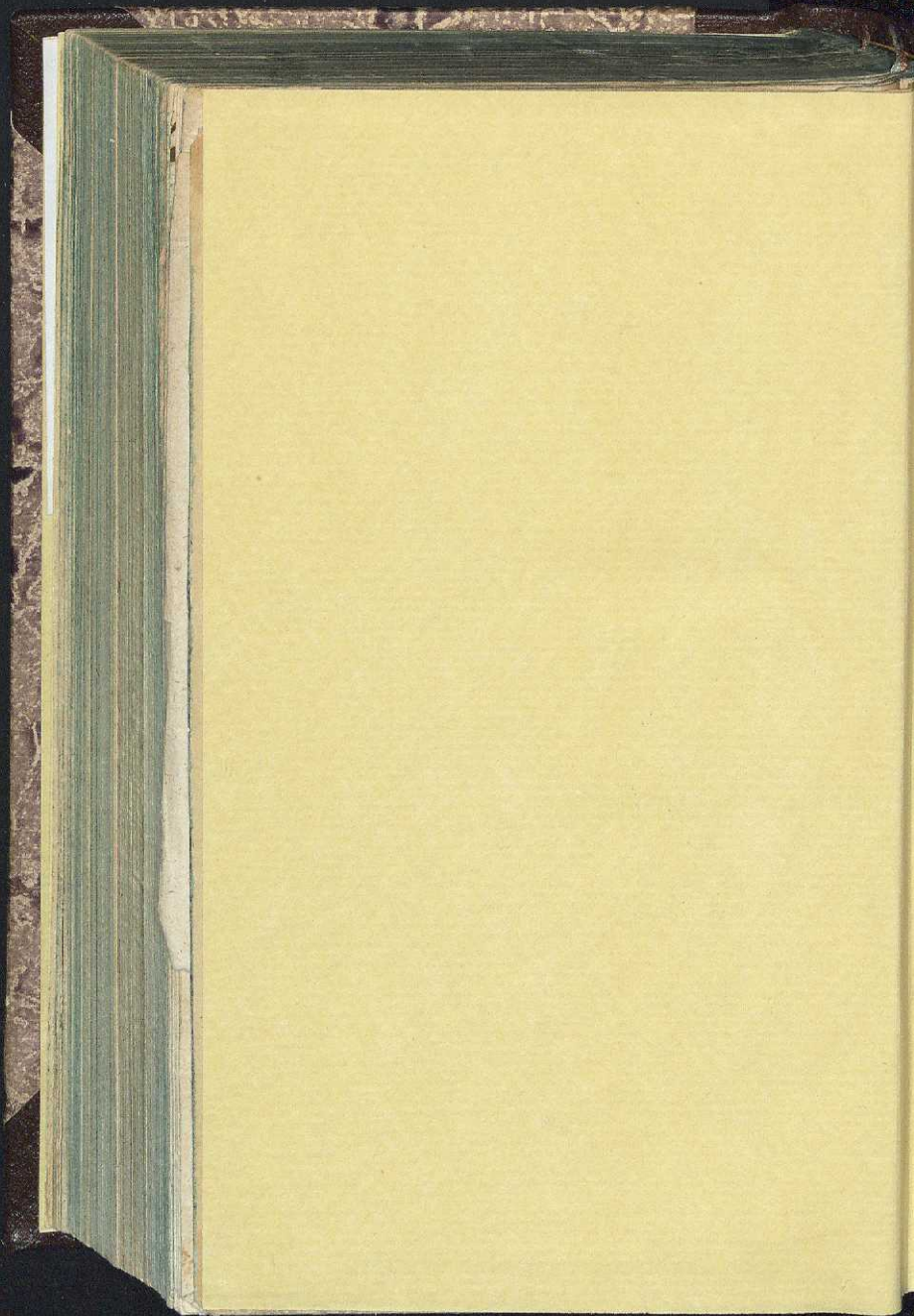
stär ik ete

v-l. 900629

Hm.

6000068593

Göteborgs universitetsbibliotek

